

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavan kotoutumisen edistämisestä annettua lakia, joka tulee voimaan 1.1.2025. Esityksessä ehdotetaan muutettavan myös voimassa olevaa kotoutumisen edistämisestä annettua lakia, kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia ja työttömyysturvalakia.

Kansainvälistä suojelua saaville ja eräille muille lain soveltamisalaan kuuluville ja heidän perheenjäsenilleen järjestettyjen palveluiden järjestämisestä kunnille ja hyvinvointialueille maksettavan laskennallisen korvauksen korvausaikaa lyhennettäisiin. Kunnan ja hyvinvointialueen työnjakoa kuntapaikalle ohjattavien henkilöiden vastaanotossa selkeytettäisiin. Lisäksi ehdotetaan, että kunta tai työvoimaviranomainen voisi periä kotoutuja-asiakkaalta maksun käyttämättä jätetystä palvelusta, jos siitä on aiheutunut kunnalle tai työvoimaviranomaiselle tulkitsemiskustannuksia. Ehdotetulla lailla lisättäisiin maahanmuuttajan omaa vastuuta kotoutumisestaan ja käytännön asioiden hoitamisesta. Alaikäisinä ilman huoltajaa tulleiden nuorten aikuistumisen tuen yläikärajaa laskettaisiin 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen. Voimassa olevaa kotoutumisen edistämisestä annettua lakia muutettaisiin siten, että aikuistumisen tuen yläikärajaa laskettaisiin edellä kuvatusti.

Osa ehdotetuista lakimuutoksista olisi teknisiä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2024 toiseen lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan pääosin voimaan 1.1.2025. Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 27 ja 49 §:n muuttamisesta on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan jo 1.7.2024.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	5
2 Nykytila ja sen arviointi	5
2.1 Maahanmuuton yleiskuva	5
2.2 Kotoutumisen edistämisen lainsäädäntö ja kohderyhmä	6
2.3 Kotoutumisen edistämisen rahoitus	7
2.4 Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden aikuistumisen tuki	10
2.5 Tulkitseminen	11
3 Tavoitteet	12
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	13
4.1 Keskeiset ehdotukset	13
4.2 Pääasialliset vaikutukset	13
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	13
4.2.2 Viranomaisvaikutukset	28
4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset	33
4.2.4 Yhteenveto esityksen keskeisimmistä vaikutuksista	47
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	49
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	49
5.1.1 Rahoitusjärjestelmän muutokset	49
5.1.2 Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden tuki	50
5.1.3 Tiedonsaantioikeudet	51
5.1.4 Tulkitsemiskustannuksien alentaminen	52
5.2 Pohjoismaiden lainsäädäntö ja muut niissä käytetyt keinot	53
5.2.1 Norja	53
5.2.2 Tanska	53
5.2.3 Ruotsi	54
6 Lausuntopalaute	54
6.1 Lausuntokierros	54
6.2 Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto	59
7 Säännöskohtaiset perustelut	60
7.1 Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023)	60
7.2 Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010)	75
7.3 Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta	77
7.4 Työttömyysturvalaki	77
8 Lakia alemman asteinen sääntely	77
9 Voimaantulo	77
10 Toimeenpano ja seuranta	78
11 Suhde talousarvioesitykseen	78
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	79
12.1 Oikeus sosiaaliturvaan ja perusoikeuksien turvaaminen	79
12.2 Yhdenvertaisuus	82
12.3 Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate	86

12.4 Henkilötietojen suoja	87
12.5 Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin	97
12.6 Oikeusturva	97
12.7 Kunnallinen ja muu alueellinen itsehallinto	99
12.8 Lakia alemman asteinen sääntely	100
LAKIEHDOTUKSET	102
Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta	102
Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 27 ja 49 §:n muuttamisesta	111
Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 29 §:n muuttamisesta	112
Laki työttömyysturvalain 14 luvun 3 a §:n muuttamisesta	113
LIITTEET	114
RINNAKKAISTEKSTIT	114
Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta	114
Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 27 ja 49 §:n muuttamisesta	129
Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 29 §:n muuttamisesta	131
Laki työttömyysturvalain 14 luvun 3 a §:n muuttamisesta	132
ASETUSLUONNOS	133
kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtävistä	133

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa on kirjaus siitä, että kotoutumisen edistämisestä kunnalle ja hyvinvointialueelle maksettavan laskennallisen korvauksen maksuaikaa tulisi lyhentää nykyisin kolme vuotta maksettavasta korvauksesta kahteen vuoteen ja nykyisin neljä vuotta maksettavassa korvauksessa kolmeen vuoteen. Hallitusohjelman liitteenä olevassa taulukossa on merkitty, että muutosta koskeva hallituksen esitys tulisi antaa eduskunnalle vuonna 2024, ja lakimuutoksen pitäisi tulla voimaan 1.1.2025. Hallitusohjelmassa on myös kirjaus siitä, että tulkitsemisesta aiheutuvien kustannusten korvaustasoa alennettaisiin samassa yhteydessä, jossa tulkitsemisen kustannukset sisällytetään osaksi laskennallista korvausta. Tulkitsemiskustannukset jyvitetään osaksi laskennallista korvausta 1.1.2025 voimaan tulevalla kotoutumisen edistämisestä annetulla lailla (681/2023). Lisäksi hallitusohjelmassa on kirjaus, jonka mukaan tulisi perua uuden kotoutumislain myötä kunnille lisättäviä tehtäviä, kuten kaupassa käymisen avustaminen. Laskemalla laskennallisen korvauksen tasoa toteutetaan samalla tätäkin hallitusohjelmakirjausta, kun maahanmuuttajan oma vastuu kasvaa viranomaisten roolin vähetessä. Laskennallisesta korvauksesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Hallitusohjelman mukaisesti hallitus varmistaa kotoutumisen mahdollisuuksia lisäämällä maahanmuuttajan omaa vastuuta kotoutumisestaan ja muuttamalla järjestelmää velvoittavaksi. Tätä kirjausta sekä edellä mainittua tavoitetta alentaa tulkitsemisesta aiheutuvia kustannuksia toteutettaisiin myös 1. lakiehdotuksessa esitetyllä uudella säännöksellä siitä, että kunta tai työvoimaviranomainen voisi periä kotoutuja-asiakkaalta maksun ilman perustetta käyttämättä jätetystä palvelusta, mikäli siitä on aiheutunut kunnalle tai työvoimaviranomaiselle tulkitsemiskustannuksia ja mikäli kotoutuja-asiakas ei ole etukäteen perunut aikaa.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa on kirjaus siitä, että voimassa olevan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) mukainen aikuistumisen tuen saamisen ikäraja tulisi laskea samalle tasolle kuin lastensuojelulain (417/2007) mukaisessa lastensuojelun jälkihuollossa. Nykyisin ikäraja on molemmissa laeissa 25 ikävuotta ja sitä esitetään hallitusohjelman mukaan laskettavan 23 ikävuoteen. Hallitusohjelman liitteessä B olevassa taulukossa on merkitty, että lastensuojelulain muutosta koskeva hallituksen esitys tulisi antaa eduskunnalle vuonna 2023, ja lakimuutosten pitäisi tulla voimaan 2024 puolivälissä.

Kotoutumisen edistämisestä annettu laki (681/2023, jäljempänä *kotoutumislaki*) tulee voimaan 1.1.2025 ja kumoaa tällä hetkellä voimassa olevan, saman nimisen lain (laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010), jäljempänä *voimassa oleva kotoutumislaki*). Tällä esityksellä esitetään hallitusohjelman edellyttämiä muutoksia pääasiassa 1.1.2025 voimaan tulevaan kotoutumislakiin. Voimassa olevaan kotoutumislakiin esitetään kuitenkin tehtävän muutos alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden aikuistumisen tuen ikärajan ja siitä maksettavien korvausten osalta. Lisäksi eräät pienemmät ja teknisluontoisemmat kotoutumislakiin esitettävät muutokset liittyvät mainittua lakia koskevan hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 208/2022 vp) valmistelun ja eduskuntakäsittelyn aikana nousseisiin muutostarpeisiin.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä. Esitystä on valmisteltu kesäkuusta 2023 alkaen hallitusohjelmaan liittyvien muutosten osalta ja maaliskuusta 2023 alkaen muiden muutosten osalta. Työ- ja elinkeinoministeriö on järjestänyt tämän hallituksen esityksen valmistelun eri vaiheissa kuulemistilaisuuksia lakiuudistuksen tavoitteista ja esityksistä.

Työ- ja elinkeinoministeriö on keskustellut lakiuudistuksen tavoitteista ja esityksistä maaliskuusta 2023 alkaen muiden ministeriöiden kanssa voimassa olevan kotoutumislain 36 §:ssä tarkoitetussa ministeriöiden välisessä kotoutumisen yhteistyöelimessä. Lisäksi valtiovarainministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa on keskusteltu niiden hallinnonalaan kuuluvien 3. ja 4. lakiehdotusten osalta. Esityksen eräistä ehdotuksista on keskusteltu myös elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, Maahanmuuttoviraston, ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän ja Kansaneläkelaitoksen kanssa maaliskuusta 2023 alkaen. Työ- ja elinkeinoministeriön sekä Ahvenanmaan maakunnan hallituksen edustajat ovat keskustelleet esityksistä 21.6.2023, 25.9.2023 ja 19.10.2023 pidetyissä kokouksissa.

Eräiden kuntien ja hyvinvointialueiden edustajien kanssa on keskusteltu 29.8.2023 järjestetyssä tilaisuudessa liittyen valmistelun erityiskysymyksiin. Hallituksen esityksen tavoitteita ja esityksiä on esitelty 6.9.2023 KOTO24-ohjausryhmässä, 8.9.2023 työllisyyden edistämisen neuvottelukunnan kokouksessa, 4.10.2023 TE-toimistojen ja kuntakokeilujen maahanmuuttajapalvelujen verkostossa, 28.11.2023 hyvinvointialueiden maahanmuuttaja/monikulttuurisuus/yhdentertaisuus yhdyshenkilöiden verkostossa, 15.12.2023 elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen (jäljempänä *kehittämis- ja hallintokeskus*) ja Oikeudellisten palvelujen verkostotapaamisessa sekä syksyn 2023 aikana elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten järjestämissä 15 alueellisessa KOTO24-aluekierroksen tilaisuuksissa ja yhdessä valtakunnallisessa englanninkielisessä tilaisuudessa, joissa on esitelty laajemmin vuoden 2025 lainsäädäntömuutoksia ja niiden toimeenpanoa. Lisäksi kaikille avoin kuulemistilaisuus lakiuudistuksen tavoitteista ja esityksistä järjestettiin lausuntokierroksen aikana suomeksi 2.10.2023 sekä ruotsiksi 6.10.2023.

Esitysluonnos oli lausuntokierroksella ajalla 19.9.–23.10.2023. Ruotsinkielinen esitysehdotus oli lausunnoilla 27.10.2023 asti, sillä osa ruotsinkielisistä perusteluista lisättiin lausuntopalvelu.fi-sivustolle vasta 27.9.2023.

Hallituksen esityksestä on käyty kuntalain (410/2015) 11 §:ssä tarkoitettu mukainen neuvottelu ja asia on käsitelty kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa 23.1.2024.

Lainsäädännön arviointineuvosto on antanut esitysluonnoksesta lausunnon 31.1.2024.

Esitysehdotus on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastuksessa.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat saatavilla julkisessa palvelussa osoitteessa <https://valtioneuvosto.fi/hankkeet> tunnuksella TEM018:00/2023.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Maahanmuuton yleiskuva

Maahanmuutto Suomeen on ollut vähäisempää kuin useimpiin muihin EU-maihin. Muuttajien vuotuinen määrä on kuitenkin noussut merkittävästi 2000-luvulla, ja sen odotetaan pysyvän

aiempaa korkeammalla tasolla myös jatkossa. Suomeen muuttaa vuosittain suurempi määrä ihmisiä kuin maasta muuttaa pois. Edellisen kymmenen vuoden aikana nettomaahanmuutto on ollut vuosittain keskimäärin 20 000 henkilöä. Vuonna 2022 Suomeen muutti 42 470 ulkomaan kansalaista. Vuoden 2022 kasvua aiempiin vuosiin nähden selittää ensisijaisesti työperusteisen maahanmuuton kasvu.¹

Vuoden 2022 lopussa Suomessa asui noin 325 000 ulkomaan kansalaista ja noin 510 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Ulkomaalaistaustaisista 52,2 prosenttia oli miehiä ja 47,8 prosenttia naisia. Ulkomaalaistaustaisia alle 15-vuotiaita lapsia oli noin 95 000, mikä on noin 18,8 prosenttia kaikista ulkomaalaistaustaisista. Suomalaistaustaisista alle 15-vuotiaita oli 14,7 prosenttia.²

Suomeen muutetaan monesta syystä. Tärkeimmät syyt ovat viime vuosina olleet suuruusjärjestyksessä työ, perhe, opiskelu ja kansainvälinen suojelu. Erityisesti työperusteinen maahanmuutto Euroopan ulkopuolelta on ollut kasvussa. Vuonna 2022 ensimmäisiä oleskelulupia myönnettiin yhteensä 40 488, minkä lisäksi myönteisiä turvapaikkapäätöksiä tehtiin 1 760 ja tilapäistä suojelua myönnettiin 45 358 henkilölle. EU-kansalaisten rekisteröintejä oli 10 183.³

2.2 Kotoutumisen edistämisen lainsäädäntö ja kohderyhmä

Kotoutumislaki tulee voimaan 1.1.2025 ja kumoaa tällä hetkellä voimassa olevan, saman nimisen voimassa oleva kotoutumislain. Kotoutumislain tarkoituksena on edistää maahanmuuttajan kotoutumista, työllisyyttä tai yrittäjyyttä, osaamista ja työelämävalmiuksia, yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja tasa-arvon toteutumista sekä maahanmuuttajan hyvinvointia ja terveyttä. Lisäksi kotoutumislain tarkoituksena on edistää hyviä väestösuhteita ja yhteiskunnan vastaanottavuutta, tarpeellisten ja laadukkaiden kotoutumista edistävien palveluiden saatavuutta, monialaista yhteistyötä kotoutumista edistävien toimijoiden välillä sekä kotoutumisen edistämisen suunnittelun ja kehittämisen yhteensovittamista valtakunnallisen, alueellisen sekä paikallisen muun suunnittelun ja kehittämisen kanssa.

Kotoutumislakia sovelletaan henkilöön, jolla on ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettu voimassa oleva oleskelulupa Suomessa. Kotoutumislakia sovelletaan myös henkilöön, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty oleskelukortti ulkomaalaislain mukaisesti. Lakia sovelletaan myös Pohjoismaan kansalaiseen, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity siten kuin Pohjoismaiden välillä väestön rekisteröinnistä on sovittu. Kotoutumislain 10 §:ää sovelletaan myös muuhun Suomessa oleskelemaan maahanmuuttajaan ja 68 §:ää sovelletaan myös Suomen kansalaiseen, joka on kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettu ihmiskaupan uhri. Kotoutumislain 4 luvun säännöksiä kuntapaikalle ohjaamisesta sekä 61–66 §:n säännöksiä kustannusten korvaamisesta kunnalle tai hyvinvointialueelle sovelletaan kotoutumislain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettuihin henkilöihin.

Kotoutumista edistäviä palveluita järjestetään osana uutta kunnan kotoutumisohjelmaa sekä muina kotoutumista edistävinä yleisen palvelu- ja koulutusjärjestelmän mukaisina palveluina. Kunnan kotoutumisohjelma on maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumispalveluiden

¹ Muuttoliike, Tilastokeskus.

² Väestörakenne, Tilastokeskus.

³ Tilastot, Maahanmuuttovirasto.

kokonaisuus, jonka vähimmäissisällöstä säädetään lailla. Laissa määriteltävälle kohderyhmälle tarjottavaan kotoutumisohjelmaan sisältyy vähintään osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi, kotoutumissuunnitelma, monikielinen yhteiskuntaorientaatio, kotoutumiskoulutusta, muita palvelutarpeeseen perustuvia kotoutumista ja työllistymistä edistäviä palveluita sekä ohjausta ja neuvontaa. Kunnan tai työvoimaviranomaisen tulee laatia osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi sekä kotoutumissuunnitelma sekä työttömiksi työnhakijoiksi rekisteröityneille että laissa määritellyille työvoiman ulkopuolisille maahanmuuttajille. Kohderyhmänä ovat työttömien työnhakijoiden lisäksi 2 §:n 3 tai 4 momentissa tarkoitetut henkilöt (muun muassa kansainvälistä suojelua saavat, kiintiöpakolaiset ja tilapäistä suojelua saavat, joilla on kotikunta), alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleet lapset ja nuoret, ihmiskaupan uhrit, toimeentulotukea muuten kuin tilapäisesti saavat ja lapsen kotihoidon tukea saavat maahanmuuttajat.

Kohderyhmän kokoon vaikuttaa ensisijaisesti Suomeen kohdistuvan maahanmuuton määrä ja erityisesti sellaisten maahanmuuttajien määrä, joille laaditaan kotoutumissuunnitelma. Kohderyhmän koko siis vaihtelee vuosittain. Vuonna 2023 ensimmäisiä kotoutumissuunnitelmia laadittiin työnhakijoiksi rekisteröityneille maahanmuuttajille yhteensä 19 687. Luku on yli kaksinkertainen viime vuosien keskiarvoon nähden johtuen tilapäistä suojelua saavien suuresta määrästä. Työnhakijaksi rekisteröityneiden maahanmuuttajien keskuudessa oli lokakuussa 2023 yhteensä 25 765 henkilöä, joiden ensimmäinen kotoutumissuunnitelma oli laadittu enintään kaksi vuotta sitten.

Vuonna 2023 kunnille ja hyvinvointialueille maksettavien laskennallisten korvausten piirissä oli yhteensä 18 480 henkilöä. Luku sisältää myös tilapäistä suojelua saavat kotikunnan saaneet henkilöt. Kohderyhmän koon arvioidaan kasvavan merkittävästi vuosina 2024–2026, kun tilapäistä suojelua siirtyvät vastaanottopalveluista kunnallisten palveluiden piiriin. Hyvin karkean arvion mukaan korvausten piirissä voi olla noin 40 000 henkilöä vuonna 2025, mutta määrän arvioidaan laskevan noin 10 000 henkilöön vuonna 2028. Arviot sisältävät kuitenkin suuria epävarmuuksia.

Vuonna 2025 voimaan tulevan kotoutumislain tavoitteena on tehostaa ja nopeuttaa kotoutumista maahantulosta lähtien kaikissa vaiheissa, ja osana tätä tavoitetta kotoutumissuunnitelman pääsääntöinen enimmäiskesto lyhenee yhdellä vuodella. Kotoutumislain soveltamisalan piiriin kuuluvat henkilöt ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, joten henkilöiden kotoutumispolut ovat myös erilaisia. Yhtenä kotoutumisen haasteena on havaittu maahanmuuttajanaisten kotoutumispolun hidas eteneminen verrattuna maahanmuuttajamiehiin. Kymmenen vuotta maahanmuutosta työllisyys on miesmuuttajilla kuronut lähes kiinni eron suomalaistaustaiseen saman ikäiseen miesväestöön. Naisten osalta ero työllisyydessä jää suureksi vielä kymmenen vuotta maahanmuuton jälkeen, lukuun ottamatta työperäisiä kolmansista maista muuttaneita ja EU-maista muuttaneita naisia.⁴ Työllistymisen hitaus ja tavanomaisessa lisääntymisiässä muuttaminen näkyvät naisten miehiä suuremmissa nettotulonsiirroissa edelleen kymmenen vuotta maahanmuuton jälkeen. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa on tavoitteena parantaa maahanmuuttajaaitien asemaa ja siihen on osoitettu myös lisärahoitusta.

⁴ Pesola, Hanna, Sarvimäki, Matti & Virkola, Tuomo 2024 (tulossa). Eri syistä maahan muuttaneiden työllistytminen Suomessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisusarja, Helsinki.

2.3 Kotoutumisen edistämisen rahoitus

Kotoutumisen edistämisen rahoitus liittyy kuntiin, hyvinvointialueisiin ja valtion viranomaisiin. Kuntien ja kuntayhtymien rahoitus muodostuu useista lähteistä. Ensinnäkin niiden tuloista suunnilleen puolet on erilaisia verotuloja: kunnallisveroa, yhteisöveroa ja kiinteistöveroa. Lisäksi erilaiset toimintatulot kuten myyntitulot ja maksut muodostavat osan kuntien ja kuntayhtymien tuloista. Kunnat saavat rahoituksesta merkittävän osan yleiskatteellisena ja laskennallisena rahoituksena osana kuntien peruspalveluiden valtionosuuksia. Lisäksi osa kuntien kotoutumisen edistämisen rahoituksesta perustuu kotoutumislaisissa säädettyihin laskennallisiin ja erikseen haettaviin korvauksiin.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus on laskennallista ja se muodostuu kustannuserojen tasauksesta ja verotuloihin perustuvasta valtionosuuden tasauksesta. Kustannuserojen tasaus perustuu kunnan asukkaiden palvelutarpeeseen ja olosuhdetekijöihin, joita kuvataan järjestelmässä erilaisten valtionosuuskriteereiden, kuten vieraskielisyys, avulla. Kuntalaisina kotoutumislain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetut henkilöt ovat myös peruspalvelujen valtionosuuslaskennan piirissä.

Työnhakijana olevien kotoutuja-asiakkaiden kotoutumista ja työllistymistä edistävät palvelut järjestetään osana työvoima- ja yrityspalveluita. Työvoimapalvelu-uudistuksen myötä palveluiden järjestäminen ja rahoitus siirtyvät valtiolta kunnille 1.1.2025 lukien. Työvoimapalveluiden rahoitus kohdennetaan kunnille pääosin osana peruspalvelujen valtionosuutta. 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain mukaan työnhakijaksi rekisteröityneen kotoutuja-asiakkaan kotoutumiskoulutus toteutetaan pääsääntöisesti työvoimakoulutuksena. Työvoimakoulutuksena toteutettavan kotoutumiskoulutuksen rahoitus maksetaan kunnille valtionosuusjärjestelmän kautta vieraskielisyyskriteerillä. Tästä poiketen kotoutumislain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden osalta kotoutumiskoulutuksen rahoitus maksetaan kunnille jyvitettyä osaksi 18 vuotta täyttäneiden ensimmäisen vuoden laskennallista korvausta. Kotoutumista ja kielitaitoa edistäviä koulutuksia järjestetään myös opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella.

Hyvinvointialueiden rahoituksesta säädetään lailla hyvinvointialueiden rahoituksesta (617/2021). Hyvinvointialueiden rahoitus perustuu suurelta osin valtion rahoitukseen sekä osin asiakas- ja käyttömaksuihin. Hyvinvointialueilla ei ole verotusoikeutta. Hyvinvointialueiden toiminta perustuu pääosin valtion rahoitukseen, joka on laskennallista ja yleiskatteellista. Rahoitus jaetaan kullekin hyvinvointialueelle sen asukkaiden laskennallisten sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävien palvelutarvetta ja olosuhdetekijöitä kuvaavien tekijöiden perusteella. Osa hyvinvointialueiden rahoituksesta määräytyy asukasmäärän mukaisesti sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kriteerin perusteella. Yleiskatteisesta rahoituksesta kohdennetaan suurin osa, noin 80 prosenttia, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kautta. Muita kohdennusperusteita ovat muun muassa asukasluku, asukastiheys, vieraskielisyys ja kaksikielisyys. Hyvinvointialueiden rahoitus tarkistetaan koko maan tasolla toteutuneiden kustannusten mukaiseksi tilinpäätöstietojen valmistuttua. Esimerkiksi vuoden 2023 toteutuneet kustannukset tarkistetaan vuoden 2025 rahoituksessa. On syytä huomioida, että kotoutumislain nojalla maksettavat laskennalliset tai erikseen haettavat korvaukset ovat vain pieni osa kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden rahoitusta. On myös syytä huomioida, että edellä kuvatut yleiskatteelliset ja laskennalliset korvaukset sekä kotoutumislaisissa säädetty laskennalliset korvaukset eivät ole ”korvamerkittyjä” tiettyyn käyttötarkoitukseen, vaan ne ovat osa kunnan tai hyvinvointialueen kokonaistuloja ja on kuntien ja hyvinvointialueiden päätettävissä, miten rahoitus kohdennetaan niiden lakisääteisten tehtävien toteuttamiseen.

Kunnalle ja hyvinvointialueelle maksetaan valtion varoista korvauksia pääasiassa voimassa olevan kotoutumislain 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen henkilöiden vastaanotosta ja kotoutumisen edistämisestä (esimerkiksi kansainvälistä suojelua saavat ja heidän perheenjäsenensä sekä tilapäistä suojelua saavat, joilla on kotikunta). 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain vastaava kohderyhmä on lain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettut henkilöt.

Kotoutumislain mukaisesti valtio maksaa kunnalle ja hyvinvointialueelle korvauksia edellä tarkoitettujen henkilöiden vastaanotosta ja kotoutumisen edistämisestä sekä laskennallisten että todellisten kustannusten perusteella. Vuonna 2022 kunnille maksettiin korvauksia 120 326 221 euroa. Lisäksi Kansaneläkelaitokselle maksettiin perustoimeentulotuen maksamisesta aiheutuvia kustannuksia noin 20 miljoonaa euroa, josta se palautti käyttämätöntä määrärahaa noin 3,85 miljoonaa euroa. Vielä ei ole tiedossa, miten todellisten kustannusten mukaisesti maksettavat korvaukset ovat jakautuneet kuntien ja hyvinvointialueiden välillä vuodesta 2023 alkaen, sillä korvauksia haetaan takautuvasti.

Voimassa olevan kotoutumislain 45 §:n mukaan kunnalle maksetaan laskennallista korvausta 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen henkilöiden vastaanotosta, ohjauksesta ja neuvonnasta sekä muusta kotoutumista tukevan toiminnan järjestämisestä. Vastaavasti voimassa olevan kotoutumislain 45 a §:n mukaan hyvinvointialueelle maksetaan laskennallista korvausta 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettujen henkilön kotoutumista edistävien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä. Laskennallista korvausta maksetaan nykyisin 2 300 euroa vuodessa 7 vuotta täyttäneestä henkilöstä ja 6 845 euroa vuodessa alle 7-vuotiaasta henkilöstä. Manner-Suomen kunnan osuus laskennallisesta korvauksesta on 85 prosenttia (1 955 euroa) 7 vuotta täyttäneiden kokonaiskorvauksesta ja 95 prosenttia (6 503 euroa) alle 7-vuotiaiden kokonaiskorvauksesta. Laskennallisen korvauksen jakautumisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella kotoutumisen edistämiseen liittyvien kunnan ja hyvinvointialueen kustannusten korvaamisesta valtion varoista (1393/2011).

1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain myötä korvausjärjestelmää yksinkertaistetaan siten, että nykyisin erikseen haettavista korvauksista tulkitsemis- ja alkukartoituskorvaukset jyvitetään osaksi laskennallista korvausta. Lisäksi laskennallisella korvauksella katetaan 2025 alkaen osa kuntien tehtävien, kuten kunnan kotoutumisohjelman mukaisen kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation, toteuttamisen kustannuksia. Laskennallisesta korvauksesta säädetään kotoutumislain 61 ja 62 §:ssä ja tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Laskennallista korvausta maksetaan kolmelta vuodelta ja kiintiöpakolaisten osalta neljältä vuodelta henkilön ensimmäisen kotikunnan väestötietojärjestelmään merkitsemisestä. Korvausta ei voida maksaa pidemmältä ajalta, vaikka viranomaiset jatkaisivat pakolaisen kotoutumissuunnitelmaa yli kolmen vuoden laissa säädettyjen pidennysperusteiden perusteella. Seurantatietoa siitä, miten laskennallinen korvaus kunnissa on kohdennettu tai käytetty taikka sitä, kuinka moni edellä mainittuun henkilöpiiriin kuuluvista henkilöistä on aktiivisesti kunnan tai sekä kunnan että työ- ja elinkeinotoimiston kotoutumispalveluiden asiakkaana, ei ole saatavilla. Laskennallisen korvauksen kesto ei arvioitu osana hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 208/2022 vp), vaikka kotoutumissuunnitelman kesto lyhennettiin siinä esitetyllä lailla (kotoutumislaki 681/2023). Useat kunnat sekä Suomen Kuntaliitto ovat pitäneet laskennallisen korvauksen tasoa nousseisiin kustannuksiin nähden jo pitkään riittämättömänä.

Kotoutumisen edistämisen kokonaisrahoituksesta on vaikea muodostaa tarkkaa kokonaiskuvaa. Kotoutumisen edistämiseen liittyvät toimet ovat usein poikkihallinnollisia ja niitä toteutetaan monesti useilla hallinnon tasoilla. Lisäksi monet kotoutumista edistävät toiminnot kytkeytyvät

muihin esimerkiksi työllisyyttä edistäviin tehtäviin, lasten ja nuorten koulutukseen, sosiaalipoliittisiin toimiin tai kulttuuriin ja vapaa-ajan palveluihin. Kotoutumisen osuutta näistä palveluista ei ole useinkaan korvamerkitty. Erityisesti kuntien kotoutumista edistävien toimien rahoituksesta ei ole saatavilla tietoa.

Valtion talousarviossa työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa kotoutumisen edistämistä rahoitetaan kolmelta momentilta: 32.50.03 (Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistäminen), 32.50.30 (Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisestä) ja 32.30.51 (Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut). Vuoden 2022 tilinpäätöksessä näiltä momenteilta kotoutumisen edistämistä rahoitettiin yhteensä noin 197 miljoonalla eurolla (Taulukko 1).

Taulukko 1. Kotoutumisen edistämisen rahoitus työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa vuonna 2022.

Momentti	Rahoitus vuoden 2022 tilinpäätöksessä
32.50.03	8 491 000
32.50.30	140 326 221
(Kotoutumiskoulutuksen osuus) 32.30.51	47 868 000
Yhteensä	196 685 221

2.4 Alaikäisenä ilman huoltajaa tulneiden aikuistumisen tuki

Ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen tai nuoren tuki järjestetään hyvinvointialueen ja kunnan yleisen palvelujärjestelmän palveluiden piirissä riippuen siitä, millaisiin palveluihin lapsella tai nuorella on tarvetta. Kotoutumislain mukainen tuki koskee oleskeluluvan saanutta lasta tai nuorta. Lisäksi edellytyksenä on rekisteröity kotikunta, kun kyseessä on tilapäistä suojelua saava lapsi tai nuori. Hyvinvointialueen on järjestettävä tukea yksilöllisen tarpeen mukaisesti siten kuin sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) säädetään. Kunnan on järjestettävä kotoutumista edistäviä palveluita yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Kunnan osalta tukea tarjotaan kunnan peruspalveluissa, kuten opetustoimessa ja nuorisotyössä. Sekä hyvinvointialueella että kunnalla on velvoite järjestää alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleille nuorille heidän tarvitsemiaan palveluita. Kyseessä on 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain mukaan subjektiivinen oikeus tukeen, jos lapsella tai nuorella on sille tarvetta.

Kotoutumislain mukaisella tuella tarkoitetaan kokonaisvaltaista tukea 18–24-vuotiaalle nuorelle. Tuen tarkoituksena on auttaa aikuistuvaa nuorta saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäisen elämän aloittamiselle. Tuki voidaan toteuttaa viranomaisen omana toimintana tai ostettuna palveluntuottajilta. Nuoren saaman tuen laajuuteen ja sisältöön vaikuttavat ensisijaisesti nuoren yksilöllinen tuen tarve, arjessa selviämisen taidot sekä psyykkinen ja fyysinen terveys. Moniammatillisesti tehty palvelutarpeen arviointi on tuen suunnittelun pohjana. Yksilöllinen tuki voi sisältää esimerkiksi sosiaalihuoltolain ja kotoutumislain nojalla tarjottavia palveluita, jotka tukevat nuoren kotoutumista ja itsenäistymistä. Tuki voi kattaa perhetyöntekijän, sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan työpanoksen. Nuorta tuetaan itsenäisessä asumisessa ja häntä ohjataan koulutukseen tai työelämään sekä harrastuksiin ja vapaa-ajan toimintaan. Lisäksi harjoitellaan virallisten asioiden hoitamista ja nuorille annetaan tukea psyykkisestä ja fyysisestä terveydestä huolehtimiseen. Nuorta tuetaan myös elämänhallinnassa, kotoutumisessa, lupa-asioissa ja yhteydenpidossa perheeseen sekä tarvittaessa perheen yhdistämisprosessissa. Koska alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneen nuoren sosiaalinen verkosto koostuu pääasiassa samassa tilanteessa olevista nuorista, on olennaista tarjota hänelle pysyviä aikuiskontakteja. Tuki voi sisältää myös taloudellisen tuen.

Kotoutumislain mukaista tukea on kuvattu tarkemmin hallituksen esityksen HE 208/2022 vp perusteluissa.

Voimassa olevan kotoutumislain mukainen tuen ikäraja vastaa lastensuojelulain mukaista jälkihuollon ikärajaa. Lailla lastensuojelulain muuttamisesta (542/2019) nostettiin lastensuojelun jälkihuollon ikärajaa 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen. Lakimuutosta koskevan hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta (HE 71/2019 vp) perusteluissa on kuvattu tarkemmin muutoksen taustaa. Vastaavasti lailla kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta (564/2020) nostettiin kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen ikärajaa 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen. Vastaavasti kunnille ja nykyisin myös hyvinvointialueille maksettavien valtion korvausten osalta tehtiin sellainen muutos, että alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden palveluiden kustannuksia voitaisiin korvata enintään 10 vuoden ajan tai korkeintaan, kunnes nuori täyttää 25 vuotta. Lakimuutosta koskevan hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain 27 ja 49 §:n muuttamisesta (HE 79/2020 vp) perusteluissa on kuvattu tarkemmin tuolloin tehdyn muutoksen taustaa. 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain mukaan palveluiden kustannuksia korvataan, kunnes nuori täyttää 25 vuotta.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten tuen yläikärajaa sekä voimassa olevassa kotoutumislain 26 §:ssä 2025 voimaan tulevassa kotoutumislain 23 §:ssä ehdotetaan laskettavan 25 vuodesta 23 vuoteen. Vastaavasti myös alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden palveluiden kustannusten korvaamisajankohtaa tulisi muuttaa. Muutoksen tavoitteena on tuoda säästöjä valtiontalouteen pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti.

2.5 Tulkitseminen

Viranomaisen velvollisuudesta huolehtia asian tulkitsemisesta tai kääntämisestä säädetään hallintolain (434/2003) 26 §:ssä. Sen mukaan viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, jos muuta kieltä käyttävä asianosainen ei osaa viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä tai asianosainen ei vammaisuuden tai sairauden perusteella voi tulla ymmärretyksi. Asia voidaan tulkita tai kääntää sellaiselle kielelle, jota asianosaisen voidaan todeta asian laatuun nähden riittävästi ymmärtävän. Asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitettussa asiassa. Lisäksi tulkitsemisesta säädetään useissa alakohtaisissa laeissa. Vuonna 2021 yleisimmät tulkitut kielet työ- ja elinkeinotoimistoissa (jäljempänä TE-toimisto) olivat: arabia, venäjä, somali, dari, thai, persia, sorani, albania, kiina, espanja, vietnam ja kurmandzi. Tilapäistä suojelua saavien myötä myös ukrainan tulkitseminen on yleistynyt.

Kotoutumislain mukaan tulkitsemisesta aiheutuneita kustannuksia korvataan 1.1.2025 alkaen kunnalle ja hyvinvointialueelle osana laskennallisia korvauksia. Tulkki tilataan usein etukäteen asiakastilanteeseen, jossa tiedetään sille olevan tarvetta. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin tai kotoutumissuunnitelman laadinta. Tulkitseminen ei edellytä sitä, että tulkki on samassa tilassa asianosaisen kanssa, vaan tarpeen mukaan voidaan käyttää myös etätulkkauksia puhelimen tai videon välityksellä. Etätulkkauksella saavutetaan säästöjä matkakustannuksissa ja matkustamiseen kuluva ajassa. Myös anonyymi puhelintulkkaukset voivat olla hyvä vaihtoehto arkaluontoisista asioista käsiteltäessä. Etätulkkauksella käytettäessä on kuitenkin huolehdittava tulkkauksen riittävästä laadukkuudesta sekä teknisten ratkaisujen laadusta ja tietoturvasuhteista.

Tulkin varaaminen maksaa kunnalle tai TE-hallinnon viranomaiselle (TE-toimisto tai työllisyyden edistämisen kuntakokeilu) noin 35–80 euroa per tunti riippuen tulkattavasta

kielestä, tulkkitoimistosta, tilaajasta, tulkitsemistavasta, ajankohdasta ja paikasta. Hinnat perustuvat valtakunnalliseen kilpailutukseen. Voitaneen arvioida, että tulkitsemisesta paikan päällä syntyy suurempia kustannuksia pienemmissä kunnissa, jossa tulkkitoimistojen välistä kilpailua ei välttämättä ole ja jossa tulkin matkakulut voivat nostaa hintaa. Keskimääräinen vastaanottoaika osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja kotoutumissuunnitelman samassa tapaamisessa tehtävässä laadinnassa on noin 1–1,5 tuntia. Erikseen toteutetun arvioinnin tai suunnitelman laadinnan taikka ohjausta ja neuvontaa koskevien asiakastapaamisten kesto voi olla tätä lyhyempi.

Tulkitsemisen osalta kustannuksia voitaisiin mahdollisesti alentaa esimerkiksi hyödyntämällä etätulkkauksia, panostamalla maahanmuuttajien kielikoulutukseen sekä kannustamalla monikielisen henkilöstön rekrytointeihin, mutta todennäköisesti jo nyt tulkitsemisen kustannuksia on pyritty alentamaan edellä mainituin keinoin. Myös uuden monikielisen yhteiskuntaorientaation myötä tarve tulkitsemiselle voi joiltain osin vähentyä, kun sen yhteydessä maahanmuuttajat voivat saada vastauksia kysymyksiinsä suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta omalla äidinkielellään tai muulla hyvin osaamallaan kielellä.

Aina maahanmuuttaja ei saavu paikalle varattuun tapaamiseen, minkä johdosta kunnalle tai TE-hallinnon viranomaiselle on voinut aiheutua kustannuksia tulkin tilaamisesta. Uudenmaan TE-toimiston mukaan tilanteita, joissa asiakas ei tule ollenkaan aikavaraukselle on pääsääntöisesti suhteellisen vähän, arviolta 5–10 prosenttia kaikista varauksista. Kyseessä on arvio, sillä kirjanpidollisesti näitä kustannuksia ei ole eroteltu. Tällaisissa tapauksissa varatun tulkin palvelut pystytään usein hyödyntämään muiden samankielisten asiakkaiden puhelinpalveluun. Tätä mahdollisuutta ei välttämättä ole pienemmillä kunnilla. Lisäksi harvinaisempien kielten tulkeille voi olla vaikeampi löytää muuta hyödyllistä käyttöä. Käytössä ei ole arviota siitä, kuinka usein kunnille syntyy tulkitsemiskustannuksia käyttämättä jääneistä tapaamisista. Olisi syytä arvioida, voitaisiinko tulkin varaamisesta syntyneitä kustannuksia siirtää maahanmuuttajan kustannettavaksi tilanteessa, jossa hän on perusteettomasti jättänyt saapumatta kunnan tai työvoimapalveluiden kotoutumista edistävän palvelun mukaiseen tapaamiseen eikä ole perunut varattua aikaansa. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa tavoitteena on painottaa maahanmuuttajan omaa vastuuta omasta kotoutumisestaan ja esitetyllä muutoksella käyttämättä jätetystä palvelusta perittävästä maksusta tavoitellaan maahanmuuttajien nykyistä suurempaa vastuuta omasta kotoutumisestaan sekä vastuullisuutta julkisten palveluiden käyttäjinä.

3 Tavoitteet

Hallituksen esityksen tavoitteena on toteuttaa hallitusohjelmaan sisältyviä säästötavoitteita koskien laskennallisen korvauksen enimmäiskeston lyhentämistä sekä kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen yläikärajan laskemista. Korvausjärjestelmän muutoksilla vähennettäisiin hallitusohjelman mukaisesti kuntien kotoutumisen edistämiseen liittyvien tehtävien volyymia. Maahanmuuttajan kotoutumista tuetaan heti maahantulon alkuvaiheesta lähtien vahvistamalla hänen omatoimisuuttaan ja omaa vastuutaan myös käytännön asioiden hoitamisessa, kuten kaupassa käymisessä.

Ihmiskaupan uhrien korvauksia koskevan säännöksen muutoksen tarkoituksena on vähentää hallinnollista taakkaa ja yksinkertaistaa korvausprosessia. Tulkitsemisen kustannuksien perimistä maahanmuuttajalta koskevalla muutoksella tavoitellaan julkisten menojen säästöjä sekä korostetaan kotoutuja-asiakkaiden vastuuta omasta kotoutumisestaan. Lisäksi esityksen tavoitteena on toteuttaa eräitä teknisluontoisempia muutoksia, joilla parannetaan säädösten lakiteknistä laatua.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Kotoutumislain nojalla kunnille ja hyvinvointialueille lain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä (esimerkiksi kansainvälistä suojelua saavista ja heidän perheenjäsenistään sekä tilapäistä suojelua saavista, joilla on kotikunta) maksettavan laskennallisen korvauksen korvausaikaa lyhennettäisiin kolmesta vuodesta kahteen vuoteen kotoutumissuunnitelman enimmäiskeston lyhennystä vastaavasti. Kiintiöpakolaisten ja heidän perheenjäsentensä osalta korvausaikaa lyhennettäisiin neljästä vuodesta kolmeen vuoteen.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen yläikärajaa laskettaisiin 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen vastaavasti kuin lastensuojelun jälkihuollon ikärajaa laskettiin lailla lastensuojelulain muuttamisesta (1283/2023). Lisäksi tuesta maksettavien kotoutumislain mukaisten korvausten maksamisen yläikärajaa laskettaisiin vastaavasti. Nämä muutokset esitetään tehtävän sekä voimassa olevaan kotoutumislakiin että 2025 voimaan tulevaan kotoutumislakiin.

Lisäksi ehdotetaan säädettävän, että kunta tai työvoimaviranomainen voisi tietyin ehdoin periä maahanmuuttajalta tai kotoutuja-asiakkaalta maksun käyttämättä jätetystä kotoutumista edistävästä palvelusta, mikäli siitä on aiheutunut kunnalle tai työvoimaviranomaiselle tulkitsemiskustannuksia ja henkilö ei ole perunut aikaa.

Lakiehdotuksessa 3. ja 4. esitettävät sekä 1. lakiehdotuksessa esitettävät pienemmät ja teknisluontoisemmat muutokset liittyvät kotoutumislain ja työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) yhteensovittamiseen tai muihin kotoutumislain eduskuntakäsittelyn aikana tai sen jälkeen nousseisiin muutostarpeisiin. Kotoutumislakia koskeva hallituksen esitys (208/2022 vp) kytkeytyi vahvasti eduskunnalle samanaikaisesti annettuun hallituksen esitykseen työvoimapalveluiden järjestämisestä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 207/2022 vp). Esitysten perusteluissa tuotiin esiin esitysten välinen suhde ja se, että molemmissa esityksissä muutetaan eräitä samoja säädöksiä, kuten lakia kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (618/2021, jäljempänä *valtionosuuslaki*) sekä työttömyysturvalakia (1290/2002). Kotoutumislakia koskevan esityksen perusteluissa todettiin, että mikäli eduskunta hyväksyy työvoimapalvelu-uudistusta koskevat lait, tulisi kotoutumislakia koskevaan esitykseen ottaa liitelakeina ne tekniset muutokset, joita edellä mainittuihin lakeihin tulisi tehdä kotoutumislakia koskevasta lakiehdotuksesta johtuen. Eräät näistä teknisistä muutoksista jäivät tekemättä kotoutumislakia koskevan esityksen lakiehdotusten eduskuntakäsittelyn aikana, joten niitä esitetään tehtäväksi tällä esityksellä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Hallituksen esityksessä esitetyt taloudelliset vaikutukset liittyisivät pääosin 1. lakiehdotukseen eli lakiehdotukseen kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) muuttamisesta ja vähäisissä määrin 2. lakiehdotukseen eli lakiehdotukseen kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 27 ja 49 §:n muuttamisesta. Kotoutumislakia koskevasta lakiehdotuksesta johtuvat taloudelliset vaikutukset kohdistuisivat etenkin valtioon, kuntiin, hyvinvointialueisiin ja maahanmuuttajiin. Merkittävin taloudellinen vaikutus koskee laskennallisen korvauksen korvausaikaa. Myös alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden aikuistumisen tuen ikärajan muutoksella on taloudellisia vaikutuksia. Lisäksi Kansaneläkelaitoksen tiedonantovelvollisuudella on taloudellisia vaikutuksia Kansaneläkelaitoksen KELMU-

etuustietojärjestelmän kehityksen myötä. Kuntiin, työvoimaviranomaisiin ja maahanmuuttajiin vaikutusta voi olla maksusta, joka seuraisi käyttämättä jätetystä ja perumattomasta kotoutumista edistävään palveluun varatusta ajasta. Esityksen 3. ja 4. lakiehdotuksilla ei olisi taloudellisia vaikutuksia.

Vaikutukset julkiseen talouteen⁵

Mikäli laskennallisen korvauksen maksuaikaa lyhennettäisiin, vaikuttaisi se julkiseen talouteen, koska lyhentäminen vähentäisi todennäköisesti myös joidenkin palvelujen järjestämistä. Kotoutumissuunnitelma-ajan lyhentäminen vähentää tehtäviä esimerkiksi kotoutumissuunnitelmien seurannan ja päivittämisen osalta. Kuntien ja hyvinvointialueiden on järjestettävä lakisääteiset palvelut, joiden kustannuksia nykyisin on voitu joltain osin (esimerkiksi henkilöstön palkkauskustannuksia) kattaa myös laskennallisten korvausten avulla. Laskennallisen korvauksen maksuajan lyhentäminen edellyttäisi lakimuutoksen lisäksi myös järjestelmäkehitystä, josta aiheutuu lisäkustannuksia.

Laskennalliseen korvaukseen kohdistuvat säästöt alkaisivat vaikuttaa aikaisintaan vuonna 2027 ja kiintiöpakolaisten osalta vuonna 2028, kun vuoden 2025 alusta alkaen korvausten piiriin tulevien henkilöiden korvausajat lyhenisivät. Perustuen sisäministeriön arvioon korvausten piirissä olevien henkilöiden määrästä säästöjä arvioidaan syntyvän noin 6,3 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 13,6 miljoonaa euroa vuonna 2028. Lisäksi tilapäistä suojelua saavien osalta korvausajan lyhentämisestä syntyisi säästöä arviolta 6,3 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 13 miljoonaa euroa vuonna 2028. Vuonna 2027 säästö olisi siis yhteensä noin 12,6 miljoonaa euroa ja vuonna 2028 noin 26,6 miljoonaa euroa, mikäli uusien korvausten piiriin tulevien määrät pysyvät vuositasolla samoina. Vuodesta 2029 eteenpäin säästön arvioidaan olevan keskimäärin 13,5 miljoonaa vuodessa, mikäli korvausten piirissä olevien henkilöiden määrä ei muuttuisi merkittävästi.

Säästön määrään vaikuttaa korvausten piiriin tulevien henkilöiden määrä. Hallitusohjelman mukaisesti pakolaiskiintiötä alennetaan nykyisestä: pakolaiskiintiö on vuodesta 2024 alkaen 500 henkilöä vuodessa. Kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saavien määrän kehityksestä on vaikea esittää arvioita, koska tilanne saattaa muuttua huomattavasti lyhyessäkin ajassa kuten vuosien 2015–2016 sekä 2022–2023 suuret määrät ovat osoittaneet. Laskelmassa oletetaan, että Suomeen ei tule enää vuoden 2024 jälkeen uusia tilapäistä suojelua saavia henkilöitä.

Laskennallisten korvausten lyhentämisestä syntyvät säästöt koskisivat vuoden 2025 jälkeen korvausten piiriin tulleita maahanmuuttajia. Ennen vuotta 2025 kuntaan muuttaneista henkilöistä korvauksia maksettaisiin voimassa olevan kotoutumislain mukaisen korvausajan verran eikä laskennallisten korvausten lyhentäminen koskisi heitä.

Muiden kuin kiintiöpakolaisten ja kotikunnan saaneiden tilapäistä suojelua saavien osalta korvausajan lyhentämisestä kolmesta vuodesta kahteen vuoteen aiheutuvan säästön on arvioitu

⁵ Laskennallisen korvauksen maksuajan lyhentämisen vaikutusarviot ovat tarkentuneet 9.10.2023 julkaistun Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2024–2027 (Valtioneuvoston päätös VM/2023/136) jälkeen. Tästä syystä vaikutusarviot eivät ole täysin yhteneväisiä vuosia 2024–2027 koskevan julkisen talouden suunnitelman kanssa.

olevan keskimäärin 12,2 miljoonaa euroa/vuosi, mikäli korvausten piirissä olevien henkilöiden määrä pysyy nykyisellä tasolla. Uusien korvausten piiriin tulevien henkilöiden määrää vuonna 2025 on arvioitu sisäministeriön maahanmuutto-olettamien pohjalta. Arvion mukaan oleskeluluvan saavien turvapaikanhakijoiden määrä sekä perheenyhdistämisten myönteisten oleskelulupapäätösten määrä olisi vuonna 2025 yhteensä 3 945 henkilöä. Säästön määrää laskettaessa on myös arvioitu, että 80 prosenttia korvausten piirissä olevista on seitsemän vuotta täyttäneitä, joista maksettava laskennallinen korvaus kunnalle ja hyvinvointialueelle on yhteensä 2 300 euroa/vuosi, ja 20 prosenttia on alle 7-vuotiaita, joista maksettava laskennallinen korvaus on yhteensä 6 845 euroa/vuosi.

Hallitusohjelman mukaan pakolaiskiintiö on vuodesta 2024 lukien 500 henkilöä. Pakolaiskiintiössä valittujen henkilöiden korvausajan lyhentämisestä neljästä vuodesta kolmeen vuoteen aiheutuvan säästön arvioidaan olevan keskimäärin 1,3 miljoonaa euroa/vuosi, kun pakolaiskiintiö olisi 500 henkilöä.

Tilapäistä suojelua saavien osalta korvausajan lyhentämisestä kolmesta vuodesta kahteen vuoteen aiheutuvan säästön on arvioitu olevan noin 6,3 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja noin 13 miljoonaa euroa vuonna 2028. Vuonna 2024 Suomeen arvioidaan tulevan noin 10 000 tilapäistä suojelua saavaa henkilöä, joista kotikunnan saisi karkean arvion mukaan noin 4 000 henkilöä vuonna 2025, jolloin he siirtyisivät myös kotoutumislain mukaisten kustannusten korvausten piiriin. Säästön määrää arvioitaessa on arvioitu, että korvausten piirissä olevista 20 prosenttia on alle 7-vuotiaita ja 80 prosenttia seitsemän vuotta täyttäneitä. Vaikka tilapäinen suojelu päättyy viimeistään 4.3.2025, on laskelmassa arvioitu, että he vertautuvat muihin pakolaistaustaisiin niin kauan kuin ovat maassa.

Säästöjen taloudelliset vaikutukset sisältyvät 9.10.2023 julkaistuun julkisen talouden suunnitelmaan, mutta vaikutusarvioinnit ovat tarkentuneet tämän jälkeen. Kyseisten säästöjen toteuma riippuu laskennallisten korvausten piirissä olevien henkilöiden lukumäärän kehittymisestä, joten arvio säästön määrästä voi edelleen muuttua. Sisäministeriö arvioi maahanmuuton keskeisissä olettamissa esimerkiksi oleskeluluvan saavien turvapaikanhakijoiden määriä ja kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden perhesiteen perusteella tulevien määriä 2–3 kertaa vuodessa tai tarvittaessa. Uusien korvausten piiriin tulevien henkilöiden arvioitu määrä huomioidaan arvioitaessa määräraharahatarvetta talousarvio- ja julkisen talouden suunnitelman valmistelussa.

Tällä hallituksen esityksellä ei ole vaikutusta tulkitsemisen korvauksiin tai laskennallisen korvauksen vuotuisen määrään, vaan laskennallisen korvauksen määrästä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Tulkitsemisen kustannukset sisällytetään vuodesta 2025 alkaen osaksi laskennallista korvausta. Hallitusohjelman taloudellisten päätösten mukaan tulkitsemisestä aiheutuvien kustannusten korvaustasoa kuitenkin alennetaan noin kolme miljoonaa euroa/vuosi samassa yhteydessä, jossa tulkitsemisen kustannukset sisällytetään osaksi laskennallista korvausta, eli vuodesta 2025 lukien. Tällöin on syytä huomioida, että mikäli laskennallisen korvauksen korvausaikaa lyhennetään kolmesta vuodesta kahteen vastaavasti kuin kotoutumissuunnitelman enimmäiskesto, tulisi tulkitsemiskustannusten osalta huomioida ensimmäisen ja toisen vuoden kasvanut tulkitsemisen tarve palveluiden painottuessa aiempaa enemmän näille vuosille. Hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämistä ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 208/2022 vp) perusteluissa on kuvattu, miten tulkitsemisestä aiheutuvat kustannukset sisällytetään osaksi laskennallista korvausta, mutta siinä ei ole huomioitu laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämistä, josta päätettiin hallitusohjelmassa kesällä 2023. Hallitusohjelman mukainen tulkitsemisen korvaustason alentaminen toteutetaan valtioneuvoston asetuksen valmistelun yhteydessä huomioiden sekä korvausajan lyhentäminen että kustannusten korvaustason alentaminen tulkitsemisen

kustannusten tason määrittelyssä osana laskennallista korvausta niin, että korvausajan lyhentäminen ei entisestään vähennä tulkitsemisesta aiheutuvien kustannusten korvaustasoa edellä mainittua noin kolmen miljoonan euron säästöä enempää.

Yllä mainitun hallituksen esityksen (HE 208/2022 vp) perusteluissa laskennalliseen korvaukseen sisällytetyn tulkitsemiskustannuksen määrän arvioitiin olevan 1 212 euroa/henkilö/vuosi kolmen vuoden ajan. Laskelma perustui vuoden 2021 toteutuneisiin tulkitsemiskustannuksiin (noin 14,8 miljoonaa euroa) ja laskennallisen korvauksen piirissä olleiden määrään (12 215 henkilöä) ($14,8 \text{ miljoonaa euroa} / 12\,215 \text{ henkilöä} = 1\,212 \text{ euroa/henkilö}$). Vuonna 2022 kunnille korvattiin tulkitsemisesta aiheutuneita kustannuksia noin 13,5 miljoonaa euroa ja laskennallisten korvausten piirissä oli 11 233 henkilöä ($13,5 \text{ miljoonaa euroa} / 11\,233 \text{ henkilöä} = 1\,202 \text{ euroa/henkilö}$). Vuositasolla tulkitsemiskustannusten määrä laskennallisen korvauksen piirissä oleviin suhteutettuna on hyvin samalla tasolla. Ennen vuotta 2023 hyvinvointialueilla ei ollut sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuuta eikä muitakaan kotoutumista edistäviä tehtäviä, joten kustannukset ja kotoutumislain mukaiset korvaukset hyvinvointialueille alkavat vuodesta 2023. Hyvinvointialueiden ja kuntien vuoden 2023 tulkitsemisen kustannuksista ei ole vielä tietoa, sillä hyvinvointialueet ja kunnat voivat hakea korvauksia takautuvasti kaksi vuotta jälkikäteen sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana tapahtuneesta toiminnasta korvausta haetaan.

Kun tulkitsemiskustannusten korvaustasoa alennettaisiin noin kolmella miljoonalla eurolla vuodessa hallitusohjelman mukaisesti, tulkitsemisesta aiheutuvia korvauksia maksettaisiin kunnille ja hyvinvointialueille yhteensä arviolta 10,4 miljoonaa euroa/vuosi vuoden 2022 tasolla ($13,5 \text{ miljoonaa euroa} - 3,1 \text{ miljoonaa euroa} = 10,4 \text{ miljoonaa euroa}$). Mikäli laskennallisen korvauksen korvausaikaa samanaikaisesti lyhennettäisiin, jäisi kunnille ja hyvinvointialueille korvaamatta tulkitsemisesta aiheutuvia kustannuksia 10,4 miljoonaa euroa/vuosi laskennallisen korvausajan lyhentyessä vuodella. Tämän kompensoimiseksi tulkitsemisen kustannuksiin sisällytettäisiin laskennallisen korvauksen korvausajalle yhden vuoden tulkitsemiskustannukset, jotka ilman laskennallisen korvauksen maksuajan lyhentämistä olisi maksettu osana laskennallista korvausta. Tällöin tulkitsemisen kustannusten osuus laskennallisesta korvauksesta olisi yhteensä 1 389 euroa/henkilö/vuosi ($3 \text{ vuotta} * 10,4 \text{ miljoonaa euroa} / 2 \text{ vuotta} / 11\,233 \text{ henkilöä} = 1\,389 \text{ euroa/henkilö}$). Tulkitsemisen kustannukset sisällytetään osaksi kunnalle ja osaksi hyvinvointialueelle maksettavaa laskennallista korvausta.

Laskennallisen korvauksen maksuajan lyhentäminen edellyttää Maahanmuuttoviraston UMA-järjestelmässä olevan laskennallisen korvauksen automatisoidun maksatustoiminnallisuuden kehittämistä. Järjestelmäkehityksestä aiheutuu kustannuksia, arviolta noin 220 000 euroa. Vuosien 2025–2028 osalta käytössä olisi kaksi korvausaikaa. Henkilön korvausajan pituus riippuisi siitä, onko henkilö muuttanut kuntaan ja tullut korvausten piiriin ennen vai jälkeen 1.1.2025 voimaan tulevaa lakimuutosta. Järjestelmäkehityksestä aiheutuvat kustannukset voidaan kattaa työ- ja elinkeinoministeriön käytössä olevasta Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) uudelleensijoittamisen erillismäärärahasta, eikä lisärahoitusta siten tarvita valtion talousarvioesityksessä.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 32 a §:ssä esitettävän käyttämättä jääneestä ajasta perittävän maksun toteuttaminen edellyttää hallinnollisia toimia, joista syntyy kustannuksia. Kustannuksia syntyisi muun muassa monikielisen aineiston tuottamisesta, jotta maahanmuuttajalle voitaisiin kertoa maksusta ja ohjeistaa ajan peruuttamisesta tarvittaessa. Materiaalin tuottaminen monikielisesti olisi kannattavampaa toteuttaa valtakunnallisesti kuin jokaisen kunnan erikseen tuottamana. Lisäresurssitarvetta selvitetään valtakunnallisesti tuotettavan materiaalin osalta yhdessä kehittämis- ja hallintokeskuksen kanssa ja tarvittaessa lisäresurssi kohdennetaan kehittämis- ja hallintokeskukselle momentin 32.50.03 (Kotoutumisen ja työvoiman

maahanmuuton edistäminen, S 2v) määrärahasta, joten tältä osin muutoksella ei olisi julkiseen talouteen kustannuksia lisäävää vaikutusta. Materiaalin välittäminen ja tarvittaessa täydentäminen kuntakohtaisilla tiedoilla aiheuttaisi kunnille kustannuksia, mikä jäisi kuntien vastuulle ja kustannettavaksi, mikäli he ottavat maksun käyttöön. Perittävän maksun toteuttamiseen liittyvään lisäharkintaan, valitusmahdollisuuksiin ja selvitysten tekemiseen liittyvät toimet voivat lisätä sekä viranomaisen hallinnollista taakkaa että kustannuksia.

Vuonna 2019 kunnat laskuttivat valtiolta 4,4 miljoonaa euroa kotoutumislain mukaisia aikuistumisen tuen kustannuksia. Lisäksi vuonna 2019 tukiasumisyksiköiden osuus oli noin 4,3 miljoonaa euroa ja kustannukset yhteensä noin 8,7 miljoonaa euroa. Kustannuksia ei ole mahdollista arvioida täsmällisesti, sillä joissakin kunnissa aikuistumisen tuen kustannukset on sisällytetty laajempiin ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluita koskeviin sopimuksiin tai päätöksiin. Kunnat voivat myös laskuttaa kustannuksia kaksi vuotta jälkikäteen, joten kaikki yllä mainitut kustannukset eivät välttämättä kohdistuneet vuoteen 2019. Vuodesta 2023 alkaen sosiaali- ja terveystalveluiden sekä kotoutumislain mukaisten alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden asumisen ja tuen järjestämisvastuu on ollut hyvinvointialueilla, mutta tiedossa ei ole vielä, paljonko hyvinvointialueet tulevat hakemaan aikuistumisen tuen kustannuksia vuoden 2023 osalta. Suurin kustannuserä ovat yleensä sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien palkkamenot. Palkkakustannusten lisäksi menoja aiheutuu mm. täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta, palvelujen ostoista sekä tulkitsemispalveluista.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten kotoutumislain mukaisen tuen ikärajan laskemisen 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen arvioidaan tuovan säästöjä julkiselle taloudelle noin 0,8 miljoonaa euroa vuodessa vuodesta 2025 alkaen. Aikuistumisen tuen kustannuksissa on aluekohtaista vaihtelua. Säästöt kohdistuvat kotoutumislain nojalla maksettaviin erityiskustannuksiin momentille 32.50.30 (Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisestä, arviomääräraha). Keskimääräinen kustannus tuen järjestämisestä 18 vuotta täyttäneelle on arviolta noin 4 100 euroa/hlö/vuosi. Sosiaali- ja terveystalvelministeriö on arvioinut lastensuojelulain mukaisen jälkihuollon kustannusten olevan 4 348 euroa nuorelta vuodessa (HE 71/2019 vp).

Sisäministeriön maahanmuutto-olettamien mukaan Suomeen saapuu vuodessa noin 200 ilman huoltajaa tullutta alaikäistä, joista valtaosa saa oleskeluluvan. Mikäli ilman huoltajaa maahan tulleen aikuistumisen tuen korvausaikaa lyhennetään 25 vuodesta 23 vuoteen, olisi arvioitu säästö noin 1,6 milj. euroa (200 x 4 100 euroa x 2 vuotta), mikäli jokainen nuori käyttäisi palvelua 25 ikävuoteen saakka. Aikuistumisen tuen piirissä on tällä hetkellä 23–24-vuotiaana arviolta enintään noin 50 % ikäluokkaan kuuluvista, joten arvioitu säästö olisi puolet pienempi. Koska muutos tapahtuisi voimassa olevaa kotoutumislakia koskevalla 2. lakiehdotuksella puolivälissä vuotta 2024, ensimmäisenä vuonna säästö olisi noin 400 000 euroa ja seuraavina vuosina noin 0,8 miljoonaa euroa vuodessa. Kyseisten säästöjen toteuma riippuu korvausten piirissä olevien henkilöiden lukumäärän kehittymisestä, joten arvio säästön määrästä voi muuttua.

Esitetyn muutoksen myötä elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskusten tulisi päivittää ne sopimukset tai päätökset, jotka koskevat kyseistä kohderyhmää ja joiden kesto ulottuu 1.7.2024 jälkeiselle ajalle. Päivitykset tulisi tehdä lain hyväksymisen jälkeen, mutta ennen muutoksen esitettyä voimaantuloa 1.7.2024. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa on tehty erilaisia sopimuksia tai päätöksiä aikuistumisen tuen korvaamisesta hyvinvointialueille. Joissakin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa on tehty yksittäisiä erityiskustannussopimuksia tai -päätöksiä, joiden päivittämiseen kuluisi huomattavasti enemmän aikaa kuin henkilöstöresurssiin perustuvien sopimusten, joiden osalta päivittäminen tarkoittaisi käytännössä ikäraja-kohdan muuttamista ja henkilöstöresurssin vähentämistä. Muutoksista olisi sovittava hyvinvointialueen kanssa. Lisäresurssitarvetta selvitetään yhdessä ELY-keskusten

kanssa ja tarvittaessa lisäresurssi kohdennetaan ELY-keskuksille momentin 32.50.03 (Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistäminen, S 2v) määrärahasta määräaikaan päivitystehtäviin 1–2 kuukauden ajalle, joten muutoksella ei olisi julkiseen talouteen kustannuksia lisäävää vaikutusta.

Nuoren aikuistuessaa tuen tarve voi vähentyä, joten 23- ja 24-vuotiaiden osalta vuosittainen kustannus voisi olla yllä kuvattua pienempi. Lisäksi mikäli palvelua tarvitsevien nuorten määrä laskee tämän hetkisestä, voivat kokonaistaloudellisesti arvioituna ikärajan laskemisesta aiheutuvat laskennalliset säästöt jäädä ennakoitua vähäisemmiksi. Toisaalta määrän vähentyessä myös kustannukset pienenevät. Tällä hetkellä 23–24 -vuotiaiden ikäryhmässä on vuosina 2015–2016 saapuneita henkilöitä, jotka ovat odottaneet oleskelulupaa useamman vuoden vastaanottokeskuksissa ja saaneet ensimmäisen oleskeluluvan vasta yli 20-vuotiaana. Aikuistumisen tuen avulla voidaan tehokkaasti tukea heidän kotoutumistaan ja ehkäistä syrjäytymistä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten mukaan ne alaikäisenä ilman huoltajaa tulleet lapset, joiden lupa on myönnetty nopeasti ja joiden kotoutuminen on päässyt alkamaan jo perheryhmäkodissa, eivät välttämättä tarvitse jälkihuoltoa enää 23–24-vuotiaina. Ukrainasta saapuneet tilapäistä suojelua saavat ilman huoltajiaan olevat nuoret voivat toisaalta kasvattaa lukumääriä.

Kuten lastensuojelun jälkihuollon asiakkaat, myös alaikäisenä ilman huoltajaa Suomeen tulleet aloittavat aikuiselämänsä haastavammista lähtökohdista kuin useimmat ikätoverinsa. Tutkimusten⁶ mukaan pakomatka ilman vanhempia on ollut kuormittava, ja aikuisuuden kynnykselle tultaessa yhteiskunnan toiminta palvelujärjestelmineen voi tuntua vielä vieraalta. Myös yksinäisyys ja huoli perheestä voi kuormittaa, vaikka osa nuorista sopeutuukin nopeasti elämään Suomessa. Lastensuojelun keskusliiton politiikkasuosituksen⁷ mukaan ”hyvä jälkihuolto ehkäisee ylisukupolvista huono-osaisuutta ja aikuispalveluiden tarvetta, mikä tuo yhteiskunnalle säästöjä”. Viimeaikaisen norjalaistutkimuksen⁸ mukaan melko harva yli 20-vuotias on tarvinnut jälkihuoltoa, mutta toisaalta osalla ikäluokasta monet haasteet, kuten mielenterveysongelmat, taloudellisen tuen tarve, matalampi koulutustaso sekä heikompi työllisyystilanne ovat ikätovereita yleisempiä, ja heillä jälkihuollon tarve on suuri. Riskinä on, että kyseessä olevat nuoret tarvitsevat aikuistumisen tuen puuttuessa esimerkiksi aikuissosiaalityön, mielenterveyspalveluiden tai opiskelijahuollon palveluita, ja kokonaistaloudellisesti arvioituna säästöt jäävät ennakoitua vähäisemmiksi. Riskinä on myös, että tuen puuttuessa nuorten syrjäytymisen kustannukset yhteiskunnalle voivat olla huomattavasti aikuistumisen tuen kustannuksia suuremmat. Onnistuneilla kotoutumista edistävillä palveluilla kustannuksia voidaan kokonaisuudessaan hillitä pitkällä aikavälillä.

Hallitusohjelmassa esitetty viiden miljoonan euron lisäys vuodesta 2025 alkaen maahanmuuttajaaitien aseman parantamiseen maksettaisiin Manner-Suomen kunnille osana valtionosuusjärjestelmää vieraskielisyyskriteerin mukaisesti. Ahvenanmaan maakuntaan kuuluville kunnille rahoitus maksettaisiin laskennallisten korvausten kautta, sillä Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvat kunnat eivät kuulu valtionosuusjärjestelmän piiriin. Perustuen

⁶ Kauko, O. (2015). Yksinäisyys alaikäisten turvapaikanhakijoiden valottamana. *Yhteiskuntapolitiikka*, 80(1), 35–45. Kuusisto, A.-K., & Korjonen-Kuusipuro, K. (2018). Yksin tulleet nuoret hallinnan kohteena: Suomalainen yhteiskunta näköalattomuuden vai toivon rakentajana? *Janus, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 26(4), 370–378.

⁷ Lastensuojelun keskusliitto (2022). Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaat tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea. Poliittikkasuositus 1/2022.

⁸ Oterholm, I. (2021). Aftercare support in Norway—Barriers to support? *Social Work & Society*, 19(1).

kotoutumiskoulutukseen osallistuvien henkilöiden ja 20–50-vuotiaiden ulkomaalaisten naisten osuuteen Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvien kuntien osuus maahanmuuttajaaideille suunnatusta viiden miljoonan euron määrärahasta olisi noin 60 000 euroa. Lisärahoituksen merkitys julkiseen talouteen on vähäinen erityisesti huomioituna yllä kuvatut vähennykset.

Tämänhetkisten tietojen perusteella laskettuna saadaan karkea arvio määrärahan kuntakohtaisesta jakautumisesta Manner-Suomen kunnille osana valtionosuusjärjestelmää. Koko maan arvio ja kuntakohtainen jakautuminen tulee muuttumaan, kun esimerkiksi vieraskielisyystiedot päivitetään. Arvion mukaan osana peruspalvelujen valtionosuutta kunnille kohdennettavan noin viiden miljoonan euron määrärahalisäyksen kuntakohtainen vaihteluväli olisi 122 eurosta noin 1,3 miljoonaan euroon. Niissä kunnissa, joissa asuu alle sata vieraskielistä, olisi valtionosuusrahoituksen muutos 122 eurosta noin 2 000 euroon. Lisäys asukasta kohden olisi 1,01 euroa per asukas, ja vaihteluväli rahoituksen lisäyksen osalta olisi 0,15–2,55 euroa per asukas.

Vieraskielisyyskriteerin mukainen valtionosuusrahoitus kohdistuu etenkin suurimpiin kaupunkeihin, joten riskinä on, että pienemmät kunnat eivät pysty järjestämään riittävästi palveluja kotona lapsia hoitaville vanhemmille. Kuntien välinen yhteistyö ei välttämättä toimi ratkaisuna, koska kotivanhempien osallistumista tukee palvelujen järjestäminen lähellä kotia. Palveluja kehittämällä ja olemassa olevia rakenteita hyödyntämällä voidaan löytää ratkaisuja palvelujen järjestämiseen myös pienemmillä paikkakunnilla. Esimerkiksi Vanhemmat mukaan kouluun

-hankkeen tuloksia voisi hyödyntää erikokoisissa kunnissa.

Kotoutumista edistävien palvelujen järjestämisen supistaminen, johon laskennallisen korvauksajan lyhentäminen voisi kunnissa johtaa, vaikuttaisi todennäköisesti maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen heikentymiseen, koska kotoutumistoimet tutkitusti edistävät kotoutumista ja ovat kannattavia erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa. Kiviholman ja Karhusen⁹ mukaan ”onnistuneesti toteutetuilla kotouttamistoimilla voidaan parantaa maahanmuuttajien kiinnittymistä työmarkkinoille, nopeuttaa heidän työllistymistään ja auttaa heitä saamaan parempia työpaikkoja.” Maahanmuuttajien – kuten kaikkien muidenkin asukkaiden – työllistyminen lisää verotuloja ja vähentää erilaisten sosiaalietuuksien käyttöä. Riskinä on, että kotoutuja-asiakkaiden palveluiden rahoituksesta leikkaamisella olisi pidemmällä aikavälillä julkisen talouden menoja kasvattavia ja tuloja vähentäviä vaikutuksia. Kotoutuja-asiakkaiden koulutuksiin ohjaamiseen käytettävän Koulutusportti-järjestelmän tilastojen valossa jo nyt on viitteitä siitä, että kotoutumis- ja kielikoulutusten kysyntä on kasvanut ja odotusajat koulutukseen pääsemisessä ovat pidentyneet. Riskiä voidaan pienentää panostamalla yleisen palvelujärjestelmän mukaisiin palveluihin, joilla tuettaisiin maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä. Lisäksi kotoutumista ja kielitaitoa edistäviä koulutuksia järjestetään myös opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella, joihin korvauksajan lyhentäminen ei vaikuta.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 84 §:n muutoksen tarkoituksena on vahvistaa Kansaneläkelaitoksen tiedonantovelvoitetta kunnalle, jotta kunta tavoittaa 1.1.2025 alkaen kotihoidon tukea saavat maahanmuuttajavanhemmat kotoutumista edistävien palveluiden piiriin. Tämä edellyttää

⁹ Kiviholma, S., & Karhunen, H. (2022). Systematic Review of Active Labor Market Policies' Effects on Immigrants' Employment. *Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment* 2022:27.

Kansaneläkelaitoksen KELMU-etuustietojärjestelmän järjestelmäkehitystä sekä ylläpitoa. Kansaneläkelaitoksen järjestelmiin liittyvät hallintokustannukset ovat sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla. Järjestelmäkehityksen kustannusten arvioidaan olevan noin 250 000 euroa, mikä rahoitettaisiin momentin 32.50.03 (Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistäminen) määrärahalla siirtämällä määräraha sosiaali- ja terveysministeriön momentille 33.01.25 (Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen tiedonhallinta, siirtomääräraha 3 v).

Vaikutukset kuntatalouteen

Laskennallista korvausta maksetaan kunnille kotoutumislain 2 §:n 3 tai 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä. Laskennallisen korvauksen maksuajan lyhentämisellä on vaikutuksia niiden kuntien talouteen, jotka vastaanottavat kuntapaikoille kiintiöpakolaisia tai luvansaaneita turvapaikanhakijoita tai kotikunnan saaneita tilapäistä suojelua saavia ja heidän perheenjäseniään taikka joihin muuttaa itsenäisti edellä mainittuja henkilöitä.

Laskennallisesta korvauksesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Laskennallisesta korvauksesta valtaosa maksetaan nykyisin kunnalle. 1.1.2025 alkaen hallinnollisen työn vähentämiseksi tulkitsemisesta aiheutuneet kustannukset sisällytetään osaksi laskennallista korvausta. On arvioitu, että niistä 60 prosenttia syntyy sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden yhteydessä. 1.1.2025 alkaen alkukartoituskorvaus jyvitetään myös osaksi laskennallista korvausta, jolla katetaan myös muun muassa monikielisen yhteiskuntaorientaation ja kotoutumiskoulutuksen kustannuksia kunnassa. Hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 208/2022 vp) perusteluissa on kuvattu tarkemmin laskennallisen korvauksen muutoksia 2025 alkaen.

Laskennallinen korvaus kunnalle on vuodesta 2025 alkaen edellä mainitun hallituksen esityksen perusteluissa arvioitu olevan 6 988 euroa alle 7-vuotiaista, 2 440 euroa 7–17-vuotiaista, 11 311 euroa yli 18-vuotiaista ensimmäisen vuoden osalta ja 2 440 euroa yli 18-vuotiaista toisesta vuodesta eteenpäin. Yli 18-vuotiaiden ensimmäisen vuoden korvaukseen on sisällytetty kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation kustannukset. Ahvenanmaan kunnalle laskennallisten korvausten on arvioitu olevan 7 351 euroa alle 7-vuotiaista, 2 987 euroa 7–17-vuotiaista, 3 563 euroa yli 18-vuotiaista ensimmäisen vuoden osalta ja 2 987 euroa yli 18-vuotiaista toisesta vuodesta eteenpäin.

Vuonna 2022 laskennallisten korvausten piirissä oli yhteensä 11 233 henkilöä, joista noin 3 400 tuli kyseisenä vuonna ensimmäistä kertaa laskennallisten korvausten piiriin. Laskennallisten korvausten piirissä olevista oli vuonna 2022 arvion mukaan noin 14 prosenttia alle 7-vuotiaita.

Sisäministeriön maahanmuutto-olettamien pohjalta tehtyjen laskelmien mukaan laskennallisia korvauksia maksetaan kunnille ja hyvinvointialueille yhteensä vuonna 2027 noin 12,6 miljoonaa euroa, vuonna 2028 noin 26,6 miljoonaa euroa ja vuodesta 2029 eteenpäin keskimäärin 13,5 miljoonaa euroa vähemmän kuin niille olisi maksettu ilman korvausajan lyhentämistä. Kunnille on maksettu vuoden 2023 tammikuun ja kesäkuun välisenä aikana noin 89 prosenttia ja hyvinvointialueille noin 11 prosenttia laskennallisista korvauksista. Kuntien osuuden vähennyksestä arvioidaan siten olevan noin 11,2 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 23,7 miljoonaa euroa vuonna 2028. Yksittäisen kunnan osalta vähennys riippuu kuntapaikalle ohjattavien tai kuntaan itsenäisesti muuttavien henkilöiden määrästä. Laskennallisen korvauksen maksuajan lyheneminen voi vaikuttaa kuntien halukkuuteen ottaa vastaan kiintiöpakolaisia ja muita kuntapaikalle ohjattavia henkilöitä.

Kuntien ja kuntayhtymien rahoitus muodostuu pääosin veroista ja erilaisista toimintatuloista. Kunnat saavat myös rahoituksesta merkittävän osan yleiskatteellisena ja laskennallisena rahoituksena osana kuntien peruspalveluiden valtionosuuksia. On myös syytä huomioda, että kotoutumislain nojalla maksetaan erilaisia erikseen haettavia korvauksia sekä valtionosuuksia, joilla katetaan myös kotoutumislain mukaisten tehtävien hoitamisesta syntyviä kustannuksia. Niiden maahanmuuttajien (mukaan lukien pakolaistaustaiset) palveluita, jotka ovat työttömiä työnhakijoita, kotoutumispalveluiden järjestämistä rahoitetaan osana työvoimapalveluiden rahoitusta.

Laskennallisten korvausten korvausajan lyhentämisellä on täten vähäisiä vaikutuksia kuntatalouteen. Kunnan sisäisessä budjetoinnissa kotoutumislain nojalla maksettavat korvaukset on todennäköisemmin kohdennettu pakolaisten vastaanoton koordinaatioon ja kotoutuja-asiakkaiden palveluihin, ja laskennallisen korvauksen leikkaaminen aiheuttaanee säästöpainetta tällaisia tehtäviä hoitavilta yksiköiltä. Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämisellä ei ole vaikutusta työvoimapalveluna järjestettävän kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation rahoitukseen, koska ne jyvitetään osaksi 18 vuotta täyttäneen ensimmäisen vuoden laskennallista korvausta.

Kuntataloudelle voisi olla vähäisiä vaikutuksia sillä, jos tulkitsemisen kustannuksia siirrettäisiin maahanmuuttajan kustannettavaksi tilanteessa, jossa maahanmuuttaja on jättänyt saapumatta hänelle varattuun tapaamiseen perusteettomasti ja perumatta aikaa.

Lisätuloja voisi syntyä kunnille ja työvoimaviranomaisille, jotka voivat periä aiheutuneet kustannukset enintään 56,70 euroon asti. Ajanvarauksen käyttämättä jättämisestä koituvat kustannukset voivat olla myös tätä pienemmät tai suuremmat, mutta yksinkertaisuuden vuoksi käytetään seuraavassa laskelmassa perittävän maksun hintana 56,70 euroa. Mikäli ehdotetulla sääntelyllä olisi myös ohjausvaikutusta maahanmuuttajan käytökseen, turhien poisjääntien väheneminen vähentäisi käyttämättä ja peruuttamatta jätettyjen vastaanottoaikojen seurauksena syntyviä jonoja sekä tästä aiheutuvia kertaantuvia kustannuksia.

Nykyisin työ- ja elinkeinotoimistoissa ja työllisyyden kuntakokeiluissa työnhakijaksi ilmoittautuneille maahanmuuttajille tehtävien uusien kotoutumissuunnitelmien määrä vaihtelee vuosittain. Vuosina 2015–2022 suunnitelmia tehtiin keskimäärin hieman alle 9 000 vuodessa. Kotoutumissuunnitelmia tehdään myös työvoiman ulkopuolella oleville kunnan toimesta. Hallituksen esityksen (HE 208/2022 vp) perusteluissa arvioidaan, että vuodesta 2025 eteenpäin työvoiman ulkopuolella oleville suunnitelmia tehtäisiin noin 2 000 vuodessa. Näin ollen uusia kotoutuja-asiakkaita tulisi arviolta noin 11 000 vuodessa.

Kotoutumissuunnitelmien kesto on yksilöllinen ja vaihtelee suuresti palvelutarpeen mukaan. tulkitsemiskustannuksista suurin osa kohdistuu kuitenkin kotoutumisen alkuvaiheeseen. Koska tarkempaa dataa ei ole saatavilla, oletetaan seuraavassa laskelmassa, että tulkitsemiskustannuksia tulisi keskimäärin enintään kahden vuoden ajalta. Vuodesta 2025 alkaen kotoutumissuunnitelmien enimmäiskesto laskee kahteen vuoteen.

Hallituksen esityksen (HE 208/2022 vp) perusteluissa arvioidaan, että henkilöä kohden tulkitsemista järjestettäisiin enintään 15 tuntia vuodessa. Näin ollen kahdelle vuodelle jaettuna tulkitsemista järjestettäisiin yhteensä enintään 30 tuntia. Koska tulkkia edellyttävät tapaamiset ovat yleensä keskivertotapaamisia pidempiä, voidaan tulkkausta edellyttäviä tapahtumia arvioida olevan keskimäärin enintään noin 10 vuodessa.

Uudenmaan työ- ja elinkeinotoimiston arvion mukaan tilanteita, jossa asiakas ei tule ollenkaan aikavaraukselle on arviolta 5–10 prosenttia kaikista varauksista. Ilmoitus maksun perinnästä

kuitenkin vaikuttaa käyttämättä jätettyjen palveluiden määrään. Tästä syystä on perusteltua arvioida, että korkeintaan 5 prosenttia jättää ajanvarauksen käyttämättä, kun käyttämättä jääneistä varauksista aletaan periä maksuja.

Jos vuosittain uusia kotoutuja-asiakkaita tulisi 11 000, heille järjestettäisiin tulkitsemista vaativia palveluita keskimäärin 10–20 kertaa kotoutumissuunnitelman voimassaolon aikana, perittävän maksun hinta olisi 56,70 euroa ja 5 prosenttia tapaamisista jätettäisiin käyttämättä, syntyisi säästöä $11\,000 \cdot 10 \cdot 56,70 \cdot 0,05 = 311\,850$ (623 700) euroa vuodessa. Todennäköisesti kotoutumissuunnitelma-ajan kuluessa ja tietämyksen lisääntyessä käyttämättä ja peruuttamatta jätettyjä aikoja olisi vähemmän, jolloin käyttämättä jääneet palvelut säästäisivät kuntien ja työvoimaviranomaisten vuosittaisia kustannuksia arviolta enintään 566 500 euroa vuodessa.

Laskelmassa ei kuitenkaan ole huomioitu tilanteita, joissa maksua ei saisi periä sen vuoksi, että käyttämättä ja peruuttamatta jättämiselle olisi hyväksyttävä syy, maksun periminen olisi kohtuutonta tai asiakas olisi alle 18-vuotias.

Tapaamiseen liittyy myös muita kustannuksia, kuin tulkitsemiskustannuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi tapaamiseen osallistuvan asiantuntijan palkkauskustannukset. Esitetyn 32 a §:n mukaan kunta tai työvoimaviranomainen voi periä tulkitsemisen järjestämisestä aiheutuneet kustannukset, kuitenkin enintään 56,70 euroa, mikäli maahanmuuttaja on ilman hyväksyttävää syytä ja varattua aikaa ennalta peruuttamatta jäänyt saapumatta varattuna aikana vastaanotolle. Esitetty perittävä maksu ei kattaisi kaikkea tapaamiseen liittyviä kustannuksia, vaan pelkästään kokonaan tai osittain siitä mahdollisesti syntyneitä tulkitsemisen kustannuksia.

Toisaalta käyttämättä jääneestä ajasta perittävän tulkitsemiskustannusten maksun voidaan arvioida aiheuttavan hallinnollista taakkaa kunnille ja työvoimaviranomaisille, joiden on kehitettävä toimintatavat ja järjestettävä resurssit maksusta kertomiseen maahanmuuttajille sekä maksun perimiseen. Erityisesti isommissa kaupungeissa voi olla erillisiä talouspalvelujen yksiköitä, joissa hoidetaan erilaisia myynti- ja ostolaskutustehtäviä. Kunnat voivat käyttää tekniseen laskuttamiseen ja maksujen perimiseen myös ulkopuolista palveluntarjoajaa. Haaste on, jos ei ole olemassa prosessialustaa, järjestelmiä tai niiden integraatioita laskuttamista varten (suoritetiedon ja laskun yhdistämistä), manuaalinen työ ja laskutus voi kustantaa huomattavasti enemmän.

Kustannuksia syntyisi kunnalle ja työvoimaviranomaiselle maksun laskuttamiseen, perintään ja perimättä jättämiseen liittyvään kohtuullisuusharkintaan liittyvästä työstä. Myös maahanmuuttajien ohjeistaminen mahdollisten selvitysten tekemisessä lisäisi hallinnollista taakkaa. Todennäköisesti laskuttaminen olisi näistä toimenpiteistä edukkein, riippuen onko kunnalla käytössä oma laskutusjärjestelmä ja talousyksikkö vai käyttäisikö se ulkoista palveluntuottajaa. Laskutuksesta kustannuksia syntyisi Suomen laajuisesti arviolta 20 000 euroa vuodessa. Myös mahdollisesta perinnästä arvioidaan aiheutuvan useiden kymmenien tuhansien eurojen kustannukset. Edellä kuvatusta harkintaan ja selvitysten käsittelyyn liittyvästä työstä kustannuksia voisi aiheutua kunnille yhteensä jopa satojen tuhansien eurojen edestä. Lisäksi mahdollisesta maksujen käsittelyyn tarvittavasta järjestelmäkehityksestä aiheutuisi kunnassa kertaluontoisesti vähintään useiden satojen tuhansien eurojen kustannukset. Kuntien ja työvoimaviranomaisten tulisi arvioida, miten he järjestävät ja rahoittavat 32 a §:n toimeenpanon kustannustehokkaasti, mikäli ne hyödyntävät säädöksen tuoman mahdollisuuden. Hallitusohjelmassa esitetty viiden miljoonan euron lisäys vuodesta 2025 alkaen maahanmuuttajaaitien aseman parantamiseen maksettaisiin Manner-Suomen kunnille osana valtionosuusjärjestelmää. Ahvenanmaan maakuntaan kuuluville kunnille rahoitus maksettaisiin laskennallisten korvausten kautta, sillä Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvat kunnat eivät kuulu

valtionosuusjärjestelmän piiriin. Manner-Suomen kuntien osuus lisärahoituksesta olisi 4,94 miljoonaa euroa ja Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvien kuntien osuus 60 000 euroa. Lisärahoitus parantaisi kuntien taloudellisia mahdollisuuksia järjestää kotona lapsia hoitaville maahanmuuttajavanhemmille soveltuvia palveluita mukaan lukien palvelujen aikana toteutettu lasten hoito. Arvion mukaan osana peruspalvelujen valtionosuutta kunnille kohdennettavan noin viiden miljoonan euron määrärahalisäyksen kuntakohtainen vaihteluväli olisi 122 eurosta noin 1,3 miljoonaan euroon. Niissä kunnissa, joissa asuu alle sata vieraskielistä, olisi valtionosuusrahoituksen muutos 122 eurosta noin 2 000 euroon. Lisäys asukasta kohden olisi 1,01 euroa per asukas, ja vaihteluväli rahoituksen lisäyksen osalta olisi 0,15–2,55 euroa per asukas.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ei laskelmissaan käytä tietoa avoimen toiminnan kustannuksista, koska nämä kustannukset vaihtelevat huomattavasti kuntien kesken, eikä yhtenäisiä arvioita avoimen varhaiskasvatuksen kustannuksista ole. Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa järjestetyn varhaiskasvatuksen keskimääräinen hinta oli vuonna 2021 noin 12 300 euroa/lapsi/vuosi. Tässä laskelmassa on huomioitu vain päiväkotihoidon ja perhepäivähoidon kustannukset, ei siis esim. lastenhoidon tukia. Alle kolmevuotiaan lapsen vuosikustannus kokotai osa-aikaisessa varhaiskasvatuksessa oli 19 350 euroa ja kolme vuotta täyttäneen lapsen osa-aikaisen varhaiskasvatuksen vuosikustannus puolestaan 6 125 euroa ja kokoaikaisen varhaiskasvatuksen vuosikustannus 11 528 euroa.

Vuoden 2019 tulkitsemiskustannuksia koskevassa kuntakyselyssä kunnat arvioivat valtion korvaamien kustannusten olevan vähintään puolet ja usein noin 70–80 prosenttia kaikesta kunnassa tehdystä tulkitsemisestä. Mikäli yli kaksi vuotta maassa asuneiden tulkitsemis- ja muut palvelutarpeet eivät samanaikaisesti vähenisi, voisivat kunnat joutua kattamaan nykyistä suuremman osuuden tulkkauksen ja muiden maahanmuuttajien palveluiden kokonaiskustannuksista. Tämä voisi mahdollisesti nostaa kynnystä tulkin tilaamiselle ja kotoutumista edistävien palveluiden tarjoamiselle maahanmuuttaja-asiakkaille. On kuitenkin keskeistä huomata, että tulkitsemisestä säädetään hallintolaissa sekä useissa alakohtaisissa laeissa. Kotoutumissuunnitelman tavoitteellisen keston lyheneminen 1.1.2025 lähtien korkeintaan kahteen vuoteen ja myös muut kotoutumista edistävät alkuvaiheen palvelumuutokset voivat kuitenkin parhaimmillaan nopeuttaa kotoutumisprosessia ja kielenoppimista sekä joiltain osin vähentää tulkitsemisen tarvetta esimerkiksi monikielisen yhteiskuntaorientaation myötä. Mikäli uudistukset tuottaisivat tavoiteltua kotoutumisen nopeutumista ja tehostumista, korvausajan lyheneminen ei johtaisi kuntien kannettavaksi jäävien kotoutumisen kulujen kasvuun.

Riskinä on, että mikäli kotoutuja-asiakkaat ja muut maahanmuuttajat eivät saa valtion maksamien korvausten vähetessä riittävästi tarvitsemiaan kotoutumista ja työllistymistä edistäviä palveluita maahanmuuton alkuvaiheessa, heidän palvelutarpeensa kasvaa. Jos palveluihin pääsy vaikeutuu, se voi myös passivoida henkilöä esimerkiksi työnhaussa. Tutkimukset viittaavat esimerkiksi siihen, että pitkittynyt työttömyys passivoi työnhaussa, mikä osaltaan vaikeuttaa työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmaa¹⁰.

¹⁰ Larja, L. & Peltonen, J. (2023). Työvoiman saatavuus, työvoimapula ja kohtaanto-ongelmat vuonna 2022. *TEM-analyyseja 2023:113*.

Maahanmuuttajien taloudellinen integraatio ja motivaatio kotoutua vaarantuvat, jos nopealle työllistymiselle maahantulon jälkeen asetetaan rakenteellisia esteitä¹¹. Työvoimapalvelut ovat vuodesta 2025 alkaen kuntien vastuulla, joten pitkittynyt asiakkuus aiheuttaa kustannuksia kunnille. Työvoimapalveluiden rahoitusta kuvataan tarkemmin hallituksen esityksessä eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 207/2022 vp). Lisäksi maahanmuuttajien nopea työllistyminen lisäisi kunnan verotuloja, kun taas esimerkiksi toimeentulotukimenoista kunta maksaa osuuden.

Vaikutukset hyvinvointialueiden talouteen

Laskennallinen korvaus hyvinvointialueelle on 2025 alkaen 1.1.2025 voimaan tulevaa kotoutumislakia koskevan hallituksen esityksen (HE 208/2022 vp) perusteluissa arvioitu olevan 1 069 euroa alle 7-vuotiaista, 1 072 euroa 7–17-vuotiaista, 1 157 euroa yli 18-vuotiaista ensimmäisen vuoden osalta ja 1 072 euroa yli 18-vuotiaista toisesta vuodesta eteenpäin. Ahvenanmaan maakunnan terveyden- ja sairaanhoitoviranomaiselle korvattavien laskennallisten korvausten on arvioitu olevan 706 euroa alle 7-vuotiaista, 525 euroa yli 7-vuotiaiden osalta.

Sisäministeriön maahanmuutto-olettamien pohjalta tehtyjen laskelmien mukaan laskennallisia korvauksia maksetaan kunnille ja hyvinvointialueille yhteensä vuonna 2027 noin 12,6 miljoonaa euroa ja vuonna 2028 noin 26,6 miljoonaa euroa vähemmän kuin niille olisi maksettu ilman korvausajan lyhentämistä. Hyvinvointialueille on maksettu vuoden 2023 tammikuun ja kesäkuun välisenä aikana noin 11 prosenttia ja kunnille noin 89 prosenttia laskennallisista korvauksista. Hyvinvointialueiden osuuden vähennyksestä arvioidaan olevan siten noin 1,4 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 2,9 miljoonaa euroa vuonna 2028. Yksittäisen hyvinvointialueen osalta vähennys riippuu alueella asuvien korvausten piirissä olevien henkilöiden määrästä.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleille lapsille ja nuorille tarjottavien palveluiden korvattavuuden yläikärajan laskemisen 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen arvioidaan vähentävän hyvinvointialueiden tuloja noin 0,8 miljoonaa euroa vuodessa vuodesta 2025 alkaen ja 0,4 miljoonaa euroa vuonna 2024. Toisaalta kotoutumislain mukaisen tuen ikärajan laskemisella vastaavasti 23 ikävuoteen tarkoituksena olisi vähentää myös menoja vastaavasti, jolloin alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden tuen ikäraja ja sen korvattavuutta koskevien vaikutusten tavoiteltu vaikutus hyvinvointialueiden talouteen on kustannusneutraali. Riskinä on, että nuoret tarvitsevat kuitenkin esimerkiksi aikuissosiaalityön, mielenterveyspalveluiden tai opiskelijahuollon palveluita ja tämän johdosta hyvinvointialueen kustannukset nousisivat hieman, kun alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen 23- tai 24-vuotiaan nuoren palveluista ei voisi enää hakea kotoutumislain nojalla maksettavaa erityiskorvausta.

2. lakiehdotuksen osalta esitetään suojasäännöstä, jonka mukaan, jos hyvinvointialue on ennen tämän lain voimaantuloa antanut nuorelle, joka lain voimaantultua on 23-vuotias tai vanhempi, päätöksen 27 §:ssä tarkoitettua tukitoimesta, on sen järjestettävä nuorelle tukitoimi päätöksen mukaisesti. Kustannusvaikutuksia suojasääntelyn ulottamisesta ennen lain voimaantuloa annettuihin tukipäätöksiin on vaikea arvioida. Lastensuojelulain muutoksen (HE 56/2023 vp) yhteydessä eräiltä hyvinvointialueilta kerätyn tiedon perusteella voidaan todeta, että tukipäätöksiä on tehty joidenkin kuukausien ja yleensä enintään vuoden pituiselle ajanjaksolle ja niiden sisältö vaihtelee suuresti. Esimerkiksi tuetusta asumisesta, sosiaalityöstä tai

¹¹ Brell ym., 2020; Marbach ym., 2018.

sosiaalihjauksesta saattaa olla annettuna pidemmälle ulottuvia päätöksiä. Monella hyvinvointialueella palvelut (esim. tuettu asuminen tai tukihenkilötoiminta) on hankittu järjestöiltä tai yksityisiltä palveluntuottajilta. Suojasäännöksen myötä hyvinvointialue saisi myös kotoutumislain 49 §:n 1 momentin mukaisen korvauksen tarjotusta palvelusta. Täten suojasäännös turvaa myös hyvinvointialueiden rahoitusta.

Hyvinvointialueiden rahoituksesta säädetään lailla hyvinvointialueiden rahoituksesta (617/2021), ja se perustuu suurelta osin valtion rahoitukseen sekä osin asiakas- ja käyttömaksuihin. Tästä johtuen muutoksilla ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta hyvinvointialueiden talouteen. Laskennallinen korvaus on tosin kohdentunut niille hyvinvointialueille, joissa on kotikunnan saaneita tilapäistä tai kansainvälistä suojelua saavia ja heidän perheenjäseniään. Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden nuorten tuen kustannuksia on korvattu todellisten kustannusten perusteella. Toisaalta hyvinvointialueiden sisäisessä budjetoinnissa kotoutumislain nojalla maksettavat korvaukset on todennäköisemmin kohdennettu kotoutuja-asiakkaiden palveluihin, ja laskennallisen korvauksen leikkaaminen aiheuttanee säästöpainetta tällaisia tehtäviä hoitavilta yksiköiltä.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen MoniSuomi-kyselytutkimuksen¹² (2022) mukaan pääsy lääkärin vastaanotolle on heikentynyt maahanmuuttajien keskuudessa merkittävästi viimeisten neljän vuoden aikana. Joka kolmas maahanmuuttaja kokee, ettei saa tarpeeseensa nähden riittävästi lääkärin vastaanottopalveluja ja seitsemällä hyvinvointialueella maahanmuuttajien kokemus lääkäripalveluiden riittävydestä on selvästi alhaisempi kuin koko väestön keskuudessa. Etenkin maahan muuttaneet miehet kokevat myös sosiaalipalvelut¹³ useammin riittämättöminä kuin miehet koko väestössä. Samaan aikaan psyykkinen kuormittuneisuus on lisääntynyt maahanmuuttajien keskuudessa neljän vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna ja on selvästi yleisempää kuin koko väestön keskuudessa¹⁴. Riskinä on, että mikäli kotoutuja-asiakkaat ja muut maahanmuuttajat eivät saa tarvitsemiaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita maahanmuuton alkuvaiheessa, heidän palvelutarpeensa kasvaa. Esimerkiksi kotoutumista edistävä sosiaalityö ja muu ennalta ehkäisevä sosiaalityö ovat yksilön kannalta sekä kustannusvaikutuksiltaan myös yhteiskunnan kannalta kannattavampia palvelumuotoja kuin raskaammat sosiaalityön palvelut. Vastaavasti erilaisten traumojen käsittely ja kuntoutus ovat kannattavia panostuksia maahanmuuttajien kotoutumiseen ja edistävät heidän työllistymistään. Jos palveluihin pääsy vaikeutuu, se voi myös passivoida henkilöä. Maahanmuuttajilla on usein maahanmuuton alkuvaiheessa korkea motivaatio kotoutumiseen ja työllistymiseen. Edellä kuvatuilla vaikutuksilla voi olla vaikutusta hyvinvointialueiden talouteen.

Vaikutukset Ahvenanmaan viranomaisiin

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1999) 18 §:n mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat maakunnan hallitusta sekä sen alaisia viranomaisia ja laitoksia, kuntien hallintoa ja niiden viranhaltijoita, työllisyyden edistämistä, terveyden- ja sairaanhoitoa (tietyin poikkeuksin), sosiaalihuoltoa, opetusta, kulttuuria, urheilua, nuorisotyötä, sekä muita itsehallintolain perusteiden mukaan maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluviksi katsottavia asioita. Myös kotoutumisen edistäminen kuuluu Ahvenanmaan lainsäädäntövaltaan ja

¹² THL (2023). MoniSuomi-tutkimus: Maahanmuuttaneen väestön psyykkinen kuormittuneisuus on lisääntynyt ja lääkäriin pääsy vaikeutunut. Tiedote 14.6.2023, STT.

¹³ THL (2023). Sosiaalipalveluiden riittämättömyys. [MoniSuomi 2022 ilmiöraportti \(thl.fi\)](#).

¹⁴ THL (2023). Psyykkinen oireilu. [MoniSuomi 2022 ilmiöraportti \(thl.fi\)](#).

maakunnalla onkin oma maakuntalakinsa kotoutumisen edistämisestä (Landskapslag (2012:74) om främjande av integration). Ahvenanmaan kotoutumislaki koskee Ahvenanmaalle muuttaneita henkilöitä, joilla on ulkomaalaislain (301/2004) mukainen voimassa oleva oleskelulupa Suomessa tai joiden oleskeluoikeus on rekisteröity tai joille on myönnetty ulkomaalaislain mukainen oleskelukortti. Ahvenanmaan kotoutumislaisissa ei kuitenkaan säädetä erikseen esimerkiksi korvauksien saamisesta, vaan kotoutumislain mukaisia korvauksia maksetaan myös Ahvenanmaan maakunnan kunnille. Valtakunnalla on Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n mukaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat muun muassa holhousa, perhesuhteita ja lapsen oikeudellista asemaa.

Hyvinvointialueiden perustaminen ja niitä koskeva rahoituslaki ei koske Ahvenanmaan maakuntaa, mutta Ahvenanmaan maakunnassa Ahvenanmaan terveys- ja sairaanhoitoviranomainen järjestää maakunnan terveyspalvelut. Ahvenanmaan maakunnassa laskennallinen korvaus jaetaan Ahvenanmaan kuntien ja Ahvenanmaan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisen kesken. Ahvenanmaalla sosiaalihuollon palveluista vastaa kuntien Kommunernas socialtjänst k.f., joten sosiaalihuollon osuus maksetaan osana Ahvenanmaan maakunnan kuntien saamaa laskennallista korvausta.

On syytä huomioida, ettei laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen vaikuta Ahvenanmaan maakunnassa myöskään kotoutumiskoulutuksen järjestämiseen. Työvoimapalveluiden järjestämisestä Ahvenanmaalla vastaa maakunnan viranomainen ja rahoituksesta vastaa maakuntahallitus. 1.1.2025 voimaan tulevan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muutos ei vaikuta Ahvenanmaan maakuntaan. Mainitun uudistuksen yhteydessä Manner-Suomen työvoimapalveluiden järjestämisen rahoitus osoitettiin työvoimaviranomaisille uudella tavalla. Muutoksen myötä pakolaistaustaisten osalta työvoimapalveluna järjestettävän kotoutumiskoulutuksen rahoitus olisi Manner-Suomessa osana kotoutumislain mukaista laskennallista korvausta. Tuolla jo hyväksytyllä muutoksella tai nyt käsillä olevalla hallituksen esityksellä ei täten ole vaikutusta kotoutumiskoulutuksen rahoitukseen Ahvenanmaan maakunnassa.

Valtion korvauksissa on huomioitu myös Ahvenanmaan maakunnan viranomaisten poikkeava organisoituminen, jonka johdosta korvauksia maksetaan Ahvenanmaan maakunnan kunnille sekä terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselle eri tavoin kuin Manner-Suomessa kunnille ja hyvinvointialueille. Korvauksia maksetaan sille viranomaiselle, jolle kustannukset syntyvät.

Esityksen 1. lakiehdotuksen mukainen laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen koskisi myös Ahvenanmaan maakunnan kuntia sekä Ahvenanmaan terveys- ja sairaanhoitoviranomaista. Tarkemmasta laskennallisen korvauksen jakautumisesta säädetään valtioneuvoston asetuksessa. Lisäksi Ahvenanmaan kunnille maksettaisiin laskennallisen korvauksen kautta vastaava rahoitus maahanmuuttajaaitien aseman parantamiseen, mitä Manner-Suomen kunnille maksettaisiin 60 §:ssä esitetyllä tavalla valtiosuusjärjestelmän kautta. Korvauksesta säädettaisiin valtioneuvoston asetuksessa.

Tulkitsemiskustannuksissa tehtävä noin 3 miljoonan euron vuosittainen vähennys tulee vaikuttamaan Ahvenanmaankin osalta laskennallisiin korvauksiin sekä kunnissa että terveys- ja sairaanhoitoviranomaisen osalta. Siitä säädetään edellä mainitulla valtioneuvoston asetuksella.

Esityksen 1. ja 2. lakiehdotuksessa esitetty alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen aikuistumisen tuen ikärajan lasku vaikuttaa hyvinvointialueiden korvauksiin. Ahvenanmaalla näitä korvauksia ei ole aiemmin haettu, sillä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleita ei ole osoitettu Ahvenmaan kuntiin ennen kuin tilapäistä suojelua saavia.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 32 a §:n mukainen käyttämättä jääneestä ajasta perittävä tulkitemiskustannusten maksu ei koskisi Ahvenanmaan viranomaisia, sillä Ahvenanmaan maakuntalaissa kotoutumisen edistämisestä säädetään kotoutumista edistävästä palvelusta ja Ahvenanmaalla myös työvoimapalvelut on järjestetty maakunnan viranomaisen, ei manner-Suomen mukaisten työvoimaviranomaisen, toimesta.

Vaikutukset kotitalouksiin

Kunta tai työvoimaviranomainen voisi tietyin ehdoin periä maahanmuuttajalta tai kotoutuja-asiakkaalta maksun käyttämättä jätetystä kotoutumista edistävästä palvelusta, mikäli siitä on aiheutunut kunnalle tai työvoimaviranomaiselle tulkitemiskustannuksia ja henkilö ei ole perunut aikaa 1. lakiehdotuksen 32 a §:n mukaan. Kunnan tai työvoimaviranomaisen tulisi tiedottaa maahanmuuttajalle ajanvarauksen yhteydessä, että perusteettomasti saapumatta jättäminen ilman ajan peruutusta, voisi aiheuttaa maahanmuuttajalle kustannuksia. Tieto tulisi antaa siten, että maahanmuuttaja ymmärtää sen huomioiden maahanmuuttajan kielitaito. Mikäli maahanmuuttaja jättäisi varatun ajan käyttämättä ilman perusteltua syytä, hänelle koituisi siitä kustannuksia. Maahanmuuttaja voi kuitenkin välttää kustannukset peruuttamalla ajan, johon hän ei pysty osallistumaan.

Maksulla olisi kielteinen vaikutus maahanmuuttajan talouteen yksilönä ja perheenä. Maksun suuruus olisi korkeintaan 56,70 euroa. Kotoutumissuunnitelmaa tarvitsevat maahanmuuttajat ja kotoutumissuunnitelman mukaisissa palveluissa olevat kotoutuja-asiakkaat ovat maahanmuuton alkuvaiheessa usein vähävaraisia, esimerkiksi työttömiä työnhakijoita tai kotona lapsia hoitavia vanhempia. Pienituloiselle perheelle maksu voi olla merkittävä. Vuonna 2021 pienituloisten kotitalouksien käytettävissä olevat rahatulot asumiskustannusten jälkeen kulutusyksikköä kohden olivat 6553 euroa vuodessa eli noin 546 euroa kuukaudessa. Tällaisissa kotitalouksissa maksun suuruus olisi lähes 10 prosenttia kulutusyksikön käytettävissä olevista tuloista niinä kuukausina, joille maksu kohdistuisi. Lisäksi on huomioitava, ettei esimerkiksi toimeentulotukea lähtökohtaisesti myönnetä sanktioluonteisiin maksuihin, vaan maksu vähentäisi maahanmuuttajan tai hänen perheensä käytössä olevia varoja. Maksut kohdistuisivat kuitenkin kohtuulliseen pieneen osaan maahanmuuttajista. Jos kotoutuja-asiakkaita olisi vuodessa 11 000 ja heistä 5 prosenttia jättäisi sovitun tapaamisen käyttämättä, olisi kohderyhmän koko 550 henkilöä, josta osalla olisi hyväksyttävä syy saapumatta jättämiselle. Vaikutukset ulottuisivat kuitenkin myös muihin näiden henkilöiden kanssa samassa kotitaloudessa asuviin henkilöihin.

Työnhakijana olevan maahanmuuttajan toistuva saapumatta jättäminen työvoimaviranomaisen palveluihin katkaisee työnhaun ja oikeuden työmarkkinatukeen. Myös toimeentulotukea saavan maahanmuuttajan perusosaa voidaan alentaa, jos hän ei osallistu kotoutumissuunnitelman laadintaan tai noudata suunnitelmaa. Esityksen mukainen uusi taloudellinen sanktiomekanismi palveluihin osallistumatta jättämisestä loisi velvoittavuutta myös esimerkiksi kotihoidon tukea saaville vanhemmille, joiden etuuksiin osallistumatta jättäminen ei vaikuta.

Ehdotetulla sääntelyllä tavoitellaan myös ohjausvaikutusta eli sitä, etteivät asiakkaat jättäisi palveluihin varattuja aikoja turhaan käyttämättä. Tällä voisi olla vähäinen maahanmuuttajan kotoutumista ja työllistymistä nopeuttava vaikutus.

Riskinä on, että maahanmuuttaja ei ymmärrä, että häneltä voidaan periä maksu tai että maksun peruuttamista voi hakea selvittämällä, mikäli hänelle tuli esimerkiksi perusteltuna syynä pidettävä este. Lisäksi riskinä on, että kunta tai työvoimaviranomainen perii käyttämättä jätetyistä ajoista maksun kaavamaisesti esimerkiksi huomioimatta maksun kohtuullisuutta.

Tällöin käyttämättä jääneestä ajasta perittävän maksun vaikutus maahanmuuttajakotitalouksiin on tavoiteltua suurempi ja kielteisempi.

Vaikutukset yrityksiin

Laskennallisen korvauksen ja tulkitsemisesta aiheutuneiden kustannusten korvausten leikkaaminen voivat aiheuttaa vähäisiä vaikutuksia yritysten talouteen, jos kunnat ja työvoimaviranomaiset hankkivat palveluntuottajilta aiempaa vähemmän kotoutumista edistäviä palveluita, tulkitsemispalveluita ja ilman huoltajaa tulleiden aikuistumisen tukeen liittyviä palveluita. Toisaalta hallitusohjelmassa esitetty viiden miljoonan euron lisäys 2025 alkaen maahanmuuttajaäitien aseman parantamiseen voi aiheuttaa vähäisiä myönteisiä vaikutuksia yritysten talouteen, mikäli kunnat hankkivat mainittujen henkilöiden kotoutumista edistäviä palveluita tai esimerkiksi lastenhoitoa palveluntuottajilta.

Muilta osin esityksellä ei arvioida olevan vähäistä suurempia vaikutuksia.

Vaikutukset kansantalouteen

Esityksellä on suoria myönteisiä vaikutuksia valtiontalouteen erityisesti kunnalle ja hyvinvointialueelle maksettavien laskennallisten korvausten ja tulkitsemisesta aiheutuvien kustannusten korvausten vähenemisen myötä. Säästöjen kokoluokka riippuu korvausten piirissä olevien henkilöiden määrästä, minkä takia arviot sisältävät suuria epävarmuuksia. Sisäministeriön maahanmuutto-olettamien perusteella säästöjen arvioidaan olevan laskennallisen korvauksen osalta noin 12,6 miljoonaa vuonna 2027 ja noin 26,6 miljoonaa euroa vuonna 2028. Vuodesta 2029 lukien säästön arvioidaan olevan keskimäärin 13,6 miljoonaa euroa vuodessa, mikäli korvausten piirissä olevien määrät pysyvät nykyisellä tasolla. Tulkitsemiskustannusten leikkauksen myötä säästö olisi noin 3 miljoonaa euroa vuodessa. Alaikäisinä ilman huoltajaa tulleiden aikuistumisen tuen ikärajan lasku 25 vuodesta 23 vuoteen toisi valtiontaloudelle säästöjä arviolta 400 000 euroa vuonna 2025 ja 800 000 euroa vuodessa vuodesta 2026 alkaen.

Esityksen suorat vaikutukset erityisesti kuntien ja vähemmässä määrin hyvinvointialueen talouteen ovat todennäköisesti kielteiset. Kunnille ja hyvinvointialueille maksettavien korvausten vähentyessä kuntien olisi karsittava palveluitaan vähennystä vastaavasti, jotta muutos olisi kustannusneutraali. On mahdollista, että palveluita ei joko voida tai haluta merkittävästi karsia, sillä kotoutumisen alkuvaiheen palveluiden vähentäminen todennäköisesti vain lisäisi kustannuksia myöhemmin. Mikäli kuntien ja hyvinvointialueiden kustannukset kasvaisivat yhtä paljon kuin valtion maksamat korvaukset vähenevät, esityksellä ei varsinaisesti olisi julkistaloutta parantavia vaikutuksia, vaan kyse olisi ainoastaan kustannusten kohdistumisesta toisiin. Esityksen vaikutusta kuntien ja hyvinvointialueiden rahoitukseen onkin seurattava. Jos ennalta ehkäisevien kotoutumista edistävien palveluiden vähentäminen aiheuttaisi kalliimpia korjaavia palveluja, voisi vaikutus julkiseen talouteen olla myös kielteinen pidemmällä aikavälillä. Käyttämättä jääneiden palveluiden tulkitsemiskustannusten perintä maahanmuuttajilta saattaisi aiheuttaa kunnille ja työvoimaviranomaisille tuloja tai kustannuksia riippuen siitä, kuinka kustannustehokkaasti toteutus saataisiin järjestettyä ja kuinka paljon maksuja saataisiin perittyä.

Esityksen taloudelliset vaikutukset kotitalouksiin koskisivat ensisijaisesti niitä henkilöitä, joilta perittäisiin tulkitsemiskustannuksia käyttämättä jääneistä palveluista. Kohderyhmän arvioidaan olevan varsin pieni. Vaikutukset kotitalouksiin voisivat näkyä kuitenkin myös epäsuorasti työllisyyden kautta. Koska alkuvaiheen kotoutumispalveluiden on havaittu lisäävän

kohderyhmän tuloja ja työllistymistä,¹⁵ voidaan palveluiden vähentämisen vastaavasti arvioida vähentävän työllisyyttä. Lisäksi palveluiden tarjonnan väheneminen saattaa lisätä kustannuksia muilla sektoreilla pitkällä aikavälillä. Tältä osin vaikutus on riippuvainen siitä, miten erityisesti kunnat järjestävät kotoutumista edistäviä palveluita käytössään olevalla rahoituksella.

Esityksen yritysvaikutusten arvioidaan olevan vähäisiä.

4.2.2 Viranomaisvaikutukset

Vaikutukset kuntiin ja työvoimaviranomaisiin

Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen vaikuttaa kotoutumista edistävien palveluiden järjestämiseen kunnassa. Kunnan on toteutettava lakisääteiset velvoitteensa. Kunnan kotoutumisohjelma sisältää muun muassa osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja kotoutumissuunnitelman laatimisen ja kotoutuja-asiakkaiden ohjaamisen kotoutumissuunnitelmassa sovittuihin palveluihin, kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation järjestämisen sekä ohjausta ja neuvontaa. Kotoutumissuunnitelman enimmäiskeston lyhentyessä kolmesta vuodesta kahteen 1.1.2025 alkaen myös kotoutumispalveluista syntyvien kustannusten kesto lyhenee. Todennäköisesti kunnassa vähennettäisiinkin muiden kotoutumista edistävien palveluiden järjestämisestä.

Tulkittamisen osalta kunnassa voitaisiin kustannuksia mahdollisesti alentaa esimerkiksi hyödyntämällä etätulkittamista, panostamalla maahanmuuttajien kielikoulutukseen sekä kannustamalla monikielisen henkilöstön rekrytointeihin, mutta todennäköisesti jo nyt tulkittamiskustannuksia on pyritty alentamaan edellä mainituin keinoin. Myös uuden monikielisen yhteiskuntaorientaation myötä tarve tulkittamiselle voi joiltain osin vähentyä ja kotoutuminen nopeutua, kun sen yhteydessä maahanmuuttajat voivat saada vastauksia kysymyksiinsä suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta omalla äidinkielellään tai muulla hyvin osaamallaan kielellä. Tällöin myös osaaminen ja kyky omien asioiden hoitamiseen vahvistuu. Lisäksi matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalveluilla, joita rahoitetaan erikseen osana kuntien peruspalvelujen valtionosuusrahoitusta, voidaan vähentää muussa viranomaisasiointissa tarvittavia tulkittamispalveluja. Viranomaisilla on kuitenkin lakisääteinen velvoite hallintolain nojalla varmistaa, että henkilö ymmärtää häntä koskevat asiat ja käyttää siten tarvittaessa tulkkia. Tulkittamisen vähentämisellä olisi paitsi asiakkaan, myös palveluntarjoajan oikeusturvaa heikentäviä vaikutuksia.

Pakolaisten vastaanotto erityisesti kuntapaikoille edellyttää kunnassa vastaanottoprosessin ja alkuvaiheen toimien koordinoinnin resursointia. 1. lakiehdotuksen 44 §:ssä selkeytetään entisestään kunnan ja hyvinvointialueen työnjakoa, mutta esityksellä ei ole vaikutusta kunnan tai hyvinvointialueen työmäärään. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat pakolaiset tarvitsevat maahantulon alkuvaiheessa paljon erilaista ohjausta, jonka resursointiin kunnat käyttävät laskennallista korvausta. Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen voi myös vaikuttaa kuntien halukkuuteen myöntää kuntapaikkoja kiintiöpakolaisille ja haavoittuvassa asemassa oleville kansainvälistä suojelua saaville ja kotikunnan saaneille tilapäistä suojelua saaville. Se vaikeuttaisi pakolaisten hallittua kuntiin ohjaamista ja saattaisi entisestään lisätä itsenäisen muuton kohdistumista suurimpiin kaupunkeihin.

¹⁵ Esim. Sarvimäki, M., & Hämäläinen, K. (2016). Integrating immigrants: The impact of restructuring active labor market programs. *Journal of Labor Economics*, 34(2), 479–508.

Kunnan tai työvoimaviranomaisen tulisi tiedottaa maahanmuuttajalle ajanvarauksen yhteydessä, että perusteettomasti saapumatta jättäminen ilman ajan peruutusta, mikä voisi aiheuttaa maahanmuuttajalle kustannuksia. Tieto tulisi antaa siten, että maahanmuuttaja ymmärtää sen huomioiden maahanmuuttajan kielitaito. Tieto tulisi antaa lähtökohtaisesti kirjallisesti ja tarvittaessa muistuttaa varatusta ajasta. Poikkeuksena tästä on lukutaidoton maahanmuuttaja, jonka osalta tieto tulisi antaa suullisesti. Valtakunnallisesti tuotetun materiaalin hyödyntäminen alentaisi tai poistaisi nämä kustannukset. Maksun laskuttamisesta, perimisestä ja kohtuullisuusharkinnasta sekä selvitysten käsittelystä voisi kuitenkin aiheutua kunnille ja työvoimaviranomaisille lisää hallinnollista taakkaa. Kunnilla on jo nykyisin käytössä erilaisia järjestelyjä asiakasmaksujen perimiseen, esimerkiksi varhaiskasvatuksen maksut. Vastaavasti kunnan tulisi määritellä, miten maksut kerättäisiin ja miten niiden keräämistä seurattaisiin. Maksuja koskien voisi tulla jossain määrin oikaisuvaatimuksia, mutta arvioiden mukaan vähäisissä määrin ja niin, että niistä voitaisiin selvittää kunnan tai työvoimaviranomaisen nykyisillä resursseilla huomioiden erityisesti, että maksun myötä kunnan tai työvoimaviranomaisen kustannukset vähenisivät. Myöskään valituksia hallinto-oikeuteen ei arvioida tulevan merkittävästi, kuten jäljempänä kohdassa vaikutukset muihin viranomaisiin on kuvattu.

Edellä kuvattu 4,94 miljoonan euron lisäys valtionosuuksiin ja 60 000 euron lisäys Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvien kuntien laskennalliseen korvaukseen maahanmuuttajaaitien aseman parantamiseen mahdollistaisi kunnissa kotona lapsia hoitavien vanhempien tarpeisiin soveltuvien kielikurssien ja muiden palveluiden toteuttamisen esimerkiksi osa-aikaisesti lastenhoidolla tuettuna. Lastenhoitoa voitaisiin järjestää esimerkiksi avoimen varhaiskasvatuksen puitteissa.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee päätöksiä eräiden kotoutumislain mukaisten kustannusten korvaamisesta. Esityksen 1. lakiehdotuksen 90 §:ssä esitetään, että tällainen päätös ja muut välttämättömät tiedot korvausten kohteena olevasta henkilöstä siirtyisivät henkilön mukana uuden kotikunnan käyttöön tilanteessa, jossa henkilö muuttaa kunnasta toiseen. Tämän arvioidaan vähentävän hallinnollista työtä, kun uuden kunnan ei tarvitse hakea uutta korvauspäätöstä.

Ihmiskaupan uhrien osalta kunnille ja hyvinvointialueille kotoutumislain nojalla maksettavien korvausten hallinnollista taakkaa helpotettaisiin luopumalla ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän eli Joutsenon vastaanottokeskuksen toimittamasta lausunnosta, jolla on tuotu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tietoon, onko henkilö ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakas. Tämä 68 §:n muutos mahdollisesti nopeuttaa kuntien korvauspäätöksen saamista ihmiskaupan uhreille tarjotuista palveluista.

Vaikutukset hyvinvointialueisiin

Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen ja alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden tuen ikärajan laskeminen vaikuttavat kotoutumista edistävien palveluiden järjestämiseen hyvinvointialueella. Hyvinvointialueen on toteutettava lakisääteiset velvoitteensa, ja ne rahoitetaan pääosin valtion rahoituksena. Vaikutuksia voi kuitenkin olla hyvinvointialueen sisäisessä organisoinnissa. Erityisesti kotoutumista edistävään sosiaalityöhön tai muuten kotoutumiseen keskittyneissä tehtävissä korvausten laskulla voi olla merkitystä kustannusten kattamisessa ja palveluiden tarjoamisessa. Hyvinvointialueella on kuitenkin velvollisuus tarjota sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kotoutuja-asiakkaille. 1. lakiehdotuksen 44 §:ssä selkeytetään entisestään kunnan ja hyvinvointialueen työnjakoa, mutta esityksellä ei ole vaikutusta kunnan tai hyvinvointialueen työmäärään.

Ehdotettu aikuistumisen tuen ikärajan lasku vaikuttaa todennäköisesti siten, että nuoria siirtyy asiakkaiksi esimerkiksi aikuissosiaalityöhön. Kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen palvelut on järjestetty alueilla hallinnollisesti eri tavoin esimerkiksi osana maahanmuuttopalveluita tai aikuissosiaalityötä. Riippuen siitä, miten palvelut on järjestetty, tuen tarpeessa olevien nuorten siirtyminen aikuissosiaalityöhön voi merkitä asiakassuhteiden katkeamista. Parhaimmillaan muutos voi kuitenkin ehkäistä asiakkuuksien pitkittymistä ja kannustaa hyvinvointialueita kehittämään nuorten aikuisten ja perheiden muuta sosiaalityötä ja palveluja sekä tehostamaan yhteistyötään kuntien (esimerkiksi etsivän nuorisotyön) kanssa. Uudenaista yhteistyötä on tarkoitus edistää myös pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan kirjatulla laaja-alaisella toimenpideohjelmalla nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Jos itsenäistymisen alkuvaiheen toimia voitaisiin tehostaa ja koordinoita nykyistä paremmin, entistä harvempi tarvitsisi aikuistumisen tukea useiden vuosien ajan.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee päätöksiä eräiden kotoutumislain mukaisten kustannusten korvaamisesta. Esityksen 1. lakiehdotuksen 90 §:ssä esitetään, että tällainen päätös ja muut välttämättömät tiedot korvausten kohteena olevasta henkilöstä siirtyisivät henkilön mukana uuden hyvinvointialueen käyttöön tilanteessa, jossa henkilö muuttaa kunnasta toiseen. Tämän arvioidaan vähentävän hallinnollista työtä, kun uuden hyvinvointialueen ei tarvitse hakea uutta korvauspäätöstä.

Ihmiskaupan uhrien osalta kunnille ja hyvinvointialueille kotoutumislain nojalla maksettavien korvausten hallinnollista taakkaa helpotettaisiin luopumalla ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän eli Joutsenon vastaanottokeskuksen toimittamasta lausunnosta, jolla on tuotu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tietoon, onko henkilö ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakas. Tämä 68 §:n muutos mahdollisesti nopeuttaa hyvinvointialueiden korvauspäätöksen saamista ihmiskaupan uhreille tarjotuista kotoutumista edistävästä sosiaali- ja terveystalouksista.

Vaikutukset elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiin

Laskennallisten korvausten korvausajan lyhentäminen voi vähentää kuntien halukkuutta myöntää kuntapaikkoja, ja siten vaikeuttaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten mahdollisuuksia sopia kuntien kanssa kuntaan ohjaamisesta ja kotoutumisen edistämisestä, jonka yhteydessä sovitaan myös kuntapaikoista. Kunkin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulee saada sovittua alueensa kuntien kanssa kyseiselle alueelle asetettujen kuntapaikkatavoitteiden mukaisesti riittävästi kuntapaikkoja, joille ohjataan kiintiöpakolaisia ja haavoittuvassa asemassa olevia kansainvälistä tai tilapäistä suojelua saavia. Toisaalta pakolaiskiintiön pienentäminen hallitusohjelman mukaisesti 1050:stä 500:aan vähentää kuntapaikkojen tarvetta alkaen vuodesta 2024.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee päätöksiä eräiden kotoutumislain mukaisten kustannusten korvaamisesta. Esityksen 1. lakiehdotuksen 90 §:ssä esitetään, että tällainen päätös ja muut välttämättömät tiedot korvausten kohteena olevasta henkilöstä siirtyisivät henkilön mukana uuden kunnan tai hyvinvointialueen käyttöön tilanteessa, jossa henkilö muuttaa kunnasta toiseen. Tämän arvioidaan vähentävän hallinnollista työtä, kun uuden kunnan tai hyvinvointialueen ei tarvitse hakea uutta korvauspäätöstä. Sen sijaan alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen ikärajan laskulla olisi hieman vaikutuksia elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskusten toimintaan, sillä ne joutuisivat laatimaan uudet aikuistumisen tukea koskevat päätökset hyvinvointialueille. Lakimuutoksen on tarkoitus tulla voimaan 1.7.2024 alkaen, joten olemassa olevat korvaussopimukset tai päätökset tulisi päivittää nopealla tahdilla ennen tuota ajankohtaa, jotta hyvinvointialue ei hae korvauksia

kehittämisen- ja hallintokeskukselta virheellisesti yli 23-vuotiaiden kustannuksista. Tehtävän arvioidaan työllistävän elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia vain tilapäisesti ja voitavan sen vuoksi hoitaa vähäisillä määräaikailla resurssilisäyksillä, mikä voitaisiin toteuttaa talousarviossa jo olevilla määrärahoilla. Ihmiskaupan uhrien korvauksista tehtävät päätökset eivät lisäisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten työmäärää, sillä näitä päätöksiä tehdään jo nykyisin.

Ihmiskaupan uhrien osalta kunnille ja hyvinvointialueille kotoutumislain nojalla maksettavien korvausten hallinnollista taakkaa helpotettaisiin luopumalla ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän eli Joutsenon vastaanottokeskuksen toimittamasta lausunnosta, jolla on tuotu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tietoon, onko henkilö ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakas. Tämä 68 §:n muutos vähentää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hallinnollista taakkaa päätöksenteossa. Viranomaisen päätöstä ohjaisi korvausohje.

Vaikutukset kehittämis- ja hallintokeskukseen

Vastuu uusille maahanmuuttajille toimitettavan perustietoaineiston tuottamisesta ja jakelusta siirtyisi 1. lakiehdotuksen 11 §:n mukaan työ- ja elinkeinoministeriöltä kehittämis- ja hallintokeskukselle. Perustietoaineisto annetaan kaikille Suomeen muuttaville oleskelulupapäätöksen tiedoksiannon, oleskeluoikeuden rekisteröinnin, oleskelukortin myöntämisen tai kotikunta- ja väestötietojen rekisteröinnin yhteydessä. Siirtämällä tehtävä kehittämis- ja hallintokeskuksen vastuulle selkeytettäisiin vastuita erityisesti työelämä tietouden tiedottamisessa, jotta välttyttäisiin päällekkäisiltä viranomaistoimilta. Ehdotetussa 11 §:n mukaisessa tehtävässä on yhtymäpintaa ja osittaista päällekkäisyyttä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain 3 a §:n (Kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtävät) kanssa. Kehittämis- ja hallintokeskus vastaisi 11 §:n mukaisesti maahanmuuttajan oikeuksia ja velvollisuuksia suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä koskevien perustietojen yhteensovittamisesta, kääntämisestä ja jakelusta viranomaisten käyttöön. Kyseisen selkeyttämisen ei nähdä tuottavan merkittäviä lisätehtäviä, mutta mikäli tehtävän arvioidaan tarkemmassa tarkastelussa edellyttävän lisäresursseja kehittämis- ja hallintokeskukselle, lisäresursointi toteutetaan tarvittaessa resurssisiirtoin talousarviossa olevien määrärahojen puitteissa. Kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtäviä säätelevään 56 §:ään lisätään maininta toimimisesta valtionapuviranomaisena valtioneuvoston 12, 19, 21 ja 22 §:ssä tarkoitetussa tehtävässä. Tämä tekninen muutos ei laajenna tai lisää kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtäviä. Kehittämis- ja hallintokeskus tuottaa monikielisen valtakunnallisen tiedotusaineiston, joka toimitetaan työvoimapalvelun ja kunnan asiakkaille asiakastapaamisen peruuttamisesta sekä peruuttamatta jätetystä ajasta koituvasta maksusta (1. lakiehdotuksen 32 a §). Tehtävä liittyy 1. lakiehdotuksen 56 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettyihin kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtäviin, mutta lisäresursointi toteutetaan tarvittaessa resurssisiirtoin talousarviossa olevien määrärahojen puitteissa.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 56 §:n uuden 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella täsmennettäisiin kehittämis- ja hallintokeskukselle kotoutumislain 56 §:ssä säädettyjä tehtäviä. Asetuksella ei osoitettaisi kehittämis- ja hallintokeskukselle uusia tehtäviä.

Vaikutukset muihin viranomaisiin

Laskennallisten korvausten korvausajan lyhentäminen edellyttää Maahanmuuttoviraston UMA-järjestelmässä olevan automatisoidun maksatustoiminnallisuuden kehittämistä. Järjestelmäkehityksestä aiheutuu kustannuksia, arviolta noin 220 000 euroa.

Järjestelmäkehityksestä aiheutuvat kustannukset voidaan kattaa työ- ja elinkeinoministeriön käytössä olevasta Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) uudelleensijoittamisen erillismäärärahasta, eikä lisärahoitusta siten tarvita valtion talousarvioesityksessä.

Ihmiskaupan uhrille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvien kustannusten korvaamiseen liittyvän 68 §:n ehdotetun esityksen mukaan luovuttaisiin ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän eli Joutsenon vastaanottokeskuksen toimittamasta lausunnosta. Tämän arvioidaan vähentävän hieman Joutsenon vastaanottokeskuksen hallinnollista taakkaa. Ehdotuksen mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulisi varmistaa, että henkilö on ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakas, ja tämä varmistaminen voisi tapahtua käyttöoikeuksilla tietojärjestelmiä hyödyntämällä tai kysymällä asiaa auttamisjärjestelmältä esimerkiksi puhelimitse.

Kotihoidon tukea saavien tietojen poiminta ohjelmallisesti ja tietojen toimittaminen Kansaneläkelaitokselta kuntaan edellyttäisi järjestelmäkehitystä.

Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia tuomioistuimiin. Esitetyn 32 a §:n mukainen maksu voisi johtaa jossain määrin oikaisuvaatimuksiin, mutta arvioiden mukaan erittäin harvoin varsinaiseen muutoksenhakuun. Esitetyn 95 §:n muutoksenhakuoikeuden laajennuksen ei arvioida vaikuttavan tuomioistuinten työmäärään, sillä kotoutumislain nojalla tuettavien omaehtoisten opintojen keskeyttämättä jättämisen hyväksymättä jättämisestä ei ole haettu muutosta.

Muut viranomaisvaikutukset

Venäjän vastaisen rajan tilanteella ei arvioida olevan suoria vaikutuksia esityksen tavoitteiden toteutumiselle. Mikäli Suomeen saapuu rajan yli henkilöitä, jotka hakevat kansainvälistä suojelua, ohjataan heidät vastaanottojärjestelmän piiriin eikä heihin sovelleta tällöin kotoutumislakia. Mikäli he saavat myöhemmin oleskeluluvan ja tulevat kotoutumislain soveltamisalan piiriin, voi tilanteella olla välillisiä vaikutuksia esimerkiksi kotoutumispalvelujen järjestämiseen, etenkin mikäli henkilöitä siirtyisi esimerkiksi laajamittaisesti yhtäaikaaisesti palvelujen piiriin.

4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Vaikutukset maahanmuuttajiin

Laskennallista korvausta maksetaan kunnille ja hyvinvointialueille alueella asuvien kotoutumislain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden (esimerkiksi kansainvälistä suojelua saavista ja heidän perheenjäsenistään sekä tilapäistä suojelua saavista, joilla on kotikunta) sekä kiintiöpakolaisten ja heidän perheenjäsentensä vastaanotosta ja kotoutumisen edistämiseksi. Useat kunnat kattavat laskennallisilla korvauksilla pakolaisten vastaanoton koordinaation ja kotoutumispalveluiden henkilöresursseja. Kun korvausaikaa lyhennetään, resurssien väheneminen kunnissa ja hyvinvointialueilla heijastuu mahdollisuuksiin tuottaa kotoutumista edistäviä alkuvaiheen palveluita myös muille kotoutumislain mukaisten alkuvaiheen kotoutumispalveluiden kohteena oleville maahanmuuttajille. Riskinä on, että korvausajan lyhentyminen johtaisi kuntien ja hyvinvointialueiden tarjoamien kotoutumispalveluiden heikentymiseen. Tutkimusten perusteella kotoutumispalveluiden heikentyminen voisi hidastaa kotoutumista ja työllistymistä ja siten vaikuttaisi kielteisesti

maahanmuuttajien taloudelliseen asemaan¹⁶. Esityksellä voisi olla välillisiä vaikutuksia myös maahanmuuttajaperheiden hyvinvointiin ja kotoutumiseen. Vanhempien kotoutumisen tuki vaikuttaa tutkitusti heidän lastensa koulutus- ja työllisyyspolkuihin¹⁷ ja vähentää poikien rikoksilla oireilua¹⁸.

Palveluiden mahdollinen väheneminen voi kuitenkin kasvattaa maahanmuuttajien omaa vastuuta kotoutumisestaan ja asioiden hoitamisesta, kuten kaupassa käynnistä. Hallitusohjelmaan kirjattu sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistaminen, hyvinvointialueiden ohjauksen tehostaminen sekä panostukset maahanmuuttajaaitien kotoutumiseen ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn voivat osaltaan korjata ja kompensoida lausunnoissakin esille tuotuja palvelujärjestelmään ja palveluiden alueelliseen eriarvoisuuteen liittyviä ongelmia. Kielteisten vaikutusten vähentämiseksi tai ehkäisemiseksi kuntien ja hyvinvointialueiden olisi kohdennettava kotoutumistoimenpiteitä saatavilla olevan tiedon perusteella kaikkein tuloksellisimpiin ja parhaiten yhdenvertaisuutta vahvistaviin kotoutumista edistäviin toimiin.

Tulkitsemiskustannusten siirtämistä osittain tai kokonaan maahanmuuttajan kannettavaksi tilanteessa, jossa maahanmuuttaja jättää perusteettomasti saapumatta hänelle varattuun tapaamiseen eikä peruuta aikaansa, voi lisätä kustannuksia maahanmuuttajaperheissä. Kustannuksen mahdollisuudesta tulisi kuitenkin tiedottaa maahanmuuttajalle etukäteen siten, että hän ymmärtää velvoitteen tarvittaessa peruuttaa ajan. Tulkitsemiskulujen periminen asiakkaalta edellyttää, että asiakkaalle on ymmärrettävästi kerrottu maksun mahdollisuudesta, ja annettu ohjeistus peruuttamisesta. Jos ajanvaraus tehdään viranomaisen toimesta, on ohjeet annettava kirjallisesti asiakkaan ymmärtämällä kielellä ja lähetettävä muistutus varatusta palvelusta. Vastaava maksu käyttämättä jääneestä ajasta on säädetty laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992), joten olisi riittävää säätää maksumahdollisuudesta kuntien ja työvoimaviranomaisten osalta. Maksun osalta tulee kiinnittää huomiota kohtuullisuuteen. Ehdotetulla sääntelyllä voisi olla myös ohjausvaikutuksia eli asiakkaat jättäisivät varaamiansa tai heille varattuja palveluja käyttämättä ja peruuttamatta harvemmin kuin nykyisin. Peruuttamatta jätetyn asiakastapaamisen tulkitsemiskulujen periminen asiakkaalta tekisi palvelun aiheuttamat kustannukset nykyistä näkyvämmiksi asiakkaille, mikä voisi nostaa yhteiskunnan tarjoamien palveluiden arvostusta sekä parantaa asiakkaan vastuullisuuden kokemusta omasta kotoutumispolustaan. Riskinä kuitenkin voi olla, että luottamus viranomaisiin kohtaan voi heikentyä. Tätä tulee pyrkiä ehkäisemään ohjeistamalla viranomaisasioinnin periaatteista sekä tästä uudesta 32 a §:n mukaisesta maksusta mahdollisimman laajasti esimerkiksi osana perustietoaineistoa. Myös monikielisessä yhteiskuntaorientaatioissa voidaan käsitellä viranomaisasiointia, mutta siihen osallistutaan kotoutumissuunnitelman perusteella, joten ensimmäiset ajanvaraukset, joista maksu voitaisiin periä edeltävät tätä palvelua.

¹⁶ Kiviholma, S., & Karhunen, H. (2022). Systematic Review of Active Labor Market Policies' Effects on Immigrants' Employment. *Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment* 2022:27.

Sarvimäki, M., & Hämäläinen, K. (2016). Integrating immigrants: The impact of restructuring active labor market programs. *Journal of Labor Economics*, 34(2), 479–508.

¹⁷ Pesola, H., & Sarvimäki, M. (2022). Intergenerational Spillovers of Integration Policies: Evidence from Finland's Integration Plans, *IZA Discussion Papers*, No. 15310. Institute of Labor Economics.

¹⁸ Foged, M., Hasager, L., Peri, G., Arendt, J. N., & Bolvig, I. (2023). Intergenerational spillover effects of language training for refugees. *Journal of Public Economics*, 220, 104840.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen ikärajan laskeminen 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen heikentää jossain määrin tämän haavoittuvan ryhmän palveluita. Maahan viime vuosina saapuneiden nuorten määrän sekä sisäministeriön maahanmuutto-olettamien perusteella voidaan arvioida, että vuosittain aikuistumisen tuen piiriin tulisi pääsääntöisesti enintään 140–200 nuorta. Aikuistumisen tuen ikärajan lasku 23 ikävuoteen lyhentäisi siten vuosittain noin 280–400 täysi-ikäisen nuoren mahdollisuutta aikuistumisen tukeen. Hallituksen esityksen (HE 79/2020 vp) perusteluissa arvioitiin, että 30–40 % nuorista hyötyisi paljon jälkihuoltoajan jatkamisesta 25-vuotiaaksi saakka verrattuna aiempaan oikeustilaan, jolloin ikäraja oli 21 vuotta. Kaikki nuoret eivät tarvitse tukea 25 ikävuoteen saakka nykyisinkään ja osalla tuki 23 ikävuoteen saakka voikin olla riittävää.

Ikärajan laskemisen vaikutuksia on kuitenkin vaikea arvioida, sillä lastensuojelun jälkihuoltoa ja lapsena ilman huoltajaa maahan tulleiden aikuistumisen tukea (voimassa oleva kotoutumislaki, 27 §) nähtiin tarpeelliseksi pidentää 25 ikävuoteen viime hallituskaudella, eikä muutoksen vaikutuksia ole ehditty arvioida. Tiedossa kuitenkin on, että alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleet nuoret aikuiset ovat erityisen haavoittuva ryhmä. Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleet nuoret ovat eläneet ilman vanhempiaan ja kohdanneet kasvuvuosinaan hyvin haastavia kokemuksia. Ilman huoltajaa tulleet ovat lisäksi kohdanneet erityisiä haasteita kotoutumiseen, kielitaidon puutteisiin ja eriarvoiseen kohteluun liittyen¹⁹. Ikärajan laskemisen jälkeen olisi huolehdittava tarpeellisten sosiaali- ja terveyspalveluiden, erityisesti mielenterveyspalveluiden saatavuudesta, palveluiden alueellisesta kattavuudesta sekä ammattilaisten riittävästä erityisosaamisesta niiden 23–24-vuotiaiden aikuistuvien nuorten kohdalla, joilla on palveluntarvetta. Jos tämän ryhmän hyvinvoinnista ja kiinnittymisestä yhteiskuntaan ei huolehdittaisi riittävällä tuella, luotaisiin osaltaan kasvualustaa syrjäytymiselle ja siitä aiheutuville lieveilmiöille kuten ekstremismille ja jengirikollisuudelle²⁰. Osa nykyisen aikuistumisen tuen piirissä olevista perheellistyy varhain, ja tarve vanhemmuuden tuelle olisi sosiaalisyössä huomioitava aikuistumisen tuen ikärajan laskiessa (ks. myös Lapsivaikutukset). Näin ehkäistäisiin riskiä syrjäytymisen ylisukupolvisuudelle²¹. Lapsiasiavaltuutettu on suhtautunut suhteellisen suopeasti lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskemiseen, mutta huomauttaa lausunnossaan, samoin kuin Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry, että yksin maahan tulleen nuoren tilanne ja haasteet itsenäistymisessä voivat olla myös hyvin erilaisia ja monimuotoisempia kuin lastensuojelun asiakkailta. Tuen tarvetta voi lisätä myös se, että

¹⁹ ks. Hirschovits-Gerz, T., Weckroth, N., & Heino, T. (toim.) (2022). Ikkuna aikuistumiseen: Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 2/2022*.

²⁰ Hirschovits-Gerz, ym. (2022). Ikkuna aikuistumiseen: Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 2/2022*.

Ranstorp, M. (2016). The root causes of violent extremism. *RAN Issue paper, 4(01)*. European Commission, Radicalisation Awareness Network.

Korpilahti U, Malja M, Jääskeläinen P. & Murdoch T. (toim.) 2023. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma. Väliarviointi 2020 - alkuvuosi 2023. STM, Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023:17, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164848/STM_2023_17_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

²¹ Lastensuojelun keskusliitto (2022). Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaat tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea. *Politiikkasuositus 1/2022*.

alaikäisen yksin maahan tulleen tukena on ollut edustaja, jonka tehtävä lakkaa, kun edustettava täyttää 18 vuotta. Aikuistumisen tuen ikärajan laskun kielteisen hyvinvointivaikutusten ehkäisyssä onkin erityisen tärkeää varmistaa toimiva ja yksilöllinen tuki 18–22-vuotiaille.

Aikuistumisen tuen yläikärajan laskun vaikutuksia on syytä arvioida myös suhteessa muihin hallituskaudella toteutettaviin lainsäädäntömuutoksiin. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan perheenyhdistämisen kriteereitä ehdotetaan kiristettävän, mikä voi lisätä pidempiaikaisen aikuistumisen tuen tarvetta niiden nuorten keskuudessa, jotka eivät saa perhettään luokseen.

On kuitenkin syytä huomioda, että kolmannen sektorin rooli kotoutumisen edistämässä on merkittävä myös alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden kotoutumisessa. Toisaalta järjestöjen rooli ei ole korvata viranomaistehtäviä ja hallitusohjelmaan sisältyy vuodesta 2027 lähtien 100 miljoonan euron vuosittainen leikkaus sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahoitukseen Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen kautta.

Ihmiskaupan uhrien osalta kunnille ja hyvinvointialueille kotoutuslain nojalla maksettavien korvausten hallinnollista taakkaa helpotettaisiin luopumalla ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän eli Joutsenon vastaanottokeskuksen toimittamasta lausunnosta, jolla on tuotu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tietoon, onko henkilö ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakas. Tämän 68 §:n muutoksen potentiaaliset vaikutukset ihmiskaupan uhrien saamien palveluiden turvaamiseen olisivat välillisiä ja mahdollisesti myönteisiä palveluvarmuuden parantumisen vuoksi.

Vaikutukset pakolaistaustaisiin henkilöihin

Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen voi vaikuttaa kuntien halukkuuteen myöntää kuntapaikkoja kiintiöpakolaisille ja haavoittuvassa asemassa oleville kansainvälistä suojelua saaville ja kotikunnan omaaville tilapäistä suojelua saaville. Tällä voi olla vaikutuksia erityisesti haavoittuvimmassa asemassa olevien ja siten eniten palveluita tarvitsevien kansainvälistä suojelua saavien maahanmuuttajien palveluihin ja kotoutumiseen. Mikäli kuntapaikkoja ei myönnetä riittävästi, kaikille niistä tarvitseville ei löytyisi kuntapaikkaa, jolloin haavoittuvassa asemassa olevien pakolaisten asuminen vastaanottokeskuksissa voisi pitkittyä ja kiintiöpakolaisten maahantulo hidastua. Lisäksi se voi lisätä entisestään pakolaisten keskittymistä isoihin kaupunkeihin ja kasvukeskuksiin.

Laskennallisten korvausten korvausajan lyhentäminen vähentää kuntien ja hyvinvointialueiden käytössä olevaa rahoitusta vastaanoton koordinaatioon ja alkuvaiheen kotoutumista edistäviin palveluihin, esimerkiksi pakolaisen saamaan henkilökohtaiseen ohjaukseen ja neuvontaan maahantulon alkuvaiheessa, mikä voi heikentää maahanmuuttajien saamien palveluiden laatua ja saatavuutta. Palveluiden mahdollinen väheneminen voi kuitenkin kasvattaa maahanmuuttajien omaa vastuuta kotoutumisestaan ja asioiden hoitamisesta, kuten kaupassa käynnistä. Matalan kynnyksen yleisiä ohjaus- ja neuvontapalveluita, joita maahanmuuttaja voi saada myös kotoutumissuunnitelman päättymisen jälkeen, rahoitetaan erikseen osana kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmää vuoden 2025 alusta lukien. Tämän arvioidaan lieventävän laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämisen kielteistä vaikutusta maahanmuuttajan ohjaukseen ja neuvontaan. Kuntapaikkojen saatavuutta ja pakolaisten kuntiin ohjaamisen sujuvuutta on tuettu myös esimerkiksi Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) uudelleensijoittamisen erillismäärärahasta katetuin lisätuin. Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen voi lisätä vastaavan kannustinrahoituksen tarvetta.

Maahanmuuttajat, joilla on suuria haasteita arjen hallinnassa mielenterveys- tai päihdeongelmien vuoksi tai joilla on useita pieniä lapsia, voivat arjessaan unohtaa sovittuja tapaamisia henkisen kuormituksen vuoksi. Pakolaistaustaisissa ryhmissä on muita yleisemmin terveydellisiä ongelmia ja heikon luku- ja kirjoitustaidon omaavia, joilla voi olla muita suurempia haasteita ymmärtää tulkitsemista vaativien asiakastapaamisten peruutusohjeita. Peruuttamattomasta ja käyttämättömästä asiakastapaamisesta aiheutuvat tulkitsemiskulut voisivat siten muodostua lisärasitteeksi ja heikentää entisestään vaikeuksissa olevien aikuisten jaksamista ja kotoutumisen mahdollisuuksia. Kuntien tulisi huomioida tulkitsemiskulujen perimisessä yksilöllinen tilanne, ettei päädyttäisi kohtuuttomiin vaikutuksiin. Lainsäädännön tulisi mahdollistaa kulujen periminen, mutta siitä ei saisi tulla kaikkia tilanteita koskevaa automaatiota.

Lapsivaikutukset

YK:n lapsen oikeuksien komitea on kesäkuussa 2023 Suomelle antamissaan viimeisimmistä määräaikaishavainnointiin liittyvissä päätelmissä ja suosituksissa²² vaatinut Suomea varmistamaan turvapaikanhakija-, pakolais- ja maahanmuuttajalasten oikeuksien kunnioittamisen kaikilta osin, muun muassa tehostamalla toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että turvapaikanhakija-, pakolais- ja maahanmuuttajalapsen edun oikeusperiaate otetaan ensisijaisesti huomioon kaikissa turvapaikkaprosesseissa ja maahanmuuttoa koskevissa päätöksissä ja menettelyissä, etenkin ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten osalta, ja että heidän näkemyksiään kuullaan.

YK:n lapsen oikeuksia koskeva yleissopimuksen 3 artiklan 1 kohdan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Sopimuksen 4 artiklan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteuttamiseksi sopimusvaltiot ryhtyvät mahdollisimman täysimääräisesti tällaisiin toimiin käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan ja tarvittaessa kansainvälisen yhteistyön puitteissa. Lapsen oikeuksien sopimus ottaa siten huomioon valtion käytettävissä olevat resurssit, mutta asettaa lapsen edun kuitenkin etusijalle myös silloin, kun tehdään talouden sopeuttamistoimia ja säästöpäätöksiä.

Lapsiin kohdistuvilla vaikutuksilla tarkoitetaan suoria ja epäsuoria vaikutuksia, joita lakiehdotuksella on lasten elinympäristöön, lapsiin tai lapsen etuun. Kotoutumislakia koskevilla lakiehdotuksilla olisi joitakin suoria vaikutuksia lapsiin. Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen voi vähentää kotoutumista edistävän tuen järjestämistä esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, johon osallistumista maahanmuuttajataustaisten lasten osalta halutaan nostaa.

Merkittävä osa vaikutuksista on välillisiä ja seuraa siitä, miten lain esittämät muutokset vaikuttaisivat lasten vanhempien elämään ja heidän kotoutumiseensa. Edellä on kuvattu odotettuja vaikutuksia vanhempien kotoutumiseen ja taloudellisen aseman kehittymiseen, mikä

²² YK:n lapsen oikeuksien komitea. Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. CRC/C/FIN/CO/5-6. 2. kesäkuuta 2023. Verkossa: https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189

osaltaan voi lisätä heikoimmassa asemassa olevien perheiden lapsiperheköyhyyttä, ja siten heikentää esimerkiksi lasten mahdollisuuksia yhdenvertaiseen osallisuuteen. Esitettyjen lakimuutosten lapsivaikutusten arvioinnissa tulisi huomioida myös muut hallitusohjelmaan sisältyvät toimet, joilla voi olla samanaikaisia vaikutuksia maahanmuuttajaperheiden lapsen edun toteutumiseen. Hallitusohjelman mukaisesti lapsiperheiden toimeentuloa parannetaan esimerkiksi nostamalla alle kolmivuotiaiden lapsilisää, lisäämällä lapsilisien yksinhuoltajakorotusta sekä korottamalla lapsilisää monilapsisille perheille. Mainitut hallitusohjelman mukaiset toimet osaltaan voisivat tasapainottaa tämän hallituksen esityksen sisältämiä riskejä lapsiperheköyhyyden lisääntymisen osalta.

Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu tulkitsemista vaativassa asiakastilanteessa on muutos, jolla voi olla vaikutuksia lapsen etuun. Asiakastapaamisen peruuttamatta jättämiselle altteimpia ovat resursseiltaan heikoimmassa asemassa olevat perheet, joille maksu olisi myös suhteellisesti vakavin taloudellinen sanktio. Näin ollen muutoksen vaikutukset voisivat kohdentua lapsiväestössä kaikkein vähävaraisimpien perheiden lapsiin, pahentaen lapsiperheköyhyyden vaikutuksia. Kohtuullisuusharkinta kuitenkin vähentää näitä riskejä. Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen voi myös vaikuttaa kuntien halukkuuteen tarjota tulkitsemispalveluita korvausajan jälkeen. Tällöin riskinä tulkkien alikäytön ja virheellisten päätösten lisäksi on, että käytännössä maahanmuuttajien alaikäiset lapset toimivat tulkkina viranomaispalveluissa ja muissa asioimistilanteissa vastoin ohjeistuksia. Toimiessaan tulkkina lapsi joutuu ottamaan usein liikaa vastuuta ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden sekä altistua asioille tai tilanteille, jotka eivät ole lapsen edun mukaisia. Lasten oikeutta lapsuuteen on suojeltava, ja heidän yhdenvertaisuutensa on varmistettava. YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59–60/1991) mukaan lapsia tulee kohdella yhdenvertaisesti riippumatta heidän omasta tai vanhempiensa taustasta tai ominaisuuksista (2 artikla). Jotta laskennallisen korvausajan lyhentäminen ei johtaisi haitallisiin lapsivaikutuksiin, olisi huolehdittava kunnan ja hyvinvointialueen viranomaisten tulkitsemisosaamisesta ja -etiikasta tarkentamalla tulkitsemiseen liittyvää ohjeistusta. Viranomaisilla on kuitenkin lakisääteinen velvoite hallintolain nojalla varmistaa, että henkilö ymmärtää häntä koskevat asiat ja käyttää siten tarvittaessa tulkkia. Käyttämättä jääneen ja peruuttamattoman palvelun maksuseuraamuksen sekä laskennallisen korvauksen ajan lyhentämisen lapsen etua mahdollisesti heikentäviä vaikutuksia voidaan siten ehkäistä viranomaisten tarkalla ohjeistamisella.

Lapsen etua ja vaikutuksia lapsiin on siis tarkasteltu ensisijaisena suhteessa esitettyihin lainsäädäntömuutoksiin. Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämisen ja käyttämättä jätetystä palvelusta perittävän maksun vaikutuksia lapsen etuun on vaikeaa arvioida tarkkaan. Vaikutusten voidaan olettaa olevan melko vähäisiä, koska laskennalliset korvaukset ovat vain suhteellisen pieni osa kuntien maahanmuuttajapalveluiden toteuttamiseksi saamasta rahoituksesta. Laskennallisen korvauksen keston rajaamisen lapsivaikutuksia tasapainottaa ja mahdollisesti jopa ylittää vieraskielisyyskertoimeen perustuvan valtionosuusrahoituksen korotus, jolla kohdennetaan kotoutumispalveluita nimenomaan maahanmuuttajaäitien kotoutumisen tueksi. Lakimuutosten vaikutuksia lapsen etuun tulisi tarkastella keskeisenä osana kotoutumislain toimeenpanon seurantaa, koska olemassa olevan tutkimus- ja asiantuntijatiedon pohjalta muutosten yhteisvaikutuksia on lähes mahdotonta tarkkaan arvioida.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 60 §:ssä esitetään kunnille valtionosuusrahoitusta kotihoidon tukea saavien maahanmuuttajavanhempien kotoutumisen edistämiseen. Maahanmuuttajavanhempien kotoutumisen edistämiseen valtionosuusrahoitukseen osoitettava lisäys voi parantaa maahanmuuttajaperheiden lasten mahdollisuuksia päästä kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen tai kerhotoiminnan piiriin sekä äitien mahdollisuutta työllistyä. Lisämääräraha tuotettavien, erityisesti äitien tarpeisiin nykyistä paremmin vastaavien kotoutumispalveluiden ansiosta äitien työllistymispolun nopeutuminen parantaisi lasten

mahdollisuuksia vapautua köyhyysriskistä ja olisi siten lapsen edun mukainen muutos. Tämän muutoksen voidaan odottaa tasapainottavan kuntien laskennallisen korvauksen aiheuttamaa riskiä lapsiperheellisten maahanmuuttajien kotoutumispalveluiden heikkenemiselle kunnissa, jolloin muutosten kokonaisvaikutus lapsen etuun voisi olla parhaimmillaan jopa myönteinen.

Kotona lapsia hoitaville vanhemmille voidaan kertoa lasten oikeudesta varhaiskasvatukseen, mikä edistäisi lasten kotoutumista ja mahdollistaisi vanhemman osallistumisen kotoutumista edistäviin palveluihin täysipäiväisesti. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan varhaiskasvatuksen osallistumisastetta nostetaan erityisesti yli 3-vuotiaiden lasten osalta ja erityisiä toimia suunnataan maahanmuuttajataustaisten lasten osallistumisasteen nostamiseksi varhaiskasvatuksessa. On kuitenkin syytä huomioida, että lapsen varhaiskasvatustilain mukaiseen päiväkotitoimintaan tai perhepäivähoitoon osallistuminen estää perheen kotihoidon tuen saamisen. Kotihoidon tuki saattaa olla perheille tärkeä taloudellisen tuen muoto. Tuki kuitenkin estää lasten varhaiskasvatusoikeuden toteutumisen, jos perhe päättää nostaa kotihoidon tuen.

Avoim varhaiskasvatus tai kerhotoiminta eivät vastaa tämän yllä olevan hallitusohjelmakirjauksen tavoitetta siltä osin, että avointa varhaiskasvatusta ei ole kaikissa kunnissa saatavilla, koska kunnalla ei ole velvollisuutta järjestää avointa varhaiskasvatusta. Avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuodot, henkilöstön koulutustausta ja kelpoisuudet vaihtelevat myös niiden kuntien välillä, jotka toimintaa järjestävät. Kerhotoiminnasta ei ole säännöksiä varhaiskasvatustilain. Kerhotoimintaa saatetaan järjestää osana avointa varhaiskasvatustoimintaa, mutta myös se on käytännöllään ja henkilöstöltään kirjavaa. Jos avoin varhaiskasvatus on laadukasta, myös se edistää lasten kehitystä, oppimista ja suomalaisen yhteiskuntaan integroitumista.

Varhaiskasvatustilain mukaista varhaiskasvatusta ohjaavat Opetushallituksen määräyksenä antamat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Nämä perusteet ohjaavat velvoittavana asiakirjana kuntien ja yksityisten palvelutuottajien järjestämää varhaiskasvatusta. Avoimen varhaiskasvatuksen osalta perusteasiakirjaa noudatetaan soveltuvin osin, koska toiminnan luonne poikkeaa säännöllisesti päivittäin, esimerkiksi päiväkodeissa järjestettävästä toiminnasta. Päiväkodeissa henkilöstöllä tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan, lastenhoitajan tai sosionomin koulutus. Avoimen varhaiskasvatuksen osalta kunnat voivat päättää henkilöstön koulutuksesta. Näin ollen mahdollisuudet tukea lapsen kotoutumista ja suomen tai ruotsin kielen oppimista ovat säännöllisessä päiväkotitoiminnassa paremmat. Lapset myös joutuvat epäyhtenäiseen asemaan keskenään riippuen siitä, onko kunnassa avointa varhaiskasvatusta tarjolla ja millaista avointa varhaiskasvatusta kunnassa mahdollisesti on tarjolla. Toisaalta osallistuminen avoimeen varhaiskasvatukseen ja vanhemman kotoutumispalveluihin osallistuminen arvioidaan olevan silti lapsen edun mukaista verrattuna tilanteeseen, jossa lapsi ja vanhempi eivät osallistuisi näihin.

Ilman huoltajaa saapuneet alaikäiset lapset ovat haavoittua lapsiryhmä, joka on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen nojalla erityisessä asemassa. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 27 artiklan 2 kohdan mukaan vanhemmilla tai muilla lapsen huollosta vastaavilla on ensisijainen velvollisuus kykyjensä ja taloudellisten mahdollisuuksiensa mukaisesti turvata lapsen kehityksen kannalta välttämättömät elinolosuhteet. Lisäksi 27 artiklan 3 kohdan mukaisesti ”sopimusvaltiot ryhtyvät kansallisten olosuhteidensa ja varojensa mukaisesti tarpeellisiin toimiin tukeakseen vanhempia ja muita lapsesta vastuussa olevia tämän oikeuden toteuttamisessa sekä antavat tarvittaessa aineellista apua ja tukevat ohjelmia, joissa kiinnitetään huomiota erityisesti ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen”. YK:n lapsen oikeuksia koskeva yleissopimuksen 1 artiklan mukaan lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä. Täten sopimus ei estä aikuistumisen tuen ikärajan laskemista 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen. On

kuitenkin huomattava, että osa aikuistumisen tukea tarvitsevista nuorista tulee varhain vanhemmiksi, joten ikärajan lasku voi kohdistua välillisesti heidän lastensa saamaan kasvun tukeen. Kuten lastensuojelun jälkihuollon aikuistumisen tuen ikärajaa koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, on tärkeää varmistaa, että myös tämä erityisryhmä tulee lapsi- ja perhepalveluiden sekä tarpeen vaatiessa lastensuojelun piiriin²³.

Sukupuolivaikutukset

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelma sisältää kirjauksen, jonka mukaan maahanmuuttajaäitien asemaa parannetaan osana kotoutumispalveluiden kokonaisuudistusta. Sukupuolivaikutusten osalta on tarpeen tarkastella esitettyjen lakimuutosten vaikutuksia erityisesti maahanmuuttajanaisiin.

YK:n Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (SopS 67–68/1986, jäljempänä *CEDAW-sopimus*) tavoitteena on edistää ihmisoikeuksien tasa-arvoista toteutumista naisten osalta. Sopimus sisältää säännöksiä mm. kansalaisuudesta, koulutuksesta, työelämään osallistumisesta, terveydenhuollosta sekä naisten taloudellisista oikeuksista. Kansallisesti tasa-arvoa edistetään lailla naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986, jäljempänä tasa-arvolaki), jonka tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (Committee on the Elimination of Discrimination against Women, CEDAW) on vuonna 2014 antamissaan suosituksissa (CEDAW/C/FIN/CO/7) muun muassa suosittanut, että Suomi tehostaa toimia maahanmuuttajanaisten syrjinnän poistamiseksi ja kehittää maahanmuuttajanaisten suunnattuja ohjelmia ja strategioita, joilla lisätään maahanmuuttajanaisten tietoisuutta omista oikeuksistaan ja muun muassa tehostetaan heidän pääsyään koulutukseen ja työelämään.

Kuntien saamien laskennallisten korvausten keston rajaaminen kahteen, kiintiöpakolaisten osalta kolmeen vuoteen, voisi vaikuttaa eri tavalla maahanmuuttajamiehiin ja -naisiin. Maahanmuuttajanaisten työllistyminen on miehiä hitaampaa ja julkisten kotoutumispalveluiden merkitys on heille keskimäärin miehiä suurempi. Koska vanhemmuuden tuomat lastenhoitovelvoitteet kasautuvat naisilla usein muuton jälkeisiin vuosiin ja pidentävät heidän kotoutumispolkuaan, voisivat laskennallisten korvausten muutoksiin mahdollisesti liittyvät palveluiden rajaamiset heikentää naisten kotoutumisen mahdollisuuksia miehiä enemmän. 1.1.2025 voimaan tulevaan kotoutumislakiin sisältyvät muut uudistukset sekä pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan sisältyvä viiden miljoonan euron lisäresurssi maahanmuuttajaäitien kotoutumisen tukemiseen voisivat osaltaan pienentää korvausjärjestelmän muutokseen liittyviä sukupuolten tasa-arvoa heikentäviä riskejä. Valtionosuusrahoitukseen tuleva lisäys on sukupuolten tasa-arvoa vahvistava muutos, jonka avulla vähennetään äiteihin kohdentuvaa eriarvoisuutta kotoutumispolulla ja työllistymisessä tarjoamalla heidän elämäntilanteeseensa sopivia palveluita ja koulutusta.

Jos kunnat ja hyvinvointialueet päätyisivät laskennallisen korvauksen aikajänteen lyhenemisen seurauksena vähentämään tulkitsemisen saatavuutta, vaikuttaisi palveluiden väheneminen sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Mikäli viranomaisten järjestämän tulkitsemisen vähentäminen johtaisi sukulaisten tai ystävien tulkkina käytön lisääntymiseen, voisi seurauksena olla väärinkäsityksiä sekä puolueellisuutta asioiden hoidossa esimerkiksi niin, että naisen todellinen mielipide ja tahto eivät välity. Tulkitsemisen saatavuus erityisesti sosiaali- ja

²³ Hallituksen esitys HE 56/2023 vp

terveyspalveluissa on naisille tasa-arvokysymys. Esimerkiksi CEDAW-sopimuksen 12 artiklan 1 kohdan mukaisesti sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin naisten syrjinnän poistamiseksi terveydenhoidon alalla ja varmistaakseen miesten ja naisten tasa-arvon pohjalta terveydenhoitopalvelujen saannin, mukaan lukien perhesuunnitteluun liittyvät palvelut. Naiset muuttavat miehiä useammin Suomeen perhesiteen perusteella ja hoitaessaan pieniä lapsia kotona heidän on vaikeampi osallistua kielikoulutukseen. Perheellisille maahanmuuttajanaishenkilöille suomen tai ruotsin kielen oppiminen on siten usein miehiä haastavampaa. Moni nainen muuttaa maahan lastenhankkimisessa ja tarvitsee palveluita oman ja lastensa terveyden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Tulkitsemismahdollisuuksien rajaaminen vaikuttaisi heikentävästi sukupuolten tasa-arvoiseen mahdollisuuteen käyttää hyvinvointialueen tarjoamia sosiaali- ja terveyspalveluita tarpeidensa mukaisesti. Myös haitallisten perinteiden kuten kunnialla perustellun väkivallan tai naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen julkittuominen sosiaali- ja terveyspalveluissa ja poliisissa voisi vaikeutua tulkitsemisen rajaamisen seurauksena. Tulkitseminen on tärkeää seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämiseksi. Näistä syistä tulkitsemisen tarpeenmukaisesta saatavuudesta on huolehdittava kunnissa ja hyvinvointialueilla laskennallisten korvausten muutoksista huolimatta. Viranomaisilla on kuitenkin lakisääteinen velvoite hallintolain nojalla varmistaa, että henkilö ymmärtää häntä koskevat asiat ja käyttää siten tarvittaessa tulkkia.

Arvioitaessa peruuttamattomasta asiakaskäynnistä mahdollisesti koituvien maksujen käyttöönoton sukupuolivaikutuksia on huomioitava, että erityisesti monilapsisten perheiden lastenhoidosta vastaavat miehiä useammin naiset.²⁴ Peruuttamattomasta ja käyttämättömästä asiakastapaamisesta aiheutuvat tulkitsemiskulut voisivat siten kohdentua miehiä todennäköisemmin naisiin, joiden joukossa voi olla myös haavoittuvassa asemassa olevia naisia.

Riskinä voi olla myös peruuttamattomasta ajasta aiheutuvan asiakasmaksun tahaton vaikutus kotona lapsia hoitavien vanhempien, usein äitien, osallistumiselle kotoutumista edistäviin asiakastapaamiin kuten kotoutumissuunnitelman tekemiseen. Peruuttamatta jääneestä ajasta mahdollisesti koituvan maksun riski voisi vähentää heidän motivaatiotaan varata aikaa kotoutumispalveluihin, joihin osallistuminen ei heille ole muutoin velvoittavaa.

CEDAW-sopimuksen 11 artiklan 2 kohdan mukaan estääkseen naisten syrjinnän avioliiton tai äitiyden perusteella ja varmistaakseen heidän tehokkaan oikeutensa työhön, sopimusvaltioiden tulee ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin muun muassa tarvittavien yhteiskuntapalvelujen järjestämiseksi, jotta vanhemmat voisivat hoitaa velvollisuutensa sekä perhettään että työtään kohtaan ja osallistua julkiseen elämään, erityisesti edistämällä lasten päivähoitopalvelujen luomista ja kehittämistä. Hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti maahanmuuttajaäitien asemaa parannetaan, ja siihen osoitetaan lisärahoitusta viisi miljoonaa euroa vuosittain. Rahoituksella kunnat voisivat esimerkiksi järjestää kotona lapsia hoitaville vanhemmille soveltuvia osaaikaisia kotoutumista edistäviä kielikursseja ja muita palveluita, ja niiden toteuttamiseksi esimerkiksi rahoittaa avoimen varhaiskasvatuksen ja kerhotoiminnan kautta lastenhoitoa siltä ajalta, jolloin vanhemmat osallistuisivat kotoutumista edistäviin palveluihin. Tällä tavoin voitaisiin edistää CEDAW-sopimuksen mukaista sukupuolten välistä tasa-arvoa järjestämällä tarvittavia yhteiskuntapalveluita, jotta maahanmuuttajavanhemmat, erityisesti maahanmuuttajanaiset, jotka saavat kotihoidontukea, voisivat paremmin osallistua

²⁴ Kotitöiden ja hoivavastuun jakautuminen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Kotitöiden ja hoivavastuun jakautuminen - THL. Sekä Lahtela, Johanna – Pietiläinen, Marjut (2022): Korona-arki erilaista lähi- ja etätyössä – miltä näyttää sukupuolten tasa-arvon kannalta? Tilastokeskus, 17.6.2022.

kotoutumista edistäviin palveluihin. Lisäksi tällä voidaan edistää tasa-arvolain 5 §:n mukaista tasa-arvon toteuttamista koulutuksessa, opetuksessa ja varhaiskasvatuksessa, jonka mukaan viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista.

Hyviä käytäntöjä lapsia kotona hoitavien vanhempien aktivoimiseksi on vuodesta 2019 kehitetty työ- ja elinkeinoministeriön rahoittamassa Perhevapaalta työelämään -hankkeessa, jota koordinoi ja hallinnoi Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Lisäksi vuosina 2021–2023 toteutetussa, EU-rahoitteisessa Suunta Selkeäksi -hankkeessa kehitettiin yhden vanhemman työllistymiseen liittyviä toimintamalleja. Hanketiedon pohjalta on myös tuotettu materiaalia ja annettu suosituksia sekä pitkillä perhevapailla olevien maahanmuuttajataustaisten, että valtaväestön vanhempien työelämään palaamisen tukemiseksi ja helpottamiseksi. Mainituissa hankkeissa tuotettu tieto, kokemus ja osaaminen olisi hyödyllistä huomioida myös nyt käsillä olevan sääntelyn toimeenpanossa.

Selkeästi suurin osa turvapaikanhakijoista ja ilman huoltajaa saapuvista lapsista on ennen Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainassa ollut poikia. Vuonna 2015 saapuneista turvapaikanhakijoista yli 80 prosenttia oli miehiä, joista suurin osa nuoria miehiä (alaikäisiä noin 15 prosenttia, yli 35-vuotiaita noin 20 prosenttia). Maahanmuuttajapoikia ja -miehiä voi eri elämäntilanteissa kohdata kohonnut syrjäytymisriski. Aikuistumisen tukeen liittyvät rajaukset ja niihin mahdollisesti sisältyvät riskit kohdentuvat siten erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin nuoriin maahanmuuttajamiehiin. Samoin kuten hallituksen esityksessä lastensuojelulain sekä varhaiskasvatustilain 6 ja 60 §:n muuttamisesta (HE 56/2023 vp), ”ikärajan laskemisella saattaa olla erilaisia vaikutuksia eri sukupuolta oleviin asiakkaisiin. Tutkimustiedon perusteella kodin ulkopuolelle sijoitetut pojat kohtaavat pitkäkestoisia vaikeuksia useammin kuin tytöt.”²⁵

Vaikka laskennallisen korvauksen korvauksajan lyhentämisen ja tulkitsemiskustannuksissa säästämisen arvioidaan vaikuttavan erityisesti maahanmuuttajanaisiin, on esitys kokonaisvaikutuksiltaan sukupuolineutraali, sillä 1. lakiehdotuksen 60 §:ssä esitetty lisärahoitus kotihoidon tukea saavien kotoutumispalveluiden järjestämiseen parantaa erityisesti maahanmuuttajanaisten asemaa.

Tietosuoja-vaikutukset

Esityksessä tarkennettaisiin Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta tietoja maahanmuuttajan kotikunnasta ja oleskeluluvasta sekä velvoitetta luovuttaa näitä tietoja kunnille yhdistettynä tietoon siitä, ketkä saavat lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettua lapsen kotihoidon tukea. Kotihoidontukea saavia koskeva tiedonluovutusvelvollisuus vastaisi toimeentulotukitietoja koskevaa tiedonluovutusvelvollisuutta.

Kunnille luovutettavat tiedot sisältäisivät tietoja kotihoidontukea saaneista kyseisen kuukauden aikana, tietoja henkilön ensimmäisen oleskeluoikeuden rekisteröinnin tai oleskeluluvan tai

²⁵ Hallituksen esitys eduskunnalle lastensuojelulain sekä varhaiskasvatustilain 6 ja 60 §:n muuttamisesta (HE 56/2023 vp)

-kortin myöntämisaikakohdasta, tietoja henkilön kotikunnasta sekä henkilön tavoittamiseen ja yksilöinnin kannalta välttämättömiä tietoja kuten henkilötunnus ja yhteystiedot.

Kunnissa tiedon käsittelijät olisivat pääosin samoja henkilöitä, jotka käsittelevät toimeentulotukitietoja, joten henkilötietoja käsittelevien viranomaisen palveluksessa olevien henkilöiden määrä ei kasvaisi merkittävästi. Kuukausitasolla kunnille luovutettaisiin tiedot arvioilta enintään 2000 kotihoidon tukea saavasta henkilöstä. Arvio perustuu siihen, että Kansaneläkelaitoksen tietojen mukaan vuonna 2018 ulkomailla syntyneistä vieraskielisistä alle kolme vuotta maassa olleista 2121 henkilöä sai kotihoidontukea. Kuukausitasolla kotihoidontukea saavien määrä on kuitenkin pienempi.

Mikäli tietojen yhdistämisen seurauksena muodostuisi uudenlainen henkilörekisteri tai tietojen katsotaan yhdistyvän jo olemassa oleviin Keltu-etuustietojärjestelmän henkilörekistereihin, rekisterinpitäjä olisi Kansaneläkelaitos. Kansaneläkelaitoksella on jo nykyisin useita rekisterinpitäjyyteen liittyviä tehtäviä muiden henkilörekisterien, kuten eri etuuksien ja myös kotihoidon tukea saavien henkilöiden, osalta. Lisäksi on syytä huomata, että Kansaneläkelaitos muodostaa jo nykyisin rekisterin toimeentulotukea muuten kuin tilapäisesti saavista maahanmuuttajista, jonka kunta Keltu-etuustietojärjestelmästä voi katsoa ja sitä kautta tavoittaa kyseiset henkilöt kotoutumislain mukaisesti osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin. Tehtävä ei siten olisi Kansaneläkelaitokselle uusi, ja Kansaneläkelaitoksen arvioidaan omaavan asiantuntemus rekisterinpitoon ja henkilötietojen käsittelyyn EU:n yleisen tietosuojasetuksen ja kansallisen tietosuojalain mukaisesti. Kelan etuustietojärjestelmä Kelmussa huolehditaan jo tietosuojasta mm. rajaamalla yhteistyökumppanille (esim. kunta) näytettäviä tietosisältöjä ja sen käyttämisestä organisaatiossa. Lisäksi Kelmun käyttäminen vaatii vahvaa tunnistautumista, ja Kelmun käytöstä tallennetaan käyttölokiteitoja. Kelmun sopimusorganisaation (esim. kunta) vastuulla on tarvittavan Suomi.fi-valtuuden antaminen ja poistaminen työntekijöiltään.

Lisäksi esityksessä säädettäisiin kuntien ja hyvinvointialueiden sekä työvoimaviranomaisen välisestä tiedonsaannista ja säädettäisiin työvoimaviranomaiselle myös oikeus saada Kansaneläkelaitokselta, Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta ja Digi- ja väestötietovirastolta tietoja koskien erityisesti oleskeluluvan perustetta ja ajankohtaa sekä kotikuntamerkintää. Luovutettavat tiedot oleskeluluvan perusteesta ja ajankohdasta sekä kotikuntamerkinnästä ovat tarpeellisia monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioimiseksi sekä kotoutumissuunnitelman tai perheen kotoutumissuunnitelman laatimiseksi monialaisesti. Työvoimaviranomaisen lisääminen 86:n § 2 momenttiin lisäisi tietoa käsittelevien henkilöiden määrää. Työvoimaviranomaisella on jo työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) nojalla laajat tiedonsaantioikeudet, joten esitetty säännös ei merkittävästi lisäisi työvoimaviranomaisen tiedonsaantioikeuksia, vaan erityisesti mahdollistaisi kunnan ja hyvinvointialueen tiedonsaannin monialaisesti tehtävien arviointien ja kotoutumissuunnitelmien tilanteessa. Työvoimaviranomaisen henkilötietojen käsittelyyn liittyviä riskejä on arvioitu laajasti työvoimapalveluiden järjestämistä annettua lakia koskevassa hallituksen esityksessä eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 207/2022 vp). Lainvalmistelun yhteydessä kuultiin tietosuojavaltuutettua ja tuotettiin erillinen tietosuojavaikutusten arviointi. Tällä lakiesityksellä lisättäisiin hieman käsiteltävien asiakastietojen määrää, mutta asiakastietojen käsittelyn periaatteet ja riskienhallinta perustuisivat työvoimapalveluiden järjestämisestä annettuun lakiin.

Esityksessä laajennettaisiin korvausten hakemiseen ja käsittelyyn liittyviä tiedonsaantioikeuksia. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille mahdollistettaisiin tiedonsaanti Maahanmuuttovirastolta, Digi- ja väestötietovirastolta, kunnalta ja

hyvinvointialueelta ihmiskaupan uhreista 68 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tiedonsaantioikeus ihmiskaupan uhreista koskisi arviolta korkeintaan noin 200–300 henkilöä vuodessa perustuen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakasmääriin. Tietojen käsittelystä vastaavien henkilöiden ja tahojen määrä ei kasvaisi. Suurin riskitekijä tietosuojan kannalta olisi tiedonsiirto eri tahojen välillä. Arvioidaan kuitenkin, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen virkailijalle myönnettävä käyttöoikeuden laajennus Maahanmuuttoviraston UMA-asianhallintajärjestelmään ihmiskaupan uhrien aseman osalta olisi tietosuojan kannalta kannatettavampi menettely kuin nykyinen lausuntomenettely, jossa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmältä pyydetään lausuntoa ihmiskaupan uhrien korvauksista, ja täten tietojen käsittelijöiden piiri on suurempi. Käsittelyoikeus tietoa koskien myönnettäisiin samoille virkailijoille elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa, jotka jo nykyisin käsittelevät UMA-asianhallintajärjestelmässä pakolaistaustaisten henkilöiden tietoja ja jotka jo nykyisin käsittelevät ihmiskaupan uhrien palveluista maksettavia korvauksia ja tekevät niistä päätöksiä. Tiedonsaanti perustuisi jatkossa järjestelmäpohjaisesti suoraan Maahanmuuttoviraston UMA-asiakastietojärjestelmästä saatavaan tietoon eikä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän lausuntoon.

Ehdotetussa esityksessä kunnalle annettaisiin mahdollisuus saada korvausten kannalta välttämättömiä tietoja maahanmuuttajan edeltävältä kunnalta ja hyvinvointialueelle annettaisiin mahdollisuus saada korvausten kannalta välttämättömiä tietoja maahanmuuttajan edeltävältä hyvinvointialueelta. Vastaava tiedonsaantioikeus olisi myös hyvinvointialueen ja Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisen välillä. Kunnat, hyvinvointialueet ja Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomainen ovat velvollisia tarjoamaan palveluita kotoutuja-asiakkaille ja saisivat palveluita tarjotessaan tiedot asiakkaan palvelutarpeesta, kun taas nyt esitettävä tiedonsaanti koskisi erityisesti korvauspäätöksiä. Korvauspäätöksiä ja -tietoja on tarkoitus käsitellä uudessa kotoutumisen valtakunnallisessa asiakastietojärjestelmässä. Tietojärjestelmän rekisterinpitäjiä ovat kehittämis- ja hallintokeskus sekä kunnat. Tietojärjestelmässä on useita tietosuoja turvaavia tekijöitä, kuten käyttöoikeuksien myöntäminen, muuttaminen ja poistaminen sekä lokitietojen seuranta. Kyseistä tietojärjestelmää on arvioitu kattavasti hallituksen esityksessä HE 208/2022 vp, jonka 1. lakiehdotuksessa eli laissa kotoutumisen edistämiseksi (681/2023) säädettiin kyseisestä järjestelmästä. Kyseessä olevia tehtäviä hoitavat virkavastuulliset viranhaltijat, jotka myös hakevat korvauksia oman organisaationsa järjestämistä palveluista syntyneistä kustannuksista ja siten saavat tiedon henkilön palvelutarpeesta. Tiedonsaantioikeus sujuvoittaisi korvausten hakemisprosessia ja varmistaisi, että maahanmuuttajan muuttaessa myös uusi kunta tai hyvinvointialue olisi tietoinen siitä, että sillä on oikeus hakea korvauksia kyseessä olevan henkilön palveluista. Osa näiden päätöksiä edellyttävien, erikseen haettavien korvausten piirissä olevista maahanmuuttajista on myös laskennallisen korvauksen piirissä, mutta osassa erikseen haettavissa korvauksista korvausaika on pidempi kuin laskennallisen korvauksen korvausaika.

Esityksessä laajennettaisiin lisäksi palveluntuottajan kotoutumista edistävien palveluiden tuottamiseen liittyvää tiedonsaantioikeutta. Palveluntuottaja saisi kunnan ja edeltävän palveluntuottajan lisäksi myös työvoimaviranomaiselta kotoutumislain 2 luvussa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi 94 §:ssä mainitut tiedot. Myös työvoimaviranomainen voi järjestää 2 luvussa tarkoitettuja palveluita, jonka vuoksi on tarpeellista, että palveluntuottajalla on mahdollisuus saada tarpeelliset tiedot myös työvoimaviranomaiselta palveluiden tuottamiseksi. Työvoimaviranomaisella on jo työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain nojalla laajat tiedonsaantioikeudet, joten esitetty säännös ei merkittävästi lisäisi työvoimaviranomaisen tiedonsaantioikeuksia.

Tiedonsaantioikeuksien puitteissa viranomaisten ja palveluntuottajien välisessä tiedonvaihdossa voitaisiin hyödyntää eri järjestelmiä, kuten valtakunnallista kotoutumisen asiakastietojärjestelmää tai Koulutusportti-järjestelmää. Suurin osa näistä tiedoista sisältyy Koulutusportti-järjestelmään, jota työvoimaviranomaiset ja koulutuksenjärjestäjät hyödyntävät kotoutumis- ja kielikoulutusten hallinnoinnissa.

Lakiesityksen arvioidaan lisäävän henkilötietojen käsittelyyn liittyvää riskiä ihmisten oikeuksille ja vapauksille maltillisesti. Riskitekijät liittyvät ensisijaisesti käsitellyn tiedon luonteeseen. Tietojen yhdistäminen tapahtuisi järjestelmäpohjaisesti eikä siten juuri lisäisi inhimillisen virheen riskiä yhdistämisvaiheessa. Rekisterinpitäjillä on hyvin laaja kokemus ja osaaminen henkilötietoja sisältävän tiedon käsittelystä. Henkilötietoja käsittelevien henkilöiden määrä ei kasvaisi merkittävästi lukuun ottamatta työvoimaviranomaista. Työvoimaviranomaisten asiakastietojen käsittelyn tietosuojaa on kuitenkin käsitelty tarkasti työvoimapalvelun järjestämisestä annetussa laissa. Tietoja käsittelevät henkilöt, jotka käsittelevät asiakastietoja myös muissa yhteyksissä. Tässä mielessä asiakastietoja käsittelevien henkilöiden määrä ei varsinaisesti nousisi vaan ainoastaan heidän käsittelemiensä asiakastietojen määrä kasvaisi hieman.

Maltillisesti kasvanut riski arvioidaan käsittelyn tarpeeseen ja tarkoitukseen nähden oikeasuhtaiseksi. Kotihoidontukea saavien tietojen yhdistäminen ja niiden hyödyntäminen kohderyhmän tavoittamiseksi on välttämätöntä palvelutarpeen arvioinnin ja palveluohjauksen näkökulmasta. Tietojen yhdistäminen toteutuu turvallisimmin järjestelmäpohjaisesti ja kokeneen rekisterinpitäjän toimesta. Työvoimaviranomaisen tiedonsaanti sujuvoittaa monialaista osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointia sekä monialaisten kotoutumissuunnitelmien laatimista huomattavasti. Kuntien, hyvinvointialueiden ja Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisen tiedonvaihtoa sujuvoittamalla vähennetään hallinnollista taakkaa erittäin pienillä tietosuojariskeillä. Palveluntuottajan tiedonsaantioikeus on välttämätöntä palveluiden tuottamiseksi. Ilman sujuvaa tiedonsiirtoa 1. lakiehdotuksen 84, 86, 90 ja 94 §:n noudattaminen on tavoittamisen, palveluohjauksen ja palveluiden tuottamisen näkökulmista äärimmäisen vaikeaa.

Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan jäsenvaltion on kuultava tietosuojavaaltuutettua valmistellessaan hallituksen esitystä, joka liittyy henkilötietojen käsittelyyn. Tietosuojavaaltuutetun toimistolta on pyydetty lausuntoa esitysluonnoksesta kirjallisen lausuntokierroksen yhteydessä. Tietosuojakysymyksiä on käsitelty tarkemmin luvussa 12.4.

Työllisyysvaikutukset

Esityksellä ei arvioida olevan työllisyyttä lisääviä vaikutuksia. Esityksen taloudellisesti merkittävin esitetty muutos on laskennallisten korvausten korvausajan lyheneminen. Kunnille ja hyvinvointialueille maksettavien laskennallisten korvausten väheneminen vähentäisi todennäköisesti myös kotoutuja-asiakkaille tarjottuja alkuvaiheen palveluita, mikä puolestaan hidastaisi tai vaikeuttaisi työmarkkinoille pääsyä. Alkuvaiheen kotoutumispalveluilla on havaittu olevan työllistymistä ja tuloja kasvattava vaikutus.²⁶ Näiden palveluiden palvelujen vähentämisen vaikutus olisi todennäköisesti päinvastainen. Tutkimuskirjallisuuden perusteella

²⁶ Sarvimäki, M., & Hämäläinen, K. (2016). Integrating immigrants: The impact of restructuring active labor market programs. *Journal of Labor Economics*, 34(2), 479–508.

vaikutuksen suuruutta ei voida tarkemmin arvioida, sillä ei ole selvää, mitä palveluita kunnat vähentäisivät laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämisen seurauksena.

Mikäli korvausajan lyhentämisellä saavuttaisiin julkistaloudellisia säästöjä, vähentäisivät ne samalla myös julkista kysyntää. Koska ei ole perusteita olettaa, että tämä julkisen kysynnän väheneminen korvautuisi yksityisen kysynnän kasvulla, olisi vaikutus todennäköisesti kokonaiskysyntää ja siten myös työn kysyntää vähentävä. Vaikutus kohdistuisi erityisesti kuntien ja hyvinvointialueiden henkilöstöresursseihin. Lisäksi palveluiden vähenemisellä voisi olla kielteinen vaikutus korvausten piirissä olevien henkilöiden työllistymiseen. Työllisyyden kannalta tämä potentiaalinen kielteinen vaikutus olisi kuitenkin todennäköisesti pieni, sillä pidemmällä aikavälillä säästöt olisivat arviolta enintään noin 15 miljoonaa euroa vuodessa, mikäli kustannuksia ei siirtyisi valtiolta kunnille ja hyvinvointialueille.

Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lisäksi keskeisiä Suomea velvoittavia kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia ovat myös muun muassa yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus; SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005 sekä SopS 50 ja 51/2010); sekä uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja (SopS 78–80/2002). Tällä esityksellä olisi mahdollisia vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Kotoutumislakia koskevan lakiehdotuksen lähtökohtana on maahanmuuttajien tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaaminen. Tällä tarkoitetaan yhdenvertaisuutta, joka toteutuu lopputulosten suhteen erilaisista lähtökohdista ja mahdollisuuksista riippumatta.

Maahanmuuttajien yhdenvertaisen kohtelun ja syrjimättömyyden toteutuminen arjessa riippuu pitkälti paikallisten hyvien väestösuhteiden toteutumisesta. Maahanmuuttajien palveluihin vaikuttavat lakimuutokset ja niiden herättämä julkinen keskustelu voivat heijastua siihen, miten maahanmuuttajiin suhtaudutaan ja heistä puhutaan. Kuntien ja hyvinvointialueiden laskennallisten korvausten maksuajan lyheneminen voi synnyttää paikallisesti ja alueellisesti keskustelua siitä, miten korvataan vähenevien valtion korvausten tuoma aukko maahanmuuttajien lakisääteisten palveluiden rahoituksessa. Maahanmuuttajien tuomat julkiset kulut kunnille voivat vähenevien laskennallisten korvausten tilanteessa siten nostattaa vastakkainasettelua kunnallisissa päätöksentekokelemissä ja kansalaisten keskuudessa, millä voi olla yhdenvertaisuutta heikentäviä ja hyviä väestösuhteita haastavia vaikutuksia.

Tulkitsemiskustannusten leikkaaminen osana laskennallisen korvauksen määrää voi myös vähentää tulkitsemisen käyttöä tai lisätä esimerkiksi sukulaisten tai ystävien käyttöä tulkkina, jolloin riski väärinymmärryksille ja puolueellisuudelle kasvaa. Viranomaisilla on kuitenkin lakisääteinen velvoite hallintolain nojalla varmistaa, että henkilö ymmärtää häntä koskevat asiat ja käyttää siten tarvittaessa tulkkia. Tulkitsemisen vähentämisellä olisi paitsi asiakkaan, myös palveluntarjoajan oikeusturvaa heikentäviä vaikutuksia.

Tässä hallituksen esityksessä mahdollistettaisiin asiakasmaksun periminen tilanteessa, jossa kotoutumisen alkuvaiheen palveluihin liittyvä asiakastapaaminen on jäänyt asiakkaasta johtuneesta syystä peruuttamatta ja tästä on aiheutunut viranomaiselle tulkitsemiskuluja. Esitetyn muutoksen mahdollisia vaikutuksia perustuslain 6 §:ssä säädetylle yhdenvertaisuudelle konkreettisella tasolla on syytä tarkastella. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan mm. alkuperän tai kielen perusteella. Kyseinen esitys asettaa erilaiseen asemaan kotoutuja-asiakkaat, joille tulkin käyttäminen asioimistilanteessa on välttämätöntä, verrattuna

asiakkaisiin, joilla on yhteinen kieli asiakaspalvelijan kanssa ja pidempään maassa asuneet maahanmuuttajat sekä Suomen kansalaiset. Lisäksi alueellisia eroja voi syntyä, kun kunnat ja työvoimaviranomaiset voivat valita, perivätkö ne maksua ja miten ne sen toteuttavat. Esimerkiksi asiakastapaamisen unohtaminen tuo vain tulkkia tarvitseville kotoutuja-asiakkaille taloudellisen sanktion. On olemassa myös riski, että viranomaisten ohjeistukset tapaamisten perumiseksi eivät tavoita kaikkia tulkkitsemispalveluita tarvitsevia asiakkaita, johtuen esimerkiksi heidän rajallisesta kielitaidostaan tai palveluiden saavutettavuuteen liittyvistä ongelmista (ks. kuitenkin luvussa 7 1. lakiehdotuksen 32 a §:n perustelut sekä luku 12.2 tarvittavista toimista tämän estämiseksi).

Vastaavaa asiakaskäyntimaksua ei toteutettaisi niissä käyttämättä jääneissä ja peruuttamattomissa asiakastapaamisissa, joita varten ei ole tarvinnut varata tulkkitsemistakausta, vaikka niistäkin aiheutuu välillisiä kustannuksia viranomaiselle. Tosiasiallisesti tämä käytäntö voi syrjiä rakenteellisesti kolmansista maista peräisin olevia ei-englantia osaavia ja vähemmän koulutettuja asiakkaita, joiden kieliä ei osata kunnissa tai työvoimapalveluissa.

Kunta tai työvoimaviranomainen voisi periä maksun riippumatta siitä, saadaanko varattu tulkki käytettyä muihin tehtäviin. Tämä edistäisi yhdenvertaisuutta siitä näkökulmasta, että esimerkiksi harvinaisten kielten tulkeille voi olla vaikeampi löytää muita tehtäviä, joihin tulkkia voisi käyttää sekä sen osalta, että maksu voitaisiin periä, vaikka tulkkia voitaisiin käyttää myös muihin tehtäviin. Maksun periminen vain sellaisilta henkilöiltä, joiden osalta tulkkia ei voitaisi hyödyntää muihin tehtäviin, asettaisi asiakkaat eri asemaan. Lisäksi ohjausvaikutus toteutuisi yhdenvertaisesti kaikkien asiakkaiden osalta.

On huomioitava, että EU:n perusoikeuskirjan 29 artiklan mukaan jokaisella on oikeus maksuttomiin työnvälityspalveluihin. Artikla perustuu uudistettuun Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 78–80/2002) 1 artiklan 3 kohtaan sekä työntekijöiden sosiaalisia perusoikeuksia koskevan yhteisön peruskirjan 6 kohtaan. Euroopan uudistetussa sosiaalisessa peruskirjassa on määräyksiä työllisyyden edistämisestä, työvoimapolitiikasta sekä julkisista ja yksityisistä työvoimapalveluista. Peruskirjan 1 artikla sääntelee oikeutta työhön ja kattaa muun muassa jäsenvaltioiden velvollisuuden pyrkiä toimintapolitiikallaan täystyöllisyyteen. Kaikille työnhakijoille tulee antaa ilmaisia työvoimapalveluja. Mikäli maksu käyttämättä jääneestä ja peruuttamattomasta palvelusta koskisi kaikkia työvoimapalveluissa asioivia asiakkaita ja itse työvoimapalvelua kokonaisuudessaan, ei EU-sääntelyn edellytys maksuttomista työvoimapalveluista toteutuisi täysimääräisesti. Nyt esityksessä esitetty uusi 32 a § eli käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu koskee tapaamiseen liittyviä tulkkitsemiskustannuksia, ei itse tapaamiseen tai palveluun liittyviä kustannuksia. Edellä mainitussa peruskirjassa ei ole tarkennettu, kattaako työvoimapalvelut ja niiden maksuttomuus myös tulkkitsemisen. Tulkkitsemisen ei voitane katsoa olevan työvoimapalveluiden ydintä. Palvelu ja siihen liittyvä tulkkitseminen on maksutonta palveluun tai tapaamiseen osallistuvalla maahanmuuttajalle tai kotoutuja-asiakkaalle, joten sen osalta työvoimapalveluissa EU-tasolla edellytetty maksuttomuus säilyisi palveluiden osalta. Mahdollisen maksun periminen koskisi tilannetta, jossa asiakas on jättänyt perusteettomasti saapumatta varattuun tapaamiseen eikä ole peruuttanut aikaa ja tästä johtuen viranomaiselle on voinut aiheutua tulkkitsemiseen liittyviä kustannuksia. Lähtökohta palvelujen maksuttomuudesta siis säilyisi, mutta mikäli palvelu on jäänyt käyttämättä ja tulkkitsemiskustannuksia on syntynyt, voisi asiakkaalta periä aiheutuneista tulkkitsemiskustannuksista maksun. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta yksilön oikeus maksuttomiin palveluihin sekä niihin liittyvään tulkkitsemiseen siis säilyisi. Esitetty muutos aktualisoituisi siinä tilanteessa, jossa palvelu jää käyttämättä perusteettomasti. Edellä mainitussa perusoikeuskirjassa ei ole sääntelyä tällaisista maksuista. Jo nykyisin työvoimapalveluihin toistuvasti saapumatta jättäminen voi katkaista henkilön oikeuden työttömyysetuuksiin, kuten työmarkkinatukeen. Tämän johdosta voitaneen katsoa, että koska

henkilön oman toiminnan sanktiointi on mahdollista ainakin hänen saamien etuuksiensa osalta, voitaneen ulottaa sitä kattamaan myös käyttämättä jääneestä ajasta syntyneiden tulkitemiskustannusten maksua.

Vaikutukset vammaisten yhdenvertaisuuteen

Kuntien ja hyvinvointialueiden laskennallisen korvausajan lyhentämisellä voi olla vaikutuksia myös erityistä tukea muun muassa ohjauksessa ja neuvonnassa tarvitsevien vammaisten maahanmuuttajien oikeuksiin. Kielteisiä yhdenvertaisuusvaikutuksia voisi syntyä, jos kunnat ja hyvinvointialueet rajaisivat tarjoamiaan palveluita vähenevien resurssien vuoksi erityisesti vammaisille maahanmuuttajille tarkoitettujen palveluiden osalta. Myös peruuttamatta jätetystä ja käyttämättömästä asiakaskäynnistä aiheutuvan tulkitemiskulujen perinnän mahdollistava 32 a § sisältäisi riskejä vammaisten maahanmuuttajien oikeuksien toteutumiselle. Kielteisten vammaisvaikutusten ehkäisemiseksi tulkitemiskulujen perusteella lankeavaa maksua sovellettaessa ja erityisesti sen osana toteutettavassa kohtuullisuusharkinnassa olisi huomioitava mahdolliset kuulo- ja näkörajoitteet, kun maksun mahdollisuudesta kerrottaisiin asiakkaalle. Samoin olisi huomioitava erilaiset vammaisuuteen liittyvät rajoitteet, kun asiakkaalla olisi mahdollisuus antaa selvitys ajanvarauksensa peruuttamatta jättämisestä. Aikuistumisen tuen ikärajan alentamisessa olisi myös huomioitava vammaisten, alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden 23–24-vuotiaiden nuorten aikuisten sosiaali- ja terveyspalveluiden erityistarpeet. Näillä toimilla voidaan vähentää vammaisuuteen perustuvaa yhdenvertaisuushaastetta, joka sisältyy esitettyihin säädösmuutoksiin.

4.2.4. Yhteenvedo esityksen keskeisimmistä vaikutuksista

Esityksen pääasiallisia vaikutuksia, joita ovat taloudelliset vaikutukset, viranomaisvaikutukset ja muut yhteiskunnalliset vaikutukset, on kuvattu tarkemmin edellä. Taloudelliset vaikutukset kohdistuisivat etenkin valtioon, kuntiin, hyvinvointialueisiin ja maahanmuuttajiin. Taloudellisten vaikutusten osalta laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämisen arvioidaan olevan olennaisin ehdotettu muutos, jolla olisi merkittävimmät taloudelliset vaikutukset. Myös alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden aikuistumisen tuen ikärajan muutoksella on taloudellisia vaikutuksia.

Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen ja aikuistumisen tuen ikärajan alentaminen vaikuttavat suoraan valtion talousarviossa kustannuksia vähentävästi momentin 32.50.30 (Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisestä, arviomääräraha) määrärahaan. Muutoksilla voi kuitenkin olla vaikutusta kuntien ja hyvinvointialueiden talouteen, mikäli niiden järjestämät palvelut eivät vähene kustannuksia vastaavasti tai kustannuksia syntyy korvaavista palveluista.

Vaikutukset momentin 32.50.30 (Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisessä) määrärahaan, 1 000 euroa

	2024	2025	2026	2027	2028	2029
--	------	------	------	------	------	------

Korvauksajan lyhentäminen				-12,6	-26,6	-13,5
Aikuistumisen tuen ikärajan laskeminen	-0,4	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Yhteensä	-0,4	-0,8	-0,8	-13,4	27,4	-14,3

Maahanmuuttajaitien aseman parantamiseen kohdennettu määrärahalisäys 5 miljoonaa euroa/vuosi vuodesta 2025 lukien lisää kustannuksia valtiontalouteen, mutta parantaa kuntien mahdollisuuksia edistää etenkin maahanmuuttajanaisten kotoutumista ja työllistymistä. Korvauksajan lyhentämisestä ja Kelan tiedonantovelvollisuuden täsmentämisestä aiheutuvat järjestelmäkehityskustannukset eivät vaikuta julkiseen talouteen, koska ne voidaan toteuttaa valtion talousarviossa jo olevilla määrärahoilla.

Käyttämättä jääneestä ajasta perittävän maksun toteuttamisesta voi syntyä kunnille ja työvoimaviranomaisille hallinnollisia kustannuksia, mikäli ne ottavat maksun käyttöön. Toisaalta kunnat ja työvoimaviranomaiset voivat vähentää käyttämättä jääneestä ajasta niille aiheutuvia kustannuksia maksun käyttöönotolla. Kustannuksia voidaan vähentää tuottamalla valtakunnallista, monikielistä aineistoa, jotta maahanmuuttajalle voitaisiin kertoa maksusta ja ohjeistaa ajan peruuttamisesta tarvittaessa. Valtakunnallisen materiaalin tuottaminen voidaan toteuttaa momentin 32.50.03 (Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistäminen, S 2v) määrärahasta, joten tältä osin muutoksella ei olisi julkiseen talouteen kustannuksia lisäävää vaikutusta.

Esityksen keskeisimmät viranomaisvaikutukset ovat vaikutukset kuntiin, hyvinvointialueisiin ja työvoimaviranomaisiin. Laskennallisen korvauksen korvauksajan lyhentäminen vaikuttaa kuntiin ja hyvinvointialueisiin kotoutumista edistävien palveluiden järjestämisen näkökulmasta. Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden tuen ikärajan laskeminen vaikuttaa kotoutumista edistävien palveluiden järjestämiseen hyvinvointialueella. Kuntien ja työvoimaviranomaisten tehtäviin vaikuttaa lisäksi uusi ehdotettu 32 a § käyttämättä jätetystä palvelusta perittävästä maksusta.

Esityksellä on lisäksi yhteiskunnallisia vaikutuksia eri henkilöryhmiin, tietosuojaan ja perus- ja ihmisoikeuksiin. Esimerkiksi laskennallisen korvauksen korvauksajan lyhentäminen voi vaikuttaa resurssien vähenemiseen kunnissa ja hyvinvointialueilla ja heijastua mahdollisuuksiin tuottaa kotoutumista edistäviä alkuvaiheen palveluita. Lisäksi palveluiden mahdollinen väheneminen voi kuitenkin kasvattaa maahanmuuttajien omaa vastuuta kotoutumisestaan ja asioiden hoitamisesta, kuten kaupassa käynnistä. Tulkitsemiskustannusten siirtämistä osittain tai kokonaan maahanmuuttajan kannettavaksi tilanteessa, jossa maahanmuuttaja jättää perusteettomasti saapumatta hänelle varattuun tapaamiseen eikä peruuta aikaansa, voi lisätä kustannuksia maahanmuuttajaperheissä, mutta voi lisätä myös maahanmuuttajien omaa vastuuta kotoutumisestaan ja asioiden hoitamisesta. Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen ikärajan laskeminen heikentää jossain määrin tämän haavoittuvan ryhmän palveluita. Esityksen tietosuojavaikutuksissa on arvioitu kattavasti ehdotettujen muutosten vaikutusta tietosuojaan.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Rahoitusjärjestelmän muutokset

Laskennallisten korvausten korvausajan lyhentämisessä on arvioitu vaihtoehtoa, että kuntiin 31.12.2024 mennessä muuttaneiden korvausten piiriin kuuluvien henkilöidenkin osalta korvausaika lyhenisi 1.1.2025 alkaen kolmesta kahteen vuotta ja neljästä kolmeen vuotta. Vaihtoehto asettaisi kuitenkin pakolaisia vastaanottaneet kunnat ja niiden hyvinvointialueet taloudellisesti haastavaan asemaan, kun kuntien ja hyvinvointialueiden taloudellinen suunnittelu olisi tehty kotoutumislain mukaisilla tiedoilla korvausajan pituuden osalta.

Jos korvausaikaa lyhennettäisiin myös niiden henkilöiden osalta, jotka ovat muuttaneet kuntiin ennen lain voimaantuloa, kasvaisi lakimuutoksen kohderyhmän koko sisäministeriön maahanmuutto-olettamien perusteella arviolta seuraavasti:

	2022 (toteuma)	2023 (arvio)	2024 (arvio)	Yhteensä, henkilöä
Kiintiöpakolaiset	1 286	1 050	500	2 836
Perheenyhdistämiset		1 421	1 456	2 877
Oleskeluvan saaneet		1 610	2 408	
turvapaikanhakijat				4 018
Tilapäistä suojelua saavat		7 999	13 068	21 067
Yhteensä	1 286	12 080	17 432	30 798

Koska kiintiöpakolaisista maksetaan nykyisen lainsäädännön mukaan korvauksia neljän vuoden ajalta, vähenisi maksettavien korvausten määrä vuosina 2022–2024 muuttaneiden osalta. Muiden ryhmien kohdalla korvauksia maksetaan kolmen vuodelta ajalta, joten korvausten määrä vähenisi vuosina 2023–2024 muuttaneiden osalta.

Laskennallista korvausta maksetaan 2 300 euroa vuodessa 7 vuotta täyttäneestä henkilöstä ja 6 845 euroa vuodessa alle 7-vuotiaasta henkilöstä. Laskelmassa on oletettu, että vuosina 2023–2024 kuntakorvausten piiriin tulevista henkilöistä 80 prosenttia olisi 7 vuotta täyttäneitä ja 20 prosenttia alle 7-vuotiaita. Tällöin laskennallisia korvauksia maksettaisiin henkeä kohden arviolta 3209 euroa vuodessa. Edellä arvioitujen henkilömäärien mukaan laskettuna säästöä syntyisi seuraavasti:

	2022	2023	2024	Yhteensä, euroa
Kiintiöpakolaiset	4 126 774	3 369 450	1 604 500	9 100 724
Perheenyhdistämiset		4 559 989	4 672 304	9 232 293
Oleskeluvan saaneet				
turvapaikanhakijat		5 166 490	7 727 272	12 893 762
Tilapäistä suojelua saavat		25 668 791	41 935 212	67 604 003
Yhteensä	4 126 774	38 764 720	55 939 288	98 830 782

Vaihtoehto olisi tuonut lisää säästöjä arviolta noin 99 miljoonaa euroa vuosien 2025–2028 aikana, joista suurin osa (noin 68 miljoonaa euroa) johtuisi tilapäistä suojelua saavista. Vaikka tilapäinen suojelu päättyy viimeistään 4.3.2025, on laskelmassa arvioitu, että kotikunnan omaavat tilapäisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneet vertautuvat muihin pakolaistaustaisiin niin kauan kuin ovat maassa. Vuoden 2028 jälkeen lisäsäästöjä ei tulisi.

Tässä hallituksen esityksessä esitettävä muutos esitetään koskevan vain 2025 jälkeen kuntaan muuttaneita. Rajauksen tarkoituksena on, että kunnat ja hyvinvointialueet voivat paremmin huomioida palveluiden ja talouden suunnittelussaan kesäkuussa 2023 annetun hallitusohjelman mukaisen ja tässä hallituksen esityksessä valmistellun muutoksen laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämisestä. Maahanmuuttoviraston järjestelmäkehityksen kannalta arvioitu vaihtoehto olisi ollut yksinkertaisempi.

Maahanmuuttajaaitien kotoutumisen edistämiseen hallitusohjelmassa osoitettu viisi miljoonaa euroa esitetään maksettavan kunnille osana valtionosuusjärjestelmää (4,94 miljoonaa euroa) ja Ahvenanmaan maakuntaan kuuluville kunnille (60 000 euroa) osana laskennallista korvausta. Vaihtoehtoina arvioitiin, että kehitettäisiin erillinen erityiskustannuskorvaus, jota kunta voisi hakea elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksen nojalla kehittämis- ja hallintokeskukselta. Kotoutumisen edistämisen rahoitusjärjestelmää on kuitenkin pyritty yksinkertaistamaan ja rahoitusta kohdentamaan yleiskatteelliseksi osana valtionosuusjärjestelmää tai laskennallista korvausta. Lisäksi kaikki maahanmuuttajaaidit eivät ole pakolaistaustaisia, joten valtionosuusjärjestelmä kattaa eri kunnat muun muassa vieraskielisyyskriteerin perusteella tasaisemmin kuin laskennallinen korvaus, jota maksetaan kunnille sekä hyvinvointialueille pakolaistaustaisista henkilöistä. Valtionosuutta pidettiin samasta syystä toimivampana rahoitusmekanismina kuin laskennallista korvausta. Lisäksi rahoitus halutaan kohdentaa juuri kunnille, jotka tarjoavat maahanmuuttajaäideille soveltuvaa kielikoulutusta ja muuta kotoutumista edistävää toimintaa, eikä jakaa kuntien ja hyvinvointialueiden kesken, kuten laskennallinen korvaus jakautuu.

Kolmas vaihtoehto, jota arvioitiin, oli luoda valtionavustusmekanismi, jonka kautta kunnat voisivat rahoitusta hakea. Kuten todellisten kustannusten mukaan haettavissa korvauksissa (vaihtoehtoinen toteutustapa 1), tälläkin vaihtoehdolla kustannukset kohdentuisivat valtionosuusjärjestelmää ja laskennallista korvausta todennetummin juuri maahanmuuttajaaitien palveluihin. Kunnan lakisääteisiä tehtäviä ei kuitenkaan tulisi rahoittaa valtionavustusten kautta, joiden hakeminen ja myöntäminen aiheuttavat myös huomattavasti hallinnollista taakkaa.

Edellä mainituista syistä johtuen esitetään, että lisärahoitus maahanmuuttajaaitien kotoutumisen edistämiseen jaettaisiin Manner-Suomen kunnille valtionosuusjärjestelmän ja Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvien kuntien osalta laskennallisen korvauksen kautta, koska Ahvenanmaan maakunnan kunnat eivät ole peruspalvelujen valtionosuuden piirissä.

5.1.2 Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden tuki

Aikuistumisen tuen ikärajan lasku kahdella vuodella nykyisestä 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen perustuu pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan ja on osa valtiontalouden säästötavoitteita. Tämä peruslähtökohta huomioon ottaen esityksessä ei ole arvioitu muita säästötavoitteen toteuttamistapoja. Sen sijaan on arvioitu vaihtoehtoisia malleja lain voimaantumisen ja siirtymäsääntelyn toteuttamiseksi.

Esityksen 2. lakiehdotuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.7.2024 ilman siirtymäsääntelyä, mikä voi olla haastavaa niin alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden nuorten kuin lakia toimeenpanevien viranomaisten kannalta. Erityisesti 23- ja 24-vuotiaiden sekä pian 23 vuotta täyttäneiden osalta palvelu päättyisi hyvinkin nopealla aikataululla, ja vaatisi tukea erityisesti hyvinvointialueilta varmistaa, etteivät nuoret jää ilman tietoa siitä, mitä palveluita heille on tarjolla. Muutos tapahtuisi keskellä kesälomakautta, mikä olisi haastava erityisesti hyvinvointialueiden henkilöstölle, jonka tulisi käydä jonkinlaiset loppukeskustelut nuorten kanssa nopealla aikataululla lain hyväksymisen jälkeen. Aikuistumisen tuki on pääsääntöisesti järjestetty hyvinvointialueen palveluina. Monella hyvinvointialueella palvelut (esim. tuettu asuminen tai tukihenkilötoiminta) on hankittu järjestöiltä tai yksityisiltä palveluntuottajilta. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten työmäärä kasvaisi tilapäisesti, kun aikuistumisen tukea koskevat korvauspäätökset pitäisi päivittää vastaamaan lakimuutosta.

Vaihtoehtoisena toteutustapana on arvioitu, että lakimuutos tehtäisiin vasta 1.1.2025 voimaan tulevaan lakiin tai että laki esitettäisiin tulevan voimaan 1.7.2024, mutta siirtymäsääntelyn nojalla uutta alemmaa ikärajaa ei sovellettaisi lainkaan nuoriin, joille oikeus jälkihuoltoon on ehtinyt syntyä voimassa olevan sääntelyn nojalla. Tämä vaihtoehto suojaisi jo syntyneitä oikeuksia. Tämä vaihtoehto ei kuitenkaan toisi säästöjä vielä vuodelle 2024 eikä vaihtoehto näin toteuta hallitusohjelman mukaisia säästötavoitteita.

Siirtymäsääntelyn sijaan 2. lakiehdotuksessa esitetään suojasääntelyä, jossa huomioitaisiin ennen lain voimaantuloa annetut päätökset aikuistumisen tuen tukitoimista. Hyvinvointialueiden päätökset voivat koskea oikeutta aikuistumisen tukeen yleensä tai ne voivat olla hallintopäätöksiä, jotka koskevat konkreettisia, yksilöllisen palvelutarpeen perusteella määräytyviä yksittäisiä tukitoimia. Suojasääntelyllä olisi olennaista suojata erityisesti jälkimmäisiä, sillä nuoren on voitava luottaa hallintopäätöksellä luodun oikeuden pysyvyyteen. Tällainen suojasäännös turvaisi nuorelle jo aloitettujen ja hänelle välttämättömien palveluiden jatkuvuuden. Hyvinvointialue olisi tällöin velvollinen järjestämään tukitoimen päätöksen mukaisesti, vaikka päätös ulottuisi lain voimaantuloa pidemmälle.

5.1.3 Tiedonsaantioikeudet

Kansaneläkelaitokselle esitetään tiedonsaantioikeutta Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta sekä tehtävää varten näiltä viranomaisilta saatavien tietojen yhdistämiseksi kotihoidontukea saavien maahanmuuttajien tietoihin. Yhdistämisen tavoitteena on luoda kunnille Kelmu-etuustietojärjestelmän kautta toimitettava listaus kotoutumislain henkilöpiiriin kuuluvista maahanmuuttajista kunnan yhteydenottoa ja osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin laatimista varten. Vaihtoehtoisena toteutustapana on arvioitu sekä nykytilaa, jossa Kansaneläkelaitos toimittaa kunnille listauksen kaikista kotihoidontukea saavista kuntalaisista sekä toisaalta kuntien käyttöön vuoden 2025 alussa tulevan uuden kotoutumisen valtakunnallisen asiakastietojärjestelmän hyödyntämistä tavoittamisessa. Mikäli Kansaneläkelaitos ei yhdistäisi henkilöpiiriin tietoja, jäisi tietojen yhdistäminen kunnissa tehtäväksi manuaalisesti poimien henkilöpiiriin muodostamiseen tarvittavat tiedot erikseen edellä mainituista järjestelmistä. Kunnat ovat pitäneet tärkeänä, että tieto henkilöpiiristä olisi saatavilla rekisteripohjaisesti. Etenkin suurissa kaupungeissa, joissa henkilöpiiriin kuuluvien maahanmuuttajien volyymit ovat suurimmat, rekisteritietojen yhdistämisen organisoiminen edellyttäisi erillisiä resursseja. Ei voida myöskään pitää kustannustehokkaana, että kukin kunta kehittäisi oman järjestelmäpohjaisen ratkaisun tietojen yhdistämiseen lakisääteisen tehtävänsä toteuttamiseksi, eli kotihoidon tukea saavien maahanmuuttajien tavoittamiseen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamista varten.

Vaihtoehtoisena toteutustapana on myös arvioitu parhaillaan kehitettävän kotoutumisen valtakunnallisen asiakastietojärjestelmän (ns. Koto-digi) hyödyntämistä tietojen yhdistämiseen. Koska kyseessä on uuden, vuoden 2025 alusta alkaen kuntien käyttöön otettavissa olevan järjestelmän kehittäminen, on kehittämistyössä aikataulusyistä päätetty varmistaa, että järjestelmää on ensivaiheessa mahdollista käyttää kuntien kotoutumislain mukaisiin ydintehtäviin, kuten osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointien ja kotoutumissuunnitelmien kirjaamiseen. Järjestelmäkehityksen näkökulmasta on arvioitu, että kotoutumislain henkilöpiirin muodostamiseen tarvittavien tietojen yhdistämistä ei pystytä toteuttamaan uudessa asiakastietojärjestelmässä järjestelmän käyttöönoton alkuvaiheessa. Kunnilla on 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain mukaan velvollisuus ottaa mainittu asiakastietojärjestelmä käyttöön, mutta laki mahdollistaa siirtymäajan, jonka puitteissa kunnat voivat valita käyttöönoton ajankohdan 1.1.2025–1.1.2027 välillä. On arvioitu, että kunnat ottavat asiakastietojärjestelmän käyttöön vaiheittain kuntien käyttövelvoitteen alkuun, 1.1.2027 mennessä. Jotta kunnat tavoittavat kotihoidon tukea saavat maahanmuuttajavanhemmat 2025 alkaen, on luontevampaa hyödyntää Kansaneläkelaitoksen jo käytössä olevaa Kelmu-etustietojärjestelmää, johon toiminnallisuus tietojen yhdistämisestä on mahdollista toteuttaa ennen vuotta 2025 kohtuullisin kustannuksin. Vastaavaa tietojen yhdistämistä ei ole mahdollista toteuttaa Koto-digi-asiakastietojärjestelmään ennen vuotta 2025 ja mainittu järjestelmä ei ole kaikissa kunnissa käytössä vielä 2025 alkaen. Lisäksi huomionarvoista on, että kunnat käyttävät jo nykyisin Kansaneläkelaitoksen Kelmu-etustietojärjestelmää toimeentulotukea muuten kuin tilapäisesti saavien maahanmuuttajien tavoittamiseen, joten järjestelmän käyttö ja käyttöoikeuksien myöntäminen kuntien henkilöstölle on jo nykyisin kunnille sekä Kansaneläkelaitokselle totuttua käytäntöä.

5.1.4 Tulkitsemiskustannuksien alentaminen

Tulkitsemisen kustannuksia voitaisiin alentaa myös esimerkiksi käyttämällä pikatulkkausta, jolloin tulkkia ei ole varattu etukäteen kotoutumista edistävään palveluun, jonka johdosta tulkitsemiskustannuksia ei syntyisi silloin, mikäli henkilö jättäisi saapumatta varattuun kotoutumista edistävään palveluun eikä peruuttaisi aikaa. On kuitenkin huomioitava se, että pikatulkkausta käytetään jo nykyisin usein palveluissa, jonka lisäksi tulkin saaminen tapaamiseen pikatulkkauksena on epävarmempaa. Lisäksi tulkitsemisen laatu voi kärsiä, koska tulkilla ei ole mahdollisuutta valmistautua etukäteen tulkattavaan asiaan ja tilanteeseen.

Tulkitsemisen osalta kustannuksia voitaisiin mahdollisesti alentaa esimerkiksi hyödyntämällä etätulkkauksia, panostamalla maahanmuuttajien kielikoulutukseen sekä kannustamalla monikielisen henkilöstön rekrytointeihin, mutta todennäköisesti jo nyt tulkitsemisen kustannuksia on pyritty alentamaan edellä mainituin keinoin. Myös uuden monikielisen yhteiskuntaorientaation myötä tarve tulkitsemiselle voi joiltain osin vähentyä, kun sen yhteydessä maahanmuuttajat voivat saada vastauksia kysymyksiinsä suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta omalla äidinkielellään tai muulla hyvin osaamallaan kielellä.

Myös maahanmuuttajan ohjauksella ja neuvonnalla voidaan alentaa aiheutuneita tulkitsemiskustannuksia tilanteissa, joissa henkilö ei saavu paikalle sovittuun palveluun tai tapaamiseen. Maahanmuuttajan toimivalla ja monikielisellä ohjauksella ja neuvonnalla sekä asiakaslähtöisillä toimintatavoilla voidaan vähentää tilanteita, joissa käyttämättä jäävästä tulkitsemisesta aiheutuisi turhia kustannuksia. Monikielisen ja -kulttuurisen asiakaskunnan kanssa työskentelyn osaamista voitaisiin vahvistaa henkilöstökoulutuksella ja omaksumalla käytäntöjä, jotka vähentävät väärinymmärryksiä ja tietokatkoksia asiakastapaamisista. Kielitietoiset ja henkilökohtaiset asiakastyön muodot edellyttävät osaamisen ohella riittäviä henkilöstöresursseja esimerkiksi asiakastapaamisista koskevan tiedon välittymisen varmistamiseksi puhelimitse tai muuten henkilökohtaisesti asiakkaan osaamalla kielellä. Siten

pelkästään uusilla asiakastyön toimintatavoilla voisi olla haasteellista saada aikaan käyttämättä jätetystä palvelusta perittävää maksua vastaavaa kustannusvaikutusta.

5.2 Pohjoismaiden lainsäädäntö ja muut niissä käytetyt keinot

5.2.1 Norja

Norjan tulkki-laissa (Lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk mv. tolkeloven, LOV-2021-06-11-79) säädetään julkisyhteisöjen oikeudesta periä asiakkaalta maksu tapaamisista, joihin on tilattu tulkki, jos asiakas ei ole saapunut paikalle sovittuun tapaamiseen. Säännöstä sovelletaan tapauksissa, joissa tulkin käyttämiseen on tulkitsemislain nojalla velvollisuus ja joissa tulkkilain mukaan tulkin käyttöä on harkittava. Norjan opetus- ja tutkimusministeriö antaa erikseen ohjeistuksia maksun perimisen edellytyksistä, kuten siitä, että henkilön, jota varten tulkki tilataan, on oltava tietoinen siitä, että tulkki on tilattu ja ymmärrettävä että siitä voidaan periä maksu. Tulkkilakia koskevan esityksen lausuntokierroksella eräät tahot nostivat esille huolen, että kustannukset voivat osua juuri heikoimmassa asemassa oleviin ryhmiin, joiden talous on heikko, eikä maksukykyä tällöin ole. Lausunnoissa esitettiin myös kantoja, ettei maksua pitäisi periä sairastumisen tai vastaavan syyn takia.

Norjassa opetus- ja tutkimusministeriö selvitti myös tulkitsemisen omavastuujärjestelmää osana hallituksen esitystä (Prop.156 L (2020–2021)). Tulkitsemispalveluja koskevaa omavastuujärjestelmää ei otettu käyttöön, sillä sen arvioitiin vaikuttavan negatiivisesti tulkitsemisen käyttöön sekä useampiin virheellisiin päätöksiin, valitusten käsittelyyn ja luottamuksen vähenemiseen käyttäjien ja julkisen sektorin välillä.

5.2.2 Tanska

Tanskassa julkisesti kustannettu tulkin käyttö on oikeutettu kotoutuja-asiakkaille vain kolmen vuoden ajan. Sen jälkeen tulkin käytöstä veloitetaan asiakkaalta maksu. Rajoitukset julkisesti kustannettuun tulkin käyttöön tulivan voimaan ensi kertaa vuonna 2011, jolloin tulkin käyttö säädettiin aluksi omakustanteiseksi yli 7 vuotta maassa asuneille. Tanskaan pakolaisasemassa tai turvapaikanhakijana tulleista 20 prosenttia ilmoitti tarvitsevänsä tulkitsemista kolme vuotta maassa asumisen jälkeen ja 15 prosenttia seitsemän vuoden jälkeen. Suurin osa tulkitsemisapua pidemmän maassaoloajan jälkeen tarvitsevista oli työvoiman ulkopuolella olevia (72,3 %) ja ilmoitti omaavansa terveysongelmia (56 %). Tutkimuksen²⁷ mukaan maksuttoman tulkitsemisen rajaaminen vaikuttaa erityisesti vähätuloisiin, terveysongelmia omaaviin ja työvoiman ulkopuolella oleviin maahanmuuttajiin, mikä luo etnistä ja sosiaalista epäyhdenvertaisuutta esimerkiksi terveyspalveluiden saatavuuteen heille. Tanskan ensimmäinen hallintolaki (Forvaltningslov nr 571 af 19/12/1985) tuli voimaan tammikuun alusta 1987 ja samanaikaisesti säädettiin laki julkisuudesta hallinnossa (Lov om offentlighed i forvaltningen; Offentlighedsloven nr 572 af 19/12/1985). Tanskan hallintolakia on muutettu viimeksi vuonna 2014 (Bekendtgørelse af forvaltningsloven, LBK nr 433 af 22/04/2014). Tanskan hallintolakia voidaan luonnehtia tiiviiseen muotoon kirjoitetuksi prosessilaiksi, ja siinä säädetään esim. salassapidosta, viranomaisen esteellisyydestä, asianomaisten kuulemisesta ja

²⁷ Nielsen M. R., Jervelund S. S. 2023. Impacts of an interpretation fee on immigrants' access to healthcare: Evidence from a Danish survey study among newly arrived immigrants. Health Policy 136, 104893, <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2023.104893>.

muutoksenhausta. Tanskan hallintolaissa ei siis säädetä tulkitsemisesta, kuten Suomen hallintolaissa (434/2003).

5.2.3 Ruotsi

Ruotsissa valtio kattaa vieraskielisten tulkitsemisesta aiheutuneet kustannukset ilman ajallista rajoitusta. Ruotsissa asiakas ei joudu korvaamaan peruuttamattomasta asiakaskäynnistä aiheutuvia tulkitsemiskustannuksia. Ruotsissa korvataan kunnille vakiomääräistä korvausta (schablonersättning) oleskeluluvan saaneiden kotoutumista tukevia palveluita varten. Tästä säädetään asetuksessa valtion korvauksista tietyille ulkomaalaisille tehdyistä toimenpiteistä (Förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar). Vakiosumman tulee kattaa vasta saapuneiden henkilöiden alkuvaiheen kotoutumisen edistämiseen liittyvien toimenpiteiden kustannukset (etableringsinsatser), joita syntyy henkilöiden vastaanotosta ja käytännön auttamisesta asumisen suhteen sekä lisäkustannuksista muun muassa koulussa, esikoulussa, vapaa-ajankeskuksessa ja lastenhoidossa. Vakiosummalla on katettava myös yhteiskuntaorientaatio, tulkitseminen, ruotsinkielinen koulutus maahanmuuttajille, mukautettu kunnallinen aikuiskoulutus uusille tulokkaille, jotka kuuluvat asettautumistoimintaa koskevan asetuksen (2017:820) piiriin, sekä muut toimet yhteiskuntaan kotoutumisen helpottamiseksi.

Vuonna 2023 vakiosumma henkilöistä, jotka eivät ole täyttäneet 66 vuotta on 165 000 kruunua (noin 14 100 euroa) ja 66 vuotta täyttäneistä henkilöistä 92 600 kruunua (noin 7900 euroa). Korvaus maksetaan erissä kahden vuoden aikana, ja sitä voidaan jakaa useiden kuntien kesken, mikäli maahanmuuttaja muuttaa kunnasta toiseen. Lisäksi Ruotsissa kunnat voivat saada hakematta korvauksia ilman huoltajaa olevien oleskeluluvan saaneiden lasten (alle 18-vuotiaat) ja nuorten (18–20-vuotiaat) vastaanotosta sekä ensimmäisenä uusia tulokkaita vastaanottavana kuntana taloudellisen tuen alkukustannuksista.

6 Lausuntopalaute

6.1 Lausuntokierros

Hallituksen esitysluonnos oli lausunnoilla 19.9.–23.10.2022. Ruotsinkielisillä lausunnonantajilla oli mahdollisuus antaa lausuntoja 27.10.2023 asti. Lausuntoja pyydettiin muun muassa muilta ministeriöiltä, keskeisiltä viranomaisilta, kunnilta, hyvinvointialueilta, järjestöiltä, yhdistyksiltä ja yhteisöiltä. Lausuntoja annettiin yhteensä 182 kappaletta. Osa lausunnoista oli yhteislausuntoja.

Ministeriöistä lausunnon antoivat liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, oikeusministeriö, puolustusministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä valtiovarainministeriö. Lausunnon antoivat Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Lapsiasiavaltuutetun toimisto, Oikeuskanslerinvirasto, Tasa-arvovaltuutetun toimisto ja Yhdenvertaisuusvaltuutettu.

Kunnista lausunnon antoivat: Espoo, Forssan seudun kotouttamo, Haminan, Heinolan, Helsingin, Hyvinkään, Hämeenlinnan, Iisalmen, Jyväskylän, Jämsän, Järvenpään, Kajaanin, Kankaanpään, Kaarinan, Karkkilan, Kemin, Kokkolan, Kotkan, Kouvolan, Kristiinankaupunki, Kuhmon, Kuopio, Kuusamon, Lahden, Lappeenrannan, Lieksan, Lohjan, Loviisan, Maalahden, Maarianhaminan, Mikkeli, Nokia, Närpiön, Orimattilan, Oulun, Paraisten, Parkanon, Pietarsaaren, Pudasjärven, Raaseporin, Raision, Riihimäen, Rovaniemen, Salon, Someron, Tampereen, Turun, Uusikaarlepyyn, Vaasan, Vantaan, Varkauden, Viitasaaren kaupungit ja Hollolan, Janakkalan, Jomalan, Joroisten, Kruunupyyn, Luodon, Marttilan, Mäntsälän, Nurmijärven, Padasjoen, Pedersören, Sysmän, Teuvan, Tuusulan kunnat. Lisäksi Järvi-

Pohjanmaan yrityspalvelu Oy toimitti Alajärven, Evijärven, Lappajärven, Soinin ja Vimpelin kuntien ja keskeisten sidosryhmien yhteisen maahanmuuttotyöryhmän yhteislausunnon. Lausunnon antoivat myös Ahvenanmaan kuntaliitto, Uudenmaan liitto sekä Varsinais-Suomen liitto.

Hyvinvointialueista lausunnon antoivat: Etelä-Karjalan, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Keski-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Keski-Uudenmaan, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueet, Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomainen ÅHS.

Viranomaisista lausunnon antoivat Hämeen, Kaakkois-Suomen, Kainuun, Keski-Suomen, Lapin, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Satakunnan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen ELY-keskukset sekä Hämeen, Kaakkois-Suomen, Keski-Suomen, Lapin, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen TE-toimistot, Business Finland, Diakonissalaitos, Digi- ja väestötietovirasto, Helsingin hallinto-oikeus, Helsingin yliopisto, Joutsenon vastaanottokeskus/ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Kansaneläkelaitos, Kirkkohallitus, Maahanmuuttovirasto, Opetushallitus, Suomen ortodoksinen kirkko, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Turun yliopisto ja Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Lisäksi lausunnon antoivat seuraavat tahot: Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry, Akava ry, Bildningsalliansen rf, Edustat turvapaikanhakijalapsille ETU ry, Erikoiskaupan liitto Etu ry, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, Föreningen Luckan r.f. - Luckan integration, Henkilöstöala HELA ry, Hyvinvointiala HALI ry, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, Ihmisoikeusliitto, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta, Kansalaisopistojen liitto KoL, Kieliassiantuntijat ry, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Kuntoutussäätiö, Kuurojen liitto ry, Lastensuojelun keskusliitto, Mannerheimin lastensuojelu liitto, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Miessakit ry, Moniheli ry, Monika-Naiset liitto ry, Naisjärjestöjen Keskusliitto, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry, Nuorisotutkimusseura ry, Opintokeskukset ry, Pakolaisneuvonta ry, Pakolaisnuorten tuki ry, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry, Paremmiin Yhdessä ry, Pelastakaa lapset Ry, Työttömien Keskusjärjestö ry, SAK ry, Semantix Finland Oy, Siirtolaisuusinstituutissaatiö, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, STTK ry, Suomen Akateemisten Naisten Liitto - Finlands Kvinnliga Akademikers Förbund ry, Suomen Kansanopistoyhdistys - Finlands Folkhögskolförening ry, Suomen Kuntaliitto, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry, Suomen nuorisotalon kattojärjestö Allianssi ry, Suomen Pakolaisapu ry, Suomen punainen risti, Suomen Settlementiliitto ry, Suomen Somalinaisten kehitys ry, Suomen Venäjänkielisten Keskusjärjestö ry, Suomen Yrittäjät, Svenska Finlands folkting, Tehy ry, Uskontojen yhteistyö Suomessa - USKOT-foorumi ry, Vammaisfoorumi ry, Väestöliitto, Yhteiset Lapsemme ry sekä Yhteiskunta-alan korkeakoulutetut ry. Lausunnon antoi myös yksi yksityishenkilö.

Lausuntoyhteenveto on saatavilla julkisessa palvelussa osoitteessa <https://tem.fi/hanke?tunnus=TEM018:00/2023>.

Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen

Enemmistö lausunnonantajista suhtautui kielteisesti laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämiseen ja nostivat esiin sen, että pakolaistaustaisten palvelutarve on haavoittuvana

ryhmänä usein pidempi kuin kaksi vuotta. Useissa lausunnoissa tuotiin esiin, että alkuvaiheen kotoutumispalveluihin panostaminen edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä sekä ehkäisee maahanmuuttajien palvelutarvetta muissa, kalliimmissa palveluissa. Lausunnoissa nähtiin, että nyt esitetyt leikkaukset toisivat maltillisia säästöjä lyhyellä aikavälillä, mutta lisäisivät kustannuksia pitkällä aikavälillä. Valtaosassa lausuntoja nähtiin leikkausten heikentävän palveluiden saatavuutta ja laatua sekä kuntien kokonaistaloudellista mahdollisuutta tuottaa kotoutumista edistäviä palveluita. Useissa lausunnoissa esitettiin huoli kuntien ja osin myös hyvinvointialueiden rahoituksesta. Lausunnoissa oltiin huolissaan kuntien halukkuudesta ottaa vastaan pakolaisia sekä pakolaisten keskittymisestä entistä enemmän suuriin kaupunkeihin. Lausunnoissa pidettiin tärkeänä, että laskennallisen korvauksen taso säädetään riittävän korkeaksi suhteessa korvauksajan lyhentämiseen. Lausunnoissa tuotiin esiin myös UMA-tietojärjestelmän kehittämistarve ja toivottiin järjestelmäkehityksen kustannusten avaamista. Useat lausunnonantajat vastustivat tulkitsemisen korvausten leikkausta osana laskennallista korvausta tai olivat huolissaan siitä, miten tulkitsemiskustannukset katetaan jatkossa.

Esityksen perusteluja on täydennetty erityisesti taloudellisten vaikutusten ja erilaisten maahanmuuttajaryhmien vaikutusten arvioinnin osalta sekä järjestelmäkehityksen kustannusten osalta.

Tulkitsemismaksu

Lausunnoissa sekä kannatettiin että vastustettiin esitettyä käyttämättä jääneestä ajasta perittävää tulkitsemismaksua. Useassa lausunnoista kannatettiin maksun tavoitetta ja maksun perimiseen liittyvää ohjausvaikutusta, mutta osassa lausuntoja tuotiin esiin se, että ohjausvaikutus voidaan toteuttaa sanktion sijaan ohjauksella ja neuvonnalla tai parantamalla ajanvarausjärjestelmää, sekä se, että on jo olemassa muita ohjausvaikutuksellisia sanktioita, kuten työttömyysetuuden menettäminen. Lausunnoissa kyseenalaistettiin muutoksen tuomat hyödyt suhteessa haittoihin, ja tuotiin esiin se, että käyttämättä jääneet tulkkausajat ovat harvinaisia. Lausuntojen mukaan maksusta tiedottaminen, maksun periminen sekä selvitysten kohtuullisuusharkinta kasvattaisivat kunnan tai työvoimaviranomaisen hallinnollista työmäärää ja kustannuksia. Osan lausunnonantajista mukaan kustannuksia tulisi arvioida tarkemmin, osan mielestä säästöt jäisivät vähäisiksi tai kustannukset jopa ylittäisivät säästöt. Osassa lausunnoista esitettiin kunnille myönnettävää rahoitusta järjestelmän rakentamiseen tai valtakunnallisen järjestelmän kehittämistä. Lausunnoissa nostettiin esiin myös valitusmahdollisuus ja valituskanavien rakentaminen kustannuksineen.

Useissa lausunnoissa pidettiin välttämättömänä, että maahanmuuttaja ymmärtäisi maksun perimismahdollisuuden ja ohjeet ajan peruuttamiseen. Useat kunnat, ELY-keskukset ja järjestöt toivat esiin, että on tärkeää luoda valtakunnalliset käytännöt, viestit ja ohjeet tapauskohtaiseen harkintaan ja viestintään. Lausunnoissa nostettiin esiin yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisena, että eri kieliryhmiä tai eri puolelle maata sijoittuvia maahanmuuttajia sekä pidempään maassa olleita kohdeltaisiin eriarvoisesti. Lisäksi olisi otettava huomioon maahanmuuttajien vaihteleva luku- ja kirjoitustaidon taso, digitaitojen vähäisyys ja vammaiset maahanmuuttajat. Ehdotuksen arvioitiin myös heikentävän luottamusta viranomaisiin ja estävän esim. kotiaiteja osallistumasta kotoutumispalveluihin. Lisäksi Ahvenanmaan maakunnan hallituksen lausunnossa tuotiin esiin, että järjestelmän tulisi olla saatavilla myös ruotsiksi, jos Ahvenanmaan kunnilla on mahdollisuus periä tulkitsemismaksuja.

Esityksen perusteluja on täydennetty lausuntopalautteen perusteella monilta osin. Esitetään, että kehittämis- ja hallintokeskus tuottaisi valtakunnallisesti eri kielille käännetyn materiaalin, jota

voidaan jakaa maahanmuuttajille ajanvarauksen yhteydessä, mikä sisältää tiedon maksusta ja ajan peruuttamisesta. Esityksen perusteluja on täydennetty kohtuullisuusharkinnan osalta ja sen osalta, milloin maksu peritään, sekä valitusmahdollisuuden ja selvityksen tukemisen osalta. Esityksen perusteluja on täydennetty myös erityisryhmien, kuten näkö- ja kuulorajoitteisten osalta. Lisäksi esityksen perusteluissa on täydennetty vaihtoehtoisia toteutustapoja. Perusteluissa tuodaan esiin myös, ettei maksu koske Ahvenanmaata, jolla on oma maakuntalakinsa, jossa säädetään kotoutumista edistävistä palveluista.

Pakolaisten vastaanotto

Useissa lausunnoissa kannatettiin kunnan ja hyvinvointialueen tehtävänjaon selkeyttämistä pakolaisten vastaanotossa. Osassa lausunnoista pidettiin perusteluissa kuvattua vastuunjakoa epäselvänä, eikä muutosta pidetty työnjakoa selkeyttävänä tai vastuun siirtämistä hyvinvointialueelle tarkoituksenmukaisena. Useissa lausunnoissa katsottiin, että vastuu pakolaisten vastaanottoon kuuluvista toimenpiteistä kuuluu kunnalle, koska kokonaisvastuu kotoutumisen edistämisestä on kunnalla ja koska vastaanottoon valmistautumiseen liittyvien tehtävien jakaminen kunnan ja hyvinvointialueiden kesken olisi riski vastaanottoprosessin sujuvuudelle ja palvelujen saamiselle.

Vastaanottoon varautumiseen liittyviä tehtäviä ei myöskään pidetty sosiaalihuoltolain mukaisina palveluina. Lausunnoissa (erityisesti hyvinvointialueiden lausunnot) huomautettiin, ettei kotoutumislaita voida muuttaa tulkintaa siitä, mikä on sosiaalihuolto. Lausunnoissa tuotiin esiin, että sosiaalihuollon palvelut perustuvat aina henkilökohtaiseen tuen tarpeen arviointiin, eivätkä pakolaiset voi olla ryhmänä automaattisesti sosiaalipalvelujen asiakkaita. Lausunnoissa nostettiin myös esiin, että pakolaisten vastaanoton alkuvaiheen palvelut eivät ole rinnasteisia sosiaalihuoltolaissa kuvattuun sosiaalihuollon tarpeeseen, vaan kyseessä on tilapäinen, usein kertaluontoinen, ja yleisluontoinen alkuvaiheen tuki, joka on osa kunnan kuntapaikalle vastaanotettaville annettavaa ohjausta ja neuvontaa. Lausunnoissa myös katsottiin, etteivät pakolaisten vastaanoton tehtävät edellytä sosiaalihuollollista erityisosaamista. Lisäksi lausunnoissa todettiin, että palveluiden pilkkominen ja vastuun jakaminen kahden organisaation välille lisää byrokratiaa ja kustannuksia sekä voi aiheuttaa katkoksia palveluissa. Lausunnoissa kannatettiin paikallisen sopimisen mahdollisuutta ja jo suunniteltujen prosessien huomioon ottamista sekä painotettiin kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön tärkeyttä. Osa kunnista ja hyvinvointialueista esittivät myös, että mikäli hyvinvointialueen tehtäviä lisätään, tulisi hyvinvointialueille varmistaa riittävät resurssit tehtävään, ja laskennallisen korvauksen jakautumista tulisi arvioida uudelleen.

Esityksen perusteluja on selkeytetty lausuntojen perusteella sosiaalihuollon luonteen sekä kunnan ja hyvinvointialueen välisen työnjaon osalta.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden aikuistumisen tuen ikärajan laskeminen

Useissa lausunnoissa vastustettiin alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden aikuistumisen tuen ikärajan laskemista. Muun muassa Eduskunnan oikeusasiamies, Tasa-arvovaltuutettu ja Yhdenvertaisuusvaltuutettu suhtautuivat kriittisesti ikärajan laskemiseen. Eduskunnan oikeusasiamies ja sosiaali- ja terveysministeriö esittivät, että lainsäädäntöön valmistellaan riittävät suojasäännökset, jotka turvaavat nuorelle jo aloitettujen ja hänelle välttämättömien palveluiden jatkuvuuden. Oikeuskanslerinviraston mukaan tulisi täydentää esityksen perusoikeuspunnintaa ilman huoltajaa tulleen alaikäisen oikeuksien heikentämisen vaikutuksista. Osassa lausunnoissa pidettiin perusteltuna sitä, että esitetty muutos on linjassa lastensuojelulain mukaisen jälkihuollon kanssa.

Lausunnoissa tuotiin esiin, että aikuistumisen tuki ehkäisee nuorten syrjäytymistä, radikalisoitumista ja jengirikollisuutta. Osan lausunnonantajista mukaan ehdotus on ristiriidassa hallitusohjelman kirjausten kanssa, joilla pyritään ehkäisemään nuorten syrjäytymistä ja lisäämään nuorten hyvinvointia sekä kirjausten kanssa, joilla pyritään panostamaan edullisempiin ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin. Useassa launnossa todettiin, että alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten kotoutumislain mukaisen tuen ikärajan laskeminen ei välttämättä toisi säästöjä, jos kustannukset vain siirtyisivät toiselle toimialalle.

Lausunnoissa todettiin, että muutoksella olisi eri ELY-keskuksille erisuuruinen työllistävä vaikutus, sillä korvaussopimukset tulisi päivittää. Tästä johtuen osa ELY-keskuksista esitti tilapäistä lisäresurssia lakimuutoksen toimeenpanoon.

Lausuntojen perusteella on esitetty, että 2. lakiehdotukseen säädetään suojasäännös, jonka mukaan, jos kunta tai hyvinvointialue on ennen tämän lain voimaantuloa antanut nuorelle, joka lain voimaantultua on 23-vuotias tai vanhempi, päätöksen 27 §:ssä tarkoitettua tukitoimesta, on sen järjestettävä nuorelle tukitoimi päätöksen mukaisesti. Kunta tai hyvinvointialue voi tällaisessa tilanteessa hakea 49 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti korvausta palvelun aiheuttamista kustannuksista. Esityksen perusteluja on täydennetty korvaussopimusten tai -päästösten päivittämisen osalta ja paljonko se edellyttäisi lisäresurssia ELY-keskukselta. Lausuntojen perusteella esityksen perusteluja, erityisesti tuen subjektiivisesta luonteesta, vaikutuksista sekä säätämisyjärjestysperustelujen osalta, on täydennetty. Esityksen perusteluja on täydennetty myös mm. sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta ja vaikutusten arvioinnin osalta.

Maahanmuuttajaäitien kotoutumisen edistäminen

Lausunnoissa kannatettiin valtionosuusrahoitusta maahanmuuttajaäitien kotoutumisen edistämiseen, mutta osassa lausunnoista rahoituksen määrää pidettiin riittämättömänä. Opetus- ja kulttuuriministeriö nosti esiin hallitusohjelmakirjaukset maahanmuuttajalasten varhaiskasvatukseen osallistumisasteen lisäämiseksi sekä esitti, että tulisi selvittää, että valtionosuus myönnetään vieraskielisten määrän perusteella.

Esityksen perusteluja on täydennetty rahoituksen jakautumisen osalta sekä varhaiskasvatusta koskevien perustelujen osalta.

Muut lausunnot

Lausunnoissa pidettiin hyvänä 32 §:n muutosehdotusta, jolla kotoutumissuunnitelman aikana aloitettuja ja suunnitelman päättyessä kesken olevia omaehtoisia opintoja voi jatkaa keskeytyksettä. Kehittämisen ja hallintokeskuksen mukaan poikkeus olisi hyvä säätää myös työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 74 §:ään. Lausunnoissa kannatettiin 68 §:ään esitettyä muutosta, joka yksinkertaistaa ihmiskaupan uhrien korvausten maksamisprosessia.

Kehittämisen ja hallintokeskus esitti launnossaan muutoksia omia viranomaistehtäviään koskien erityisesti 11 §:ssä tarkoitetun perustietoaaineiston laatimista sekä 56 §:ssä säädettyä valtionapuviranomaisen tehtävää. Lisäksi kehittäminen ja hallintokeskus ehdotti launnossaan, että työvoimaviranomainen lisättäisiin palveluntuottajan tiedonsaantioikeutta koskevaan 94 §:ään ja vakuuttamisvelvoitetta koskevaan 97 §:iin. Lisäksi kehittäminen ja hallintokeskus esitti, että muutoksenhakua koskevassa 95 §:ssä kunta vaihdettaisiin työvoimaviranomaiseksi. Lisäksi 95 § voisi tarkistaa vielä siten, että se vastaa myös TE24-lainsäädännön sisältöä.

Lausunnoissa kannatettiin tiedonsaantioikeuksia koskevia laajennuksia. Oikeuskanslerinviraston ja oikeusministeriön mukaan tietosuojakysymyksiä tulisi kuitenkin käsitellä tarkemmin. Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kansaneläkelaitoksen lausunnoissa nostettiin esiin kotihoidon tukea saavien maahanmuuttajavanhempien tavoittamista koskevaan tiedonkäsittelyyn liittyviä tietosuojakysymyksiä sekä esitettiin vaihtoehtoisena toteutusratkaisuna Kansaneläkelaitoksen Kelmu-etuustietojärjestelmälle parhaillaan kehitteillä olevaa Koto-digi-järjestelmää.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää työttömyysturvalain muuttamista koskevaa muutosehdotusta luonteeltaan teknisenä ja välttämättömänä.

Kehittämisen ja hallintokeskuksen lausunnon perusteella esityksessä on muutettu 1. lakiehdotuksessa 11 §:n mukaisen perustietoaineiston tehtävä työ- ja elinkeinoministeriöltä kehittämis- ja hallintokeskukselle ja esitetään lisättävän 56 §:n muuttamista koskeva muotoilu, jossa kehittämis- ja hallintokeskuksen valtionapuviranomaisen tehtävien osalta viitataan valtioneuvoston asetuksen vastaavasti kuin ELY-lainsäädännössä. Kehittämis- ja hallintokeskuksen lausunnon perusteella esityksen 1. lakiehdotukseen lisätään teknisluonteisina korjauksina 94, 95 ja 97 §:ien muutokset.

Oikeuskanslerin viraston lausunnon perusteella esityksen 32 a §:ää on täydennetty asetuksenantovaltuudella pykälässä tarkoitetun euromäärän tarkistamiseksi sekä korjattu 95 §:n 2 momentissa oleva kunnan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain mukaiseen päätökseen koskeva virheellinen viittaus oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 16 lukuun viittaukseksi työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 17 lukuun.

Hallituksen esityksen perusteluja on lausuntojen perusteella täsmennetty tietosuojavaikutusten arvioinnin, säätämisyjärjestysperustelujen, järjestelmä- ja ylläpitokustannusten sekä vaihtoehtoisten toteuttamistapojen arvioinnin osalta.

Vaikutusten arviointi

Osa lausunnonantajista piti hyvänä, että myös esityksen sisältämiä riskejä on tunnistettu kattavasti. Lausunnoissa pidettiin haastavana sitä, että hallitusohjelman yksityiskohtaisia kirjauksia toteutetaan lakimuutoksina myös silloin, kun muutoksen hyödyt jäävät haittoja pienemmiksi.

Valtiovarainministeriö piti taloudellisia vaikutusten arviointeja perusteellisina ja toi esiin osallistuneensa keskusteluihin niiden osalta. Sosiaali- ja terveysministeriön ja Lapsiasiavaltuutetun toimiston mukaan on hyvä, että esityksessä on arvioitu lapsivaikutuksia. Lapsiasiavaltuutetun toimiston mukaan hallitusohjelman mukaiset muutosehdotukset ovat kuitenkin monella tavoin lasten asemaa ja oikeuksia heikentäviä, eivätkä ne siten sellaisenaan olisi hyväksyttäviä. Myös sosiaali- ja terveysministeriö piti huolestuttavana, että ennakoitujen vaikutukset olisivat monilta osin kielteisiä. Oikeusministeriön mukaan yhdenvertaisuuden lisäksi tulisi arvioida ikärajan laskua myös suhteessa perustuslain 19 ja 22 §:iin. Lausunnoissa toivottiin sukupuolivaikutusten tarkempaa arviointia. Yhdenvertaisuusvaltuutettu esitti lausunnossaan, että ehdotuksia peilattaisiin kotoutumista edistävien palvelujen tavoitteisiin erityisesti osallisuuden, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden osalta. Ihmisoikeusliiton mukaan tulisi toteuttaa ihmisoikeusvaikutusten arviointi.

Esitykseen on lisätty perus- ja ihmisoikeuksien vaikutusten arviointi sekä arviointia erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin, kuten pakolaistaustaisiin tai vammaisiin

maahanmuuttajiin. Perusteluja on täydennetty erityisesti vaikutukset maahanmuuttajiin, sukupuolivaikutukset ja lapsivaikutukset-kohdissa.

6.2 Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto

Lainsäädännön arviointineuvosto on antanut esitysluonnoksesta lausunnon 31.1.2024. Arviointineuvosto pitää myönteisenä, että esitysluonnoksen perusteella valmistelu vaikuttaa huolellisesti tehdyltä ja esimerkiksi kuulemisessa on käytetty erilaisia menetelmiä. Arviointineuvoston mukaan esitysluonnos sisältää monipuolisen ja yksityiskohtaisen vaikutusten arvioinnin, jossa on hyödynnetty tutkimustietoa ja tuotu esiin riskejä ja epävarmuuksia. Vaikutusarvioinnin yksityiskohtaisuudesta huolimatta ehdotusten pääasialliset vaikutukset jäävät epäselviksi. Arviointineuvoston mukaan esityksen pääasialliset vaikutukset tulisi koota tiivistelmään tai taulukkoon, johon sisältyisivät myös julkisen talouden arvioidut menot ja tavoitellut säästöt. Lisäksi arviointineuvosto katsoo, että esityksessä voisi kuvata kootusti tarkemmin maahanmuuttajaryhmiä, jotka ovat ehdotettavan sääntelyn kohteena ja antaa näistä ryhmistä suuntaa-antavia lukumäärä- ja taustatietoja. Arviointineuvoston mukaan esitysluonnoksen perusteella saa hyvän käsityksen keskeisistä ehdotuksista, mutta esityksessä tulisi mahdollisuuksien mukaan kirkastaa, mitkä ovat nykytilan keskeiset ongelmat ja miksi lainsäädäntöä ollaan muuttamassa. Esityksessä voisi lisäksi arvioida vaihtoehtoisia keinoja vähentää turhia tulkitemiskustannuksia ja kasvattaa kotoutuja-asiakkaan omaa vastuuta. Lisäksi esitysluonnoksessa voisi lyhyesti käsitellä Venäjän vastaisen rajan tilanteen aiheuttamia riskejä esityksen tavoitteiden toteutumiseksi.

Arviointineuvoston lausunnon johdosta esityksen pääasialliset vaikutukset on koottu tiivistelmään sisältäen julkisen talouden arvioidut menot ja tavoitellut säästöt. Esitykseen on lisätty myös tietoa kotoutumisen edistämisen kokonaisrahoituksesta sillä tasolla, kuin sitä on mahdollista tässä yhteydessä kuvata. Esityksessä on kuvattu tarkemmin maahanmuuttajaryhmiä, joihin ehdotettava sääntely vaikuttaa sekä lisätty tietoa maahanmuuton yleiskuvasta. Esitystä on täydennetty myös tulkitemiskustannusten alentamisen vaihtoehtoisten toteuttamistapojen osalta sekä käsitelty lyhyesti Venäjän vastaisen rajan tilannetta suhteessa esitysluonnoksen tavoitteisiin. Esitystä on pyritty täydentämään myös muilta osin.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023)

2 §. Soveltamisala. Esitetään, että pykälän 6 momentin johdantolauseetta muutettaisiin. Mainitussa momentissa säädetään alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluita koskevan 3 luvun ja näiden palveluiden kustannusten korvaamista koskevan 69 §:n säännösten soveltamisalasta. Jäljempänä 34 §:n perusteluissa on tarkemmin kuvattu, kuinka alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden aikuistumisen tuen ikäraja esitetään laskettavan 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen. Tämän johdosta myös 2 §:n 6 momentin johdantolauseeseen tulee tehdä vastaava ikärajamuutos. Esitetään lisäksi, että 6 momentin johdantolauseeseen ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

3 §. Lain soveltaminen työnhakijaan. Laissa valittu sääntelytekniikka on, että tässä 3 §:ssä säädetään missä 2 luvussa säädetyissä kotoutumista edistävissä palveluissa kunnalla tarkoitetaan työvoimaviranomaista, kun asiakkaana on työnhakijaksi rekisteröitynyt maahanmuuttaja. Jäljempänä lakiin esitetään uutta 32 a §:ää, joka koskee käyttämättä jääneestä ajasta syntyneen tulkitemiskustannuksen maksun perimistä maahanmuuttajalta tai kotoutuja-asiakkaalta. Esitetään, että 3 §:n 1 momenttia muutettaisiin siten, että työvoimapalveluiden

järjestämisestä annetun lain (380/2023) 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun työnhakijan tässä laissa kunnan tehtäviksi säädettyjen toimenpiteiden ja palvelujen toteuttamisesta vastaa mainitun lain 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu työvoimaviranomainen, ellei muusta lainsäädännöstä muuta johdu, myös sovellettaessa uutta esitettyä 32 a §:ää. Muutosten myötä työvoimaviranomainen voisi periä maahanmuuttajalta tai kotoutuja-asiakkaalta maksun käyttämättä jääneestä tapaamisesta syntyneestä tulkitsemiskustannuksesta. Lisäksi esitetään, että 1 momentin ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin työvoimapalvelulain nimen ja muiden pienempien muutosten osalta. Muutos olisi tekninen.

5 §. Määritelmät. Esitetään, että 6 kohtaan lisättäisiin puuttuva momentti viittauksesta työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun 3 §:n 1 momentin 3 kohtaan. Muutos olisi tekninen.

8 §. Kuntien yhteistyö. Esitetään, että pykälään lisättäisiin puuttuva momentti viittauksesta työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun 3 §:n 1 momentin 3 kohtaan. Muutos olisi tekninen. Lisäksi pykälän ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

2 luku **Kotoutumista edistävät palvelut**

11 §. Perustieto suomalaisesta yhteiskunnasta. Pykälän 2 momentissa esitetään, että vastuu perustietoaineiston yhteensovittamisesta, kääntämisestä ja jakelusta olisi työ- ja elinkeinoministeriön sijaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksella (jatkossa *kehittämis- ja hallintokeskus*). Kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtävänä on tuottaa valtakunnallisia aineistoja kotoutumisen edistämiseksi, jonka vuoksi myös edellä mainittu tehtävä on soveltuvampi kehittämis- ja hallintokeskuksen kuin työ- ja elinkeinoministeriön tehtäviin. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2009) 1.1.2025 voimaan tulevassa 3 a §:ssä säädetään kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtävistä. Sen mukaan kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtäviin kuuluu kansainvälisen rekrytointin työnantaja- ja henkilöasiakasneuvonta sekä tiedottaminen Suomen työelämästä. Kotoutumislain 11 §:n mukaan maahanmuuttajalle annetaan tietoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa. Lisäksi maahanmuuttajalle annetaan tietoa palvelujärjestelmästä ja kyseisen luvun mukaisista kotoutumista edistävästä toimenpiteistä. Muutoksella ehkäistään päällekkäistä työtä ja ohjeistusta. Lisäksi 2 momentin ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

32 §. Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain soveltaminen omaehtoiseen opiskeluun. Esitetään, että 1 momenttiin lisättäisiin viimeinen virke, joka selkeyttäisi siirtymää kotoutumissuunnitelman päättyessä työllistymissuunnitelmalle. Säännöksessä on viittaus työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 75 §:ään, jonka 2 momentin mukaan opinnoista tulee sopia työllistymissuunnitelmassa ennen niiden aloittamista. Lisätty virke selkeyttää näiden kahden lain tulkintaa ja vahvistaa tämän lain 32 §:n tarkoitusta ehkäistä opintojen epätarkoituksenmukaista keskeytymistä kotoutumissuunnitelman päättyessä. Tarkoituksena on, että kotoutumissuunnitelman aikana aloitettuja ja suunnitelman päättyessä kesken olevia omaehtoisia opintoja voisi jatkaa suoraan ja maahanmuuttajalle laadittaisiin työllistymissuunnitelma. Opintojen ei tarvitsisi keskeytyä tässä välissä eikä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 74 §:n 2 momentin mukainen edellytys vähintään vuoden keskeytyneistä opinnoista soveltuisi, vaan opintoja tuettaisiin edelleen kotoutumislain nojalla. Opintojen tukemisen enimmäiskesto olisi opintojen suorittamisaika taikka enintään 24 tai 48 kuukautta siten kuin kotoutumislaisissa ja työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa on säädetty. Lisäksi esitetään, että pykälän 1 momentin ruotsinkielistä sanamuotoa täsmennettäisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

32 a §. *Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu.* Esitetään säädettävän 2 luvun loppuun uusi pykälä, jonka mukaan kunnalle tai työvoimaviranomaiselle syntyneestä tulkitsemisen kustannuksesta osa voitaisiin siirtää maahanmuuttajan tai kotoutuja-asiakkaan kustannettavaksi tilanteessa, jossa hän on jättänyt perusteettomasti saapumatta hänelle varattuun tapaamiseen eikä ole peruuttanut aikaa. Maahanmuuttajien osalta säännös koskee osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointia tai kotoutumissuunnitelman laadintaa. Muiden kotoutumislain mukaisten palveluiden osalta kyseessä on kotoutuja-asiakas, eli maahanmuuttaja, jolle on laadittu kotoutumissuunnitelma. Kotoutumislain 3 §:n mukaan 12–32 §:ssä kunnan tehtäväksi säädettyjen toimenpiteiden ja palvelujen toteuttamisesta vastaa työnhakijoiden osalta työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain mukainen työvoimaviranomainen, ellei tästä tai muusta lainsäädännöstä muuta johdu. Lain 3 §:ää esitetään muutettavaksi siten, että myös uuden 32 a §:n osalta kunnan tehtäväksi säädettyjen toimenpiteiden osalta työvoimaviranomainen vastaa työnhakijoiden osalta toimenpiteiden ja palveluiden järjestämisestä.

Käyttämättä jääneestä tapaamisajasta syntyy kustannuksia kunnalle ja työvoimaviranomaiselle muun muassa henkilöstön palkkakustannusten muodossa. Lisäksi näihin kotoutumislain mukaisten palveluiden tapaamisiin tilataan usein tulkki etukäteen, ja mikäli maahanmuuttaja jättää saapumatta tapaamiseen, on kustannus jäänyt kunnan tai työvoimaviranomaisen kannettavaksi. Maksu voitaisiinkin periä tilanteessa, jossa maahanmuuttaja tai kotoutuja-asiakas on varannut vastaanottoajan tai hänelle on varattu tällainen aika, joko etäpalveluna tai toimistovastaanottona, ohjausta ja neuvontaa varten, perusmuotoisen tai monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin laadintaa varten, perusmuotoisen, monialaisen tai perheen kotoutumissuunnitelman laadintaa varten taikka suunnitelman tarkistamista varten.

Tulkin varaaminen maksaa kunnalle tai työvoimaviranomaiselle noin 35–80 euroa per tunti riippuen tulkkitoimistosta, tilaajasta, tulkitsemistavasta, ajankohdasta ja tulkitsemispaikasta. Keskimääräinen vastaanottoaika osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja kotoutumissuunnitelman samassa tapaamisessa tehtävässä laadinnassa on noin 1–1,5 tuntia. Erikseen toteutetun arvioinnin tai suunnitelman laadinnan taikka ohjausta ja neuvontaa koskevien asiakastapaamisten kesto voi olla tätä lyhyempi. Kustannus peruuttamatta ja käyttämättä jääneestä asiakastapaamisesta on siten tulkitsemisen osalta keskimäärin noin 35–120 euroa. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992, jäljempänä *asiakasmaksulaki*) 3 §:ssä säädetään käyttämättä jätetystä palvelusta perittävästä maksusta. Vastaavasti kuin siinä säädetään, esitetään, että myös tämän kotoutumislain mukaisen maksun enimmäissuuruus olisi 56,70 euroa. Ehdotetulla sääntelyllä tavoitellaan säästöjen lisäksi myös ohjausvaikutuksia eli sitä, että asiakkaat jättäisivät varattuja palveluja käyttämättä ja peruuttamatta harvemmin kuin nykyisin.

Maksun saisi periä vain kerran yhtä käyttämättä ja peruuttamatta jätettyä palvelua eli tapaamiskertaa kohti. Kunta tai työvoimaviranomainen voi periä maksun riippumatta siitä, saadaanko varattu tulkki käytettyä muihin tehtäviin. Asiakkaalle voisi lähettää laskun käyttämättä ja peruuttamatta jätetystä palvelusta kuulematta asiakasta ensin. Laskussa olisi ilmoitettava päivämäärä, jolloin viimeistään asiakas voisi antaa selvityksen palvelun käyttämättä ja peruuttamatta jättämiselle, sekä kenelle selvitys annettaisiin. Asiakkaalle olisi myös annettava mahdollisuus selvittää syy palvelun käyttämättä ja peruuttamatta jättämiseen, jos asiakas olisi oma-aloitteisesti yhteydessä asian selvittämiseen liittyen.

Vastaavasti kuin asiakasmaksulain 3 §:ssä säädetään, esitetään, että myös tämän kotoutumislain mukaisen maksun saisi periä vain, jos maksun perimistä ei ole pidettävä kohtuuttomana ja kunta tai työvoimaviranomainen on varauksen yhteydessä ilmoittanut mahdollisuudesta periä tässä

pykälässä tarkoitettu maksu sekä antanut ohjeet ajan peruuttamiseksi ennalta. On tärkeä varmistaa, että maahanmuuttaja on ymmärtänyt maksun perimismahdollisuuden.

Kohtuuttomuus arvioitaisiin aina tapauskohtaisesti, ja arvioinnissa huomioon voitaisiin ottaa esimerkiksi asiakkaan nuori ikä, pitkittynyt vaikea elämäntilanne, kehitysvammaisuus, muistisairaus, neuropsykiatriset häiriöt tai mielenterveysongelmat. Maksun periminen olisi kohtuutonta aina silloin, jos asiakkaalla ei olosuhteidensa vuoksi olisi käytännössä ollut mahdollisuutta toimia asiassa toisin. Jos asiakkaalta ei objektiivisesti arvioiden voi kohtuudella edellyttää, että tämä muistaisi tai osaisi perua varaamansa palvelun tai paikan, pykälässä tarkoitettun maksun periminen olisi kohtuutonta. Myös luku- ja kirjoitustaidottomien, näkö- ja kuulorajoitteisten, vammaisten sekä muiden erityisryhmiin kuuluvien asiakkaiden osalta olisi huomioitava kohtuullisuus. Kuntien ja työvoimaviranomaisten tulee huomioida tulkitemiskulujen perimisen kohtuullisuusarvioinnissa ensisijaisesti lapsen etu, jotta vanhempien haasteista ei aiheudu lapsen asemaa ja oikeuksia heikentäviä seurauksia.

Maksun saisi periä vain, jos ajan käyttämättä ja peruuttamatta jättämiselle ei olisi hyväksyttävää syytä. Hyväksyttäviä syitä olisivat ainakin sellaiset äkilliset olosuhteisiin liittyvät syyt, jotka ovat asiakkaan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella ja jotka eivät ole olleet asiakkaan tiedossa, kun aikaa on varattu.

Hyväksyttävä syy voisi olla esimerkiksi äkillinen sairastuminen tai tapaturma. Hyväksyttävä syy olisi käsillä myös silloin, jos henkilö ei pääsisi vastaanotolle sen vuoksi, että hänen tilaamansa kuljetus olisi myöhässä tai ei saapuisi paikalle ollenkaan. Lisäksi hyväksyttävän syyn voisi muodostaa asiakasta tai hänen perhettään kohdannut äkillinen kriisi, kuten esimerkiksi läheisen menetys, ja siitä aiheutunut toimintakyvyttömyys. Edellä mainitut seikat saattavat eri tavoin rajoittaa mahdollisuutta hakeutua ajoissa sovittulle vastaanotolle.

Vastaavasti kuin sosiaali- ja terveydenhuollon käyttämättä jääneen maksun tilanteessa, olisi asiakkaan velvollisuus toimittaa kunnalle tai työvoimaviranomaiselle selvitys hyväksyttävän syyn tilanteessa, jonka perusteella maksu voitaisiin peruuttaa tai hyvittää. Toisaalta asiakas voi antaa selvityksen jo ennen laskun muodostamista tai sen lähettämistä, jolloin laskua ei koskaan lähetetä, jos käyttämättä ja peruuttamatta jättämiselle on hyväksytty syy. Muutoksenhausta on säädetty 95 §:ssä.

On syytä huomioida arvioinnissa myös asiakkaan maksukyky. On myös syytä huomioida, että työnhakijana olevan maahanmuuttajan ajanvarauksen laiminlyönnistä voi aiheutua muita seuraamuksia, kuten työttömyysetuuden menetys, mikä tulisi huomioida kohtuullisuusarvioinnissa. Toisin kuin asiakasmaksulain mukaisissa tilanteissa maahanmuuttaja tai kotoutuja-asiakas ei todennäköisesti ole itse varannut aikaa, vaan se on hänelle varattu kunnan tai työvoimaviranomaisen toimesta, ja hänet on siihen kutsuttu. Esimerkiksi työvoimaviranomaisen kutsut ovat työttömyysetuuden menettämisen uhalla velvoittavia. Sosiaali- ja terveydenhuollon ajanvaraukset tekee lähtökohtaisesti asiakas itse tai hänen edustajansa taikka ajanvaraukset tehdään asiakkaan suostumuksella tai asiakkaan pyynnöstä. Kotoutumista edistävien palveluiden ajanvaraukset tehdään usein työvoimaviranomaisen tai kunnan virkailijan toimesta, ja maahanmuuttajalla tai kotoutuja-asiakkaalla on velvollisuus saapua niihin. Erityisesti ensimmäinen ajanvaraus osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin voi olla sellainen, jota maahanmuuttaja ei välttämättä ole osannut odottaa, vaan josta maahanmuuttaja saa tiedon ajanvarauksen yhteydessä. Tällöin hän saa tiedon ajanvarauksesta ja lisäksi tästä maksusta, joka häneltä voidaan periä, mikäli hän ei saavu varattuun aikaan ja ohjeet ajan perumiseen. Maahanmuuttaja ei siten lähtökohtaisesti ole omatoimisesti pyytänyt arviointia. Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi voidaan tehdä laissa määriteltyjen kohderyhmien, kuten työnhakijat, toimeentulotukea tai kotihoidon tukea saavat ja

pakolaistaustaiset, lisäksi myös muulle arviointia pyytäneelle ja sitä tarvitsevalle maahanmuuttajalle. Tällöin henkilön tilanne on rinnastettavissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain mukaisiin tilanteisiin, kun henkilö on itse pyytänyt aikaa.

Maksun perimistä sekä ajan peruuttamista koskevat tiedot on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää niiden sisällön. Kunnan tai työvoimaviranomaisen tulisi tiedottaa maahanmuuttajalle ajanvarauksen yhteydessä, että perusteettomasti saapumatta jättäminen ilman ajan peruutusta, voisi aiheuttaa maahanmuuttajalle kustannuksia. Tieto tulisi antaa siten, että maahanmuuttaja ymmärtää sen huomioiden maahanmuuttajan kielitaito. Tieto tulisi antaa lähtökohtaisesti kirjallisesti ja tarvittaessa muistuttaa varatusta ajasta. Valmis tekstipohja, joka sisältää tiedon maksusta ja ajan peruuttamisesta, voitaisiin valmistella ja kääntää useimmille Suomessa kotoutumispalveluissa käytettäville kielille valtakunnallisesti Kehittämis- ja hallintokeskuksen toimesta, minkä myötä tieto olisi työvoimaviranomaisilla ja kunnilla annettavissa maahanmuuttajille ajanvarauksen yhteydessä.

Poikkeuksena tästä on lukutaidoton maahanmuuttaja, jonka osalta tieto tulisi antaa kirjallisen viestin lisäksi tai sijaan myös suullisesti. Mahdollisesti valtakunnallisesti voitaisiin tuottaa ja ohjeistaa käyttämään erilaisia ohjeistavia keinoja, joiden avulla voidaan välittää sama tieto maksusta ja ajan peruuttamisesta kuin näköaistin ja lukutaidon varaan perustuvalla viestillä. Esimerkiksi äänitteellä voitaisiin ohjeistaa ajanvarauksesta ja todeta, että ajanvarauksen ajankohta lukee kirjallisessa viestissä, kuten tekstiviestissä tai kirjeessä, jolloin sama äänite toimisi useille asiakkaille. Tekstiviestin tai kirjeen lukemiseen voitaisiin äänitteessä ohjeistaa käyttämään esimerkiksi puhelimen äänitoimintoja tai muuta tukea. Tarvittaessa käytettäisiin tulkkia. Tällaisilla toimenpiteillä voitaisiin varmistaa, että maahanmuuttajat ovat saaneet tiedon mahdollisesta maksusta ja ohjeet ajan peruuttamisesta, ja siten ehkäistä epäyhtenäistä kohtelua maahanmuuttajien ja muiden asiakasryhmien välillä.

Myös näkörajoitteiset ja kuurot maahanmuuttajat tulee huomioida maksua koskevan tiedon antamisessa. Viittomakielen tulkitsemisesta säädetään erikseen viittomakielilaissa (359/2015) ja vammaisten henkilöiden tulkitsemispalvelusta annetussa laissa (133/2010). Lukutaidottomia, näkörajoitteisia ja kuuroja maahanmuuttajia tulee tarvittaessa avustaa, mikäli selvitys maksun peruuttamiseksi tulisi toimittaa kirjallisesti. Maksua ei voida periä tilanteessa, jossa kyse on suomen ja ruotsin kielen välillä tapahtuvasta tulkitsemisesta taikka suomen tai ruotsin viittomakielen tulkista. Tulkitsemisen maksuttomuudesta edellä mainituissa tilanteissa säädetään tarkemmin vammaisten henkilöiden tulkitsemispalvelusta annetussa laissa ja kielilaissa (423/2003).

Kunnilla on jo nykyisin käytössä erilaisia järjestelyjä asiakasmaksujen perimiseen, esimerkiksi varhaiskasvatuksen maksut. Vastaavasti kunnan tulisi määritellä, miten maksut kerättäisiin ja miten niiden keräämistä seurattaisiin. Erityisesti isommissa kaupungeissa voi olla erillisiä talouspalvelujen yksiköitä, joissa hoidetaan erilaisia myynti- ja ostolaskutustehtäviä. Kunnat voivat käyttää tekniseen laskuttamiseen ja maksujen perimiseen myös ulkopuolista palveluntarjoajaa.

Maksua ei saa periä alle 18-vuotiaalta asiakkaalta. Vastaava raja on asiakasmaksulain 3 §:ssä. Säännös suojaisi alaikäisiä asiakkaita, jotka lähtökohtaisesti ovat vähävaraisia ja joiden taloudellinen itsemääräämisoikeus on hyvin rajattu, mahdollisilta ulosmittauksilta ja niistä seuraavilta maksuhäiriömerkinnöiltä, jotka voisivat kohtuuttomasti vaikeuttaa nuoren elämää.

Esitetään, että 2 momentissa säädettäisiin viivästyskorosta pääosin vastaavasti kuin asiakasmaksulain 16 §:ssä. Esitetään, että 3 momentin mukaan 1 momentin perusteella määrätyt maksut sekä 2 momentin nojalla perittävä viivästyskorko ovat suoraan ulosottokelpoisia. Niiden

perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007). Maksua koskevaan päätökseen ja laskuun saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimus tehdään sille kunnalle tai työvoimaviranomaiselle, joka on maksun määrännyt. Muutoksenhausta säädetään kotoutumislain 95 §:ssä.

Esitetään, että 4 momentissa säädettäisiin asiakasmaksun tarkastamisesta ja korottamisesta vastaavasti kuin asiakasmaksulain 3 §:ssä.

Esitetään, että pykälän 5 momentissa säädettäisiin asetuksenantovaltuudesta, jonka nojalla työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella säädettäisiin tässä pykälässä tarkoitettu euromäärä joka toinen vuosi.

Ehdotettu 32 a §:n mukainen käyttämättä jääneestä ajasta perittävä tulkitsemiskustannustenmaksu ei koskisi Ahvenanmaan viranomaisia, sillä Ahvenanmaan maakuntalaissa kotoutumisen edistämisestä säädetään kotoutumista edistäviä palveluista ja Ahvenanmaalla myös työvoimapalvelut on järjestetty maakunnan viranomaisen, ei Manner-Suomen mukaisten työvoimaviranomaisen, toimesta.

34 §. *Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen ja nuoren tuki.* Lain mukaan alaikäisenä ilman huoltajaa tullee lapselle tai nuorelle on järjestettävä tukea yksilöllisen tarpeen mukaisesti hyvinvointialueen toimesta sosiaalihuoltolaissa tarkoitettulla tavalla ja kunnan toimesta osana kunnan vastuulla olevia palveluita. Hyvinvointialueen ja kunnan on yhteensovitettava ilman huoltajaa maahan tullee lapselle tai nuorelle järjestämänsä palvelut. Vuodesta 2023 alkaen sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuu on ollut hyvinvointialueilla, jotka nykyisin vastaavat yhdessä kunnan kanssa alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten tuesta.

Esitetään muutettavan 2 momentissa kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen ikärajaa 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen. Vuodesta 2020 alkaen ikäraja on ollut lastensuojelulain mukaisessa jälkihuollossa ja kotoutumislain mukaisessa tuessa 25 vuotta, kun aiemmin se oli 21 vuotta. Lakimuutosta koskevan hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain 27 ja 49 §:n muuttamisesta (HE 79/2020 vp) perusteluissa on kuvattu tarkemmin muutoksen taustaa. Lailla lastensuojelulain muuttamisesta (1283/2023) myös lastensuojelun jälkihuollon yläikärajaa laskettiin 23 ikävuoteen. Mainitun lain mukainen lakimuutos tulee sovellettavaksi samanaikaisesti kuin tämän hallituksen esityksen 2. lakiehdotus voimassa olevan kotoutumislain 27 ja 49 §:n muuttamisesta on tarkoitus tulla eli 1.7.2024 alkaen. Tämän esityksen mukainen 1. lakiehdotus koskee 1.1.2025 voimaan tulevaa kotoutumislakia, joka kumoaa tällä hetkellä voimassa olevan samannimisen lain. Tästä johtuen vastaavia muutoksia esitetään 1. lakiehdotuksen 34 ja 69 §:ään. Lisäksi 2 §:n 6 momentin soveltamisalaa on muutettava edellä kuvatusti. Lisäksi vastaava ehdotus on esityksen 2. lakiehdotuksessa.

Lakimuutos tulee voimaan ilman siirtymäaikaa tai porrastusta siltä osin, että myös ennen lakimuutosta voimassa olleen lain aikana aikuistumisen tuen piiriin päässeet nuorten osalta subjektiivinen oikeus tukeen päättyisi myös 23 ikävuoteen. Aikuistumisen tuki on subjektiivinen oikeus 1.1.2025 alkaen uuden kotoutumislain myötä. Kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen päättyessä nuorilla on kuitenkin käytettävissään yleiset sosiaali- ja terveydenhuollon sekä toimeentulon turvaan, asumisen tukeen, koulutukseen ja työllistymiseen liittyvät palvelut ja tukijärjestelmät. Nuorten kanssa käydään tuen päättyessä yhdessä läpi heidän käytettävissään olevat palvelut. Kunta ja hyvinvointialue voivat lisäksi jatkossakin tukea nuorta itsenäistymisessä, vaikka hänellä ei ole subjektiivista oikeutta aikuistumisen tukeen.

Perusoikeuksien ja vaikutusten kannalta asiaa on arvioitu tarkemmin esityksen jaksoissa 4.2 sekä 12.

39 §. *Edustajalle maksettava palkkio ja kulut.* Momenttiin ei esitetä sisällöllisiä muutoksia. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin lakitekninen muutos, että kehittämis- ja hallintokeskuksen virallisen nimen ja lyhytnimen sijaan käytettäisiin pelkkää lyhytnimeä, sillä ehdotetun 11 §:n muutoksen myötä mainittu viranomainen mainittaisiin laissa ensimmäisen kerran jo 11 §:ssä.

Lisäksi pykälään esitetään tehtävän pienimuotoisia kielellisiä täsmennyksiä ja pykälän ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

44 §. *Kunnan kuntapaikalle ohjattavan vastaanottoon liittyvät tehtävät.* Esitetään muutettavan pykälän 1 momenttia, jonka mukaan muu kuin Ahvenanmaan maakuntaan kuuluva kunta vastaa kuntapaikalle ohjattavan vastaanottamiseen liittyvistä tehtävistä siltä osin kuin ne eivät ole sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä. Momentissa täsmennettäisiin, että sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävät ovat hyvinvointialueen vastuulla. Pykälän 2 ja 3 momenttiin ei esitetä muutoksia.

Hallituksen esityksen (HE 208/2022 vp) perusteluissa on kuvattu kuntapaikalle ohjattavan vastaanottamisen tehtävänjakoa kunnan ja hyvinvointialueen välillä. Esimerkiksi kiintiöpakolaisen noutaminen lentokentältä oli määritelty kunnan tehtäväksi kuitenkin niin, että mikäli henkilöllä on sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeita, tällöin hyvinvointialue menisi henkilöä vastaan. Perusteluissa oli kuvattu myös, että asunnon kalustaminen välttämättömiltä osin sekä ensimmäisten päivien käyttötavaroiden hankkiminen on joko kunnan tehtävä tai hyvinvointialueen tehtävä. Kun hyvinvointialue hankkii asuntoon edellä mainittuja tavaroita, haetaan kuntapaikalle ohjattavalle ennakoon toimeentulotuen päätös ja tällä maksusitoumuksella hyvinvointialueen työntekijä voi tehdä hankinnat.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa on kirjaus, jonka mukaan perutaan uuden kotoutumislain myötä kunnille lisättäviä tehtäviä, kuten kaupassa käymisen avustaminen. Tällä lakimuutoksella on tarkoitus selkeyttää kunnan ja hyvinvointialueen välistä työnjakoa. Kunta vastaa vastaanottoon varautumisesta ja siihen liittyvistä ennakkojärjestelyistä sekä alkuvaiheen palvelujen koordinaatiosta ja palveluista siltä osin kuin ne eivät ole hyvinvointialueen vastuulla ja perustu sosiaalihuoltolain mukaiseen yksilölliseen palvelutarpeeseen. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 11 §:ssä on kuvattu sosiaalihuollon tuen tarpeet. Sen mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä: 1) tueksi jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen; 2) asumiseen liittyvään tuen tarpeeseen; 3) taloudellisen tuen tarpeeseen; 4) sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi; 5) lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta, hyväksikäytöstä ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen; 6) äkillisiin kriisitilanteisiin liittyvään tuen tarpeeseen; 7) lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi; 8) päihteiden ongelmakäytöstä, muusta riippuvuuskäyttäytymisestä, mielenterveysongelmasta tai muusta sairaudesta, vammasta tai ikääntymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen; 9) muuhun fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvään tuen tarpeeseen; sekä 10) tuen tarpeessa olevien henkilöiden omaisten ja läheisten tukemiseksi. Kotoutumislain 43 §:n 3 momentin mukaisesti kunnan tulee kuulla hyvinvointialuetta ennen vastaanottopäätöstä, jos kuntapaikalle esitettävällä henkilöllä tiedetään valintaprosessissa saatujen ennakkotietojen perusteella olevan ilmeisiä sosiaali- ja terveystarpeita. Tällöin kunta ja hyvinvointialue voivat sopia tiedossa olevien sosiaalihuollon mukaisten palvelutarpeiden perusteella hyvinvointialueen osallistumisesta vastaanottoon ja palveluiden järjestämiseen jo ennen kiintiöpakolaisen maahan saapumista. Saapumisen jälkeen kunta ohjaa henkilön tarvittaessa hyvinvointialueen sosiaalihuollon mukaiseen yksilölliseen palvelutarpeeseen arviointiin.

Lähtökohtaisesti kunta hankkii asunnon kuntapaikalle ohjatulle henkilölle ja tämä henkilö kalustaa asunnon ja hankkii tarvitsemansa käyttötavarat pääasiassa itse. Poikkeuksen tästä muodostavat henkilöt, jotka tarvitsevat niin sanotun tuetun asumisen palveluita sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeesta johtuen, sekä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleet lapset, joiden asumisen järjestämisestä vastaa hyvinvointialue. Kiintiöpakolaisille asunnon välttämätön kalustus, ruoat ja tarvikkeet ensimmäisiä päiviä varten hankitaan ennen kuin henkilö saapuu Suomeen. Jos kyse on kunnan asunnon järjestämiseen liittyvästä välttämättömästä asunnon varustamisesta, joka ei perustu yksilöllisiin sosiaalipalvelutarpeisiin, kunta vastaa asunnon kalustamisesta ja ensi päivien varustelusta. Kunnalle korvataan ennakoon tehtävään vastaanottoon varautumisen kustannuksia kotoutumislain perusteella. Hyvinvointialueen tulisi hakea tarvittaessa kiintiöpakolaisille ja muille kuntapaikalle ohjattaville, joilla on ilmeisiä asumiseen liittyviä sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeita, etukäteen toimeentulotukipäätös, jolla hyvinvointialue voisi hankkia asuntoon valmiiksi välttämättömiä tavaroita ja esimerkiksi ruokaa ensimmäisille päiville.

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyö on välttämätöntä ja päällekkäistä työtä tulee välttää.

Lisäksi momentin ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

56 §. Kehittämisen- ja hallintokeskuksen tehtävät. Esitetään lisättävän 1 momenttiin uusi kohta 5, jonka mukaan kehittäminen- ja hallintokeskuksen tehtäviin kuuluisi myös muut tässä laissa säädetty tehtävät. Muutoksen taustalla on ehdotuksen 11 §:ssä esitetty muutos, jonka mukaan kehittäminen- ja hallintokeskus vastaisi suomalaista yhteiskuntaa koskevan perustiedon aineistojen yhteensovittamisesta, kääntämisestä ja jakamisesta. Lisäksi 1 momentin 3 ja 4 kohtiin tehtäisiin lakitekniset korjaukset, kun luetteloon tulisi uusi 5 kohta.

Esitetään, että pykälän 2 momentin mukaan kehittäminen- ja hallintokeskus voi toimia valtionavustuslain 12 §:n lisäksi valtionavustuslain 19, 21 ja 22 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissä valtionapuviranomaisena kotoutumisen edistämiseen liittyvien tehtävien osalta. Kyseiset tehtävät liittyvät valtionavustuksen maksamiseen sekä valtionavustuksen takaisinperintään. Lisäksi kehittäminen- ja hallintokeskus hoitaisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lisäksi valtionavustuslain 15 §:n mukaisia valvontatehtäviä. Kehittäminen- ja hallintokeskus hoitaa jo nykyisin kyseisiä valtionapuviranomaisen tehtäviä eikä tehtävä olisi uusi kehittäminen- ja hallintokeskukselle.

Kehittäminen- ja hallintokeskuksen tehtäviä koskevaan pykälään esitetään lisättävän uusi 3 momentti, jonka nojalla kehittäminen- ja hallintokeskukselle tässä laissa säädettyjä tehtäviä kotoutumisen edistämiseksi voitaisiin tämentää valtioneuvoston asetuksella. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain muutoslain (382/2023) 3 a §:ssä on säädetty vastaava asetuksenantovaltuus koskien kehittäminen- ja hallintokeskuksen tehtävien tarkentamista asetuksella. Esitetty lisäys tukisi kehittäminen- ja hallintokeskukselle kotoutumislain 56 §:ssä aiemmin säädettyjen uusien tehtävien toteuttamista. Esimerkiksi kehittäminen- ja hallintokeskukselle pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädetyn kotoutumisen edistämisen seuranta-, arviointi- ja tiedontuotantotehtävän tarkentaminen asetustasolla lisäisi valtion kotoutumispalveluiden ohjaukseen liittyvän rakenteen läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta. Kehittäminen- ja hallintokeskuksen kotoutumisen edistämisen seuranta- ja arviointia koskevan tehtävän täsmentäminen tukee kotoutumislain 53 §:ssä säädettyä valtakunnallista kotoutumista edistävien palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden ja kustannuskehityksen seuranta- ja tarkentamista sääntelyllä varmistetaan, että valtakunnallinen seuranta perustuu oikea-aikaiseen ja riittävään tietoon.

Lisäksi pykälään esitetään tehtävän pienimuotoisia kielellisiä ja teknisluonteisia täsmennyksiä sekä pykälän ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

60 §. Valtionosuus. Esitetään, että pykälässä olisi jatkossa kaksi momenttia yhden sijaan. Pykälän johdantokappaletta muutettaisiin siten, että viittaus kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin (618/2021) siirrettäisiin omaksi 2 momentiksi. Lisäksi 1 momentin kohtiin esitetään muutoksia. Esitetään lisättävän 1 momenttiin uusi 4 kohta, jonka mukaan kunnalle myönnetään valtionosuutta kotona lapsia hoitavien vanhempien kotoutumisen edistämistä varten. Tämän johdosta nykyinen 4 kohta siirtyisi uudeksi 5 kohdaksi. Pykälän 1 momentin 1–3 kohtiin ei esitetä muutoksia. Säännös liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmakirjaukseen, jonka mukaan vuodesta 2025 alkaen kunnille myönnettäisiin viisi miljoonaa euroa maahanmuuttajaaitien aseman parantamiseen. Rahoituksella kunnat voisivat esimerkiksi järjestää kotona lapsia hoitaville vanhemmille soveltuvia osa-aikaisia kotoutumista edistäviä kielikursseja ja muita palveluita, ja niiden toteuttamiseksi esimerkiksi rahoittaa avoimen varhaiskasvatuksen kautta lastenhoitoa siltä ajalta, jolloin vanhemmat osallistuisivat kotoutumista edistäviin palveluihin.

Kotona lapsia hoitaville vanhemmille voidaan kertoa lasten oikeudesta varhaiskasvatukseen, mikä edistäisi lasten kotoutumista ja mahdollistaisi vanhemman osallistumisen kotoutumista edistäviin palveluihin täysipäiväisesti. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan varhaiskasvatuksen osallistumisastetta nostetaan erityisesti yli 3-vuotiaiden lasten osalta ja erityisiä toimia suunnataan maahanmuuttajataustaisten lasten osallistumisasteen nostamiseksi varhaiskasvatuksessa. On kuitenkin syytä huomioida, että lapsen varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaiseen päiväkotitoimintaan tai perhepäivähoitoon osallistuminen estää perheen kotihoidon tuen saamisen. Kotihoidon tuki saattaa olla perheille tärkeä taloudellisen tuen muoto. Tuki kuitenkin estää lasten varhaiskasvatusoikeuden toteutumisen, jos perhe päättää nostaa kotihoidon tuen.

Avoim varhaiskasvatus tai kerhotoiminta eivät vastaa tämän yllä olevan hallitusohjelmakirjauksen tavoitetta siltä osin, että avointa varhaiskasvatusta ei ole kaikissa kunnissa saatavilla, koska kunnalla ei ole velvollisuutta järjestää avointa varhaiskasvatusta. Avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuodot, henkilöstön koulutustausta ja kelpoisuudet vaihtelevat myös niiden kuntien välillä, jotka toimintaa järjestävät. Kerhotoiminnasta ei ole säännöksiä varhaiskasvatuslaissa. Kerhotoimintaa saatetaan järjestää osana avointa varhaiskasvatustoimintaa, mutta myös se on käytännöiltään ja henkilöstöltään kirjavaa. Jos avoin varhaiskasvatus on laadukasta, myös se edistää lasten kehitystä, oppimista ja suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumista. Kehittäessään kotona lapsia hoitaville vanhemmille soveltuvia kotoutumista edistäviä palveluita kunta voi hyötyä niistä malleista ja toimintatavoista, joita on kehitetty muun muassa Vanhemmat mukaan kouluun ja työelämään -toiminnassa sekä Perhevapaalta työelämään - ja Suunta selkeäksi -hankkeissa. Vaikutuksia on kuvattu tarkemmin luvussa 4.2.

Kotoutumislain 45 §:n mukaan kunnan on kotoutumisen edistämisen suunnittelussa asetettava vähintään maahanmuuttajien työllisyyttä, koulutusta, hyvinvointia ja terveyttä, asumista, osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisen mahdollisuuksia sekä hyvien väestösuhteiden edistämistä koskevat tavoitteet sekä niitä tukevat toimenpiteet, vastuutahot, yhteistyö ja seuranta. Näissä mittareissa kunta voi huomioida myös maahanmuuttajaaitien kotoutumisen edistämisen esimerkiksi tasa-arvon tai osallisuuden näkökulmasta.

Lisäksi pykälää muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin uusi 2 momentti, joka sisältäisi viittauksen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin ja pykälän ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

61 §. Laskennallinen korvaus kunnalle. Pykälän 2 momentin mukaan Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla maksetaan valtion varoista laskennallista korvausta 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden vastaanottamisesta sekä kotoutumisen edistämisestä annetussa maakuntalaissa tarkoitettujen tehtävien ja tulkitsemisen järjestämisestä. Momenttiin ei esitetäisi muutosta, mutta koska Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvat kunnat eivät ole osa valtionosuusjärjestelmää, osa edellä 60 §:n perusteluissa kuvatussa maahanmuuttajaaitien aseman parantamiseen varatusta rahoituksesta maksettaisiin Ahvenanmaan maakuntaan kuuluville kunnille osana laskennallista korvausta. Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvien kuntien laskennallinen korvaus eroaisi Manner-Suomen kuntien laskennallisesta korvauksesta tämän sekä eräiden muiden eroavaisuuksien vuoksi, kuten siksi että Manner-Suomen kuntien laskennallinen korvaus 18 vuotta täyttäneiden ensimmäisen vuoden osalta sisältää myös työvoimakoulutuksena järjestettävän kotoutumiskoulutuksen rahoituksen, mutta Ahvenanmaan maakunnan työvoimapalvelu kuuluvat maakunnan itsehallintoon liittyviin menoihin, joiden rahoittamista varten valtion talousarviosta siirretään varoja Ahvenanmaan maakunnalle. Laskennallisesta korvauksesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa on erilaisia säästötavoitteita koskevia kirjauksia. Hallitusohjelman mukaan kotoutuslain nojalla maksettavien laskennallisten korvausten korvausaikaa tulisi lyhentää nykyisestä. Lisäksi hallitusohjelman mukaan tulisi vähentää kunnan tehtäviä kotoutumisen edistämisessä, kuten kaupassa käynnissä avustamisessa. Laskennallisella korvauksella on katettu muun muassa pakolaisten vastaanoton koordinaatiota sekä ohjausta ja neuvontaa ja muuta kotoutumista edistävää toimintaa. Kun kuntien ja hyvinvointialueiden tuki vähenee, neuvonnan avulla siirretään vastuuta maahanmuuttajalle itselleen ja tunnustetaan maahanmuuttajan aktiivisuus oman toimijuuden edistämisessä sekä käytännön asioiden hoitamisessa, kuten kaupassa käymisessä.

Esitetään, että 3 momentissa säädettyä laskennallisen korvauksen korvausaikaa lyhennettäisiin kolmesta vuodesta kahteen lain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden, esimerkiksi kansainvälistä suojelua saavien ja heidän perheenjäsentensä, kohdalla. Kustannukset, joita laskennallisella korvauksella katetaan, painottuvat maahanmuuttajien maahantulon ensimmäisiin vuosiin. Laskennallista korvausta maksetaan kunnalle henkilöiden vastaanottamisesta, heidän osaamisensa ja kotoutumisen palvelutarpeensa arvioinnista, kotoutumissuunnitelman laatimisesta, ohjauksesta ja neuvonnasta sekä monikielisen yhteiskuntaorientaation, kotoutumiskoulutuksen, tulkitsemisen ja muiden kotoutumista edistävien palveluiden järjestämisestä. Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla maksetaan valtion varoista laskennallista korvausta 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden vastaanottamisesta sekä kotoutumisen edistämisestä annetussa maakuntalaissa tarkoitettujen tehtävien ja tulkitsemisen järjestämisestä.

Suuri osa kustannuksista syntyy kotoutumissuunnitelman voimassaoloaikana, jolloin maahanmuuttaja saa eniten palveluita sekä ohjausta ja neuvontaa kunnalta. 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutuslain yhteydessä kotoutumissuunnitelman enimmäiskesto lyhennettiin kolmesta vuodesta kahteen vuoteen, joten laskennallisen korvauksen korvausaikaa esitetään vastaavasti lyhennettävän.

Kiintiöpakolaisista maksettava laskennallisten korvausten korvaus aika esitetään vastaavasti lyhennettävän neljästä vuodesta kolmeen vuoteen. Käytännössä kiintiöpakolaisten perheenjäsenten korvaus aika on jo nykyisin sidoksissa kiintiöpakolaisiin, joten säännöksessä

esitetään täsmennettävän sanamuotoa tältä osin. Kiintiöpakolaisilla voi olla sellaisia erityisiä tarpeita, joiden johdosta heidän kotoutumissuunnitelmansa enimmäiskesto on tarve pidentää, esimerkiksi vähäisen koulutustaustan tai monialaisen palvelutarpeen vuoksi. Erityisiksi toimenpiteiksi voitaisiin katsoa esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidon koulutukseen tai kuntoutukseen osallistuminen. Maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelman kesto on kuitenkin yksilöllinen eikä sidoksissa laskennallisen korvauksen korvausaikaan.

Esitetään lisäksi, että pykälän 3 momentin mukaan kolmen vuoden ajalta maksettava laskennallinen korvaus maksetaan 59 §:ssä tarkoitetusta ajankohdasta. Kyse olisi teknisestä muutoksesta, jossa pykälä muutettaisiin vastaamaan 62 §:n 3 momentin sanamuotoa, jossa viitataan 59 §:ssä tarkoitettuun ajankohtaan. Myös momentin ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

62 §. *Laskennallinen korvaus hyvinvointialueelle ja Ahvenanmaan terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselle.* Esitetään, että 3 momentissa säädettyä laskennallisen korvauksen korvausaikaa lyhennettäisiin kolmesta vuodesta kahteen lain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden, esimerkiksi kansainvälistä suojelua saavien ja heidän perheenjäsentensä kohdalla, ja neljästä vuodesta kolmeen vuoteen kiintiöpakolaisten ja heidän perheenjäsentensä kohdalla. Kustannukset, joita laskennallisella korvauksella katetaan, painottuvat maahanmuuttajien maahantulon ensimmäisiin vuosiin. Laskennallista korvausta maksetaan hyvinvointialueelle monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin ja monialaisen kotoutumissuunnitelman laatimiseen osallistumisesta sekä muiden kotoutumista edistävien palveluiden ja tulkitsemisen järjestämisestä. Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselle maksetaan valtion varoista laskennallista korvausta 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden vastaanottamisesta sekä kotoutumisen edistämisestä annetussa maakuntalaissa tarkoitettujen tehtävien ja tulkitsemisen järjestämisestä.

Hyvinvointialueen ja Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisen laskennallinen korvaus maksetaan samalta ajalta kuin kunnan laskennallinen korvaus. Muutosta on kuvattu 61 §:n perusteluissa tarkemmin.

Lisäksi momentin ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

68 §. *Ihmiskaupan uhrille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvien kustannusten korvaaminen.* Esitetään, että 2 momentissa luovuttaisiin ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän eli Joutsenon vastaanottokeskuksen toimittamasta lausunnosta hallinnollisen taakan vähentämiseksi. Lausunnon merkittävin ominaisuus on ollut tuoda elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tietoon, onko henkilö ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakas, sillä lainsäädännössä heidät määritellään sellaisiksi ihmiskaupan uhreiksi, joille tarjotuista palveluista syntyneitä kustannuksia korvataan kotoutumislain nojalla.

Käytännössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausuntopyynnöt ovat vaihdelleet sisällöltään sen osalta, kuinka tarkasti tarjottuja palveluita on kuvattu. Liian tarkasti rajattu palvelukuvaus voisi johtaa siihen, että lausuntoa tulisi pyytää uudelleen toisen palvelun osalta. Lisäksi lausuntopyynnön teossa on tullut kiinnittää huomiota arkaluonteisen tiedon käsittelyyn liittyviin kysymyksiin. Nämä syyt ovat käytännössä kannustaneet elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia yleistasoisempien muotoilujen käyttöön. Vastaavasti Joutsenon vastaanottokeskuksen toimittamat lausunnot ovat vaihdelleet sen osalta, kuinka vahvasti lausunnossa on otettu kantaa siihen, onko palveluiden tarve voinut liittyä ihmiskaupan uhrin asemaan. Voi olla haastavaa jälkikäteen arvioida, mikä palvelu on johtunut uhriasemasta erityisesti huomioiden, että palvelutarve voi olla monisyinen.

Esitetäänkin, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulisi varmistaa, että henkilö on ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakas. Varmistaminen voisi tapahtua käyttöoikeuksilla tietojärjestelmiä hyödyntämällä tai kysymällä asiaa auttamisjärjestelmältä esimerkiksi puhelimitse. Maahanmuuttoviraston UMA-asianhallintajärjestelmään tallennetaan tietoja ihmiskaupan uhreista, jotka ovat auttamisjärjestelmän piirissä. Järjestelmäteknisesti olisi mahdollista myöntää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen käyttäjälle oikeudet siten, että hän näkisi, onko henkilö auttamisjärjestelmän piirissä eli onko hänellä asia vireillä, näkemättä tarkemmin asian asiakirjoja. Myös elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskus (jäljempänä *kehittämis- ja hallintokeskus*) voi korvausten maksatusvaiheessa varmistaa esimerkiksi pistokokein, onko palveluiden kohteena oleva henkilö edelleen auttamisjärjestelmän asiakas. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sekä kehittämis- ja hallintokeskuksen tiedonsaantioikeudesta säädetään tarkemmin 90 §:ssä. Tietosuojakysymysten osalta asiaa on käsitelty tarkemmin erityisesti kappaleissa 4.2.3 ja 12.4.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on laatinut päätöksiä ihmiskaupan uhrille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta vastaavasti kuin vastaanottoon varautumisen kustannuksista, erityiskustannuskorvauksista ja alaikäisenä ilman huoltajaa tullee lapsille ja nuorille annetuista palveluista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Kehittämis- ja hallintokeskus maksaa korvaukset tähän päätökseen perustuen. Päätös on myös keskeinen osa hakijan oikeusturvaa muutoksenhakumahdollisuuden vuoksi. Esitetäänkin, että säädettäisiin 68 §:ään vastaava säännös elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksestä kuin edellä mainituissa muissa korvauksissa on säädetty lisäämällä pykälään uusi 3 momentti. Kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan kustannukset, jotka aiheutuvat ihmiskaupan uhrille tämän uhriasemasta johtuvien erityistarpeiden vuoksi järjestettävistä toimenpiteistä ja palveluista, vastaavasti kuin aiemmin eikä kustannusten korvaamiseen esitetä muutosta.

Lisäksi pykälän ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

69 §. *Korvaus alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen tai nuoren asumisen tai tuen järjestämisestä.* Pykälän 1 momentin mukaan hyvinvointialueelle korvataan 33 ja 34 §:ssä tarkoitetuista alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapselle tai nuorelle järjestetyistä palveluista aiheutuneet kustannukset. Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla korvataan 1 momentissa tarkoitettuja kustannuksia vastaavista alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapselle tai nuorelle järjestetyistä palveluista aiheutuneet kustannukset. Kustannukset korvataan siihen saakka, kunnes henkilö täyttää 25 vuotta. 1, 2 ja 4 suomenkielisiin momentteihin ei esitetä muutosta. Esitetään, että 3 momentissa säädettyä korvausten yläikärajaa laskettaisiin 23 vuoteen liittyen 34 §:ssä esitettyyn aikuistumisen tuen enimmäiskeston laskemiseen 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen. Mainittua muutosta on perusteltu tarkemmin 34 §:n perusteluissa. Lisäksi esitetään, että pykälän otsikon sekä 1, 2 ja 4 momentin ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

71 §. *Maksetun korvauksen palautusvelvollisuus.* Esitetään, että 2 momentista poistettaisiin korkolain säädösnumero. Muutos olisi tekninen ja johtuisi 1. lakiehdotuksen uudesta 32 a §:stä, jossa viitataan korkolakiin. Lisäksi momentin ruotsinkielistä sanamuotoa täsmennettäisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

84 §. *Kotoutumisohjelman mukaisiin palveluihin tavoittamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus.* Esitetään, että 1 momentissa muutettaisiin ruotsinkielinen sanamuoto välttämättömistä tiedoista asianmukaiseen muotoon ”nödvändiga uppgifter”. Suomeksi 1 momenttiin ei esitetä sisällöllistä muutosta.

Esitetään, että 2 momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksen olisi luovutettava kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot maahanmuuttajasta, johon sovelletaan tätä lakia ja joka saa lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettua lapsen kotihoidon tukea. Lisäksi säädettäisiin, että Kansaneläkelaitos saisi Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta tiedot maahanmuuttajan kotikunnasta ja oleskeluluvasta, ja yhdistäisi nämä tiedot itsellään oleviin tietoihin siitä, ketkä saavat kotihoidon tukea. Kansaneläkelaitos voisi hyödyntää sillä muun lainsäädännön nojalla olevia kotikunta- ja oleskelulupatietoja. Sitten Kansaneläkelaitos toimittaisi kunnalle valmiin listauksen niistä kotihoidon tukea saavista maahanmuuttajista, joille kunnalla olisi lain mukaan velvoite laatia osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi. Yhdistäminen tapahtuisi järjestelmäpohjaisesti eikä aiheuttaisi manuaalista työtä Kansaneläkelaitokselle järjestelmäk kehittämisen lisäksi. Pykälän 2 momentti sisältää kunnan tiedonsaantioikeuden, mutta tiedonsaannin varmistamiseksi olisi syytä säätää Kansaneläkelaitokselle velvoittavampi tiedonluovutusvelvollisuus, joka vastaa 3 momentissa säädettyä tiedonluovutusvelvollisuutta koskien toimeentulotukitietoja.

Muutoksen myötä Kansaneläkelaitos toimittaisi kunnalle vastaavalla tavalla listauksen kotihoidontukea saavista maahanmuuttajavanhemmista maahanmuuton alkuvaiheessa kuin se toimittaa toimeentulotukea saavista. Tiedot voitaisiin toimittaa myöntämällä kunnan henkilöstölle käyttöoikeuksia Kansaneläkelaitoksen Kelmu-etuustietojärjestelmään. Tietosuojaan liittyviä kysymyksiä on käsitelty tarkemmin luvuissa 4.2.3 ja 12.4. Tiedot toimitettaisiin säännöllisesti, ja poiminnassa yhdistettäisiin seuraavia tietoja: maksatuslistaukselta tieto siitä, että henkilö on saanut kotihoidon tukea kyseisen kuukauden aikana; tieto siitä, että henkilön ensimmäinen oleskelulupa tai -kortti on myönnetty tai oleskeluoikeus on rekisteröity korkeintaan kolme vuotta aikaisemmin; tieto henkilön kotikunnasta. Henkilö voi saada kotihoidon tukea jaksoittain, mutta samasta henkilöstä ei olisi tarkoitus toimittaa tietoja uudelleen, sillä riittäisi, että kunta kerran tavoittaisi hänet kotoutumista edistäviin palveluihin. Kansaneläkelaitoksen tulisi toimittaa kunnalle tiedot, joita voidaan pitää välttämättömänä henkilön tavoittamiseen. Tämä kattaa esimerkiksi henkilötunnuksen, oleskelulupatiedot sekä Kansaneläkelaitoksella olevat henkilön yhteystiedot. Tietojen luovuttaminen tarkoittaisi sitä, että Kansaneläkelaitos yhdistäisi tarvittavat tiedot ja luovuttaisi ne kunnan katseltavaksi Kelmu-etuustietojärjestelmän kautta. Näin ollen kunnalla olisi osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin tavoittamista varten käytössään valmis listaus kotihoidontukea saavista maahanmuuton alkuvaiheessa olevista vanhemmista. Kansaneläkelaitoksen tulee menetellä turvakieltoasiakkaiden kohdalla samoin kuin toimeentulotukea saavien asiakkaiden kohdalla, joista Kansaneläkelaitos toimittaa myös kunnalle tiedon Kelmu-etuustietojärjestelmän kautta. Kunnassa arvioitaisiin osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnissa tarve kotoutumissuunnitelmalle, jossa sovittaisiin niistä palveluista ja toimenpiteistä, joihin maahanmuuttaja osallistuisi.

Lisäksi pykälään esitetään tehtävän pienimuotoisia kielellisiä ja teknisluonteisia täsmennyksiä. Pykälän suomenkielisiin 3 ja 4 momentteihin ei esitetäisi sisällöllisiä muutoksia. Pykälän ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

86 §. *Kotoutumista edistävien palveluiden tarjoamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus.* Esitetään, että 2 momenttiin lisättäisiin työvoimaviranomainen. Lain mukaan kunnalla ja hyvinvointialueella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä toisiltaan, Kansaneläkelaitokselta, Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta ja Digi- ja väestötietovirastolta 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin, 17 §:ssä tarkoitetun monialaisen kotoutumissuunnitelman ja 21 §:ssä tarkoitetun perheen kotoutumissuunnitelman laatimista varten välttämättömät tiedot

maahanmuuttajasta, jolle on laadittava 15 §:ssä tarkoitettu monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi. On tarpeen lisätä tähän momenttiin työvoimaviranomainen, jotta mahdollistetaan kunnan ja hyvinvointialueen tiedonsaanti työvoimaviranomaiselta tilanteessa, jossa osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointia, kotoutumissuunnitelmaa tai perheen kotoutumissuunnitelmaa laaditaan monialaisesti yhdessä työvoimaviranomaisen kanssa. Työvoimaviranomaisen tiedonsaannista säädetään kattavammin työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa (380/2023). Tietosuojaan liittyviä kysymyksiä on käsitelty tarkemmin luvuissa 4.2.3 ja 12.4.

Lisäksi esitetään, että 3 ja 4 momentissa muutettaisiin ruotsinkielinen sanamuoto välttämättömistä tiedoista asianmukaiseen muotoon ”nödvändiga uppgifter”. Lisäksi pykälän ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin muiltakin osin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa. Suomeksi 1, 3 ja 4 momentteihin ei esitettäisi sisällöllisiä muutoksia. Pykälään esitetään lisäksi tehtävän pienimuotoisia kielellisiä ja teknisluonteisia täsmennyksiä.

87 §. *Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen tai nuoren palveluiden järjestämiseen liittyvä tiedonsaantioikeus.* Esitetään, että 1 ja 2 momentissa muutettaisiin ruotsinkielinen sanamuoto välttämättömistä tiedoista asianmukaiseen muotoon ”nödvändiga uppgifter”. Lisäksi pykälän otsikon ja pykälän ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

89 §. *Laskennallisten korvausten käsittelyyn liittyvä tiedonsaantioikeus.* Esitetään, että 1–3 momentissa muutettaisiin ruotsinkielinen sanamuoto välttämättömistä tiedoista asianmukaiseen muotoon ”nödvändiga uppgifter”. Lisäksi pykälän ruotsinkielistä sanamuotoa täsmennettäisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

90 §. *Muiden korvausten hakemiseen ja käsittelyyn liittyvä tiedonsaantioikeus.* Pykälässä säädetään kotoutumislain mukaisten korvausten hakemiseen ja käsittelyyn liittyvästä tiedonsaantioikeudesta. Sen 1 ja 5 momenttiin ei esitetä sisällöllistä muutosta. Sen 2 momenttiin esitetään lisättävän viittaus 68 §:ään, sillä tämän esityksen myötä laissa säädettäisiin, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee päätöksen myös ihmiskaupan uhrille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta.

Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että hyvinvointialueella olisi oikeus saada 65, 68 ja 69 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi maahanmuuttajan edelliseltä hyvinvointialueelta, Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselta tai Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla 65, 68 tai 69 §:ssä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös ja muut välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettusta henkilöstä, ihmiskaupan uhrista tai 2 §:n 6 momentissa tarkoitettusta lapsesta tai nuoresta. Maahanmuuttajan muuttaessa kunnasta toiseen ja hyvinvointialueelta toiseen, on kunkin kunnan tai hyvinvointialueen tullut hakea elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta uusi päätös kotoutumislain mukaisten kustannusten korvaamisesta, mikäli henkilö on kuulunut kotoutumislain mukaisten korvausten piiriin eli on lain 2 §:n 3 tai 4 momentissa tarkoitettu henkilö, 2 §:n 6 momentissa tarkoitettu lapsi tai nuori taikka ihmiskaupan uhrin auttamisjärjestelmän piiriin kuuluva ihmiskaupan uhri.

Tällä tiedonsaantioikeudella pyritään vähentämään hallinnollista taakkaa, kun hyvinvointialue voisi siirtää olemassa olevan päätöksen uudelle hyvinvointialueelle. Uuden kotoutumisen valtakunnallisen asiakastietojärjestelmän myötä siirto voisi tapahtua sähköisesti siten, että asiakkaan tiedot seuraisivat hänen mukanaan uuden kotikunnan mukaisen hyvinvointialueen käyttöön. Ahvenanmaalla ei ole hyvinvointialueita, vaan sosiaalihuollosta vastaa kuntien sosiaalipalvelu Kommunernas socialtjänst k.f., kun taas terveyden- ja sairaanhoidosta vastaa

Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomainen. Tästä johtuen esitetään, että 3 ja 4 momentissa mahdollistettaisiin hyvinvointialueen ja näiden Ahvenanmaan sosiaali- ja terveyspalveluista vastaavien viranomaisten välinen tiedonkulku.

Pykälän 6 momentissa esitetäisiin, että kunnalla olisi oikeus saada 64, 65 ja 68 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi maahanmuuttajan edeltävältä kotikunnalta 64, 65 tai 68 §:ssä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös ja muut välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettusta henkilöstä tai ihmiskaupan uhrista. Vastaavasti kuin yllä kuvatusti, asiakkaan tiedot siirtyisivät hänen mukanaan ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tekemä päätös kustannusten korvaamisesta siirtyisi uudelle kotikunnalle. Tämä pykälä koskee sekä Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvia kuntia, että Manner-Suomen kuntia. Uuden kotoutumisen valtakunnallisen asiakastietojärjestelmän myötä siirto voisi tapahtua sähköisesti siten, että asiakkaan tiedot seuraisivat hänen mukanaan uuden kotikunnan mukaisen hyvinvointialueen käyttöön.

Pykälään esitetään lisäksi tehtävän pienimuotoisia kielellisiä ja teknisluonteisia täsmennyksiä.

Tietosuojaan liittyviä kysymyksiä on käsitelty tarkemmin luvuissa 4.2.3 ja 12.4.

Pykälän 7 momentissa tehdään tekninen muutos, jossa viittaus 65 §:n 4 momenttiin muutetaan 3 momenttiin. Lisäksi esitetään, että 1–7 momentissa muutettaisiin ruotsinkielinen sanamuoto välttämättömistä tiedoista asianmukaiseen muotoon ”nödvändiga uppgifter” ja pykälän ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

92 §. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen muu tiedonsaantioikeus. Esitetään, että 1 momentissa muutettaisiin ruotsinkielinen sanamuoto välttämättömistä tiedoista asianmukaiseen muotoon ”nödvändiga uppgifter”. Lisäksi pykälän otsikon ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

93 §. Alaikäisen edustajan tiedonsaantioikeus. Esitetään, että 1 momentissa muutettaisiin ruotsinkielinen sanamuoto välttämättömistä tiedoista asianmukaiseen muotoon ”nödvändiga uppgifter”. Lisäksi pykälän ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin muilta osin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

94 §. Palveluntuottajan kotoutumista edistävien palveluiden tuottamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus. Esitetään, että pykälää muutettaisiin siten, että 2 luvussa tarkoitettuja palveluita tuottavalla julkisella tai yksityisellä oppilaitoksella tai muulla palveluntuottajalla, jonka asiakkaaksi kotoutuja-asiakas ohjataan kotoutumissuunnitelman mukaisesti, olisi oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä kunnan ja edeltäviltä palveluntuottajilta 2 luvussa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi pykälässä mainitut tiedot myös työvoimaviranomaiselta. Työvoimaviranomainen ja palveluntuottajien tiedonsaantioikeuksista on säädetty laissa työvoimapalveluiden järjestämisestä (380/2023). Tällä muutoksella selkeytettäisiin tilannetta siten, että tiedonsaantioikeus koskisi myös kotoutumislain nojalla työvoimaviranomaisen järjestämisvastuulla olevia, palveluntuottajalta hankittuja palveluita. Muutos olisi täten teknisluonteinen.

Tietosuojaan liittyviä kysymyksiä on käsitelty tarkemmin luvuissa 4.2.3 ja 12.4.

Pykälän johtolauseeseen esitetään lisättävän, että kyse on kotoutuja-asiakasta, hänen kotoutumissuunnitelmaansa ja palvelutarvettaan koskevista tiedoista. Lisäksi esitetään teknisluonteista muutosta pykälän 18 kohtaan. Lisäksi pykälän ruotsinkielistä sanamuotoa täsmennettäisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

95 §. Muutoksenhaku. Esitetään, että korjattaisiin pykälän 2 momentissa oleva muutoksenhakua kunnan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain mukaiseen päätökseen koskeva virheellinen viittaus oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 16 lukuun viittaukseksi työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 17 lukuun. Lisäksi esitetään, että pykälän 4 momentissa säädettäisiin kunnan ratkaisun sijaan työvoimaviranomaisen ratkaisusta olla tukematta työnhakijan omaehtoista opiskelua, josta ei saa vaatia oikaisua eikä siitä saa valittaa. Ratkaisun omaehtoisten opiskelujen tukemisesta tekee työvoimaviranomainen eikä kunta. Muutos olisi tekninen. Lisäksi muutoksenhakukieltoa tarkennettaisiin vastaamaan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 147 §:ssä säädettyä muutoksenhakukieltoa siltä osin, ettei hyväksymättä ilmoitusta tuetun opiskelun keskeyttämisestä saa vaatia oikaisua eikä siitä saa valittaa. 1.1.2025 voimaan tulevassa kotoutumislaisissa yhdenmukaistettiin omaehtoisten opintojen muutoksenhakua kotoutumislain ja työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain nojalla tuettavien opintojen tukemisen osalta. Nyt esitettävä muutos selkeyttäisi ja yhdenmukaista tilannetta edelleen laajentamalla muutoksenhaun rajoituksen koskemaan myös opiskelun keskeyttämisilanteita siten, että omaehtoisten opintojen muutoksenhaun rajaukset olisivat yhdenvertaiset kotoutumislain nojalla tuettujen opintojen ja työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain nojalla. Käytännössä kotoutumislain nojalla tuettavista omaehtoisten opintojen keskeyttämisilanteista ei ole haettu muutosta, joten muutoksen ei arvioida lisäävän työmäärää työvoimaviranomaisella tai tuomioistuimissa. Lisäksi pykälän 4 momentin ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa. Perusoikeuskysymyksiä on käsitelty tarkemmin luvussa 12.

97 §. Vakuutusturva. Esitetään, että kunnan lisäksi myös työvoimaviranomaisen on huolehdittava, että 13 §:ssä säädettyihin kotoutumishojelman mukaisiin palveluihin osallistuva vakuutetaan työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 3 §:n 1 momentissa tarkoitetulla vakuutuksella sekä ryhmävastuuvakuutuksella. Vastuu siitä, kumman – kunnan vai työvoimaviranomaisen – tulee huolehtia 97 §:ssä säädetystä vakuutusturvasta määräytyy sen perusteella, kumman viranomaisen palveluihin henkilö osallistuu. Työvoimaviranomaisen vastuusta vakuuttaa palveluihin osallistuva on säädetty laissa työvoimapalveluiden järjestämisestä (380/2023). Tällä muutoksella selkeytettäisiin tilannetta niin, että vakuutusvelvollisuus koskisi myös kotoutumislain nojalla työvoimaviranomaisen järjestämisvastuulla olevia palveluita. Muutos olisi tekninen. Lisäksi pykälän ruotsinkielinen sanamuoto korjattaisiin vastaamaan suomenkielistä sanamuotoa.

102 §. Siirtymäsäännökset. Lisättäisiin pykälään uusi 6 momentti. Voimassa olevan kotoutumislain (1386/2010) 45 ja 45 a §:ssä säädetään laskennallisesta korvauksesta, jota maksetaan kunnalle ja hyvinvointialueelle lain 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista henkilöistä eli esimerkiksi kansainvälistä suojelua saavista ja heidän perheenjäsenistään. Lain 45 §:n 3 momentin ja 45 a §:n 3 momentin mukaan laskennallista korvausta maksetaan neljän vuoden ajan kiintiöpakolaisista ja kolmen vuoden ajan muista kohderyhmään kuuluvista henkilöistä. Vastaavista korvausajoista on säädetty 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain (681/2023) 61 ja 62 §:ssä.

Tällä esityksellä esitetään, että korvausaikaa lyhennettäisiin vuodella eli neljästä vuodesta kolmeen vuoteen kiintiöpakolaisten osalta ja kolmesta vuodesta kahteen vuoteen muiden osalta. Tämän siirtymäsäännöksen myötä korvausajan lyhennys koskisi 1.1.2025 alkaen korvausten piiriin tulleita henkilöitä. Lain 59 §:n mukaan korvausten alkamisajankohtaa määrittää lähtökohtaisesti se, milloin henkilön ensimmäinen kotikunta on rekisteröity. Joissain tilanteissa merkitystä on ensimmäisellä oleskeluluvalla. Siirtymäsäännöksen tarkoitus on turvata kunnan ja hyvinvointialueen talouden ennakoitavuutta sekä kotoutumista edistävien palveluiden järjestäminen kunnassa ja hyvinvointialueella erityisesti niiden henkilöiden osalta, jotka on ohjattu kuntapaikoille ennen 1.1.2025. Täten laskennallista korvausta maksettaisiin kolmen tai

neljän vuoden ajan niistä lain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä, joiden korvausaika olisi alkanut ennen tämän lain voimaantuloa. Pääosin tämä tarkoittaisi, että henkilö olisi saanut kotikuntamerkinnän rekisteröityä väestötietojärjestelmään viimeistään 31.12.2024.

7.2 Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010)

27 §. *Ilman huoltajaa maassa asuvien lasten ja nuorten tuki.* Voimassa olevan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 27 §:ssä säädetään ilman huoltajaa maassa asuvien lasten ja nuorten tuesta. Esitetään, että sen 2 momentissa säädettyä aikuistumisen tuen ikärajaa laskettaisiin 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen siten, että lapsi tai nuori voisi olla tukitoimenpiteiden piirissä, kunnes hän täyttää 23 vuotta tai kunnes hänellä on huoltaja Suomessa. Muutos olisi vastaava kuin 1. lakiehdotuksen 34 §:ään esitetään. Voimassa olevan kotoutumislain muutoksen esitettäisiin tulevan hallitusohjelman mukaisesti voimaan jo vuoden 2024 puolivälissä, samanaikaisesti kuin lastensuojelulain jälkihuollon ikärajaa laskettaisiin. Asiaa on perusteltu tarkemmin 1. lakiehdotuksen 34 §:n perusteluissa.

Esitetään, että laki tulee voimaan 1.7.2024 ilman siirtymäaikaa, mikä voi olla haastavaa niin alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden nuorten kuin lakia toimeenpanevien viranomaisten kannalta. Erityisesti 23- ja 24-vuotiaiden sekä pian 23 vuotta täyttävien osalta palvelu päättyisi hyvinkin nopealla aikataululla, ja vaatisi tukea erityisesti hyvinvointialueilta varmistaa, etteivät nuoret jää ilman tietoa siitä, mitä palveluita heille on tarjolla. Muutos tapahtuisi keskellä kesälomakautta, mikä olisi haastavaa erityisesti hyvinvointialueiden henkilöstölle, jonka tulisi käydä jonkinlaiset loppukeskustelut nuorten kanssa nopealla aikataululla lain hyväksymisen jälkeen. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten työmäärä kasvaisi tilapäisesti, kun aikuistumisen tukea koskevat korvauspäätökset pitäisi päivittää vastaamaan lakimuutosta.

Kotoutumislain mukaista aikuistumisen tukea annetaan kunnan tai hyvinvointialueen palveluina, usein sosiaalihuollon palveluina. Sosiaalihuoltolain 45 §:n mukaisesti asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalveluiden järjestämisestä. Hyvinvointialueiden kesken on eroja siinä, annetaanko oikeudesta aikuistumisen tukeen itsenäinen päätös vai annetaanko samalla päätös tietyistä aikuistumisen tuen tukitoimista. Aikuistumisen tuki kuitenkin toteutuu tosiasiallisesti vasta varsinaisten tukitoimien kautta yksilökohtaisen palvelutarpeen perusteella. Kun tietyistä aikuistumisen tukitoimista annetaan myönteinen päätös, hyvinvointialue sitoutuu järjestämään nuorelle päätöksessä mainitut tukitoimet.

Edellä kuvatuista syistä esitetään, että lakiehdotukseen lisättäisiin eräänlainen suojasäännös, jolla turvattaisiin niiden tukitoimien jatkuminen, joista on tehty päätös ennen lain voimaantuloa. Suojasäännöksen mukaisesti, jos kunta tai hyvinvointialue on ennen lain voimaantuloa antanut nuorelle, joka lain voimaantultua on 23-vuotias tai vanhempi, päätöksen 27 §:ssä tarkoitettua tukitoimesta, on sen järjestettävä nuorelle tukitoimi päätöksen mukaisesti. Kunta tai hyvinvointialue voi tällaisessa tilanteessa hakea 49 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti korvausta palvelun aiheuttamista kustannuksista. Suojasäännöksellä suojataan voimassa olevan lain nojalla syntyneitä oikeuksia siten, että ne tukitoimet, joista on tehty päätös ennen lain voimaantuloa, jatkuvat. Aikuistumisen tuen tarkempi sisältö määräytyy yksittäisessä hallintopäätöksessä yksilöllisen palvelutarpeen mukaan. Osalla nuorista saattaa olla asiakassuunnitelma tarkistettu vastikään ja palvelutarpeeseen perustuva päätös tukitoimesta jatkua yli ehdotetun lain voimaantuloajan. Nämä ennen lain voimaantuloa annetut päätökset tukitoimista on huomioitu suojaääntelyssä. Suojasäännös turvaa myös hyvinvointialueiden sopimukset palveluntuottajien kanssa sellaisista yksittäisistä tukitoimista, joista on tehty päätös ennen lain voimaantuloa ja jotka jatkuvat lain voimaantulon jälkeen.

49 §. Korvaus erityiskustannuksista. Pykälässä säädetään kunnalle ja hyvinvointialueelle 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetun henkilön palveluista syntyneiden erityiskustannusten korvaamisesta. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan kunnalle tai hyvinvointialueelle korvataan ilman huoltajaa olevan alaikäisen sijoittamisesta 28 §:n mukaiseen perheryhmäkotiin tai muuhun asuinyksikköön sekä perhehoidosta, asumisen tukipalveluista, sosiaalihuollon palveluista sekä muista tukipalveluista kunnalle tai hyvinvointialueelle aiheutuneet kustannukset siihen saakka, kunnes nuori täyttää 25 vuotta. Esitetään, että ikäraja lasketaan 23 ikävuoteen vastaavasti kuin tuen tarjoamisen ikäraja 27 §:ssä. Muutos olisi vastaava kuin 1. lakiehdotuksen 69 §:ään esitetään. Asiaa on perusteltu tarkemmin 1. lakiehdotuksen 69 §:n perusteluissa.

Jos kunta tai hyvinvointialue on ennen tämän lain voimaantuloa antanut nuorelle, joka on tämän lain voimaan tullessa 23-vuotias tai sitä vanhempi, päätöksen 27 §:ssä tarkoitetusta tukitoimesta, sen on järjestettävä tukitoimi päätöksen mukaisesti. Kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan myös tästä aiheutuvat 49 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut kustannukset.

7.3 Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta

29 §. Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden vähentäminen kuntaan maksetun perustoimeentulotuen määrällä. Esitetään, että 2 momentissa tehdään tekninen muutos, jolla viittaus kotoutumislain säännöksiin muutetaan vastaamaan 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain asianmukaisia säännöksiä. Muutos liittyy kotoutumislain uudistukseen (laki 681/2023).

7.4 Työttömyysturvalaki

3 a §. Työmarkkinatuen rahoitus. Esitetään, että pykälän 4 momentin 1 kohdassa olevat säännösviittaukset kotoutumislakiin korjattaisiin vastaamaan vuoden 2025 alusta voimaan tulevaa saman nimistä lakia. Muutos on luonteeltaan tekninen. Lisäksi momentin johdantokappaleesta poistettaisiin tarpeettomana maininta työmarkkinatukeen liittyvästä lapsikorotuksesta, koska lapsikorotusta koskeva työttömyysturvalain 7 luvun 4 §:n 2 momentti on kumottu 1.1.2024 alkaen lailla 1300/2023.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Esityksen 1. lakiehdotuksen 56 §:n uudessa 3 momentissa esitetään säädettävän valtioneuvoston asetuksenantovaltuus koskien kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtäviä kotoutumisen edistämisessä. Kotoutumislain 56 §:n 1 momentin mukaan kehittämis- ja hallintokeskuksen vastuulla ovat seuraavat maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen ja asettautumiseen liittyvät tehtävät: 1) seurata ja arvioida kotoutumisen edistämisen tuloksellisuutta ja toimivuutta sekä tuottaa sitä koskevaa tietoa; 2) kotoutumisen edistämisen valtakunnallinen osaamisen ja palveluiden kehittämisen ja palveluiden yhteensovittamisen tuki, tämän lain toimeenpanoon liittyvä oikeudellinen neuvonta sekä muu kuntien ja muiden kotoutumisen edistämisen toimijoiden tukeminen kotoutumisen ja asettautumisen edistämisessä valtakunnallisella tasolla; 3) 8 luvussa säädetty korvaushakemusten käsittelyyn ja maksamiseen liittyvät tehtävät; ja 4) 9 luvussa säädetty tietojärjestelmän rekisterinpitoon liittyvät tehtävät. Tällä esityksellä esitetään lisättävän uusi 5 kohta ”muut tässä laissa säädettävät tehtävät”.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä erityisesti kehittämis- ja hallintokeskuksen 1 momentin 1 kohdan tehtävistä. Kyseinen kotoutumisen edistämisen tuloksellisuuden ja toimivuuden seuranta- ja arviointi- sekä tiedontuotantotehtävä on

kotoutumislain voimaan tullessa kehittämis- ja hallintokeskukselle uusi, joten asetuksella olisi tarpeen tarkentaa tehtävän sisältöä ja toteuttamista. Myös 2 kohdan mukaista yhteensovittamisen tukea sekä muuta tukemista koskevat tehtävät ovat uusia kehittämis- ja hallintokeskukselle ja asetuksella voitaisiin tarvittaessa tarkentaa kyseisten tehtävien sisältöä ja toteuttamista.

Asetuksen antaminen edellyttää, että tarvittavat perussäännökset ovat laissa ja että laissa on asianmukainen valtuutussäännös. Perustuslain mukaan lain alaan kuuluvista asioista voidaan asetuksella antaa ainoastaan tarkempia säännöksiä. Kappaleessa 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys on tarkemmin arvioitu alemman asteisten säädösten antovaltuuksia ja niiden suhdetta perustuslain 80 §:ään. Esitettävästä valtioneuvoston asetuksesta laadittu luonnos liitetään tämän hallituksen esityksen liitteeksi.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat pääosin voimaan 1.1.2025, paitsi laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 27 ja 49 §:n muuttamisesta, jonka ehdotetaan tulevan voimaan 1.7.2024.

Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) tulee voimaan 1.1.2025 ja valtaosa muutoksista tehdään mainittuun lakiin tai liittyy sen voimaantuloon. Esityksen 2. lakiehdotus eli laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 27 ja 49 §:n muuttamisesta esitetään tulevan voimaan samanaikaisesti kuin lastensuojelulain jälkihuollon ikärajan laskemista koskeva lakimuutos tulisi sovellettavaksi. Lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (1283/2023) mukaan mainittu muutos tulee sovellettavaksi 1.7.2024 alkaen.

10 Toimeenpano ja seuranta

Hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 208/2022 vp) perusteluissa todettiin, että lain oltua voimassa vuoden, työ- ja elinkeinoministeriössä käynnistetään erillisselvitys kotoutumisen edistämiseen liittyvien kustannusten korvaamisen kokonaisuudesta. Samalla arvioitaisiin rahoituksen riittävyyttä niin, että kotoutumisen edistämisen palveluita olisi yhdenvertaisesti saatavilla eri puolilla Suomea, myös kasvukeskusten ulkopuolella. Lisäksi todettiin, että lain oltua voimassa kolme vuotta toteutettaisiin lain kokonaisuudistuksen toimeenpanon toteutumisen ja toimivuuden arviointi erillisselvityksellä. Nämä selvitykset toteutettaisiin vuosina 2026 ja 2028, ja koska tällä esityksellä esitetyt muutokset tulisivat voimaan samanaikaisesti kotoutumislain kanssa, kattaisivat selvitykset myös tällä esityksellä esitetyt muutokset, erityisesti rahoituksen osalta.

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan saapuneiden aikuistumisen tuen ikärajan alentamisen vaikutuksista nuorten aikuisten hyvinvointiin ja sosiaalipalveluiden käyttöön 23–24-vuotiaana sekä asiakasmaksukäytännön muutoksista peruuttamattomien ja käyttämättä jääneiden tulkin varausta edellyttäneiden asiakaskäyntien osalta voidaan kerätä tietoa kyselyillä hyvinvointialueilta sekä työvoima- ja kotoutumispalveluilta. Aikuistumisen tuen ikärajan osalta on huomattava, että ikärajaa nostettiin edellisellä hallituskaudella. Muutokset on mielekästä huomioida osana pidempiaikaista vaikutusten arviointia, peilaten vaikutuksia myös vastaaviin lastensuojelun jälkihuollon ikärajamuutoksiin.

Vuodesta 2025 alkaen voidaan uuden asiakastietojärjestelmän myötä seurata, kuinka monta kotoutumissuunnitelmaa on laadittu kotona lapsia hoitaville vanhemmille ja millaisia palveluja niihin on kirjattu.

11 Suhde talousarvioesitykseen

Hallitusohjelman mukaisesti 9.10.2023 julkaistussa julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2024–2027 on kohdennettu viisi miljoonaa euroa vuodessa maahanmuuttajaaitien aseman parantamiseen osana kotoutumispalveluiden uudistusta vuodesta 2025 alkaen. Korvaukset maksetaan kotoutumislain mukaisesti Manner-Suomen kunnille momentilta 28.90.30 (Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen) valtionosuusjärjestelmän kautta sekä Ahvenanmaan maakuntaan kuuluville kunnille momentilta 32.50.30 (Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisestä) laskennallisen korvauksen kautta.

Hallitusohjelman mukaisesti vähennetään julkisen talouden kustannuksia lyhentämällä laskennallisen korvauksen korvausaikaa vuodesta 2025 alkaen. Kustannusvaikutus kohdistuu valtiontalouteen vuodesta 2027 alkaen ja se on huomioitu julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2024–2027. Arvio kustannusvaikutuksesta on kuitenkin tarkentunut julkisen talouden suunnitelman vuosille 2024–2027 julkaisun jälkeen. Hallitusohjelman mukaisesti lasketaan myös alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden aikuistumisen tuen ikärajaa 25 ikävuodesta 23 vuoteen, ja vastaavasti kustannusten korvaamisen yläikärajaa laskettaisiin. Tällä esityksellä muutosta esitetään voimassa olevaan kotoutumislakiin vuoden 2024 puolivälistä alkaen. Vuoden 2024 osalta vähennys huomioidaan vuoden 2024 toisessa lisätalousarvioesityksessä ja vuodesta 2025 lukien julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2024–2027.

Esityksen 2. lakiehdotuksen eli voimassa olevan kotoutumislain muutos on tarkoitus käsitellä keväällä 2024 hallituksen esityksen eduskunnalle antamista seuraavan lisätalousarvioesityksen yhteydessä.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksessä muutettaisiin 1.1.2025 voimaan tulevaa kotoutumislakia (681/2023) sekä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden aikuistumisen tuen osalta myös voimassa olevaa kotoutumislakia (1386/2010). Ehdotettuja säännöksiä onkin syytä tarkastella keskeisten perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Esityksen kannalta merkityksellisiä perustuslain säännöksiä ovat erityisesti 6, 8, 10, 17, 19, 21, 22, 80 ja 121 §.

12.1 Oikeus sosiaaliturvaan ja perusoikeuksien turvaaminen

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan palveluiden riittävyttä arvioitaessa voidaan lähtökohtana pitää sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä (HE 309/1993 vp, s. 71). Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukainen oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin ei ole subjektiivinen oikeus, vaan se on kirjoitettu julkisen vallan turvaamisvelvollisuuden muotoon.

Hallituksen esityksen (HE 56/2023 vp) mukaan lastensuojelun jälkihuolto asemoituu sääntelyssä perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaiseksi palveluksi. Kotoutumislain mukainen aikuistumisen tuki usein rinnastetaan jossain määrin vastaavankaltaiseksi tueksi, vaikka sitä järjestetäänkin osana sosiaalihuoltoa ja kunnan peruspalveluita kuten opetustoimessa ja nuorisotyössä. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjausten mukaisesti kotoutumislain mukaisten aikuistumisen tuen ikärajaa tulee laskea vastaavasti kuin lastensuojelun jälkihuollon ikärajaa. Jälkihuollon ikärajan laskua koskeva laki lastensuojelulain

muuttamisesta (1283/2023) on tullut voimaan 1.1.2024, mutta ikärajan laskussa on siirtymäaika 1.7.2024 asti.

Kysymys on siis erityisesti riittävien sosiaalihuollon palveluiden turvaamisesta alaikäisenä ilman huoltajaa tulleille nuorille. Aikuistumisen tuen tarkoituksena on tukea taustansa perusteella haavoittuvassa asemassa olevan ryhmän aikuistumista. Aikuistumisen tuki on luonteeltaan subjektiivinen oikeus 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain myötä siihen oikeutetuille, kun taas nykyisin sen sisältö määräytyy yksilöllisen palvelutarpeen perusteella hyvinvointialueen määrärahojen puitteissa. Palvelutarpeen mukaan määräytyvät palvelut ja tukitoimet kirjataan esimerkiksi sosiaalihuollon asiakassuunnitelmaan.

Käsiteltävän asian kannalta Suomea sitovia keskeisimpiä kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia ovat muun muassa YK:n taloudellisia, sivistyksellisiä ja sosiaalisia oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 6/1976, TSS-sopimus) ja Uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja (SopS 78- 80/2002). Sopimukset sisältävät määräyksiä koskien sosiaalipalveluita ja sosiaaliturvaa. TSS-sopimuksen soveltamispiiriin kuuluvat kaikki sopimusvaltion oikeudenkäytön piirissä olevat henkilöt, mukaan lukien yli 18-vuotiaat lastensuojelun jälkihuollossa olevat henkilöt. TSS-sopimuksessa turvataan muun muassa oikeus sosiaaliturvaan (9 artikla), riittävään elintasoon (11 artikla) ja terveyteen (12 artikla). Kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen voidaan osaltaan katsoa turvaavan näitä oikeuksia, koska aikuistumisen tuen tarkoituksena on tukea nuorta kokonaisvaltaisessa itsenäisessä elämässä.

TSS-sopimuksen 2 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat täysimääräisesti käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan ryhtymään toimenpiteisiin kaikin soveltuvien keinoin ja varsinkin lainsäädäntötoimenpitein yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksiensa toteuttamiseksi asteittain kokonaisuudessaan. Kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja niiden tulkintakäytäntöön liittyy yhtenä osana myös oikeuksien heikennyskielto. Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (TSS-komitea) valvoo sopimuksen täytäntöönpanoa, ja se on raporteissaan määrittänyt, miten sopimusvelvoitteita ja niihin mahdollisesti kohdistuvia muutoksia tulisi tulkita. TSS-komitean yleiskommentin mukaan (14.12.1990, para 9) oikeuksien asteittain toteuttaminen edellyttää, että minkä tahansa tarkoituksellisesti taantuvan toimenpiteen tulee olla täysin perusteltu suhteessa kokonaisuuteen huomioon ottaen sopimuksessa määrätyt oikeudet ja sopimusvaltion käytössä olevat täysimääräiset resurssit. Näin ollen heikennysten tekeminen sopimuksessa turvattuihin oikeuksiin on myös mahdollista. Vaikka sopimusvaltion käytettävissä olevat resurssit ovat todistetusti riittämättömät, sopimusvaltion on pyrittävä varmistamaan mahdollisimman laajalti asianmukaisten oikeuksien käyttö vallitsevissa olosuhteissa. TSS-komitea on lausunut myös, että sopimusvaltion on suojeltava haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä myös vaikeina aikoina, kuten esimerkiksi taantumien aikana (parat 11-12).

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tämä tarkoittaa myös sitä, että perusoikeuksien heikentäminen on mahdollista vain rajoitetusti ja hyväksyttävien edellytyksin. Kuten todettua, ihmisoikeussopimukset asettavat sopimusvaltioille määräyksen tavoitella oikeuksien korkeinta tasoa valtiolla käytössä olevien maksimaalisten resurssien puitteissa. TSS-sopimuksen 12 artiklan juridisesti ei-sitovassa yleiskommentissa (General Comment No. 14) taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (TSS-komitea) toteaa artiklan 2.1 määräyksiin (velvoite ryhtyä toimiin toteuttaa oikeudet asteittain täysimääräisesti) viitaten, että kuten muidenkin sopimuksen mukaisten oikeuksien kohdalla, on olemassa vahva oletus, että terveyttä koskevat heikentävät toimet eivät ole hyväksyttäviä. Valtiolla on todistustaakka todistaa, että ne otetaan käyttöön vasta, kun on tarkkaan harkittu vaihtoehtoja, ja että toimet ovat hyväksyttäviä suhteessa sopimuksen annettuihin oikeuksiin kokonaisuutena valtion käytettävissä olevien

kokonaisresurssien kontekstissa. ("As with all other rights in the Covenant, there is a strong presumption that retrogressive measures taken in relation to the right to health are not permissible. If any deliberately retrogressive measures are taken, the State party has the burden of proving that they have been introduced after the most careful consideration of all alternatives and that they are duly justified by reference to the totality of the rights provided for in the Covenant in the context of the full use of the State party's maximum available resources.").

Heikennys on yksilön kannalta vaikutuksiltaan melko samankaltainen kuin rajoitus, minkä johdosta heikennyksen sallittavuutta voidaan arvioida perusoikeuksien rajoittamista koskevien yleisten vaatimusten kautta, jotka perustuslakivaliokunta on johtanut perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudesta ja oikeuksien luonteesta perustuslaissa turvattuina oikeuksina. Näitä ovat vaatimukset lailla säätämisestä, lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta, rajoituksen hyväksyttävyydestä, rajoituksen suhteellisuudesta, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuudesta, oikeusturvajärjestelyjen riittävydestä ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta (PeVM 30 25/1994 vp, s. 4–5. Perustuslakivaliokunnan mukaan selvää on myös se, että heikennys ei saa tehdä tyhjäksi perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden ydinsisältöä (esim. PeVL 14/2015 vp, s. 3).

Koska 2025 voimaan tulevan kotoutumislain mukaan aikuistumisen tuki on nuorelle subjektiivinen oikeus, voidaan ikärajan laskua pitää perusoikeuksien heikennyksenä, vaikkei laki olekaan vielä tullut voimaan. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut vammaispalvelulain voimaantulon siirtämisen osalta, että vaikkei siirto ollut ongelmaton, niin ei ollut kuitenkaan osoitettavissa, että voimassa olevaan oikeustilaan olisi sisältynyt niin merkittäviä perustuslaillisia ongelmia, että uuden vammaispalvelulain voimaantulon suhteellisen lyhytaikaista siirtämistä ei oltaisi voitu tällä perusteella käsitellä tavallisen lain säätämisyksessä (PeVL 1/2023 vp). Tämän hallituksen esityksen sisältämän aikuistumisen tuen ikärajan laskun kannalta on merkityksellistä, mitä perustuslakivaliokunta on lausunut lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskusta HE 56/2023 vp yhteydessä.

Haavoittuvaan ryhmään kohdistuvat heikennykset on jo itsessään voitu katsoa oikeasuhtaisuusvaatimuksen vastaisiksi. Perustuslakivaliokunta on vammaispalvelulain uudistusta käsitellessään linjannut, että hengityslaitetta käyttävien henkilöiden erityisaseman lakkauttaminen merkitsi erityisen haavoittuvassa asemassa olevien vammaisten henkilöiden perustuslain 19 §:n 3 momentissa turvattujen oikeuksien oikeasuhtaisuusvaatimuksen vastaisia heikennyksiä, eivätkä ehdotetut verrattain pitkät siirtymäajat ja mahdollisuus muihin tukimuotoihin muuttaneet arviota. Näin oli siitä huolimatta, ettei perustuslain katsottu edellyttävän hengityslaitetta käyttävien henkilöiden oikeudellisen aseman säilyttämistä entisellään. (PeVL 79/2022 vp, s. 6). Aikuistumisen tukea saavia nuoria ei lähtökohtaisesti suoraan voi rinnastaa hengityslaitteen varassa eläviin henkilöihin. Vaikka edellä mainitussa lausunnossa arvioinnin kohteena oli taloudellinen etuus, ylläpitokorvaus, sen tarkoitus on kuitenkin hengityshalvauspotilaiden välttämättömän hoidon turvaaminen. Nämä henkilöt ovat henkeä uhkaavassa tilanteessa ilman laitetta. Näin ollen oikeasuhtaisuuden vaatimukset ovat perusteltua asettaa korkealle.

Julkisen talouden tilaa on merkittävästi vaikeuttanut se, että Suomen talouskasvu on ollut viimeisten runsaan kymmenen vuoden aikana heikkoa verrattuna aiempaan sekä muihin Pohjoismaihin ja EU:n keskiarvoon. Tulevina vuosina talouskasvun edellytyksiä heikentää väestökehitys. Julkinen taloutemme on ollut alijäämäinen vuodesta 2009 lähtien. Ilman talouspolitiikan merkittävää muutosta velkasuhteen kasvu jatkuu 2020-luvulla. Vaikka valtion velanhoidot on edelleen hyvä, se heikkenee jatkuvasti, jos julkista taloutta ei vahvisteta. Tulevien vuosien mahdolliset kriisit voivat johtaa tilanteeseen, jossa julkinen valta ei kykene

julkisen talouden rajoitusten vuoksi reagoimaan kriisiin asianmukaisesti. Tällöin jouduttaisiin liian äkillisesti säästämään julkisista menoista ja kiristämään verotusta.

Kotoutumislain mukainen aikuistumisen tuen ikäraja laskisi kahdella vuodella nykyisestä. Aikuistumisen tuen päättyessä nuoret eivät jää ilman palveluita, vaan ovat muiden perustuslain 19 §:n 2 ja 3 momentin tarkoittamien etuuksien ja palveluiden piirissä. Nuoret eivät ole alaikäisiä, mutta heitä voidaan taustansa vuoksi pitää haavoittuvassa asemassa olevina. Nuoret aikuiset eivät ole homogeeninen ryhmä, joten heidän tuen tarpeensa vaihtelee (ks. myös esityksen osio 4.2.3). Lastensuojelun jälkihuollon ja alaikäisenä ilman huoltajaa maahan saapuneiden aikuistumisen tuen tarve on joistakin yhtäläisyyksistä huolimatta erilainen, ja eroja löytyy myös alueiden ja ammattilaisten kyvyssä vastata näiden erityisryhmien tarpeisiin²⁸. Kuten esityksen osiossa 4.2.3 on todettu, osa on kevyttä tukea saavia, eikä heidän tilanteensa olennaisesti eroa muiden aikuistuvien nuorten elämän haasteista. Osa ilman huoltajaa tulleista, aikuisiän saavuttaneista nuorista, kuitenkin tarvitsee paljon tukea esimerkiksi koulutus- ja työllistymispolkujen löytämisessä, mielenterveyden haasteiden käsittelyssä ja yhteiskunnassa ilmenevän rasismien vuoksi²⁹. Osalla nuorista palvelun tarve voi myös aktualisoitua myöhemmin kuin toisilla. Tämän ryhmän eriarvoistuminen saattaa lisääntyä ja tosiasiallinen yhdenvertaisuus jäädä toteutumatta, mikäli muu palvelujärjestelmä ei kykene heitä riittävän vahvasti tukemaan. Osa nuorista, palvelutarpeesta riippuen, olisi todennäköisesti sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 §:ssä tarkoitettuja erityisen tuen tarpeessa olevia henkilöitä, joille on osoitettava oma sosiaalitoimintakäytäntö ja joiden tukemiseksi on säädetty sosiaalihuoltolaissa erityisiä velvoitteita mm. määrärahoihin liittyen. Kokonaisarvioinnissa on toki huomioitava, että kysymyksessä on haavoittuvassa asemassa oleva asiakasryhmä, joille mm. henkilövaihdokset ja muutokset olosuhteissa saattavat olla vaikeita. Nuoret myös siirtyisivät subjektiivisesta oikeudesta määrärahasidonnaisten palveluiden piiriin. Aikuistumisen tuki on subjektiivinen oikeus 1.1.2025 alkaen uuden kotoutumislain myötä. Ikärajan lasku olisi pysyvä. Aikuistumisen tuen asiakasmäärät tosiasiallisesti kuitenkin laskevat voimakkaasti mitä lähemmäs nykyistä 25 ikävuoden rajaa lähestytään. Lasku selittynee ainakin osittain vähentyvällä tuen tarpeella, kun nuoret aikuistuvat. Aikuistumisen tuen ikärajan laskun vaikutuksia ja palvelujärjestelmän kykyä ja resursseja vastata siirtyvien nuorten tarpeisiin tulee hyvinvointialueilla seurata. Tämä asiakasryhmä on joka tapauksessa otettava huomioon, kun palvelujärjestelmää ja sitä koskevaa lainsäädäntöä uudistetaan pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman kirjausten mukaisesti.

Voidaan tulkita, että esitys ei ole ristiriidassa TSS-komitean sopimuksen 2 artiklan 1 kohtaa koskevan yleiskommentin kanssa, koska yli 23-vuotiaalle turvataan kuitenkin kansallisessa lainsäädännössä keinot nauttia TSS-sopimuksessa turvatuista oikeuksista myös niissä tilanteissa, että henkilö tarvitsisi esimerkiksi sosiaaliviranomaisten apua.

Ratkaisevaa on, miten muu palvelujärjestelmä kykenee vastaamaan erityisesti paljon ja/tai vaativaa tukea tarvitsevien aikuistumisen tuen piiristä siirtyvien nuorten tarpeisiin. Hyvinvointialueiden olisikin kehitettävä palvelujärjestelmää tältä osin tarvetta vastaavaksi ottaen huomioon, että sosiaalihuoltolaissa on jo sääntelyä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden osalta. Tarpeet tulisi huomioida myös rahoituksen suuntaamisessa, minkä

²⁸ Hirschovits-Gerz, T., Weckroth, N., & Heino, T. (toim.) (2022). Ikkuna aikuistumiseen: Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 2/2022*, s. 167–169.

²⁹ Edellä mainittu teos, s. 167–171.

yleiskatteellinen rahoitus mahdollistaa. Haasteena on, että ikärajan laskun myötä rahoitusta tullaan vähentämään hyvinvointialueilta.

12.2 Yhdenvertaisuus

Ihmiset ovat perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa 6 §:n 2 momentin mukaan ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Aikuistumisen tuki

Lastensuojelun jälkihuolto ja kotoutuslain mukainen aikuistumisen tuki ovat olemassa siksi, että lastensuojelun sijoitustaustan omaavilla sekä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleilla lapsilla ja nuorilla on arvoitu olevan tarpeita, joita näillä palveluilla ja tukitoimilla voidaan täyttää. Ajatuksena on ollut saattaa nämä henkilöt tosiasiallisesti yhdenvertaiseen asemaan muiden lasten ja nuorten kanssa. Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden kotoutuslain mukaisen aikuistumisen tuen ikärajan laskemisen 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen toteutettaisiin vastaavasti kuin lastensuojelun mukaisen jälkihuollon ikärajan laskeminen. Jälkihuollon ja aikuistumisen tuen kohderyhmät ovat haavoittuvassa asemassa olevia nuoria, joiden tilanne ja tuen tarve voi olla jossain määrin verrattavissa keskenään. Tästä johtuen on yhdenvertaisuuden kannalta perusteltua, että jälkihuollon ja aikuistumisen tuen yläikäraja on lastensuojelulaissa ja kotoutuslaissa sama. Aikuistumisen tuen kohderyhmällä voi olla lisäksi erityisiä haasteita johtuen alaikäisenä yksin maahan tulemisesta, kuten maahanmuuttajan asemasta johtuvaan suomen tai ruotsin kielen oppimiseen ja syrjäntäkokemuksiin, mahdollisiin traumataustoihin, Suomessa olevien sukulaisten ja muiden aikuiskontaktien puutteeseen. Nämä tarpeet ja haasteet huomioidaan palveluiden järjestämisessä.

Lastensuojelun jälkihuollon ikärajaa ja vastaavasti myös kotoutuslain aikuistumisen tuen ikärajaa nostettiin 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen edellisellä vaalikaudella. Perustuslakivaliokunta arvioi jälkihuoltoa koskevaa sääntelyä lausunnossaan (PeVL 16/2019 vp) perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännöksen näkökulmasta. Kun jälkihuoltoikärajaa nostettiin 21 ikävuodesta nykyiseen 25 ikävuoteen, uutta ikärajaa ei sovellettu lapsiin ja nuoriin, joiden oikeus jälkihuoltoon oli päättynyt ennen jälkihuollon ikärajan nousun voimaan tuloa 1.1.2020. Subjektiivinen jälkihuolto-oikeus ei siten palautunut takautuvasti voimaan. Valiokunta totesi lausunnossaan, että vaikka perustuslain säännös ei estä tosiasiallisen tasa-arvon turvaamiseksi tarpeellista positiivista erityiskohtelua eli tietyn ryhmän (esimerkiksi lapset ja vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia toimia (ks. HE 309/1993 vp, s. 44, PeVL 4/2016 vp, s. 3), asiassa on kyse kuitenkin tarkkaan ikärajaan perustuvasta sääntelystä, jota perustuslakivaliokunta on erityisesti pitänyt perusoikeusherkkänä perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjäntäkielto huomioon ottaen (valiokunnan käytännöstä ikärajojen asettamisessa kokoavasti ks. PeVL 44/2010 vp, s. 5/I—6/II). Perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettulle erilaisen kohtelun mahdollistavalle hyväksyttävälle perusteelle asetettavat vaatimukset ovat valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan erityisesti säännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla korkeat (ks. esim. PeVL 31/2013 vp, PeVL 1/2006 vp, s. 2/I, PeVL 38/2006 vp, s. 2). Hyväksyttävän perusteen on valiokunnan käytännössä edellytettävä olevan asiallisessa ja kiinteässä yhteydessä lain tarkoitukseen (ks. esim. PeVL 44/2010 vp, s. 5—6). Lastensuojelulakia koskeneessa hallituksen esityksen (HE 71/2019 vp) säätämisjärjestysperusteluissa oli todettu, että jälkihuollon ulkopuolelle jäävillä on käytettävissään kaikki yleiset kunnan sosiaali- ja terveydenhuoltoon, toimeentulon turvaan, asumisen tukeen, koulutukseen ja työllistymiseen liittyvät palvelut ja tukijärjestelmät. Heille on

myös täytynyt laatia tarvittaessa jälkihuollon päättyessä lapsen tai nuoren kanssa yhdessä suunnitelma, johon on kuvattu ja koottu jälkihuollon jälkeen lapsen tai nuoren käytettävissä olevat palvelut. Valiokunta päätyi siihen, että voimassa olevan sääntelyn ja ehdotetun sääntelyn kokonaisuus ei sille esitetyt perustelut huomioiden muodostu sisällöltään oikeasuhtaisuusvaatimuksen vastaiseksi vaikkakin totesi, että perustuslain 6 §:n kanssa paremmin sopusoinnussa olisi kuitenkin sääntelyratkaisu, joka ei perustuisi näin ehdottomaan ja tarkkaan määräpäivään perustuvaan ikäryhmien poissuljentaan.

Nyt käsillä oleva aikuistumisen tuen ikärajan lasku esitetään toteutettavan vastaavasti kuin lastensuojelulain mukaisen jälkihuollon ikärajan lasku. Molemmissa esityksissä on samankaltaisia perusoikeuskysymyksiä. Lastensuojelun jälkihuollon osalta lakimuutos sisältää siirtymäajan 1.7.2024 asti. Kotoutumislakia koskeva muutos tulisi voimaan ilman siirtymäaikaa tai porrastusta siten, että myös ennen lakimuutosta voimassa olleen lain aikana aikuistumisen tuen piiriin päässeiden nuorten osalta oikeus tukeen päättyisi 23 ikävuoteen. Aikuistumisen tuki on subjektiivinen oikeus 1.1.2025 alkaen uuden kotoutumislain myötä. Tämä voisi aiheuttaa jossain määrin haasteita, mikäli nuoren kanssa olisi suunniteltu pitkäkestoisempia toimia. Hallitusohjelman mukaisesti sekä lastensuojelulain että kotoutumislain muutosten tulisi tulla voimaan 1.7.2024 eli keskellä kesälomakautta. Kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen päättyessä nuorilla on kuitenkin käytettävissään yleiset sosiaali- ja terveydenhuollon sekä toimeentulon turvaan, asumisen tukeen, koulutukseen ja työllistymiseen liittyvät palvelut ja tukijärjestelmät. Nuorten kanssa käydään tuen päättyessä yhdessä läpi heidän käytettävissään olevat palvelut. Kunta ja hyvinvointialue voivat lisäksi jatkossakin tukea nuorta itsenäistymisessä, vaikka hänellä ei ole subjektiivista oikeutta aikuistumisen tukeen. Vaikka lakimuutoksen voimaantulo ilman siirtymäaikaa onkin haasteellinen, näillä peruspalveluilla turvataan kuitenkin nuorten palveluiden saatavuus tarpeen mukaan. Lakiin sisällytetään myös lastensuojelulakiin säädettyä siirtymäsäännöstä vastaava eräänlainen suojaäännös, jossa huomioitaisiin ennen lain voimaantuloa annetut päätökset jälkihuollon tukitoimista. Tämän säännöksen avulla voimassa olevan lain nojalla syntyneitä oikeuksia pyritään suojaamaan siten, että ne tukitoimet, joista on tehty päätös ennen lain voimaantuloa, jatkuisivat ja hyvinvointialue saisi niistä korvaukset kotoutumislain mukaisesti. Tämä esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle alkuvuodesta 2024 ja 2. lakiehdotuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.7.2024 alkaen. Riippuen eduskuntakäsittelyn kestosta, lain hyväksymisen ja voimaantulon väliin jäävä aika voi olla hyvinkin lyhyt. Tämän vuoksi osalla nuorista saattaa olla asiakassuunnitelma tarkistettu vastikään ja palvelutarpeeseen perustuva päätös tukitoimesta jatkua yli ehdotetun lain voimaantuloajan. Säännös turvaa myös hyvinvointialueiden sopimukset palveluntuottajien kanssa sellaisista yksittäisistä tukitoimista, joista on tehty päätös ennen lain voimaantuloa ja jotka jatkuvat lain voimaantulon jälkeen. Suojaäännös koskee lakia kotoutumisen edistämisestä (1386/2010), mutta ei 1.1.2025 voimaan tulevaa lakia kotoutumisen edistämisestä (681/2023). Suojaäännöksen nojalla mainittuja tukitoimia voitaisiin täten jatkaa enintään 31.12.2024 saakka, edellyttäen, että päätös palvelusta olisi tehty ennen lain voimaantuloa. Tältä osin saattaa tulla välttämättömäksi päättää joitain ennen lain voimaantuloa päätettyjä tukitoimia tai sopimuksia ennen päätöksen mukaisen ajanjakson päättymistä, mikäli päätöksen mukaisen tukitoimen olisi ollut tarkoitus jatkua vielä 31.12.2024 jälkeen, ellei niille ole tarvetta muun lainsäädännön, kuten sosiaalihuoltolain nojalla.

Jotta aikuistumisen tuen lasku ei heikennä niitä tavoitteita, joita sillä on ollut saattaa tämä haavoittuvassa asemassa oleva ryhmä tosiasiallisesti yhdenvertaiseen asemaan muiden lasten ja nuorten kanssa, julkisella vallalla tulee olla valmius ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin. Tämä liittyy ennen muuta laskun vaikutusten seurantaan ja tämän ryhmän tarpeiden huomioon ottamiseen tulevissa säädöshankkeissa ja määrärahasidonnaisten palveluiden ohjauksessa ja rahoituksessa, myös alueellisesti yhdenvertaisiin palveluihin pyrkien.

Käyttämättä jääneestä ajasta syntynyt tulkitsemismaksu

Esityksen 1. lakiehdotuksen 32 a §:ssä esitetään, että maahanmuuttajalta tai kotoutuja-asiakkaalta voitaisiin periä maksu kunnalle tai työvoimaviranomaiselle syntyneistä tulkitsemiskustannuksista, jos hän ei saapuisi hänelle varattuun kotoutumispalveluiden vastaanottoaikaan ilman hyväksyttävää syytä ja aikaa peruuttamatta. Perustuslain 6 §:n mukaan ketään ei saa asettaa ilman hyväksyttävää perustetta eri asemaan. Kotoutumislain nojalla varattava ohjauksen ja neuvonnan vastaanottoajat sekä osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja kotoutumissuunnitelman laadinnan vastaanottoajat ovat palvelutilanteita, jotka koskevat vain maahanmuuttajia ja pääosin maahanmuuton alkuvaiheessa. Tällöin suomen tai ruotsin kielitaito ei usein riitä viranomaisessa asiointiin, vaan asian hoitamiseksi viranomaisen voi järjestää tulkitsemisen. Hallintolain (434/2003) 26 §:ssä säädetään tilanteista, jolloin viranomaisella on velvollisuus järjestää tulkitseminen. Mikäli maahanmuuttajan kielitaito riittää asiointiin englanniksi tai muulla viranomaisen palveluksessa olevan henkilöstön kielitaitoon kuuluvalla kielellä, ei tulkkia välttämättä ole tarpeen tilata. Tästä johtuen maahanmuuttajat voivat olla erilaisessa asemassa oman kielitaitonsa lisäksi sen perusteella, missä he asuvat ja miten kielitaitoista henkilökuntaa kyseisen työvoimaviranomaisen tai kunnan palveluksessa on. Mikäli tulkkia ei ole tarpeen tilata, ei maahanmuuttajalle myöskään voi syntyä ehdotetun 32 a §:n mukaista maksua. Maksua ei voitaisi periä pidempään maassa asuneilta tai Suomen kansalaisilta esimerkiksi työvoimapalveluissa, sillä maksu olisi rajattu nimenomaan kotoutumislain mukaisiin asiakastapaamisiin. Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma voidaan tehdä enintään kolmen vuoden kuluessa ensimmäisen oleskeluluvan saamisesta – EU:n ja Pohjoismaiden kansalaisten kohdalla oleskeluoikeuden rekisteröinnistä tai oleskelukortista. Poikkeuksen muodostaa kotoutumislain mukainen matalan kynnyksen ohjaus ja neuvonta, jota voidaan tarjota myös pidempään maassa asuneelle maahanmuuttajalle.

Eri työvoimaviranomaisilla ja kunnilla voi myös kehittyä erilaisia käytäntöjä maksun perimisessä, esimerkiksi siinä kuinka nopeasti maksu perittäisiin käyttämättä jääneestä vastaanottoajasta. Maksun periminen ei myöskään ole velvoittavaa kunnalle ja työvoimaviranomaiselle, mikä voi osaltaan johtaa erilaisiin käytäntöihin eri puolella Suomea. Maahanmuuttaja voi kuitenkin omalla toiminnallaan ehkäistä maksun syntymisen, kun hän saapuu hänelle varattuihin vastaanottoaikoihin tai esteen syntyessä peruu ne hyvissä ajoin. Tästä johtuen ehdotus ei aseta maahanmuuttajia epäyhtenäiseen asemaan.

Maksu on toiminnaltaan verrattavissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 3 §:ssä säädettyyn käyttämättä jätetystä palvelusta perittävään maksuun. Keskeinen ero on kuitenkin siinä, että sosiaali- ja terveydenhuollon ajanvaraukset tekee lähtökohtaisesti asiakas itse tai hänen edustajansa taikka ajanvaraukset tehdään asiakkaan suostumuksella tai asiakkaan pyynnöstä. Kotoutumista edistävien palveluiden ajanvaraukset tehdään usein työvoimaviranomaisen tai kunnan virkailijan toimesta ja maahanmuuttajalla tai kotoutuja-asiakkaalla on velvollisuus saapua niihin. Erityisesti ensimmäinen ajanvaraus osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin voi olla sellainen, jota maahanmuuttaja ei välttämättä ole osannut odottaa, vaan josta maahanmuuttaja saa tiedon ajanvarauksen yhteydessä. Tällöin hän saa tiedon ajanvarauksesta ja lisäksi tästä maksusta, joka häneltä voidaan periä, mikäli hän ei saavu varattuun aikaan ja ohjeet ajan perumiseen. Maahanmuuttaja ei siten lähtökohtaisesti ole omatoimisesti pyytänyt arviointia.

Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi voidaan tehdä laissa määriteltyjen kohderyhmien, kuten työnhakijat, toimeentulotukea tai kotihoidon tukea saavat ja

pakolaistaustaiset, lisäksi myös muulle arviointia pyytäneelle ja sitä tarvitsevalle maahanmuuttajalle. Tällöin henkilön tilanne on rinnastettavissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain mukaisiin tilanteisiin, kun henkilö on itse pyytänyt aikaa. Kuten sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa on säädetty, myös ehdotettuun kotoutumislain 32 a §:ään sisältyisi se, että aika on jäänyt käyttämättä ilman hyväksyttävää perustetta ja että maksun periminen ei olisi kohtuutonta, ja se, että tieto maksusta on annettava ymmärrettävällä tavalla. Perusteet olisivat vastaavia kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain mukaisissa tilanteissa, mutta lisäksi olisi huomioitava maksutiedon ja ajan peruuttamisen ohjeiden antamisessa maahanmuuttajien kielitaito ja mahdollinen lukutaidottomuus. Tieto siitä, että käyttämättömästä ajasta voi tulla maksu ja ohjeet ajan peruuttamisesta tulisi antaa maahanmuuttajalle kielellä, jota hän ymmärtää. Valmis tekstipohja voitaisiin valmistella ja kääntää useimmille Suomessa kotoutumispalveluissa käytettäville kielille valtakunnallisesti, minkä myötä tieto olisi työvoimaviranomaisilla ja kunnilla annettavissa maahanmuuttajille. Haasteena olisivat edelleen lukutaidottomat henkilöt, joille tulisi antaa tieto ajanvarauksesta kirjallisen viestinnän lisäksi tai sijaan muulla tavalla, esimerkiksi suullisesti. Mahdollisesti valtakunnallisesti voitaisiin tuottaa ja ohjeistaa käyttämään erilaisia ohjeistavia keinoja, joiden avulla voidaan välittää maksusta ja ajan peruuttamisesta sama tieto kuin näköaistin ja lukutaidon varaan perustuvalla viestillä. Esimerkiksi äänitteellä voitaisiin ohjeistaa ajanvarauksesta ja todeta, että ajanvarauksen ajankohta lukee kirjallisessa viestissä, kuten tekstiviestissä tai kirjeessä, jolloin sama äänite toimisi useille asiakkaille. Tekstiviestin tai kirjeen lukemiseen voitaisiin äänitteessä ohjeistaa käyttämään esimerkiksi puhelimen äänitoimintoja tai muuta tukea. Tarvittaessa voitaisiin käyttää tulkkia. Tällaisilla toimenpiteillä voitaisiin varmistaa, että maahanmuuttajat ovat saaneet tiedon mahdollisesta maksusta ja ohjeet ajan peruuttamisesta, ja siten ehkäistä epäyhtenäistä kohtelua maahanmuuttajien ja muiden asiakasryhmien välillä.

Kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden järjestäminen

Yhdenvertaisuuteen voi vaikuttaa kotoutumista edistävien palveluiden tarjoaminen kuntien toimesta. Yhdenvertaisuuteen liittyy myös palveluiden rahoituskysymyksiä. Verotusoikeuden ja kuntien oikeuden päättää omasta taloudestaan on katsottu kuuluvan kunnallisen itsehallinnon keskeisiin ominaispiirteisiin. Perustuslakivaliokunta on myös edellyttänyt, että kuntien talouteen vaikuttavaa lainsäädäntöä toimeenpantaessa kiinnitetään vakavaa huomiota maan eri osissa olevien kuntien asukkaiden yhdenvertaiseen kohteluun ja heidän tosiasiallisiin mahdollisuuksiinsa saada perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömiä palveluja (ks. PeVL 67/2014 vp ja PeVL 37/2006 vp, s. 2–3).

Esityksen 1. lakiehdotuksessa esitetyillä muutoksilla laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämiseen ja alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen korvaamisen ikärajan laskemiseen voi olla vaikutusta kotoutumispalveluiden tarjoamiseen kunnissa ja hyvinvointialueilla. Muutoksilla ei kuitenkaan arvioida olevan vaikutuksia yhdenvertaisuuden kannalta. Oletuksena on, että kunnat ja hyvinvointialueet tarjoavat laskennallisten korvausten korvausajan lyhennyksestä huolimatta lakisääteiset palvelunsa ja esimerkiksi hallintolain mukaisen tulkitsemispalvelun sitä tarvitseville. Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen koskee niitä kuntia, joissa on korvausten piiriin kuuluvia henkilöitä, kuten kansainvälistä suojelua saavia ja heidän perheenjäseniään. Korvauksella on voitu kattaa näille henkilöille järjestettäviä palveluita. Vastaavasti alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen ikärajan laskemisen myötä hyvinvointialueille ei synny enää 23- ja 24-vuotiaiden osalta kustannuksia aikuistumisen tuesta. Kun näille nuorille tarjotaan palveluita esimerkiksi osana sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluita, niiden rahoitus toteutetaan siten kuin hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa (617/2021) on

säädetty. Vaikka laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämisen ja tulkkauskustannuksissa säästämisen arvioidaan vaikuttavan erityisesti maahanmuuttajanaisiin, on esitys kokonaisvaikutuksiltaan sukupuolineutraali, sillä 1. lakiehdotuksen 60 §:ssä esitetty lisärahoitus kotihoidon tukea saavien kotoutumispalveluiden järjestämiseen parantaa erityisesti maahanmuuttajanaisten asemaa.

12.3 Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Perustuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Hallinnolliset kurinpitoseuraamukset ja muut hallinnollisessa järjestyksessä määrättävät rangaistusluonteiset sanktiot eivät yleensä ole rikoksesta tuomittavia rangaistuksia perustuslain 8 §:ssä tarkoitetussa mielessä. Rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta ei siten sellaisenaan sovelleta hallinnollisten sanktioiden sääntelyyn. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on toisaalta katsottu, että hallinnollisten sanktioiden sääntelyn tulee täyttää yleiset tarkkuuden ja oikeasuhtaisuuden vaatimukset (ks. PeVL 14/2013 vp, s. 2/II, PeVL 34/2012 vp, s. 3—4, PeVL 17/2012 vp, s. 6, PeVL 9/2012 vp, s. 2—4, PeVL 60/2010 vp, s. 5—6, PeVL 11/2009 vp, s. 7—8, PeVL 12/2006 vp, s. 2—3, PeVL 32/2005 vp, s. 3, PeVL 19/2004 vp, s. 3—5, PeVL 4/2004 vp, s. 7, PeVL 74/2002 vp, s. 5).

Esityksessä ehdotetaan, että kunta tai työvoimaviranomainen voisi periä käyttämättä ja peruuttamatta jätetystä kotoutumista edistävästä palvelusta kunnalle tai työvoimaviranomaiselle syntyneen tulkitemiskustannuksen. Palvelun käyttämättä ja peruuttamatta jättäminen ei ole lainvastaista, eikä käyttämättä ja peruuttamatta jätetystä palvelusta perittävä maksu ole vaihtoehto rikosoikeudelliselle rangaistukselle. Maksun perimisellä ei pyritä yleispreventioon vaan ainoastaan kompensoimaan osittain niitä kuluja, joita käyttämättä jätetystä palvelusta aiheutuu. Käyttämättä ja peruuttamatta jätetystä palvelusta perittävässä maksussa ei siten ole kysymys rangaistusluonteisesta hallinnollisesta seuraamuksesta.

12.4 Henkilötietojen suoja

Jokaisen yksityiselämä on suojattu perustuslain 10 §:n 1 momentin nojalla. Perustuslain 10 §:n säännöksen yksityiselämän suojasta katsotaan sisältävän ainakin henkilökohtaisen identiteetin suojan, henkilötietojen suojan ja esimerkiksi moraalisen ja fyysisen koskemattomuuden suojan. Perustuslailla turvatus yksityiselämän suojan lähtökohtana on, että yksilöllä tulee olla oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden tahojen aiheutonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä.

1.1.2025 voimaan tuleva kotoutumislaki sisältää tiedonsaantioikeuksia, joiden osalta perusoikeusarviointi toteutettiin hallituksen esityksen (HE 208/2022 vp) eduskuntakäsittelyn, erityisesti perustuslakivaliokunnan käsittelyn (PeVL 92/2022 vp), yhteydessä. Nyt käsillä olevalla hallituksen esityksellä esitetään laajennettavan tiedonsaantioikeuksia jäljempänä kuvatuksi.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (jatkossa tietosuojasetus) 6 artiklan 1 kohdassa säädetään edellytyksistä, joiden vallitessa henkilötietojen käsittely on lainmukaista. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelylle tulisi myös olla tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan tarkoittaman oikeusperusteen lisäksi aina jokin asetuksen 9 artiklan 2 kohdassa mainittu oikeusperuste. Perustuslakivaliokunta on todennut, että henkilön sosiaalihuollon tarvetta tai hänen saamiaan sosiaalihuollon palveluja, tukitoimia ja muita sosiaalihuollon etuuksia kuvaavia tietoja ei

tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa määritellä erityisiksi henkilötietoryhmiksi, joiden käsittely olisi kiellettyä, ellei tietty edellytys täyty. Poissuljettua ei kuitenkaan ole, etteikö näihin tietoihin voisi sisältyä tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaisiin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, kuten esimerkiksi tietoja sosiaalihuollon asiakkaan terveydentilasta (PeVL 15/2018 vp).

Käsitellessä maahanmuuttajan tietoja monialaisessa yhteistyössä, käsittelyä voidaan rajatusti pitää tarpeen 9 artiklan 2 kohdan h alakohdan mukaisesti terveys- tai sosiaalihuollollisen hoidon tai käsittelyn suorittamiseksi unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön perusteella tai terveydenhuollon ammattilaisen kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti ja noudattaen 3 kohdassa esitettyjä edellytyksiä ja suojatoimia. 9 artiklan 3 kohdan mukaan henkilötietoja voidaan käsitellä 2 kohdan h alakohdassa esitettyihin tarkoituksiin, kun kyseisiä tietoja käsittelee tai niiden käsittelystä vastaa ammattilainen, jolla on lakisääteinen salassapitovelvollisuus unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön perusteella tai kansallisten toimivaltaisten elinten vahvistamien sääntöjen perusteella, taikka toinen henkilö, jota niin ikään sitoo lakisääteinen salassapitovelvollisuus unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön tai kansallisten toimivaltaisten elinten vahvistamien sääntöjen perusteella. Sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, työvoimaviranomaisen, kunnan että hyvinvointialueen ammattihenkilöitä sitoo julkisuuslain ja rikoslain mukainen virkavelvollisuus- ja salassapitosääntely.

1. lakiehdotuksen eli kotoutumislain 84 §:n 2 momenttiin ehdotetun muutoksen tarkoituksena on mahdollistaa kotihoidon tukea saavan henkilön oleskelulupa-, kotikunta- ja etuustiedon yhdistäminen ja luovuttaminen kunnalle, jotta kunta voi tavoittaa kotihoidon tukea saavan kotoutuja-asiakkaan osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin. Lisäksi 94 §:ään, jossa säädetään palveluntuottajan tiedonsaantioikeudesta, lisättäisiin palveluntuottajana työvoimaviranomainen. Pykälässä luetellaan ne tiedot, joita pidetään tarpeellisenä palvelun tuottamiseksi. Kotoutumislain 84 tai 94 §:n nojalla ei voida käsitellä tai luovuttaa terveystietoja, joten kyseessä ei ole tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettu erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelystä.

Kotoutumislain 86 §:n 2 momentissa säädetään kunnan ja hyvinvointialueen välisestä tiedonluovuttamisesta monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioimiseksi ja monialaisen kotoutumissuunnitelman laadintaa varten. Momenttiin esitetään lisättävän työvoimaviranomainen yhtenä säännöksen mukaan tietoa luovuttavana ja saavana viranomaisena. Tämä mahdollistaisi erityisesti hyvinvointialueen ja kunnan tiedonsaannin työvoimaviranomaiselta. Työvoimaviranomaiselta saatavat tiedot eivät lähtökohtaisesti sisältäisi terveystietoja, joten kyseessä ei olisi tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukainen tilanne. Siltä osin kuin työvoimaviranomainen voisi saada hyvinvointialueelta terveystietoja, tiedot olisivat välttämättömiä kotoutumislaisissa säädetyn monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin tai monialaisen kotoutumissuunnitelman laadintaa varten. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan h alakohdan mukaisesti tietoja voidaan käsitellä muun muassa terveys- tai sosiaalihuollollisen hoidon tai käsittelyn suorittamiseksi. Monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja kotoutumissuunnitelman tarkoituksena on yhteensovittaa työvoimaviranomaisen ja hyvinvointialueen palveluita, minkä vuoksi monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja monialainen kotoutumissuunnitelma ovat osa terveys- tai sosiaalihuollollisen palvelun järjestämistä. Henkilötietojen käsittely olisi tarpeen 9 artiklan 2 kohdan h alakohdan toteuttamiseksi. Tällöin noudatettaisiin 9 artiklan 3 kohdan edellytyksiä.

Kotoutumislain 90 §:n 2 momenttiin esitetään lisättävän viittaus 68 §:ään, koska tällä esityksellä ehdotetaan muutettavan 68 §:ä siten, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee

päätöksen myös ihmiskaupan uhrille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Muutoksen myötä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus saisi hyvinvointialueelta välttämättömät tiedot korvauksen tekemistä varten. Kyseisessä momentissa säädetään jo vastaavasti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tiedonsaannista muita korvauksia koskevia päätöksiä varten, esimerkiksi kotoutumislain 65 §:ssä säädettyjä sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannusten korvauksia koskevasta päätöksestä. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että hyvinvointialueella olisi oikeus saada 65, 68 ja 69 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi maahanmuuttajan edeltävältä hyvinvointialueelta, Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselta tai Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla 65, 68 tai 69 §:ssä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös ja muut välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettua henkilöstä, ihmiskaupan uhrista tai 2 §:n 6 momentissa tarkoitettua lapsesta tai nuoresta. Tällä tiedonsaantioikeudella pyritään vähentämään hallinnollista taakkaa, kun hyvinvointialue voisi siirtää olemassa olevan päätöksen uudelle hyvinvointialueelle. Korvauspäätös liittyy keskeisesti palveluiden järjestämiseen, niiden rahoitukseen ja hallintoon.

Ehdotetun 90 §:n 2 ja 3 momentin mukaisessa muiden korvausten hakeminen ja käsittelyyn liittyvässä tiedonsaantioikeudessa voidaan luovuttaa myös tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, sillä tiedot terveyspalveluista ovat välttämättömiä, jotta niitä koskevia korvauksia voidaan hakea, käsitellä ja maksaa. Tällöin käsittely on tarpeen 9 artiklan 2 kohdan h alakohdan perusteella terveys- tai sosiaalihuollon palvelujen ja järjestelmien hallintoa varten. Tällöin noudatettaisiin 9 artiklan 3 kohdan edellytyksiä.

Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999, *jäljempänä* julkisuuslaki) 29 §:ssä säädetään salassa pidettävien tietojen antamisesta toiselle viranomaiselle. Sen 1 momentin 1 kohdan mukaan viranomainen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Ehdotuksen 84, 86 ja 90 §:ssä säädetäisiin tietojen luovuttamisesta viranomaisille ja 94 §:ssä laissa tarkoitettulle palveluntarjoajalle salassapitosäännösten estämättä.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä, asiakirjat, jotka koskevat kansainvälisen suojelun tarvetta, ulkomaalaisen maahantulon edellytyksiä ja maassa oleskeluoikeutta tai niiden perustetta taikka Suomen kansalaisuuden saamista tai menettämistä taikka kansalaisuusaseman määrittämistä, jos ei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna asianosaisen tai hänen läheisensä turvallisuutta. Kotoutumisen edistämisen kannalta tällaiset tiedot, esimerkiksi tieto henkilön oleskeluvasta, ovat tarpeen kotoutumislain mukaisten palveluiden tarjoamiseksi sekä niistä saatavien kuntakorvausten hakemiseksi ja tarkastelemiseksi.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat myös asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai työhallinnon henkilöasiakkaasta sekä tämän saamasta etuudesta tai tukitoimesta taikka sosiaalihuollon palvelusta tai työhallinnon henkilöasiakkaan palvelusta taikka tietoja henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta taikka tietoja henkilön seksuaalisesta käyttäytymisestä ja suuntautumisesta. Kotoutumista edistävien palveluiden tarjoamisen vuoksi jo nykyisin on tarpeen alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laatimisen yhteydessä käsitellä tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai työhallinnon henkilöasiakkaasta siltä osin kuin niiden käsittely on välttämätöntä kotoutumislainsäädätyksen tehtävän toteuttamiseksi.

Kotoutumislain 84 §:ssä Kansaneläkelaitokselle säädettäisiin tiedonsaantioikeus Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta, jotta se voisi yhdistää oleskelulupa- ja kotikuntatiedot sillä jo oleviin kotihoidontukitietoihin, jotta kunta saisi tiedon tällaisesta kotihoidon tukea saavasta maahanmuuttajasta ja tavoittaisi tämän osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin. Monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja monialainen kotoutumissuunnitelma laaditaan yhdessä hyvinvointialueen kanssa silloin, kun maahanmuuttajan palvelutarpeen vuoksi olisi tarve yhteensovittaa laatijoina toimivien viranomaisten palveluita, ja tällöin eri viranomaisten tiedonsaannista säädettäisiin 86 §:n 2 ja 3 momentissa. Ehdotetun 90 §:n muutokset mahdollistaisivat kunnan ja hyvinvointialueiden tiettyihin kustannuksiin liittyvän korvausten hakemisen jatkossa myös tilanteissa, kun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee päätöksen myös ihmiskaupan uhrin korvauksista sekä tilanteissa kun maahanmuuttaja on muuttanut kunnasta toiseen. Lain 94 §:ssä luetellaan ne tiedot, joita pidetään tarpeellisenä palveluntuottajalle palvelun tuottamiseksi.

Julkisuuslain 26 §:ssä säädetään yleisistä perusteista salassa pidettävän tiedon antamiseen. Sen 1 momentin mukaan viranomainen voi antaa salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tiedon, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Sen 2 momentin mukaan viranomainen voi salassapitosäännösten estämättä antaa tiedon toisen sosiaalihuollon asiakassuhteesta tai myönnetystä etuudesta, jos tieto on tarpeen yksityisen tai toisen viranomaisen laissa säädetyn tiedonantovelvollisuuden toteuttamiseksi; taikka tiedot antavan viranomaisen hoidettavaksi kuuluvan korvauksen tai muun vaatimuksen toteuttamiseksi. Tämä koskee edellä kuvattua 84 §:n mukaista tiedonsaantia ja yhdistämistä. Esityksessä kuvatuksi lakiehdotuksessa esitetyt tiedonsaantioikeudet ovat tarpeen lakisääteisten tehtävien hoitamista varten.

Maahanmuuttohallinnossa käsiteltävät tiedot koskevat usein arkaluonteisia henkilötietoja. Vaikka arkaluonteisten tietojen käsitteen käyttöä on syytä välttää sääntelyn selvyyden vuoksi (PeVL 14/2018 vp), on perustuslakivaliokunta pitänyt edelleen perusteltuna kuvata tiettyjä henkilötietoryhmiä nimenomaan arkaluonteisiksi (PeVL 15/2018 vp). Näillä tarkoitetaan laajempaa tietojoukkoa kuin vain tietosuojasetuksessa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoryhmiä (esimerkiksi PeVL 17/2018 vp). Maahanmuuttohallinnossa arkaluonteisuutta liittyy henkilön oleskelulupaa ja kansalaisuutta koskeviin tietoihin, henkilön perheen yhdistämistä koskeviin tietoihin sekä henkilön sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita koskeviin tietoihin. Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on edelleen syytä arvioida sääntelyn laintasoisuuden näkökulmasta (PeVL 17/2018, s. 6-7 ja siinä viitattu PeVL 14/2018 vp, s. 6). Yksilön oikeuksien toteuttamiseksi sekä oikeusturvan näkökulmasta on välttämätöntä säätää henkilötietojen käsittelystä kotoutumisen edistämiseksi tietosuojasetusta ja tietosuojalakia täydentävästi ja ottaen huomioon myös perustuslakivaliokunnan aikaisempi lausuntokäytäntö.

Perustuslakivaliokunta on tuonut myös esiin, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan (PeVL 7/2019 vp). Sekä sosiaalihuollon ja työhallinnon asiakkuutta koskevat tiedot että kansainvälistä suojelua koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä tietoja.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen (PeVL 15/2018 vp, PeVL 31/2017 vp s. 2, PeVL 42/2016 vp s. 2, PeVL 38/2016 vp s. 2 ja PeVL 71/2014 vp, s. 3).

Uusia tiedonsaantioikeuksia tai laajennuksia laissa säädettyihin tiedonsaantioikeuksiin esitetään 1. lakiehdotuksen 84 §:n 2 momenttiin, 86 §:n 2 momenttiin, 90 §:n 2-4 ja 6 momenttiin sekä 94 §:ään. Kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) mukaisia tiedonsaantioikeuksia on käsitelty mainitun lain hallituksen esityksen HE 208/2022 vp eduskuntakäsittelyn aikana myös perustuslakivaliokunnassa, eikä tiedonsaantioikeuksien laajuutta tai täsmällisyyttä pidetty tuolloin ongelmallisena.

Esityksen 84 §:n 2 momenttiin esitetään lisättävän Kansaneläkelaitokselle tiedonsaantioikeus Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta, jotta Kansaneläkelaitos voisi yhdistää sillä jo olevat ja tämän säännöksen nojalla saatavat oleskelulupa- ja kotikuntatiedot momentissa säädetyn tehtävän mukaisen tehtävänsä eli tietojen yhdistämisen toteuttamiseksi. Kansaneläkelaitoksella on jo tiedossa kotihoidon tukea saavien kotikunnat, sillä kunnat saavat jo nykyisin tiedon kaikista kunnassa asuvista kotihoidon tukea saavista. Jotta kunta saisi Kansaneläkelaitokselta tiedon nimenomaan kotihoidon tukea saavista maahanmuuttajista, on keskeistä yhdistää oleskelulupatieto näihin edellä mainittuihin tietoihin. Tieto on välttämätön, jotta kunta näkisi Kansaneläkelaitoksen Kelmu-etuustietojärjestelmästä kunnassa asuvat kotihoidon tukea saavat maahanmuuttajat ja näin ollen tavoittaisi heidät osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin, joka kunnan on lain 14 §:n mukaan tehtävä. Kansaneläkelaitos toimittaa kunnille jo nykyisin Kelmu-etuustietojärjestelmän kautta tiedon toimeentulotukea saavista maahanmuuttajista, joille kunnan on laadittava alkukartoitus (jatkossa osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi). Joihinkin Kansaneläkelaitoksen etuuksiin Kansaneläkelaitokselle on säädetty erikseen tiedonsaantioikeuksia Maahanmuuttovirastolta, mikäli etuuden saamisen edellytyksenä on tietty oleskeluperuste. Laajennettavien tiedonsaantioikeuksien osalta kyse olisi viranomaisen lakisääteisistä tehtävistä. Tietojen käsittely perustuukin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa säädetään henkilötietojen käsittelyä koskevista periaatteista. Rekisterinpitäjä vastaa, että 5 artiklassa säädettyjä periaatteita on noudatettu ja sen on myös pystyttävä osoittamaan, että niitä on noudatettu. Asetuksen 5 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan henkilötietoja on käsiteltävä lainmukaisesti, asianmukaisesti ja rekisteröidyn kannalta läpinäkyvästi (lainmukaisuuden, kohtuullisuuden ja läpinäkyvyyden periaate). Asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettu käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate puolestaan tarkoittaa, että henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Näihin periaatteisiin liittyy yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan sääntely henkilötietojen käsittelyn edellytyksistä. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään ("tietojen minimointi"). Henkilötietoja saa käsitellä vain silloin, kun se on tarpeellista käsittelyn tarkoituksen kannalta. Käsiteltävien henkilötietojen asianmukaisuudella tarkoitetaan sitä, että kerättyjen tietojen on oltava sellaisia tietoja, joilla kyetään täyttämään määritelty käyttötarkoitus. Käsiteltävien tietojen on oltava lisäksi olennaisia eli kerätyillä henkilötiedoilla on oltava selkeä yhteys määriteltyyn käyttötarkoitukseen sekä rajoitettuja eli välttämättömiä määritellyn henkilötietojen käyttötarkoituksen kannalta. Henkilötietoja ei saa kerätä tai käsitellä laajemmin kuin on välttämätöntä käyttötarkoituksen kannalta.

Esitetyssä 84 §:ssä on kyse henkilön tavoittamisesta kotoutumista edistäviin palveluihin. Kansaneläkelaitoksen on yhdistettävä Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta saatavat tiedot (oleskelulupa, henkilöturvatus, kotikunta ja yhteystiedot) kotihoidontukitietoihin ja luovutettava kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 14 §:ssä tarkoitettua osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot maahanmuuttajasta, johon sovelletaan tätä lakia ja joka saa lasten

kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettua lapsen kotihoidon tukea. Tietojen luovuttamiseksi ja yhdistämiseksi Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä välttämättömät tiedot edellä tarkoitetusta maahanmuuttajasta. Henkilön tavoittamisen kannalta välttämättöminä on pidettävä yksilöinti- ja yhteystietoja. Edellytyksenä tiedonluovuttamiselle oli myös se, että maahanmuuttajaan sovelletaan kotoutumislakia.

Kansaneläkelaitoksella on jo nykyisin tieto kotihoidon tukea saavan henkilön kotikunnasta. Lisäksi joistakin kotihoidon tukea saavista henkilöistä Kansaneläkelaitoksella on myös tieto oleskeluluvasta, esimerkiksi sen vuoksi, että henkilö saa jotain muuta Kansaneläkelaitoksen myöntämää etuutta, jonka myöntämisedellytys oleskelulupa on. Näiden olemassa olevien tietojen osalta 84 §:n 2 momentin tiedonsaantioikeus mahdollistaisi Kansaneläkelaitoksella olevien tietojen käsittelyn uuteen käyttötarkoitukseen, tietojen luovuttamiseksi kunnalle. Tälle uudelle käyttötarkoitukselle olisi kotoutumislain 84 §:ssä säädetty tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukainen peruste. Lisäksi Kansaneläkelaitos tarvitsisi tietoja sellaisten kotihoidon tukea saavien maahanmuuttajien oleskeluluvista, joita sillä ei vielä ole. Tältä osin 84 §:n 2 momentin muutos mahdollistaisi uuden tiedon tiedonsaantioikeuden Maahanmuuttovirastolta. Kansaneläkelaitos ja Maahanmuuttovirasto voisivat järjestelmäteknisesti toteuttaa oleskelulupatietojen välittämisen esimerkiksi teknisen rajapinnan avulla siten, että tietoja voitaisiin hakea ja yhdistää kunnille luovutettavaksi vain tarpeen mukaan. Tällöin Kansaneläkelaitoksen ei välttämättä tarvitse tallettaa tietoa Kelmu-etustietojärjestelmään.

Esitetyssä 84 §:ssä määriteltäisiin täsmällisesti tietojen käsittelyn tarkoitus. Lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Tavoitteena on varmistaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus mahdollistamalla viranomaisten toimivaltaan kuuluvien lakisääteisten tehtävien hoitaminen. Viranomaisille näissä laeissa säädettyjä tehtäviä ei ole mahdollista toteuttaa ilman henkilötietojen käsittelyä, koska tehtävät liittyvät henkilöille myönnettäviin oikeuksiin, palveluihin ja velvoitteisiin. Henkilöiden yksilöiminen on paitsi välttämätöntä, myös henkilöiden itsensä edun mukaista. Voitaneen katsoa olevan jopa yhteiskunnallisen edun mukaista, että maahanmuuttajat tavoitetaan jatkossakin kotoutumista edistäviin palveluihin, joissa edistetään heidän hyvinvointiaan ja osallisuuttaan, heille tarjotaan työllistymistä edistäviä palveluita ja joissa kiinnitetään huomioita myös perheen tilanteeseen. Maahanmuuttajien hyvinvoinnin, työllisyyden ja osallistumisasteen edistämisellä on sosioekonomisen aseman periytymisen kautta myönteinen vaikutus myös heidän lastensa elinkaartuloihin.

Tavallisella lailla säädettävien perusoikeusrajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Perusoikeuden rajoitus on sallittu ainoastaan, jos tavoitetta ei voi saavuttaa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. Rajoitus ei saa mennä pitemmälle kuin on perusteltua otettaessa huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään. Nykyisen kotoutumislain voimassa olon aikana on pyritty tavoittamaan työvoiman ulkopuolella olevia maahanmuuttajia myös muita kuin rekisteripohjaisia keinoja käyttäen. Tällaisia esimerkkejä ovat ohjaus neuvoloissa sekä jalkautuva työ, joiden kautta on pyritty kannustamaan maahanmuuttajia hakeutumaan kunnan kotoutumispalveluihin. On yritetty hyödyntää myös erilaisia ohjeistuksia ja neuvontaa. Kokemus on osoittanut, ettei tätä kautta ole saatu tavoitettua juurikaan maahanmuuttajia. Suhteellisuusperiaatteen valossa voidaan todeta, että rekisteripohjainen ratkaisu on ainoa keino systemaattisesti tavoittaa työvoiman ulkopuolella olevia maahanmuuttajia kotoutumislain mukaisiin palveluihin. Lisäksi on huomioitava, että kyseessä on nimenomaan sen henkilön oikeus saada kotoutumiseen liittyviä palveluja, jonka yksityisyyden suojaamiseksi hänen tietojensa suojataan julkisuudelta, eikä tietojen salassapitoa rikota tietojen luovuttamisen

yhteydessä viranomaiselta toiselle. Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus koskee kaikkia salassa pidettäviä tietoja käsitteleviä, jotka toimivat myös tässä virkavastuulla.

Kunnalla ja hyvinvointialueella on kotoutumislaissa säädettyjä tehtäviä, jota tehtävää varten kunnan viranhaltijalla tai hyvinvointialueen ammattihenkilöllä on oikeus käsitellä tehtävää varten välttämätöntä asiakastietoa. Kunnan ja hyvinvointialueen kotoutumista edistävästä tehtävistä, joita varten kunta tai hyvinvointialue tarvitsisi tietoa maahanmuuttajasta, säädettäisiin kotoutumislaissa. Tällaisia tehtäviä ovat erityisesti osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelman laadinta sekä niiden monialaiset versiot. Käsiteltäviä henkilötietoja olisivat välttämättömät tiedot, kuten oleskeluluvan perustetta, kotikuntamerkintää taikka tai kotihoidontukietuutta koskevat henkilötiedot.

Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b kohdan käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen mukaisesti tietojen tulee olla kerätty tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten. Henkilötietojen käsittely voi olla mahdollista määritetyn käyttötarkoituksen ohella myös sellaiseen käyttötarkoitukseen, joka katsotaan yhteensopivaksi alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa. Henkilötietojen käsittely uuteen, alkuperäisestä käyttötarkoituksesta poikkeavaan käyttötarkoitukseen on mahdollista silloin, kun suunniteltu käyttötarkoitus noudattaa tietosuojasäännöksiä ja uuteen käyttötarkoitukseen saadaan rekisteröidyn suostumus ennen käsittelyn aloittamista tai käsittelylle on selkeä laissa oleva käsittelyperuste. Esitetyssä 84 §:ssä määritellään se, mitä tarkoitusta varten tiedot on kerätty ja mikä tietojen keräämisen tarkoituksena on. Tiedot on kerätty nimenomaista ja laissa säädettyä tehtävää varten. Kansaneläkelaitoksella on esitetyn 84 §:n mukaan oikeus saada välttämättömät tiedot maahanmuuttajasta Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta. Kansaneläkelaitoksella voi olla tarvittavat tiedot myös muun lainsäädännön nojalla jo ennestään, jolloin kyse on tietojen uudesta käyttötarkoituksesta kotoutumislain nojalla. On myös huomioitava, että kunnalla on jo oikeus saada 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) nojalla Kansaneläkelaitokselta välttämättömät tiedot maahanmuuttajasta, johon sovelletaan kotoutumislakia ja joka saa lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettua lapsen kotihoidon tukea. Tiedot on kerätty alun perin etuuden hakemista varten Kansaneläkelaitoksen toimesta. Mikäli Kansaneläkelaitoksella ei ole tietoja, on sillä oikeus saada välttämättömät tiedot, jotta se voi yhdistää tiedot ja toimittaa ne kunnille. Ehdotettu 84 §:n muutos ei laajentaisi tämän osalta kunnan oikeutta saada tietoja, jonka perusteella sääntelyn voidaan katsoa olevan käyttötarkoitussidonnaisuus periaatteen mukainen.

Käsiteltävistä tiedoista säädettäessä on otettu huomioon yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdassa ilmaistu tietojen minimoinnin periaate, jonka mukaan käsiteltävien henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. Esitetyssä 84 §:ssä on säädetty, että Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada välttämättömät tiedot maahanmuuttajasta Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta. Henkilön tavoittamisen kannalta välttämättöminä on pidettävä yksilöinti- ja yhteystietoja. Tiedot on rajattu välttämättömiin tietoihin, joiden on katsottu olevan tarpeellisia suhteessa käsittelytarkoitukseen eli henkilön tavoittamiseen kotoutumislain mukaisiin palveluihin. Koska Kansaneläkelaitoksella pääosin on jo olemassa edellä mainitut tiedot maahanmuuttajan kotihoidontuen saannista, kotikunnasta ja oleskeluluvasta, on luontevaa hyödyntää Kelmu-etuusjärjestelmää, eikä kehittää toista henkilörekisteriä, joka sisältäisi samat tiedot. Ehdotetun sääntelyn voidaan katsoa olevan tietojen minimointiperiaatteen mukainen.

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 22 §:n 1 momentin mukaan viranomaisten on toteutettava säännöllisesti toistuva ja vakiosisältöinen sähköinen tietojen

luovuttaminen tietojärjestelmien välillä teknisten rajapintojen avulla, jos vastaanottavalla viranomaisella on tietoihin laissa säädetty tiedonsaantioikeus. Säännöllisesti toistuva ja vakiosisältöinen tietojen sähköinen luovuttaminen voidaan toteuttaa muulla tavalla, jos teknisen rajapinnan toteuttaminen tai käyttö ei ole teknisesti tai taloudellisesti tarkoituksenmukaista. Viranomainen voi avata teknisen rajapinnan tiedonsaantiin oikeutetulle viranomaiselle myös muissa tilanteissa. Asiakirjojen ja tietojen antamisesta muulla tavalla säädetään erikseen. Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 23 §:n mukaan viranomainen voi avata katseluyhteyden toiselle viranomaiselle tietovarannon sellaisiin tietoihin, joihin katseluoikeuden saavalla viranomaisella on tiedonsaantioikeus. Esitetyn 84 §:n mukaan Kansaneläkelaitoksen tietojen yhdistäminen tapahtuisi järjestelmäpohjaisesti eikä aiheuttaisi manuaalista työtä Kansaneläkelaitokselle järjestelmäkehittämisen lisäksi. Tiedot voitaisiin toimittaa myöntämällä kunnan henkilöstölle käyttöoikeuksia Kansaneläkelaitoksen Kelmuetuustietojärjestelmään. Tiedot toimitettaisiin säännöllisesti, ja poiminnassa yhdistettäisiin seuraavia tietoja: maksatuslistaukselta tieto siitä, että henkilö on saanut kotihoidon tukea kyseisen kuukauden aikana; tieto siitä, että henkilön ensimmäinen oleskelulupa tai -kortti on myönnetty tai -oikeus on rekisteröity korkeintaan kolme vuotta aikaisemmin; tieto henkilön kotikunnasta. Henkilö voi saada kotihoidon tukea jaksoittain, mutta samasta henkilöstä ei olisi tarkoitus toimittaa tietoja uudelleen, sillä riittäisi, että kunta kerran tavoittaisi hänet kotoutumista edistäviin palveluihin.

Esityksen 84 §:ssä ehdotetussa tiedonsaantioikeutta ja tiedon luovuttamista koskevassa säännöksessä on kyse yksityiselämän suojan kohdistuvasta rajoituksesta, jota on arvioitava perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa. Tiedonsaantioikeudesta on siten säädettävä laissa, sitä koskevan säännöksen on oltava täsmällinen ja tarkkarajainen, tiedonsaantioikeudelle on oltava perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä peruste, tiedonsaantioikeuden on oltava oikeasuhtainen sillä tavoiteltuun päämäärään nähden eikä tiedonsaantioikeus saa puuttua yksityiselämän suojan ytimeen. Lisäksi riittävä oikeusturva on turvattava eikä tiedonsaantioikeus saa olla Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden vastainen (PeVM 25/1994 vp, s. 4□5). Esitetyssä 84 §:ssä säädetään täsmällisesti ja tarkkarajaisesti siitä, kenellä on oikeus saada henkilötietoja, keneltä niitä on oikeus saada ja että tällä taholla on myös tietojen luovuttamiseen velvollisuus sekä tietojen saamisen käyttötarkoituksista ja tietojen välttämättömyydestä. Lisäksi säädetään täsmällisesti ja tarkkarajaisesti siitä, mitä tietoja on oikeus saada sekä niiden yhdistämisestä.

Esityksen 86 §:ssä esitetään lisättävän kunnan ja hyvinvointialueen tiedonsaanti työvoimaviranomaiselta tilanteessa, jossa osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointia, kotoutumissuunnitelmaa tai perheen kotoutumissuunnitelmaa laaditaan monialaisesti yhdessä työvoimaviranomaisen kanssa. Vastaavasti työvoimaviranomaisen tiedonsaanti näiltä viranomaisilta esitetään säädettävän mainitussa 2 momentin muutoksessa selkeyden vuoksi, vaikka työvoimaviranomaisella onkin jo erikseen säädetty tiedonsaantioikeus myös laissa työvoimapalveluiden järjestämisestä (380/2023). Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 115 §:n mukaan työvoimaviranomaisella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta työvoimapalvelujen toimeenpanossa välttämättömät tiedot toiselta työvoimaviranomaiselta, muulta kunnan viranomaiselta, valtion viranomaiselta, hyvinvointialueelta, Kansaneläkelaitokselta, työttömyyskassalta, Eläketurvakeskukselta, Työllisyysrahastolta, työvoimapalvelujen palveluntuottajalta, muulta työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitun työvoimaviranomaisen järjestämän työllistymistä tukevan palvelun tuottajalta sekä 54 §:ssä tarkoitetun työkokeilun toteuttajalta. Keskeinen muutos nyt käsillä olevaan ehdotukseen liittyykin kunnan ja hyvinvointialueen tiedonsaantioikeuksien laajentamiseen, jotta myös niillä olisi oikeus saada tietoa työvoimaviranomaiselta silloin kuin edellä mainittuja osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointeja ja kotoutumissuunnitelmia tehdään yhteistyössä

työvoimaviranomaisen kanssa. On myös syytä huomioida, että 86 §:n 4 momentissa on jo säädetty tiedonsaantioikeus kunnan, hyvinvointialueen ja työvoimaviranomaisen välillä, kun kyse on monialaisen kotoutumissuunnitelman tarkistamisesta.

Lain 2 luvun pykälissä säädetään kunnasta, mutta lain 3 §:n mukaan kunnalla tarkoitetaan kunnan työvoimaviranomaista, kun kyse on työnhakijana olevan maahanmuuttajan palveluista. Täten kotoutumislain 15 ja 17 §:n mukaan työvoimaviranomainen vastaa työnhakijaksi rekisteröityneiden maahanmuuttajien monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin sekä monialaisen kotoutumissuunnitelman laadinnasta yhteistyössä hyvinvointialueen ja tarvittaessa myös kunnan kanssa. Myös työvoimaviranomaisen ja kunnan taikka työvoimaviranomaisen, kunnan ja hyvinvointialueen välinen yhteistyö on mahdollista monialaisesti laadittavan osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin sekä kotoutumissuunnitelman laadinnassa. Kotoutumislain säätämisen yhteydessä tämä tiedonsaantioikeus työvoimaviranomaisen ja muiden monialaisesti laadittavien arviointien ja kotoutumissuunnitelmaan laadintaan osallistuvien viranomaisten välillä jäi säätämättä.

Edellä kuvatun työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 115 §:n mukaan työvoimaviranomaisella on jo tiedonsaantioikeus valtion viranomaisilta, joten muutos ei todellisuudessa laajentaisi työvoimaviranomaisen tiedonsaantioikeuksia, vaan selkeyttäisi kotoutumislain soveltamista. Arviointia ja suunnitelmaa tekevät henkilöt toimivat virkavastuulla, sillä tehtävässä on kyse julkisen vallan käytöstä kuten hallituksen esityksen (HE 208/2022 vp) perusteluissa on kuvattu. Laajennettavien tiedonsaantioikeuksien osalta kyse olisi viranomaisen lakisääteisistä tehtävistä. Tietojen käsittely perustuukin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan.

Esityksen 90 §:n 2 momentissa esitetään lisättävän elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tiedonsaantioikeus myös 68 §:ssä tarkoitettujen päätösten laatimiseksi. Muutos liittyy ihmiskaupan uhrien korvauksia koskevan 68 §:n 1. lakiehdotuksessa esitettyyn muutokseen, jonka myötä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekisi päätöksiä näihin korvauksiin liittyen. Laajennettavien tiedonsaantioikeuksien osalta kyse olisi viranomaisen lakisääteisistä tehtävistä. Tietojen käsittely perustuukin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan.

Esityksen 90 §:ssä esitetään säädettävän tiedonsaantioikeuksia kuntien kesken sekä hyvinvointialueiden kesken ja Ahvenanmaan maakunnan terveyden- ja sairaanhoitoviranomaisen välillä koskien elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten päätöksiä kotoutumislain mukaisten kustannusten korvaamisesta. Pykälän 3 ja 4 momenttiin esitettävät muutokset koskisivat sosiaali- ja terveydenhoidon palveluita tarjoavien tahojen eli hyvinvointialueen sekä Ahvenanmaalla kuntien sosiaalihuollon tai terveydenhuollon osalta maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisen tiedonsaantia. Pykälän 6 momentin muutos esittäisiin koskevan kuntien tiedonsaantia.

Tiedonsaantioikeus aktualisoituisi, kun lain 2 §:n 3 tai 4 momentissa tarkoitettu henkilö, ihmiskaupan uhri taikka alaikäisenä ilman huoltajaa tullut lapsi tai nuori muuttaisi kunnasta toiseen, sillä hänen palveluidensa kustannusten korvaamiseksi tehty sopimus seuraisi hänen mukanaan uuden kunnan tai hyvinvointialueen hyödynnettäväksi. Päätös voi sisältää arkaluonteisia tietoja esimerkiksi henkilön sosiaali- tai terveydenhuollon palveluiden tarpeesta, mutta päätöstä käsittelee virkavastuulla sen viranomaisen ammattihenkilö, joka tarjoaisi henkilölle näitä palveluita, joista kustannuksia syntyisi. Laajennettavien tiedonsaantioikeuksien osalta kyse olisi viranomaisen lakisääteisistä tehtävistä. Henkilöiden muuttaessa kunnasta ja hyvinvointialueelta toiseen tai Ahvenanmaan ja Manner-Suomen välillä, tulisi palveluiden tarjoamisen jatkua tarpeen mukaan, ja niistä maksettavien kotoutumislain mukaisten korvausten maksamisen jatkua mahdollisimman vähällä hallinnollisella taakalla. Tietojen käsittely

perustuukin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan. Terveystietojen osalta tietoja voidaan käsitellä 9 artiklan 2 kohdan h alakohdassa esitetyissä tarkoituksissa edellä kuvatuksi. Tällöin noudatettaisiin 9 artiklan 3 kohdan edellytyksiä.

Esityksen 94 §:ssä esitetään säädettävän, että lain 2 luvussa tarkoitettuja palveluita tuottavalla julkisella tai yksityisellä oppilaitoksella tai muulla palveluntuottajalla, jonka asiakkaaksi kotoutuva-asiakas ohjataan kotoutumissuunnitelman mukaisesti, olisi oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä kunnan ja edeltäviltä palveluntuottajilta 2 luvussa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi pykälässä mainitut tiedot myös työvoimaviranomaiselta. Palveluntuottajan tiedonsaannista työvoimaviranomaiselta esitetään säädettävän 94 §:ssä selkeyden vuoksi, vaikka palveluntuottajalla onkin jo erikseen säädetty tiedonsaantioikeus myös laissa työvoimapalveluiden järjestämisestä (380/2023). Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 116 §:n 4 momentin mukaan työvoimapalvelujen tuottajalla ja työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitun työvoimaviranomaisen järjestämän työllistymistä tukevan palvelun tuottajalla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta työvoimaviranomaiselta ja kehittämis- ja hallintokeskukselta henkilöasiakasta koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä palvelun tuottamiseksi ja toteuttamiseksi. Asiakkaan terveydentilaa koskevien tietojen luovuttaminen palveluntuottajalle on mahdollista vain, jos asiakas antaa tietojen luovuttamiseen yksilöidyn kirjallisen suostumuksen.

Palveluntuottajalla, kuten oppilaitoksella, on oltava oikeus saada oppilaakseen ilmoittautuneesta maahanmuuttajasta välttämättömät tiedot tehtävänsä toteuttamiseen. Palveluntuottajan on voitava varmistaa, että esimerkiksi kotoutumiskoulutuksesta on sovittu maahanmuuttajan voimassa olevassa kotoutumissuunnitelmassa. Lisäksi palveluntuottajan on saatava sellaiset tiedot, jotka vaikuttavat palvelun tuottamiseen ilman, että palveluntuottaja joutuu selvittämään itse jo tiedossa olevia asioita ja päätyy tuhlaamaan aikaa ja resursseja, jolloin maahanmuuttaja ei pääsisi oikea-aikaisesti ja sujuvasti tarvitsemiinsa palveluihin.

Lain 94 §:ssä kyse on siitä, ettei palveluntarjoaja voi tarjota kotoutuva-asiakkaalle palveluita, joita varten kunta tai työvoimaviranomainen on palveluntarjoajalta palvelun hankkinut, ellei se saa välttämättömiä henkilötietoja. Palveluntuottajalla on jo työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain nojalla tiedonsaantioikeus koskien välttämättömiä tietoja palvelun tuottamiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi voimassa olevan kotoutumislain (1386/2010) 87 §:n mukaan palveluntuottajalla on jo oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä työ- ja elinkeinotoimistolta ja kunnan viranomaiselta kotoutumislain 2 luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden ja palvelujen järjestämiseksi välttämättömät tiedot. Lisäksi jo hyväksytyn työvoimapalveluiden järjestämisestä annettua lakia koskevan hallituksen esityksen (HE 207/2022 vp) liitelakina oli voimassa oleva kotoutumislaki (1386/2010), jota muutettiin lailla 392/2023, jossa 87 §:ssä säädetty tiedonsaantioikeus koski myös tiedonsaantia työvoimaviranomaiselta. Tämä laki ei kuitenkaan tosiasiassa tule voimaan, sillä voimassa oleva laki kumotaan samannimisellä kotoutumislailalla (681/2023) 1.1.2025 alusta lukien. Muutos ei siten laajenna tiedonsaantioikeutta useimmissa palveluissa, pois lukien monikielinen yhteiskuntaorientaatio, joka on vain kotoutumislain mukainen uusi kunnan palvelu. Erona työvoimapalveluiden järjestämisestä annettuun lakiin, kotoutumislain 94 §:ssä tietoja ei olisi ainoastaan rajattu välttämättömiin, vaan ne olisi lueteltu tyhjentävästi pykälässä. Lain 94 §:ssä ei ole kyse 9 artiklassa tarkoitetuista erityisistä henkilötietoryhmistä. Tietojen käsittely perustuukin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan.

Edellä mainitut seikat antavat oikeudellisen perusteen maahanmuuttajan henkilötietojen käsittelylle asetuksen 6 artiklan 1 kohdan (c) alakohdan mukaan. Kotoutumislaisissa säädetään kunkin tiedon käyttötarkoituksesta selvästi, eikä tietoja tulisi käyttää muihin

käyttötarkoituksiin, kuten tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohtakin rajoittaa. Nimenomaan asiakkaan yksityinen etu puoltaa tietojen luovuttamista kotoutumista edistäville viranomaisille. Yksityiselämän suojan ja edellä kuvattujen perusoikeuksien punninnan myötä voitaneen katsoa, että lakiehdotuksen mukaiset tiedonsaantioikeudet ovat hyväksyttäviä ja suhteellisuusperiaatteen mukaisia.

Perusoikeuden ydinalueen koskemattomuus

Perustuslakivaliokunnan mukaan (PeVL 26/2018 vp, s. 3, PeVL 14/2018 vp, s. 7) perustuslain 10 §:ssä turvatut oikeudet saavat erityistä merkitystä korostuneen perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa. Perustuslakivaliokunta on arvioinut arkaluonteisten tietojen käsittelyä pitäen lähtökohtana, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (PeVL 42/2016 vp, s. 2–3 ja siinä viitatu lausunnot). Merkityksellistä on ollut, että valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa henkilötietojen käsittelystä säädettyä erityisesti se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy perustuslain 10 §:n samassa momentissa turvatun yksityiselämän suojan piiriin. Lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Valiokunta on tämän vuoksi arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp, s. 2/I), minkä johdosta esimerkiksi tällaisia tietoja sisältävien rekisterien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden, kannalta (PeVL 29/2016 vp, s. 4–5 ja esimerkiksi PeVL 21/2012 vp, PeVL 47/2010 vp sekä PeVL 14/2009 vp). Valiokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (esimerkiksi PeVL 38/2016 vp, s. 3). (PeVL 7/2019 vp, s. 3).

Kotoutumislakia koskevan lakiehdotuksen voidaan katsoa osittain koskevan myös henkilötietojen suojan ydintä, sillä käsiteltävissä henkilötiedoissa on myös arkaluonteisia tietoja. Niiden käsittelyä on kuitenkin tässä esityksessä arvioitu muiden perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden, kannalta ja niitä voidaan pitää perustuslain mukaisina.

12.5 Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin

Perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään lailla. Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla. Momentissa on erikseen mainittu kaksi perinteistä vähemmistöryhmää, saamelaiset ja romanit. Muita siinä tarkoitettuja ryhmiä ovat lähinnä kansalliset ja etniset vähemmistöt. Tällä esityksellä ei rajoiteta maahanmuuttajien oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Perustuslain 17 §:n 3 momentissa sekä viittomakielilailla (359/2015) ja vammaisten henkilöiden tulkitsemispalvelusta annetussa laissa (133/2010) turvataan viittomakielisten ja vammaisten henkilöiden oikeus tulkitsemis- ja käännöspalveluun. Hallintolain (434/2003) 26 §:ssä säädetään tulkitsemisesta ja kääntämisestä. Sen 1 momentin mukaan viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, jos romani- tai viittomakieltä taikka muuta kieltä käyttävä asianosainen ei osaa viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä; tai jos asianosainen ei vammaisuuden tai

sairauden perusteella voi tulla ymmärretyksi. Pykälän 2 momentin mukaan asia voidaan tulkita tai kääntää sellaiselle kielelle, jota asianosaisen voidaan todeta asian laatuun nähden riittävästi ymmärtävän, ja 3 momentin mukaan asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi viranomaisen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitettussa asiassa.

Tällä esityksellä ei esitetä kavennettavan maahanmuuttajien tai muiden väestöryhmien oikeutta tulkitsemiseen ja käännöspalveluihin. 1. lakiehdotuksen 32 a § esittää, että maahanmuuttajalta tai kotoutuja-asiakkaalta voitaisiin periä maksu perusteettomasti käyttämättä jääneestä ja peruuttamattomasta tapaamisesta, mikäli siitä on syntynyt kunnalle tai työvoimaviranomaiselle tulkitsemiskustannuksia. Maahanmuuttajalle tai kotoutuja-asiakkaalle tulisi kertoa maksun mahdollisuudesta ja antaa ohjeet tapaamisen perumiseen siten, että hän ymmärtää ne. Lähtökohtaisesti tämä tulisi tehdä kirjallisesti maahanmuuttajan tai kotoutuja-asiakkaan hyvin osaamalla kielellä.

12.6 Oikeusturva

Jokaisella on perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Kyseiset perustuslain säännökset ovat keskeisiä hallintopäätöksen tarpeellisuuden ja muutoksenhakukelpoisuuden näkökulmasta. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Esitykseen sisältyviä säännöksiä valituskielloista on arvioitava muutoksenhakuoikeuden kannalta.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että perustuslain 21 §:n 1 momentin ilmaus oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskevasta päätöksestä liittyy Suomen oikeuden mukaan oikeuksiksi ja velvollisuuksiksi tarkoitettuihin seikkoihin. Mikä tahansa yksilön kannalta myönteinen viranomaistoimi ei kuitenkaan ole yksilön oikeutta koskeva päätös perustuslain mielessä. Perustuslain kannalta on edellytyksenä, että lainsäädännössä on riittävän täsmällinen perusta oikeutena pidettävän suhteen syntymiselle yksilön ja julkisen vallan välille. Myös säännökset ns. subjektiivista oikeutta harkinnanvaraisempienkin oikeuksien tai etuuksien myöntämisedellytyksistä voivat sinänsä muodostaa riittävän täsmällisen perustan perustuslain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettuna oikeutena pidettävän suhteen syntymiselle yksilön ja julkisen vallan välille. Tällaista perustetta ei kuitenkaan yleensä synny, jos etuuden tai palvelun saaminen riippuu kokonaan viranomaisen harkinnasta, käytettävissä olevista määrärahoista tai esimerkiksi suunnitelmista. Tällöinkin voi tosin olla aiheellista avata valitusmahdollisuus muun muassa viranomaistoiminnan asianmukaisuuden ja muun tasapuolisuuden valvomiseksi sekä soveltamiskäytännön yhdenmukaisuuden varmistamiseksi (ks. esim. PeVL 16/2019 vp ja PeVL 50/2018 vp ja niissä mainitut lausunnot).

Perustuslain 21 §:n säännökset eivät estä säätämästä lailla vähäisiä poikkeuksia niissä turvattuihin oikeuksiin, kunhan tällaiset poikkeukset eivät muuta kulloinkin kyseessä olevan oikeusturvatakeen asemaa pääsääntönä eivätkä yksittäistapauksessa vaaranna yksilön oikeusturvaa. Vaikka lainsäätäjällä on 21 §:n 2 momentin sisältämän lakivarauksen rajoissa valtiosääntöoikeudellista harkintavaltaa säännellä perustuslain 21 §:ssä tarkoitettuja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeita, valiokunnan mukaan esimerkiksi kuulemista koskevassa lainkäytön sääntelyssä on säilytettävä perustuslain mukainen pääsääntö vastapuolen

kuulemisesta. Perustuslain 21 §:n 1 momentissa turvaton oikeuden luonteen ja 2 momentin lakivarauksen takia on valiokunnan mukaan ollut selvää myös, että valitusoikeuden sääntelyä, erityisesti valitus- ja muutoksenhakukieltoja, mutta myös muita valitusoikeuden rajoituksia koskee sama lailla säätämisen vaatimus. (ks. esim. PeVL 17/2021 vp, PeVL 16/2019 vp ja 50/2018 vp ja niissä mainitut lausunnot).

Kotoutumislain 95 §:n 4 momentissa säädetään, ettei ratkaisusta olla tukematta työnhakijan omaehtoista opiskelua saa vaatia oikaisua eikä siitä saa valittaa. Esityksen 1. lakiehdotuksessa esitetään korjattavan viranomaisen työvoimaviranomaiseksi kunnan sijaan, sillä omaehtoisen opiskelun tukemisesta työttömyysetuudella on kyse työvoimaviranomaisen ratkaisusta, ei kunnan. Muutoksenhakukieltoa koskevaa perusoikeuspunnintaa tehtiin HE 208/2022 vp yhteydessä.

Lisäksi 95 §:n 4 momentin muutoksenhakukieltoa tarkennettaisiin vastaamaan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 147 §:ssä säädettyä muutoksenhakukieltoa siltä osin, ettei hyväksymättä ilmoitusta tuetun opiskelun keskeyttämisestä saa vaatia oikaisua eikä siitä saa valittaa. 1.1.2025 voimaan tulevassa kotoutumislaisissa yhdenmukaistettiin omaehtoisten opintojen muutoksenhakua kotoutumislain ja työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain nojalla tuettavien opintojen tukemisen osalta. Nyt esitettävä muutos selkeyttäisi ja yhdenmukaista tilannetta edelleen laajentamalla muutoksenhaun rajoituksen koskemaan myös opiskelun keskeyttämisilanteita siten, että omaehtoisten opintojen muutoksenhaun rajaukset olisivat yhdenvertaiset kotoutumislain nojalla tuettujen opintojen ja työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain nojalla. Lisäksi yhdenmukainen sääntely työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain kanssa edistää myös yhdenvertaisuutta. Muutoksenhakukiellosta koskien ratkaisua olla tukematta työnhakijan omaehtoista opiskelua tai hyväksymättä ilmoitusta tuetun opiskelun keskeyttämisestä säädetään myös jo nykyisessä julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) 14 luvussa. Kyseiset muutoksenhakusäännökset ovat muotoutuneet pääosin perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 32/2012 vp, PeVL 6/2022 vp). On myös syytä huomata, ettei kotoutumislain nojalla tuetun omaehtoisen opiskelun osalta ole tullut vastaan oikaisuvaatimuksia tai valituksia koskien tilannetta, jossa kotoutuja-asiakas ilmoittaisi opiskelun keskeyttämisestä, eikä työ- ja elinkeinotoimisto tai työllisyyden edistämisen kuntakokeiluun kuuluva kunta olisi hyväksynyt tilannetta. Tällaisten tilanteiden syntymistä myös jatkossa, kun työvoimaviranomainen vastaa työvoimapalveluiden järjestämisestä, voidaan pitää erittäin epätodennäköisenä. Henkilö voi pyytää kotoutumissuunnitelman tarkistusta ja tuoda näin omaehtoisia opintoja koskevan asian uudelleen tarkasteluun. Täten voidaan katsoa, ettei valituskielto vaaranna henkilön oikeutta oikeusturvaan.

Perustuslakivaliokunta on käytännössään suhtautunut pidättyvästi erityissäännöksiin viranomaisen yleisestä muutoksenhakuoikeudesta (esimerkiksi PeVL 15/2011 vp, s. 5 ja siinä viitatus lausunnot). Valiokunta on toisaalta pitänyt viranomaisen muutoksenhakuoikeutta hyväksyttävänä, jos se on lailla rajoitettu esimerkiksi oikeuskäytännön yhtenäisyyden ylläpitoon liittyviin perusteisiin (ks. PeVL 45/2006 vp, s. 3 ja siinä viitatus) taikka viranomaisen rajoitettua muutoksenhakuoikeutta voidaan asioiden laatu ja luonne huomioon ottaen pitää muutoin perusteltuna (PeVL 15/2011 vp, s. 5, PeVL 58/2006 vp, s. 9). Kotoutumislain ehdotuksen voidaan katsoa takaavan riittävät oikeusturvajärjestelyt.

12.7 Kunnallinen ja muu alueellinen itsehallinto

Perustuslain 121 §:ssä säädetään kunnallisesta ja muusta itsehallinnosta. Pykälän 3 momentin mukaan kunnilla on verotusoikeus. Lailla säädetään verovelvollisuuden ja veron määrääntymisen perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta. Kunnallisista maksuista ei puolestaan ole

säännöksiä perustuslaissa. Perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaan itsehallinnosta kuntia suuremmilla hallintoalueilla säädetään lailla.

Tällä esityksellä esitettävät leikkaukset laskennallisen korvauksen korvausaikaan eivät vaikuta merkittävästi kuntien ja hyvinvointialueiden kykyyn tarjota kotoutumista edistäviä palveluitaan, sillä myös kotoutumissuunnitelman enimmäiskesto on lyhennetty kotoutumisen edistämisestä annetulla lailla (681/2023) ja suurin osa kustannuksista syntyy juuri kotoutumissuunnitelman voimassaoloaikana. Jossain määrin laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen voi heikentää palveluiden tarjoamismahdollisuuksia ja vähentää erityisesti niiden palveluiden tarjoamista, jotka eivät ole kotoutumislaisilla velvoittavaksi säädettyjä, tai laskea palveluiden laatua.

Kunnalliset maksut on ollut tapana jakaa julkisoikeudellisiin maksuihin ja muihin maksuihin. Julkisoikeudelliset maksut perustuvat lakiin, ja niitä kannetaan kuntien lakisääteisistä palveluista. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on kuitenkin katsottu, että lakisääteisten maksujen ohella kunnat voivat lakisääteisissäkin tehtävissä päättää itsehallintonsa nojalla myös muista maksuista (ks. PeVL 53/2002 vp ja 12/2005 vp). Aikaisemmin näin on ollut etenkin sosiaalihuollossa, jossa on peritty maksuja muun muassa palveluasumisen asiakasmaksuista ilman, että niistä säädetään asiakasmaksulainsäädännössä. Nykyisin sosiaalihuolto on hyvinvointialueiden vastuulla. Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992) säädetään muun muassa käyttämättä ja peruuttamatta jääneiden aikojen asiakasmaksuista. Kunnat puolestaan nykyisin keräävät maksuja kuntalaisilta esimerkiksi varhaiskasvatuksen järjestämiseksi. Näistä maksuista on säädetty varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetussa laissa (1503/2016).

Nyt käsillä oleva hallituksen esitys esittää, että kunta tai työvoimaviranomainen voisi periä perusteettomasti käyttämättä jääneestä ja peruuttamattomasta kotoutumista edistävästä palvelutapaamisesta maksun maahanmuuttajalta tai kotoutuja-asiakkaalta, jos siitä on syntynyt kunnalle tai työvoimaviranomaiselle tulkitsemisen kustannuksia. Kunnan ja työvoimaviranomaisen on varmistettava, että maahanmuuttaja ymmärtää maksun ja ajan peruuttamisen ohjeet. Lisäksi maksun mahdollinen kohtuullisuusharkinta, laskuttaminen ja periminen ovat uusia tehtäviä kunnalle ja työvoimaviranomaiselle. Maksun käyttöönotto aiheuttanee kustannuksia, mutta toisaalta maksusta saadaan tuloja kunnalle tai työvoimaviranomaiselle. Tästä esitetään säädettävän lailla, 1. lakiehdotuksen mukaisesti.

Perustuslakivaliokunta on käytännössään korostanut, että kunnille annettavista tehtävistä säädettäessä on huolehdittava kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua velvoitteistaan (PeVL 41/2002 vp, s. 3/II, PeVL 50/2005 vp, s. 2/I, PeVL 42/2010 vp, s. 5 sekä PeVL 17/2021 vp).

Tällä esityksellä esitetään säädettävän kunnalle valtionosuusrahoituksena ja Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla laskennallisen korvauksen kautta lisärahoitusta viisi miljoonaa euroa vuodessa kotona lapsia hoitavien kotoutuja-asiakkaana olevien vanhempien kotoutumisen järjestämisestä. Lakiehdotus ei sisällä suoria uusia tehtäviä kunnille, mutta edellä mainittu tehtävä liittyy kotoutumisen edistämisestä annetulla lailla (681/2023) säädettyyn tehtävään, että kotihoidon tukea saavalle maahanmuuttajalle tulisi laatia kotoutumissuunnitelma, jolloin myös hänelle sopivia kotoutumista edistäviä palveluita tulisi olla kunnassa tarjolla.

12.8 Lakia alemman asteinen sääntely

Esityksen 1. lakiehdotuksen 56 §:ssä esitetään uutta asetuksenantovaltuutta koskien kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtäviä. Sääntelyä on siten arvioitava perustuslain 80 §:n 1 momentin

kannalta. Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lainsäädännön alaan. Asetuksenantovaltuuksiin on perustuslakivaliokunnan käytännössä kohdistettu vaatimuksia sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta (ks. esim. PeVL 24/2021 vp, s. 2, PeVL 45/2016 vp s. 4 ja PeVL 38/2013 vp, s. 3/II–4/I). Valiokunta on painottanut tämän merkitsevän sitä, että asetuksia voidaan antaa vain laissa säädetyn valtuuden nojalla eikä asetuksenantovaltaa voida antaa asioissa, joista perustuslain mukaan on säädettävä lailla, lakiin otettava asetuksenantovaltuus on laadittava niin, että valtuuden sisältö selvästi ilmenee laista ja että se rajataan riittävän tarkasti (ks. PeVL 26/2017 vp, s. 26). Perustuslain 80 §:n takia on olennaista, että säänneltävästä asiasta on riittävät perussäännökset laissa ja että valtuus on syytä sijoittaa pääsääntöisesti lain asianomaisen perussäännöksen yhteyteen (ks. PeVL 10/2016 vp, s. 5 ja PeVL 49/2014 vp, s. 6).

Perustuslakivaliokunta on lisäksi todennut, että perustuslain säännökset rajoittavat valtuussäännösten tulkintaa samoin kuin valtuuksien nojalla annettavien säännösten sisältöä eikä asetuksella siten voida antaa yleisiä oikeussääntöjä lain alaan kuuluvista asioista (ks. esim. PeVL 10/2014 vp ja PeVL 58/2010 vp). Asetuksenannossa on siten aina otettava huomioon laissa säädetyn valtuuden lisäksi myös perustuslain 80 §:n 1 momentissa säädetyt vaatimukset, jotka voivat käytännössä rajoittaa valtuutussäännöksen tulkintaa (ks. PeVL 26/2017 vp, s. 26). Perustuslakivaliokunta on korostanut hyvän lainvalmistelun periaatteiden ja asetuksenantovaltuuksien valtiosääntöisten arvioinnin edellyttävän, että hallituksen esityksen perusteluissa selostetaan riittävällä seikkaperäisyydellä asetuksenantovaltuuden tarkoitusta (ks. PeVL 26/2017 vp, s. 27).

Esitykseen sisältyvä asetuksenantovaltuus on kuvattu hallituksen esityksen luvussa 8. Esitykseen sisältyvä asetuksenantovaltuus ei sisällä valtuuksia antaa säännöksiä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista eikä asioista, jotka kuuluisivat lainsäädännön alaan. Säännöksen antaminen asetuksella on rajattu säännösperustaisesti lakia tarkentavaan säännökseen ja valtuutuksessa täsmällisesti ja tarkkarajaisesti lueteltuihin tehtäviin perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) 2 §:n 6 momentin johdantokappale, 3 §:n 1 momentti, 5 §:n 6 kohta, 8 §, 11 §:n 2 momentti, 32 §:n 1 momentti, 34 §:n 2 momentti, 39 §:n 1 momentti, 44 §:n 1 momentti, 56 ja 60 §, 61 §:n 3 momentti, 62 §:n 3 momentti, 68 ja 69 §, 71 §:n 2 momentti, 84 ja 86 §, 87 ja 89 §:n ruotsinkielinen sanamuoto, 90 §, 92 ja 93 §:n ruotsinkielinen sanamuoto, 94 §, 95 §:n 2 ja 4 momentti ja 97 § sekä *lisätään* lakiin uusi 32 a § ja 102 §:ään uusi 6 momentti seuraavasti:

2 §

Soveltaisala

Tämän lain 3 lukua ja 69 §:n säännöksiä kustannusten korvaamisesta sovelletaan alle 23-vuotiaaseen:

3 §

Lain soveltaminen työnhakijaan

Sovellettaessa 12–32 ja 32 a §:ää työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun työnhakijaan vastaa tässä laissa kunnan tehtäviksi säädettyjen toimenpiteiden ja palvelujen toteuttamisesta mainitun momentin 1 kohdassa tarkoitettu työvoimaviranomainen, ellei muusta lainsäädännöstä muuta johdu.

5 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

6) *työnhakijalla* työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua henkilöä;

8 §

Kuntien yhteistyö

Mitä tässä laissa säädetään kunnan tehtävistä, voidaan toteuttaa myös työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun työvoimaviranomaisen toimesta, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä.

2 luku

Kotoutumista edistävät palvelut

11 §

Perustieto suomalaisesta yhteiskunnasta

Kukin tätä lakia soveltava viranomainen vastaa osaltaan 1 momentissa tarkoitettujen tietojen tuottamisesta ja ajan tasalla pitämisestä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskus (*kehittämis- ja hallintokeskus*) vastaa tietojen yhteensovittamisesta, kääntämisestä ja jakelusta viranomaisten käyttöön.

32 §

Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain soveltaminen omaehtoiseen opiskeluun

Kotoutumissuunnitelmaan, monialaiseen kotoutumissuunnitelmaan ja 31 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa mainitun pykälän 3 momentissa tarkoitettuun muuhun suunnitelmaan sisältyvästä 28 §:ssä tarkoitettusta työttömyysetuudella tuettavasta omaehtoisesta opiskelusta sopimiseen, tukiaikaan, kotoutuja-asiakkaan velvollisuuksiin, opintojen seurantaan ja keskeytymiseen sekä kotoutuja-asiakkaan ja koulutuspalvelujen tuottajan tietojenantovelvollisuuteen sovelletaan, mitä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 75—80 §:ssä säädetään. Työttömyysetuudella tuettava omaehtoinen opiskelu voidaan 31 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa sisällyttää suunnitelmaan sen estämättä, mitä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 75 §:ssä säädetään sopimisesta suunnitelmassa ennen opintojen alkamista.

32 a §

Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu

Jos maahanmuuttaja tai kotoutuja-asiakas on varannut vastaanottoajan taikka maahanmuuttajalle tai kotoutuja-asiakkaalle on varattu vastaanottoaika 10 §:ssä tarkoitettuun ohjaukseen tai neuvontaan, 14 §:ssä tarkoitettuun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin, 15 §:ssä tarkoitettuun monialaiseen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin, 20 §:ssä tarkoitettuun kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman laadintaan, 21 §:ssä tarkoitettua perheen kotoutumissuunnitelman laadintaan tai 22 §:ssä tarkoitettuun kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman tarkistamiseen ja hän on ilman hyväksyttävää syytä ja varattua aikaa ennalta peruuttamatta jäänyt saapumatta varattuna aikana vastaanotolle, kunta tai työvoimaviranomainen saa periä maahanmuuttajalta tai kotoutuja-asiakkaalta tulkitsemisen järjestämisestä aiheutuneet kustannukset, kuitenkin enintään 56,70 euroa. Maksun saa kuitenkin periä vain, jos maksun perimistä ei ole pidettävä kohtuuttomana ja kunta tai työvoimaviranomainen on varauksen yhteydessä ilmoittanut mahdollisuudesta periä maksu sekä antanut ennalta ohjeet ajan peruuttamiseksi. Maksun perimistä sekä ajan peruuttamista

koskevat tiedot on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää niiden sisällön. Maksua ei saa periä alle 18-vuotiaalta asiakkaalta.

Jos käyttämättä jätetystä palvelusta määrättyä maksua ei ole suoritettu eräpäivänä, saadaan eräpäivästä lukien periä korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän korkokannan suuruinen viivästyskorko. Viivästyskoron perimisen perusteena oleva eräpäivä saa olla aikaisintaan kahden viikon kuluttua varatusta ajasta.

Edellä 1 momentin perusteella määrättyt maksut sekä 2 momentin nojalla perittävä viivästyskorko ovat suoraan ulosottokelpoisia. Niiden perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007).

Edellä 1 momentissa säädetty euromäärä tarkistetaan joka toinen vuosi kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) 2 §:ssä tarkoitetun kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti. Laskennan perusteena käytetään kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan tarkistusvuoden tammikuussa maksettavina olleiden kansaneläkkeiden suuruus on laskettu. Tarkistusvuosi on se vuosi, jota seuraavan vuoden alusta indeksitarkistus toteutetaan. Indeksien mukainen euromäärä pyöristetään lähimpään 0,1 euroon. Indeksillä tarkistettu euromäärä tulee voimaan tarkistusvuotta seuraavan vuoden alusta.

Työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella säädetään tässä pykälässä tarkoitettu euromäärä joka toinen vuosi.

34 §

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen ja nuoren tuki

Edellä 2 §:n 6 momentissa tarkoitettulla lapsella tai nuorella on oikeus 1 momentissa tarkoitettuun tukeen, kunnes hän täyttää 23 vuotta.

39 §

Edustajalle maksettava palkkio ja kulut

Kehittämis- ja hallintokeskus maksaa valtion varoista hakemuksesta lapselle määrätylle edustajalle palkkion tämän edustajan tehtäviin käyttämänsä ajan perusteella ja korvauksen edustamisesta aiheutuneista kuluista silloin, kun edustaja on määrätty tämän lain perusteella tai kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain perusteella ja alaikäiselle on myönnetty oleskelulupa.

44 §

Kunnan kuntapaikalle ohjattavan vastaanottoon liittyvät tehtävät

Muu kuin Ahvenanmaan maakuntaan kuuluva kunta vastaa kuntapaikalle ohjattavan vastaanottamiseen liittyvistä tehtävistä siltä osin kuin ne eivät ole hyvinvointialueen vastuulla olevia sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä.

56 §

Kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtävät

Kehittämis- ja hallintokeskuksen vastuulla ovat seuraavat maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen ja asettautumiseen liittyvät tehtävät:

1) kotoutumisen edistämisen tuloksellisuuden ja toimivuuden seuraaminen ja arvioiminen sekä sitä koskevan tiedon tuottaminen;

2) kotoutumisen edistämisen valtakunnallinen osaamisen ja palveluiden kehittämisen ja palveluiden yhteensovittamisen tukeminen, tämän lain toimeenpanoon liittyvä oikeudellinen neuvonta sekä muu kuntien ja muiden kotoutumisen edistämisen toimijoiden tukeminen kotoutumisen ja asettautumisen edistämisessä valtakunnallisella tasolla;

3) 8 luvussa säädettyjen korvaushakemusten käsittelyyn ja maksamiseen liittyvien tehtävien hoitaminen;

4) 9 luvussa säädettyjen tietojärjestelmän rekisterinpitoon liittyvien tehtävien hoitaminen; ja

5) muiden kuin 1—4 kohdassa tarkoitettujen tässä laissa säädettyjen tehtävien hoitaminen.

Lisäksi kehittämis- ja hallintokeskus voi toimia valtionavustuslain 12, 19, 21 ja 22 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissä valtionapuviranomaisena kotoutumisen edistämiseen liittyvien tehtävien osalta. Kehittämis- ja hallintokeskus hoitaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lisäksi myös valtionavustuslain 15 §:n mukaisia valvontatehtäviä.

Kehittämis- ja hallintokeskukselle tässä laissa säädetyistä tehtävistä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

60 §

Valtionosuus

Kunnalle myönnetään valtionosuutta seuraavien palveluiden järjestämistä ja tehtävien hoitamista varten:

1) 10 §:ssä tarkoitettu ohjaus ja neuvonta;

2) muiden kuin 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden sekä työnhakijoiden osalta 14 §:ssä tarkoitettun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin tai 15 §:ssä tarkoitettun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja kotoutumissuunnitelman, monialaisen kotoutumissuunnitelman tai perheen kotoutumissuunnitelman laatiminen sekä 22 §:ssä tarkoitettu suunnitelman tarkistaminen;

3) muiden kuin 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden osalta 25 §:ssä tarkoitettun monikielisen yhteiskuntaorientaation järjestäminen;

4) 14 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden kotoutumisen edistäminen;

5) kotoutumista edistävä monialainen yhteistyö.

Valtionosuuden myöntämisestä säädetään kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa (618/2021).

61 §

Laskennallinen korvaus kunnalle

Korvausta maksetaan kahden vuoden ajan 59 §:ssä tarkoitetusta ajankohdasta. Ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitettussa pakolaiskiintiössä Suomeen otetusta henkilöstä ja hänen tämän lain 2 §:n 4 momentissa tarkoitettua perheenjäsenestään tai muusta omaisestaan laskennallista korvausta maksetaan kuitenkin kolmen vuoden ajalta 59 §:ssä tarkoitetusta ajankohdasta.

62 §

Laskennallinen korvaus hyvinvointialueelle ja Ahvenanmaan terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselle

Korvausta maksetaan kahden vuoden ajan 59 §:ssä tarkoitettusta ajankohdasta. Ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitettussa pakolaiskiintiössä Suomeen otetusta henkilöstä ja hänen tämän lain 2 §:n 4 momentissa tarkoitettusta perheenjäsenestään tai muusta omaisestaan laskennallista korvausta maksetaan kuitenkin kolmen vuoden ajalta 59 §:ssä tarkoitettusta ajankohdasta.

68 §

Ihmiskaupan uhrille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvien kustannusten korvaaminen

Kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan kustannukset, jotka aiheutuvat ihmiskaupan uhrille tämän uhriasemasta johtuvien erityistarpeiden vuoksi järjestettävistä toimenpiteistä ja palveluista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on varmistettava, että ihmiskaupan uhri on kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettu henkilö.

Korvaamisen edellytyksenä on lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös korvausten maksamisesta.

69 §

Korvaus alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen tai nuoren asumisen tai tuen järjestämisestä

Hyvinvointialueelle korvataan 33 ja 34 §:ssä tarkoitetuista alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleelle lapselle tai nuorelle järjestetyistä palveluista aiheutuneet kustannukset.

Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla korvataan 1 momentissa tarkoitettuja kustannuksia vastaavista alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleelle lapselle tai nuorelle järjestetyistä palveluista aiheutuneet kustannukset.

Kustannukset korvataan siihen saakka, kunnes henkilö täyttää 23 vuotta.

Korvaamisen edellytyksenä on lisäksi elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskuksen päätös korvausten maksamisesta.

71 §

Maksetun korvauksen palautusvelvollisuus

Palautettavalle määrälle on suoritettava korkolain 4 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän korkokannan suuruinen viivästyskorko.

84 §

Kotoutumisohjelman mukaisiin palveluihin tavoittamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus

Kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.

Kunnalla on oikeus saada Kansaneläkelaitokselta, Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot maahanmuuttajista, joihin sovelletaan tätä lakia ja jotka saavat lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettua lapsen kotihoidon tukea. Kansaneläkelaitoksen on yhdistettävä Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta saatavat edellä tarkoitetut tiedot kotihoidontukitietoihin ja luovutettava yhdistetyt tiedot kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä. Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä tietojen yhdistämiseksi ja luovuttamiseksi välttämättömät tiedot edellä tarkoitetuista maahanmuuttajista.

Kansaneläkelaitoksen on luovutettava kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot maahanmuuttajista, joihin sovelletaan tätä lakia ja jotka saavat muuten kuin tilapäisesti toimeentulotuesta annetussa laissa tarkoitettua toimeentulotukea.

Maahanmuuttoviraston on luovutettava kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä ja ihmiskaupan uhreista.

86 §

Kotoutumista edistävien palveluiden tarjoamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus

Kunnalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta ja Digi- ja väestötietovirastolta 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja 16 §:ssä tarkoitetun kotoutumissuunnitelman laatimista varten välttämättömät tiedot maahanmuuttajista, joille on laadittava 14 §:ssä tarkoitettu osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi.

Kunnalla, hyvinvointialueella ja työvoimaviranomaisella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä toisiltaan, Kansaneläkelaitokselta, Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta ja Digi- ja väestötietovirastolta 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin, 17 §:ssä tarkoitetun monialaisen kotoutumissuunnitelman ja 21 §:ssä tarkoitetun perheen kotoutumissuunnitelman laatimista varten välttämättömät tiedot maahanmuuttajista, joille on laadittava 15 §:ssä tarkoitettu monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi.

Kunnalla ja hyvinvointialueella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä toisiltaan, maahanmuuttajan edelliseltä kotikunnalta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, tässä laissa tarkoitettulta palveluntuottajalta ja 35 §:ssä tarkoitettulta alaikäisen edustajalta 20 ja 22 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä varten välttämättömät tiedot 2 §:n 6 momentissa tarkoitetuista lapsista tai nuorista.

Kunnalla, hyvinvointialueella ja työvoimaviranomaisella on oikeus saada toisiltaan, toiselta kunnalta ja työvoimaviranomaiselta sekä tässä laissa tarkoitettulta palveluntuottajalta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 22 §:ssä tarkoitetun kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman tarkistamiseksi välttämättömät tiedot maahanmuuttajista, joille on laadittu kotoutumissuunnitelma tai monialainen kotoutumissuunnitelma ja jotka täyttävät 20 §:n 3 tai 4 momentissa tarkoitetun edellytyksen.

Muiden korvausten hakemiseen ja käsittelyyn liittyvä tiedonsaantioikeus

Kehittämis- ja hallintokeskuksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta sekä Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 63—65, 68 ja 69 §:ssä tarkoitettujen korvaushakemusten käsittelemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä, ihmiskaupan uhreista ja mainitun pykälän 6 momentissa tarkoitetuista lapsista tai nuorista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta, Digi- ja väestötietovirastolta, kunnalta ja hyvinvointialueelta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 64, 65, 68 ja 69 §:ssä tarkoitettujen päätösten tekemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä ja mainitun pykälän 6 momentissa tarkoitetuista lapsista ja nuorista. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja vastaanottokeskukselta 68 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot ihmiskaupan uhreista.

Hyvinvointialueella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 63 ja 65 §:ssä tarkoitettujen korvausten ja 65 §:ssä tarkoitettujen päätösten hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä. Hyvinvointialueella ja kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 68 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi välttämättömät tiedot ihmiskaupan uhreista. Hyvinvointialueella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 69 §:ssä tarkoitettujen korvausten ja siinä tarkoitettujen päätösten hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 6 momentissa tarkoitetuista lapsista ja nuorista. Hyvinvointialueella on oikeus saada 65, 68 ja 69 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi maahanmuuttajan siltä hyvinvointialueelta, jonka alueella maahanmuuttaja on viimeksi asunut, Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselta tai Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalta kunnalta 65, 68 tai 69 §:ssä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös ja muut välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä, ihmiskaupan uhreista ja mainitun pykälän 6 momentissa tarkoitetuista lapsista tai nuorista.

Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65 §:ssä tarkoitettujen korvausten ja mainitussa pykälässä tarkoitettujen päätösten hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä. Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisella on oikeus saada 65 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi hyvinvointialueelta mainitussa pykälässä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös ja muut välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.

Kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 64 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.

Kunnalla on oikeus saada hyvinvointialueelta, Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65 §:n 2 momentissa tarkoitettujen korvausten ja mainitun pykälän 4 momentissa tarkoitettujen päätösten hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä. Kunnalla on oikeus saada 64, 65 ja 68 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi maahanmuuttajan edelliseltä kotikunnalta mainituissa pykälissä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös ja muut välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä tai ihmiskaupan uhreista.

Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65 §:n 3 momentissa tarkoitettujen korvausten hakemiseksi välttämättömät tiedot korvausten kohteena olevista maahanmuuttajista.

94 §

Palveluntuottajan kotoutumista edistävien palveluiden tuottamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus

Edellä 2 luvussa tarkoitettuja palveluita tuottavalla julkisella tai yksityisellä oppilaitoksella tai muulla palveluntuottajalla, jonka asiakkaaksi kotoutuja-asiakas ohjataan kotoutumissuunnitelman mukaisesti, on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä kunnalta, työvoimaviranomaiselta ja edeltäviltä palveluntuottajilta 2 luvussa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi seuraavat kotoutuja-asiakasta, hänen kotoutumissuunnitelmaansa ja palvelutarvettaan koskevat tiedot:

- 1) nimet;
- 2) syntymäaika ja -paikka;
- 3) henkilötunnus;
- 4) äidinkieli;
- 5) asiantikieli;
- 6) kansalaisuus tai kansalaisuudettomuus ja kansallisuus;
- 7) koti- ja asuinpaikka;
- 8) yhteystiedot;
- 9) virkailijan nimi;
- 10) kotoutumissuunnitelman laatimispäivä ja voimassaolo;
- 11) merkitty koulutussuositus ja muut osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnissa esiin tulleet koulutukseen liittyvät kartoitukset;
- 12) kielitaidon lähtötason testauksen tulos;
- 13) aiemmin suoritettu koulutus tai tutkinto;
- 14) aiempi ammatti tai työkokemus;
- 15) asiakkaan tavoiteammatti;
- 16) mahdollisen aiemman kotoutumista edistävän koulutuksen tai opintojen opintosuunnitelma ja arvio sen toteutumisesta;
- 17) mahdollisessa aiemmassa kotoutumista edistävässä koulutuksessa tai opinnoissa sovitut toimenpiteet ja tavoitteet jatkosta; ja
- 18) muut kuin 1—17 kohdassa tarkoitetut opetukseen tai palveluun osallistumisen kannalta välttämättömät tiedot.

95 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Muutoksenhausta kunnan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain mukaiseen päätökseen säädetään työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 17 luvussa.

Työvoimaviranomaisen ratkaisuun olla tukematta työnhakijan omaehtoista opiskelua tai hyväksymättä ilmoitusta tuetun opiskelun keskeyttämisestä ei saa vaatia oikaisua eikä siitä saa valittaa.

97 §

Vakuutusurva

Kunnan ja työvoimaviranomaisen on huolehdittava, että 13 §:ssä säädettyihin kotoutumisohjelman mukaisiin palveluihin osallistuva vakuutetaan työtaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 3 §:n 1 momentissa tarkoitettulla vakuutuksella sekä ryhmävastuuvakuutuksella. Poiketen siitä, mitä mainitun lain 58 ja 59 §:ssä säädetään, päiväraha on 1/360 vuosityöansiosta.

102 §

Siirtymäsäännökset

Edellä 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä maksetaan 61 §:ssä tarkoitettua laskennallista korvausta kunnalle tai 62 §:ssä tarkoitettua laskennallista korvausta hyvinvointialueelle tai Ahvenanmaan terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselle kolmen vuoden ajan tämän lain 59 §:ssä tarkoitettua ajankohdasta, jos se on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa. Ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitettussa pakolaiskiintiössä Suomeen otetusta henkilöstä laskennallista korvausta maksetaan kuitenkin neljän vuoden ajalta tämän lain 59 §:ssä tarkoitettua ajankohdasta, jos se on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain 27 ja 49 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 27 §:n 2 momentti ja 49 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 27 §:n 2 momentti laissa 1083/2022 ja 49 §:n 1 momentin 1 kohta laissa 936/2022, seuraavasti:

27 §

Ilman huoltajaa maassa asuvien lasten ja nuorten tuki

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lapsi tai nuori voi olla tukitoimenpiteiden piirissä, kunnes hän täyttää 23 vuotta tai kunnes hänellä on huoltaja Suomessa.

49 §

Korvaus erityiskustannuksista

Kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetun henkilön osalta:

1) ilman huoltajaa olevan alaikäisen sijoittamisesta 28 §:n mukaiseen perheryhmäkotiin tai muuhun asuinyksikköön sekä perhehoidosta, asumisen tukipalveluista, sosiaalihuollon palveluista sekä muista tukipalveluista kunnalle tai hyvinvointialueelle aiheutuneet kustannukset siihen saakka, kunnes nuori täyttää 23 vuotta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos kunta tai hyvinvointialue on ennen tämän lain voimaantuloa antanut nuorelle, joka on tämän lain voimaan tullessa 23-vuotias tai sitä vanhempi, päätöksen 27 §:ssä tarkoitetusta tukitoimesta, sen on järjestettävä tukitoimi päätöksen mukaisesti. Kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan myös tästä aiheutuvat 49 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut kustannukset.

3.

Laki

kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 29 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) 29 §:n 2 momentti seuraavasti:

29 §

*Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden vähentäminen kuntaan maksetun
perustoimeentulotuen määrällä*

Perustoimeentulotuen valtionosuuden vähentämiseksi Kansaneläkelaitos toimittaa vuosittain huhtikuun loppuun mennessä valtiovarainministeriölle tiedon edellisen vuoden aikana kuhunkin kuntaan kohdistuneesta perustoimeentulotuesta vähennettynä kotoutumisen edistämisestä annetun lain 7 ja 63 §:ssä tarkoitettulla kyseistä ajanjaksoa koskevalla perustoimeentulotuella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

työttömyysturvalain 14 luvun 3 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysturvalain (1290/2002) 14 luvun 3 a §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 385/2023, seuraavasti:

14 luku

Erinäisiä säännöksiä

3 a §

Työmarkkinatuen rahoitus

—————
Työmarkkinatuen korotusosa rahoitetaan valtion varoista. Työmarkkinatuki, joka maksetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitetulle henkilölle, rahoitetaan valtion varoista eikä henkilölle maksettua työttömyysetuutta lasketa mukaan työttömyysetuuspäiviin:

- 1) kolmen vuoden ajalta ensimmäisestä kotikuntamerkinnästä lukien, jos kyse on mainitun pykälän 3 tai 4 momentissa tarkoitetusta henkilöstä;
- 2) yhden vuoden ajalta ensimmäisestä kotikuntamerkinnästä lukien, jos kyse on muusta kuin 1 kohdassa tarkoitetusta henkilöstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 4.4.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Sisäministeri Mari Rantanen

1.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:
muutetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) 2 §:n 6 momentin johdantokappale, 3 §:n 1 momentti, 5 §:n 6 kohta, 8 §, 11 §:n 2 momentti, 32 §:n 1 momentti, 34 §:n 2 momentti, 39 §:n 1 momentti, 44 §:n 1 momentti, 56 ja 60 §, 61 §:n 3 momentti, 62 §:n 3 momentti, 68 ja 69 §, 71 §:n 2 momentti, 84 ja 86 §, 87 ja 89 §:n ruotsinkielinen sanamuoto, 90 §, 92 ja 93 §:n ruotsinkielinen sanamuoto, 94 §, 95 §:n 2 ja 4 momentti ja 97 § sekä *lisätään* lakiin uusi 32 a § ja 102 §:ään uusi 6 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tämän lain 3 lukua ja 69 §:n säännöksiä kustannusten korvaamisesta sovelletaan alle 25-vuotiaaseen:

Tämän lain 3 lukua ja 69 §:n säännöksiä kustannusten korvaamisesta sovelletaan alle 23-vuotiaaseen:

3 §

3 §

Lain soveltaminen työnhakijaan

Lain soveltaminen työnhakijaan

Sovellettaessa 12–32 §:ää työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun työnhakijaan vastaa tässä laissa kunnan tehtäviksi säädettyjen toimenpiteiden ja palvelujen toteuttamisesta mainitun *lain 3 §:n 1* momentin 1 kohdassa tarkoitettu työvoimaviranomainen, ellei muusta lainsäädännöstä muuta johdu.

Sovellettaessa 12–32 ja 32 a §:ää työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun työnhakijaan vastaa tässä laissa kunnan tehtäviksi säädettyjen toimenpiteiden ja palvelujen toteuttamisesta mainitun momentin 1 kohdassa tarkoitettu työvoimaviranomainen, ellei muusta lainsäädännöstä muuta johdu.

5 §

5 §

Määritelmät

Määritelmät

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

6) *työnhakijalla* työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 3 §:n 3 kohdassa tarkoitettua henkilöä;

6) *työnhakijalla* työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua henkilöä;

8 §

8 §

Kuntien yhteistyö

Kuntien yhteistyö

Mitä tässä laissa säädetään kunnan tehtävistä, voidaan toteuttaa myös työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitetun työvoimaviranomaisen toimesta, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä.

Mitä tässä laissa säädetään kunnan tehtävistä, voidaan toteuttaa myös työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun työvoimaviranomaisen toimesta, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä.

2 luku

2 luku

Kotoutumista edistävät palvelut

Kotoutumista edistävät palvelut

11 §

11 §

Perustieto suomalaisesta yhteiskunnasta

Perustieto suomalaisesta yhteiskunnasta

Kukin tätä lakia soveltava viranomainen vastaa osaltaan 1 momentissa tarkoitettujen tietojen tuottamisesta ja ajan tasalla pitämisestä. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa tietojen yhteensovittamisesta, kääntämisestä ja jakelusta viranomaisten käyttöön.

Kukin tätä lakia soveltava viranomainen vastaa osaltaan 1 momentissa tarkoitettujen tietojen tuottamisesta ja ajan tasalla pitämisestä. *Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskus (kehittämis- ja hallintokeskus)* vastaa tietojen yhteensovittamisesta, kääntämisestä ja jakelusta viranomaisten käyttöön.

32 §

32 §

Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain soveltaminen omaehtoiseen opiskeluun

Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain soveltaminen omaehtoiseen opiskeluun

Kotoutumissuunnitelmaan, monialaiseen kotoutumissuunnitelmaan ja 31 §:n 2 momentissa tarkoitetussa tilanteessa mainitun pykälän 3 momentissa tarkoitettuun muuhun suunnitelmaan sisältyvästä 28 §:ssä tarkoitettusta työttömyysetuudella tuettavasta

Kotoutumissuunnitelmaan, monialaiseen kotoutumissuunnitelmaan ja 31 §:n 2 momentissa tarkoitetussa tilanteessa mainitun pykälän 3 momentissa tarkoitettuun muuhun suunnitelmaan sisältyvästä 28 §:ssä tarkoitettusta työttömyysetuudella tuettavasta

omaehtoisesta opiskelusta sopimiseen, tukiaikaan, kotoutuja-asiakkaan velvollisuuksiin, opintojen seurantaan ja keskeytymiseen sekä kotoutuja-asiakkaan ja koulutuspalvelujen tuottajan tietojenantovelvollisuuteen sovelletaan, mitä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 75–80 §:ssä säädetään.

omaehtoisesta opiskelusta sopimiseen, tukiaikaan, kotoutuja-asiakkaan velvollisuuksiin, opintojen seurantaan ja keskeytymiseen sekä kotoutuja-asiakkaan ja koulutuspalvelujen tuottajan tietojenantovelvollisuuteen sovelletaan, mitä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 75–80 §:ssä säädetään.

Työttömyysetuudella tuettava omaehtoinen opiskelu voidaan 31 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa sisällyttää suunnitelmaan sen estämättä, mitä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 75 §:ssä säädetään sopimisesta suunnitelmassa ennen opintojen alkamista.

(uusi §)

32 a §

Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu

Jos maahanmuuttaja tai kotoutuja-asiakas on varannut vastaanottoajan taikka maahanmuuttajalle tai kotoutuja-asiakkaalle on varattu vastaanottoaika 10 §:ssä tarkoitettuun ohjaukseen tai neuvontaan, 14 §:ssä tarkoitettuun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin, 15 §:ssä tarkoitettuun monialaiseen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin, 20 §:ssä tarkoitettuun kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman laadintaan, 21 §:ssä tarkoitettun perheen kotoutumissuunnitelman laadintaan tai 22 §:ssä tarkoitettuun kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman tarkistamiseen ja hän on ilman hyväksyttävää syytä ja varattua aikaa ennalta peruuttamatta jäänyt saapumatta varattuna aikana vastaanotolle, kunta tai työvoimaviranomainen saa periä maahanmuuttajalta tai kotoutuja-asiakkaalta tulkitsemisen järjestämisestä aiheutuneet kustannukset, kuitenkin enintään 56,70 euroa. Maksun saa kuitenkin periä vain, jos maksun perimistä ei ole pidettävä kohtuuttomana ja kunta tai työvoimaviranomainen on varauksen yhteydessä ilmoittanut

mahdollisuudesta periä maksu sekä antanut ennalta ohjeet ajan peruuttamiseksi. Maksun perimistä sekä ajan peruuttamista koskevat tiedot on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää niiden sisällön. Maksua ei saa periä alle 18-vuotiaalta asiakkaalta.

Jos käyttämättä jätetystä palvelusta määrättyä maksua ei ole suoritettu eräpäivänä, saadaan eräpäivästä lukien periä korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän korkokannan suuruinen viivästyskorko. Viivästyskoron perimisen perusteena oleva eräpäivä saa olla aikaisintaan kahden viikon kuluttua varatusta ajasta.

Edellä 1 momentin perusteella määrätty maksut sekä 2 momentin nojalla perittävä viivästyskorko ovat suoraan ulosottokelpoisia. Niiden perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007).

Edellä 1 momentissa säädetty euromäärä tarkistetaan joka toinen vuosi kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) 2 §:ssä tarkoitetun kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti. Laskennan perusteena käytetään kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan tarkistusvuoden tammikuussa maksettavina olleiden kansaneläkkeiden suuruus on laskettu. Tarkistusvuosi on se vuosi, jota seuraavan vuoden alusta indeksitarkistus toteutetaan. Indeksien mukainen euromäärä pyöristetään lähimpään 0,1 euroon. Indeksillä tarkistettu euromäärä tulee voimaan tarkistusvuotta seuraavan vuoden alusta.

Työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella säädetään tässä pykälässä tarkoitettu euromäärä joka toinen vuosi.

34 §

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen ja nuoren tuki

34 §

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen ja nuoren tuki

Edellä 2 §:n 6 momentissa tarkoitettulla lapsella tai nuorella on oikeus 1 momentissa tarkoitettuun tukeen, kunnes hän täyttää 25 vuotta.

Edellä 2 §:n 6 momentissa tarkoitettulla lapsella tai nuorella on oikeus 1 momentissa tarkoitettuun tukeen, kunnes hän täyttää 23 vuotta.

39 §

Edustajalle maksettava palkkio ja kulut

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskus (kehittämis- ja hallintokeskus) maksaa valtion varoista hakemuksesta lapselle määrätyn edustajan palkkion edustajan tehtäviin käytetyn ajan perusteella ja korvauksen edustamisesta aiheutuneista kuluista silloin, kun edustaja on määrätty tämän lain perusteella tai kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain perusteella ja alaikäiselle on myönnetty oleskelulupa.

39 §

Edustajalle maksettava palkkio ja kulut

Kehittämis- ja hallintokeskus maksaa valtion varoista hakemuksesta lapselle määrätylle edustajalle palkkion tämän edustajan tehtäviin käyttämänsä ajan perusteella ja korvauksen edustamisesta aiheutuneista kuluista silloin, kun edustaja on määrätty tämän lain perusteella tai kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain perusteella ja alaikäiselle on myönnetty oleskelulupa.

44 §

Kunnan kuntapaikalle ohjattavan vastaanottoon liittyvät tehtävät

Muu kuin Ahvenanmaan maakuntaan kuuluva kunta vastaa kuntapaikalle ohjattavan vastaanottamiseen liittyvistä tehtävistä siltä osin kuin ne eivät ole sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä.

44 §

Kunnan kuntapaikalle ohjattavan vastaanottoon liittyvät tehtävät

Muu kuin Ahvenanmaan maakuntaan kuuluva kunta vastaa kuntapaikalle ohjattavan vastaanottamiseen liittyvistä tehtävistä siltä osin kuin ne eivät ole *hyvinvointialueen vastuulla olevia* sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä.

56 §

Kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtävät

Kehittämis- ja hallintokeskuksen vastuulla ovat seuraavat maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen ja asettautumiseen liittyvät tehtävät:

- 1) seurata ja arvioida kotoutumisen edistämisen tuloksellisuutta ja toimivuutta sekä tuottaa sitä koskevaa tietoa;
- 2) kotoutumisen edistämisen valtakunnallinen osaamisen ja palveluiden

56 §

Kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtävät

Kehittämis- ja hallintokeskuksen vastuulla ovat seuraavat maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen ja asettautumiseen liittyvät tehtävät:

- 1) kotoutumisen edistämisen tuloksellisuuden ja toimivuuden seuraaminen ja arvioiminen sekä sitä koskevan tiedon tuottaminen;

kehittämisen ja palveluiden yhteensovittamisen tuki, tämän lain toimeenpanoon liittyvä oikeudellinen neuvonta sekä muu kuntien ja muiden kotoutumisen edistämisen toimijoiden tukeminen kotoutumisen ja asettautumisen edistämisessä valtakunnallisella tasolla;

3) 8 luvussa säädetty korvaushakemusten käsittelyyn ja maksamiseen liittyvät tehtävät; ja

4) 9 luvussa säädetty tietojärjestelmän rekisterinpitoon liittyvät tehtävät.

Lisäksi kehittämis- ja hallintokeskus voi toimia valtionavustuslain 12 §:ssä tarkoitettussa tehtävässä valtionapuviranomaisena kotoutumisen edistämiseen liittyvien tehtävien osalta.

2) kotoutumisen edistämisen valtakunnallinen osaamisen ja palveluiden kehittämisen ja palveluiden yhteensovittamisen *tukeminen*, tämän lain toimeenpanoon liittyvä oikeudellinen neuvonta sekä muu kuntien ja muiden kotoutumisen edistämisen toimijoiden tukeminen kotoutumisen ja asettautumisen edistämisessä valtakunnallisella tasolla;

3) 8 luvussa *säädettyjen* korvaushakemusten käsittelyyn ja maksamiseen *liittyvien tehtävien hoitaminen*;

4) 9 luvussa *säädettyjen* tietojärjestelmän rekisterinpitoon *liittyvien tehtävien hoitaminen*; ja

5) muiden kuin 1—4 kohdassa tarkoitettujen tässä laissa *säädettyjen tehtävien hoitaminen*.

Lisäksi kehittämis- ja hallintokeskus voi toimia valtionavustuslain 12, 19, 21 ja 22 §:ssä *tarkoitetuissa tehtävissä* valtionapuviranomaisena kotoutumisen edistämiseen liittyvien tehtävien osalta. *Kehittämis- ja hallintokeskus hoitaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lisäksi myös valtionavustuslain 15 §:n mukaisia valvontatehtäviä.*

Kehittämis- ja hallintokeskukselle tässä laissa säädettyistä tehtävistä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella

60 §

Valtionosuus

Kunnalle myönnetään valtionosuutta *siten kuin kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa (618/2021) säädetään* seuraavien palveluiden järjestämistä ja tehtävien hoitamista varten:

1) 10 §:ssä tarkoitettu ohjaus ja neuvonta;

2) muiden kuin 2 §:ssä 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden ja työnhakijoiden osalta 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin tai 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja kotoutumissuunnitelman, monialaisen kotoutumissuunnitelman tai perheen

60 §

Valtionosuus

Kunnalle myönnetään valtionosuutta seuraavien palveluiden järjestämistä ja tehtävien hoitamista varten:

1) 10 §:ssä tarkoitettu ohjaus ja neuvonta;

2) muiden kuin 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden *sekä* työnhakijoiden osalta 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin tai 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja kotoutumissuunnitelman, monialaisen kotoutumissuunnitelman tai perheen kotoutumissuunnitelman laatiminen

Voimassa oleva laki

kotoutumissuunnitelman laatiminen sekä 22 §:ssä tarkoitettu suunnitelman tarkistaminen;

3) muiden kuin 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden osalta 25 §:ssä tarkoitettun monikielisen yhteiskuntaorientaation järjestäminen;

4) kotoutumista edistävä monialainen yhteistyö.

61 §

Laskennallinen korvaus kunnalle

Korvausta maksetaan kolmen vuoden ajan 59 §:ssä tarkoitettusta ajankohdasta. Ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitettussa pakolaiskiintiössä Suomeen otetusta henkilöstä laskennallista korvausta maksetaan kuitenkin neljän vuoden ajalta.

62 §

*Laskennallinen korvaus hyvinvointialueelle
ja Ahvenanmaan terveys- ja
sairaanhoitoviranomaiselle*

Korvausta maksetaan kolmen vuoden ajan 59 §:ssä tarkoitettusta ajankohdasta. Ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitettussa pakolaiskiintiössä Suomeen otetusta henkilöstä laskennallista korvausta maksetaan kuitenkin neljän vuoden ajalta 59 §:ssä tarkoitettusta ajankohdasta.

Ehdotus

sekä 22 §:ssä tarkoitettu suunnitelman tarkistaminen;

3) muiden kuin 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden osalta 25 §:ssä tarkoitettun monikielisen yhteiskuntaorientaation järjestäminen;

4) 14 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden kotoutumisen edistäminen;

5) kotoutumista edistävä monialainen yhteistyö.

Valtionosuuden myöntämisestä säädetään kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa (618/2021).

61 §

Laskennallinen korvaus kunnalle

Korvausta maksetaan kahden vuoden ajan 59 §:ssä tarkoitettusta ajankohdasta. Ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitettussa pakolaiskiintiössä Suomeen otetusta henkilöstä ja hänen tämän lain 2 §:n 4 momentissa tarkoitettua perheenjäsenestään tai muusta omaisestaan laskennallista korvausta maksetaan kuitenkin kolmen vuoden ajalta 59 §:ssä tarkoitettusta ajankohdasta.

62 §

*Laskennallinen korvaus hyvinvointialueelle
ja Ahvenanmaan terveys- ja
sairaanhoitoviranomaiselle*

Korvausta maksetaan kahden vuoden ajan 59 §:ssä tarkoitettusta ajankohdasta. Ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitettussa pakolaiskiintiössä Suomeen otetusta henkilöstä ja hänen tämän lain 2 §:n 4 momentissa tarkoitettua perheenjäsenestään tai muusta omaisestaan laskennallista korvausta maksetaan kuitenkin kolmen vuoden ajalta 59 §:ssä tarkoitettusta ajankohdasta.

68 §

Ihmiskaupan uhrille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvien kustannusten korvaaminen

Kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan kustannukset, jotka aiheutuvat ihmiskaupan uhrille tämän uhriasemasta johtuvien erityistarpeiden vuoksi järjestettävistä toimenpiteistä ja palveluista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on pyydettävä ihmiskaupan uhrin auttamisesta huolehtivan vastaanottokeskuksen johtajan tai hänen määräämänsä virkamiehen lausunto siitä, ovatko korvattaviksi haetut kustannukset voineet aiheutua ihmiskaupan uhrin uhriasemasta johtuvien toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisestä.

69 §

Korvaus alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen tai nuoren asumisen tai tuen järjestämisestä

Hyvinvointialueelle korvataan 33 ja 34 §:ssä tarkoitetuista alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapselle tai nuorelle järjestetyistä palveluista aiheutuneet kustannukset.

Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalle korvataan 1 momentissa tarkoitettuja kustannuksia vastaavista alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapselle tai nuorelle järjestetyistä palveluista aiheutuneet kustannukset.

Kustannukset korvataan siihen saakka, kunnes henkilö täyttää 25 vuotta.

Korvaamisen edellytyksenä on lisäksi elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskuksen päätös korvausten maksamisesta.

71 §

68 §

Ihmiskaupan uhrille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvien kustannusten korvaaminen

Kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan kustannukset, jotka aiheutuvat ihmiskaupan uhrille tämän uhriasemasta johtuvien erityistarpeiden vuoksi järjestettävistä toimenpiteistä ja palveluista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on varmistettava, että ihmiskaupan uhri on kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettu henkilö.

Korvaamisen edellytyksenä on lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös korvausten maksamisesta.

69 §

Korvaus alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen tai nuoren asumisen tai tuen järjestämisestä

Hyvinvointialueelle korvataan 33 ja 34 §:ssä tarkoitetuista alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapselle tai nuorelle järjestetyistä palveluista aiheutuneet kustannukset.

Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalle korvataan 1 momentissa tarkoitettuja kustannuksia vastaavista alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapselle tai nuorelle järjestetyistä palveluista aiheutuneet kustannukset.

Kustannukset korvataan siihen saakka, kunnes henkilö täyttää 23 vuotta.

Korvaamisen edellytyksenä on lisäksi elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskuksen päätös korvausten maksamisesta.

71 §

*Maksetun korvauksen palautusvelvollisuus**Maksetun korvauksen palautusvelvollisuus*

Palautettavalle määrälle on suoritettava korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän korkokannan suuruinen viivästyskorko.

Palautettavalle määrälle on suoritettava korkolain 4 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän korkokannan suuruinen viivästyskorko.

84 §

84 §

*Kotoutumisohjelman mukaisiin palveluihin tavoittamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus**Kotoutumisohjelman mukaisiin palveluihin tavoittamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus*

Kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 tai 4 momentissa tarkoitetusta henkilöstä.

Kunnalla on oikeus saada Kansaneläkelaitokselta, Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot maahanmuuttajasta, johon sovelletaan tätä lakia ja joka saa lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettua lapsen kotihoidon tukea.

Kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.

Kunnalla on oikeus saada Kansaneläkelaitokselta, Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot *maahanmuuttajista, joihin sovelletaan tätä lakia ja jotka saavat lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettua lapsen kotihoidon tukea. Kansaneläkelaitoksen on yhdistettävä Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta saatavat edellä tarkoitetut tiedot kotihoidontukitietoihin ja luovutettava yhdistetyt tiedot kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä. Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä tietojen luovuttamiseksi ja yhdistämiseksi välttämättömät tiedot edellä tarkoitetusta maahanmuuttajista.*

Kansaneläkelaitoksen on luovutettava kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten

estämättä 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot maahanmuuttajasta, johon sovelletaan tätä lakia ja joka saa muuten kuin tilapäisesti toimeentulotuesta annetussa laissa tarkoitettua toimeentulotukea.

Maahanmuuttoviraston on luovutettava kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 tai 4 momentissa tarkoitettusta henkilöstä taikka ihmiskaupan uhrista.

86 §

Kotoutumista edistävien palveluiden tarjoamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus

Kunnalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta ja Digi- ja väestötietovirastolta 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja 16 §:ssä tarkoitetun kotoutumissuunnitelman laatimista varten välttämättömät tiedot maahanmuuttajasta, jolle on laadittava 14 §:ssä tarkoitettu osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi.

Kunnalla ja hyvinvointialueella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä toisiltaan, Kansaneläkelaitokselta, Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta ja Digi- ja väestötietovirastolta 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin, 17 §:ssä tarkoitetun monialaisen kotoutumissuunnitelman ja 21 §:ssä tarkoitetun perheen kotoutumissuunnitelman laatimista varten välttämättömät tiedot maahanmuuttajasta, jolle on laadittava 15 §:ssä tarkoitettu monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi.

Kansaneläkelaitoksen on luovutettava kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot *maahanmuuttajista, joihin* sovelletaan tätä lakia ja *jotka saavat* muuten kuin tilapäisesti toimeentulotuesta annetussa laissa tarkoitettua toimeentulotukea.

Maahanmuuttoviraston on luovutettava kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa *tarkoitetuista* henkilöistä ja ihmiskaupan uhreista.

86 §

Kotoutumista edistävien palveluiden tarjoamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus

Kunnalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta ja Digi- ja väestötietovirastolta 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja 16 §:ssä tarkoitetun kotoutumissuunnitelman laatimista varten välttämättömät tiedot *maahanmuuttajista, joille* on laadittava 14 §:ssä tarkoitettu osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi.

Kunnalla , hyvinvointialueella ja työvoimaviranomaisella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä toisiltaan, Kansaneläkelaitokselta, Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta ja Digi- ja väestötietovirastolta 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin, 17 §:ssä tarkoitetun monialaisen kotoutumissuunnitelman ja 21 §:ssä tarkoitetun perheen kotoutumissuunnitelman laatimista varten välttämättömät tiedot *maahanmuuttajista, joille* on laadittava 15

Kunnalla ja hyvinvointialueella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä toisiltaan, maahanmuuttajan edeltävältä kotikunnalta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, tässä laissa tarkoitettulta palveluntuottajalta ja 35 §:ssä tarkoitettulta alaikäisen edustajalta 20 ja 22 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä varten välttämättömät tiedot 2 §:n 6 momentista tarkoitettusta lapsesta tai nuoresta.

Kunnalla, hyvinvointialueella ja työvoimaviranomaisella on oikeus saada toisiltaan, toiselta kunnalta ja työvoimaviranomaiselta sekä tässä laissa tarkoitettulta palveluntuottajalta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 22 §:ssä tarkoitetun kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman tarkistamiseksi välttämättömät tiedot maahanmuuttajasta, jolle on laadittu kotoutumissuunnitelma tai monialainen kotoutumissuunnitelma ja joka täyttää 20 §:n 3 tai 4 momentissa tarkoitetun edellytyksen.

90 §

Muiden korvausten hakemiseen ja käsittelyyn liittyvä tiedonsaantioikeus

Kehittämis- ja hallintokeskuksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta sekä Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 63–65, 68 ja 69 §:ssä tarkoitettujen korvaushakemusten käsittelemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä, ihmiskaupan uhreista ja 2 §:n 6 momentissa tarkoitetuista lapsista tai nuorista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta, Digi- ja väestötietovirastolta, kunnalta ja hyvinvointialueelta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 64, 65 ja 69 §:ssä tarkoitettujen päätösten laatimiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa

§:ssä tarkoitettu monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi.

Kunnalla ja hyvinvointialueella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä toisiltaan, maahanmuuttajan *edelliseltä* kotikunnalta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, tässä laissa tarkoitettulta palveluntuottajalta ja 35 §:ssä tarkoitettulta alaikäisen edustajalta 20 ja 22 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä varten välttämättömät tiedot 2 §:n 6 momentissa *tarkoitetuista lapsista tai nuorista*.

Kunnalla, hyvinvointialueella ja työvoimaviranomaisella on oikeus saada toisiltaan, toiselta kunnalta ja työvoimaviranomaiselta sekä tässä laissa tarkoitettulta palveluntuottajalta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 22 §:ssä tarkoitetun kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman tarkistamiseksi välttämättömät tiedot *maahanmuuttajista, joille* on laadittu kotoutumissuunnitelma tai monialainen kotoutumissuunnitelma ja *jotka täyttävät* 20 §:n 3 tai 4 momentissa tarkoitetun edellytyksen.

90 §

Muiden korvausten hakemiseen ja käsittelyyn liittyvä tiedonsaantioikeus

Kehittämis- ja hallintokeskuksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta sekä Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 63–65, 68 ja 69 §:ssä tarkoitettujen korvaushakemusten käsittelemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä, ihmiskaupan uhreista ja *mainitun pykälän* momentissa tarkoitetuista lapsista tai nuorista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta, Digi- ja väestötietovirastolta, kunnalta ja hyvinvointialueelta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 64, 65, 68 ja 69 §:ssä tarkoitettujen päätösten *tekemiseksi* välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa

tarkoitetuista henkilöistä tai 2 §:n 6 momentissa tarkoitetuista lapsista ja nuorista. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja vastaanottokeskukselta 68 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot ihmiskaupan uhreista.

Hyvinvointialueella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 63 ja 65 §:ssä tarkoitettujen korvausten ja 65 §:ssä tarkoitetun päätöksen hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettusta henkilöstä. Hyvinvointialueella ja kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 68 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi välttämättömät tiedot ihmiskaupan uhreista. Hyvinvointialueella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 69 §:ssä tarkoitettujen korvausten ja siinä tarkoitetun päätöksen hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 6 momentissa tarkoitetuista lapsista ja nuorista.

Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65 §:ssä tarkoitettujen korvausten ja mainitussa pykälässä tarkoitetun päätöksen hakemiseksi

tarkoitetuista henkilöistä tai *mainitun pykälän* 6 momentissa tarkoitetuista lapsista ja nuorista. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja vastaanottokeskukselta 68 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot ihmiskaupan uhreista.

Hyvinvointialueella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 63 ja 65 §:ssä tarkoitettujen korvausten ja 65 §:ssä tarkoitetun päätöksen hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa *tarkoitetuista henkilöistä*. Hyvinvointialueella ja kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 68 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi välttämättömät tiedot ihmiskaupan uhreista. Hyvinvointialueella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 69 §:ssä tarkoitettujen korvausten ja siinä tarkoitetun päätöksen hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 6 momentissa tarkoitetuista lapsista ja nuorista. *Hyvinvointialueella on oikeus saada 65, 68 ja 69 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi maahanmuuttajan siltä hyvinvointialueelta, jonka alueella maahanmuuttaja on viimeksi asunut, Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselta tai Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla 65, 68 tai 69 §:ssä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös ja muut välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä, ihmiskaupan uhreista ja mainitun pykälän 6 momentissa tarkoitetuista lapsista tai nuorista.*

Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65 §:ssä tarkoitettujen korvausten ja mainitussa

välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.

Kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 64 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.

Kunnalla on oikeus saada hyvinvointialueelta, Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65 §:n 2 momentissa tarkoitettujen korvausten ja 65 §:n 4 momentissa tarkoitettujen päätöksen hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.

Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65 §:n 4 momentissa tarkoitettujen korvausten hakemiseksi välttämättömät tiedot korvausten kohteena olevasta maahanmuuttajasta.

pykälässä tarkoitettujen päätöksen hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä. *Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisella on oikeus saada 65 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi maahanmuuttajan hyvinvointialueelta mainitussa pykälässä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös ja muut välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.*

Kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 64 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.

Kunnalla on oikeus saada hyvinvointialueelta, Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65 §:n 2 momentissa tarkoitettujen korvausten ja *mainitun pykälän* 4 momentissa tarkoitettujen päätöksen hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä. *Kunnalla on oikeus saada 64, 65 ja 68 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi maahanmuuttajan edelliseltä kotikunnalta mainituissa pykälissä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös ja muut välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä tai ihmiskaupan uhreista.*

Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65 §:n 3 momentissa tarkoitettujen korvausten hakemiseksi välttämättömät tiedot korvausten kohteena olevista maahanmuuttajista.

*Palveluntuottajan kotoutumista edistävien
palveluiden tuottamiseen liittyvä
tiedonsaantioikeus*

Edellä 2 luvussa tarkoitettuja palveluita tuottavalla julkisella tai yksityisellä oppilaitoksella tai muulla palveluntuottajalla, jonka asiakkaaksi kotoutuja-asiakas ohjataan kotoutumissuunnitelman mukaisesti, on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä kunnalta ja edeltäviltä palveluntuottajilta 2 luvussa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi seuraavat tiedot:

- 1) nimet;
- 2) syntymäaika ja -paikka;
- 3) henkilötunnus;
- 4) äidinkieli;
- 5) asiointikieli;
- 6) kansalaisuus tai kansalaisuudettomuus ja kansallisuus;
- 7) koti- ja asuinpaikka;
- 8) yhteystiedot;
- 9) virkailijan nimi;
- 10) kotoutumissuunnitelman laatimispäivä ja voimassaolo;
- 11) merkitty koulutussuositus ja muut osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnissa esiin tulleet koulutukseen liittyvät kartoitukset;
- 12) kielitaidon lähtötason testauksen tulos;
- 13) aiemmin suoritettu koulutus tai tutkinto;
- 14) aiempi ammatti tai työkokemus;
- 15) asiakkaan tavoiteammatti;
- 16) mahdollisen aiemman kotoutumista edistävän koulutuksen tai opintojen opintosuunnitelma ja arvio sen toteutumisesta;
- 17) mahdollisessa aiemmassa kotoutumista edistävässä koulutuksessa tai opinnoissa sovitut toimenpiteet ja tavoitteet jatkosta; ja
- 18) muut opetukseen tai palveluun osallistumisen kannalta välttämättömät tiedot.

*Palveluntuottajan kotoutumista edistävien
palveluiden tuottamiseen liittyvä
tiedonsaantioikeus*

Edellä 2 luvussa tarkoitettuja palveluita tuottavalla julkisella tai yksityisellä oppilaitoksella tai muulla palveluntuottajalla, jonka asiakkaaksi kotoutuja-asiakas ohjataan kotoutumissuunnitelman mukaisesti, on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä kunnalta, työvoimaviranomaiselta ja edeltäviltä palveluntuottajilta 2 luvussa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi seuraavat *kotoutuja-asiakasta, hänen kotoutumissuunnitelmaansa ja palvelutarvettaan koskevat* tiedot:

- 1) nimet;
- 2) syntymäaika ja -paikka;
- 3) henkilötunnus;
- 4) äidinkieli;
- 5) asiointikieli;
- 6) kansalaisuus tai kansalaisuudettomuus ja kansallisuus;
- 7) koti- ja asuinpaikka;
- 8) yhteystiedot;
- 9) virkailijan nimi;
- 10) kotoutumissuunnitelman laatimispäivä ja voimassaolo;
- 11) merkitty koulutussuositus ja muut osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnissa esiin tulleet koulutukseen liittyvät kartoitukset;
- 12) kielitaidon lähtötason testauksen tulos;
- 13) aiemmin suoritettu koulutus tai tutkinto;
- 14) aiempi ammatti tai työkokemus;
- 15) asiakkaan tavoiteammatti;
- 16) mahdollisen aiemman kotoutumista edistävän koulutuksen tai opintojen opintosuunnitelma ja arvio sen toteutumisesta;
- 17) mahdollisessa aiemmassa kotoutumista edistävässä koulutuksessa tai opinnoissa sovitut toimenpiteet ja tavoitteet jatkosta; ja
- 18) muut *kuin 1—17 kohdassa tarkoitettut* opetukseen tai palveluun osallistumisen kannalta välttämättömät tiedot.

95 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Muutoksenhausta kunnan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain mukaiseen päätökseen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 16 luvussa.

Kunnan ratkaisuun olla tukematta työnhakijan omaehtoista opiskelua ei saa vaatia oikaisua eikä siitä saa valittaa.

95 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Muutoksenhausta kunnan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain mukaiseen päätökseen säädetään työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 17 luvussa.

Työvoimaviranomaisen ratkaisuun olla tukematta työnhakijan omaehtoista opiskelua tai hyväksymättä ilmoitusta tuetun opiskelun keskeyttämisestä ei saa vaatia oikaisua eikä siitä saa valittaa.

97 §

Vakuutusturva

Kunnan on huolehdittava, että 13 §:ssä säädettyihin kunnan kotoutumisohjelman mukaisiin palveluihin osallistuva vakuutetaan työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 3 §:n 1 momentissa tarkoitetulla vakuutuksella sekä ryhmävastuuvakuutuksella. Poiketen siitä, mitä mainitun lain 58 ja 59 §:ssä säädetään, päiväraha on 1/360 vuosityöansiosta

97 §

Vakuutusturva

Kunnan ja työvoimaviranomaisen on huolehdittava, että 13 §:ssä säädettyihin kotoutumisohjelman mukaisiin palveluihin osallistuva vakuutetaan työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 3 §:n 1 momentissa tarkoitetulla vakuutuksella sekä ryhmävastuuvakuutuksella. Poiketen siitä, mitä mainitun lain 58 ja 59 §:ssä säädetään, päiväraha on 1/360 vuosityöansiosta

102 §

Siirtymäsäännökset

102 §

Siirtymäsäännökset

Edellä 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettuihin henkilöistä maksetaan 61 §:ssä tarkoitettua laskennallista korvausta kunnalle tai 62 §:ssä tarkoitettua laskennallista korvausta hyvinvointialueelle tai Ahvenanmaan terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselle kolmen vuoden

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ajan tämän lain 59 §:ssä tarkoitetusta ajankohdasta, jos se on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa. Ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitetussa pakolaiskiintiössä Suomeen otetusta henkilöstä laskennallista korvausta maksetaan kuitenkin neljän vuoden ajalta tämän lain 59 §:ssä tarkoitetusta ajankohdasta, jos se on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
.

2.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain 27 ja 49 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 27 §:n 2 momentti ja 49 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 27 §:n 2 momentti laissa 1083/2022 ja 49 §:n 1 momentin 1 kohta laissa 936/2022, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

27 §

*Ilman huoltajaa maassa asuvien lasten ja
nuorten tuki*

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lapsi tai nuori voi olla tukitoimenpiteiden piirissä, kunnes hän täyttää 25 vuotta tai kunnes hänellä on huoltaja Suomessa.

49 §

Korvaus erityiskustannuksista

Kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetun henkilön osalta:

1) ilman huoltajaa olevan alaikäisen sijoittamisesta 28 §:n mukaiseen perheryhmäkotiin tai muuhun asuinyksikköön sekä perhehoidosta, asumisen tukipalveluista, sosiaalihuollon palveluista sekä muista tukipalveluista kunnalle tai hyvinvointialueelle aiheutuneet kustannukset siihen saakka, kunnes nuori täyttää 25 vuotta;

Ehdotus

27 §

*Ilman huoltajaa maassa asuvien lasten ja
nuorten tuki*

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lapsi tai nuori voi olla tukitoimenpiteiden piirissä, kunnes hän täyttää 23 vuotta tai kunnes hänellä on huoltaja Suomessa.

49 §

Korvaus erityiskustannuksista

Kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetun henkilön osalta:

1) ilman huoltajaa olevan alaikäisen sijoittamisesta 28 §:n mukaiseen perheryhmäkotiin tai muuhun asuinyksikköön sekä perhehoidosta, asumisen tukipalveluista, sosiaalihuollon palveluista sekä muista tukipalveluista kunnalle tai hyvinvointialueelle aiheutuneet kustannukset siihen saakka, kunnes nuori täyttää 23 vuotta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Jos kunta tai hyvinvointialue on ennen tämän lain voimaantuloa antanut nuorelle, joka on tämän lain voimaan tullessa 23-vuotias tai sitä vanhempi, päätöksen 27 §:ssä tarkoitettusta tukitoimesta, sen on järjestettävä

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tukitoimi päätöksen mukaisesti. Kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan myös tästä aiheutuvat 49 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut kustannukset.

3.

Laki

kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 29 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) 29 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

29 §

29 §

*Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden
vähentäminen kuntaan maksetun
perustoimeentulotuen määrällä*

*Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden
vähentäminen kuntaan maksetun
perustoimeentulotuen määrällä*

Perustoimeentulotuen valtionosuuden vähentämiseksi Kansaneläkelaitos toimittaa vuosittain huhtikuun loppuun mennessä valtiovarainministeriölle tiedon edellisen vuoden aikana kuhunkin kuntaan kohdistuneesta perustoimeentulotuesta vähennettynä kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 19, 46 ja 51 §:ssä tarkoitettulla kyseistä ajanjaksoa koskevalla perustoimeentulotuella.

Perustoimeentulotuen valtionosuuden vähentämiseksi Kansaneläkelaitos toimittaa vuosittain huhtikuun loppuun mennessä valtiovarainministeriölle tiedon edellisen vuoden aikana kuhunkin kuntaan kohdistuneesta perustoimeentulotuesta vähennettynä kotoutumisen edistämisestä annetun lain 7 ja 63 §:ssä tarkoitettulla kyseistä ajanjaksoa koskevalla perustoimeentulotuella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

4.

Laki

työttömyysturvalain 14 luvun 3 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysturvalain (1290/2002) 14 luvun 3 a §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 385/2023, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

14 luku

14 luku

Erinäisiä säännöksiä

Erinäisiä säännöksiä

3 a §

3 a §

Työmarkkinatuen rahoitus

Työmarkkinatuen rahoitus

—————
Työmarkkinatukeen liittyvä lapsikorotus ja korotusosa rahoitetaan valtion varoista. Työmarkkinatuki, joka maksetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitetulle henkilölle, rahoitetaan valtion varoista eikä henkilölle maksettua työttömyysetuutta lasketa mukaan työttömyysetuuspäiviin:

1) kolmen vuoden ajalta ensimmäisestä kotikuntamerkinnästä lukien, jos kyse on mainitun lain 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetusta henkilöstä;

2) yhden vuoden ajalta ensimmäisestä kotikuntamerkinnästä lukien, jos kyse on muusta kuin 1 kohdassa tarkoitetusta henkilöstä.

—————
Työmarkkinatuen korotusosa rahoitetaan valtion varoista. Työmarkkinatuki, joka maksetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitetulle henkilölle, rahoitetaan valtion varoista eikä henkilölle maksettua työttömyysetuutta lasketa mukaan työttömyysetuuspäiviin:

1) kolmen vuoden ajalta ensimmäisestä kotikuntamerkinnästä lukien, jos kyse on mainitun pykälän 3 tai 4 momentissa tarkoitetusta henkilöstä;

2) yhden vuoden ajalta ensimmäisestä kotikuntamerkinnästä lukien, jos kyse on muusta kuin 1 kohdassa tarkoitetusta henkilöstä.

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
.

Valtioneuvoston asetus

kehittämisen- ja hallintokeskuksen tehtävistä

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) 56 §:n nojalla:

1 §

Kehittämisen- ja hallintokeskuksen tehtävät kotoutumisen edistämisen seurannan tiedontuotannossa

Kehittämisen- ja hallintokeskuksen on tuotettava tietoa kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) 53 §:n mukaisten työ- ja elinkeinoministeriön tehtävien suorittamiseksi. Tätä varten kehittämisen- ja hallintokeskuksen on valmisteltava kotoutumisen edistämisen seurannan ja arvioinnin edellyttämä tietopohja. Valmistelu on tehtävä siten, että maahanmuuttajien kotoutumisen edistämistä voidaan seurata ja arvioida pääosin arviointia edeltävän kalenterivuoden osalta.

2 §

Kehittämisen- ja hallintokeskuksen velvollisuus tuottaa tietoa ja asiantuntija-arvio kotoutumispalveluiden tuloksellisuudesta ja toimivuudesta

Kehittämisen- ja hallintokeskuksen on tuotettava tietoa kotoutumispalveluiden tuloksellisuudesta ja toimivuudesta. Tiedot on esitettävä kotoutumispalveluiden järjestämisestä vastaavan kunnan tai työllisyysalueen tarkkuudella. Tiedot on julkaistava yleisessä tietoverkossa.

Vähintään kerran vuodessa kehittämisen- ja hallintokeskuksen on tuotettava 1 momentissa tarkoitettun tiedon lisäksi asiantuntija-arvionsa kotoutumispalvelujen tuloksellisuudesta ja toimivuudesta. Asiantuntija-arvio on esitettävä valtakunnallisesti, elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskusten toimialueittain sekä kotoutumispalveluiden järjestämisestä vastaavan kunnan tai työllisyysalueen tarkkuudella. Työ- ja elinkeinoministeriö määrää arvion tuottamisen ajankohdan.

Asiantuntija-arviossa on arvioitava ainakin:

- 1) kotoutumispalveluiden toiminnan ja resursoinnin keskeiset tunnusluvut;
- 2) kotoutumispalveluiden toimivuutta, käyttöä, saatavuutta, laatua ja vaikutuksia;
- 3) kotoutuja-asiakkaiden määrän kehitystä ja asiakasryhmän koostumusta.

Kehittämisen- ja hallintokeskuksen on lisäksi tuotettava muuta kotoutumispalveluita koskevaa tietoa ja muita asiantuntija-arvioita työ- ja elinkeinoministeriön pyynnöstä.

3 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .